

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН ІМ. Б. Д. ГАВРИЛИШИНА
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

IV Міжнародної науково-практичної конференції

**«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА В
УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН:
ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ»**

24 квітня 2025 р.

Тернопіль
ЗУНУ

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ». Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (24 квітня, 2025 р.) – Тернопіль, 2025. – 362 с.

*Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету
(протокол №17 від 13.05.2025 р.)*

Керівництво оргкомітету:

Оксана ДЕСЯТНЮК, доктор економічних наук, професор, ректор Західноукраїнського національного університету – голова оргкомітету;
Микола ДИВАК, доктор технічних наук, професор, проректор з наукової роботи заступник голови оргкомітету;
Уляна КОРУЦ, доктор юридичних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Ірина ЗВАРИЧ, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки.
Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ, доктор економічних наук, професор кафедри міжнародної економіки;
Kamila BORSEKOVA, Associate Professor and Head of Research & Innovation Centre at Faculty of Economics, Matej Bel University, Slovakia;
Eckhard FREYER, Professor, Dr., Vice Head of OMNIS Religio Vorstandt, Germany;
Aleksandra NOWAKOWSKA, Assoc. Prof., Director of the Institute of Urban and Regional Studies and Planning, Faculty of Economics and Sociology, University of Lodz, Poland;
Evangelos SISKOS, Professor of the Department of International and European Economic Studies, University of Western Macedonia, Greece;
Stanka TONKOVA, Professor, Research Director, University of National and World Economy, Bulgaria.

Редакційна колегія:

Іван ВАНКЕВИЧ, викладач кафедри міжнародної економіки;
Людмила ГЕРМАН, к.е.н., доц., доцент кафедри міжнародної економіки;
Ірина ІВАЩУК, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки;
Олег ІВАЩУК, к.е.н., старший викладач кафедри міжнародної економіки;
Олена КАРАСЬ, к.е.н, доц., доцент кафедри міжнародної економіки;
Наталія КРАВЧУК, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки;
Віталіна КУРИЛЯК, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки;
Марія ЛІЗУН, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки;
Євген САВЕЛЬЄВ, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки;
Алла УНІЯТ, к.е.н., доц., доцент кафедри міжнародної економіки

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародна економіка в умовах кліматичних змін: глобальні виклики», яка відбулась у Західноукраїнському національному університеті 24 квітня 2025 року.

За зміст наукових праць та достовірність наведених фактологічних і статистичних матеріалів відповідальність несуть автори

ЗМІСТ

ПРОГРАМА.....	11
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ.....	25
Наталія ВДОВЕНКО.....	25
МОДЕРНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ БІЗНЕСОМ У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ	
Ірина ШЕВЧЕНКО.....	28
ЦИФРОВІ СТРАТЕГІЧНІ АЛЬЯНСИ: НОВИЙ ФОРМАТ ІНТЕГРАЦІЇ У ВІДПОВІДЬ НА ГЛОБАЛЬНІ ПОДІЛИ	
Тетяна ДРАПАК.....	32
ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ В ЕРУ КЛІМАТИЧНИХ КРИЗ: ІНТЕГРАЦІЯ ЦИРКУЛЯРНИХ МОДЕЛЕЙ, ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНКЛЮЗИВНИХ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОБЕЗПЕКИ	
Ye Jianfu.....	37
RESEARCH ON THE DEVELOPMENT STATUS AND STRATEGIES OF CHINA'S CROSS-BORDER E-COMMERCE UNDER THE BELT AND ROAD INITIATIVE	
СЕКЦІЯ 1. ЕКОБЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА ТА ІНКЛЮЗІЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	44
Ірина ЗВАРИЧ.....	44
БІОМІМІКРІЯ В ЦИРКУЛЯРНІЙ ЕКОНОМІЦІ	
Роман ЗВАРИЧ.....	49
ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	
Ольга ДЕМ'ЯНЮК.....	51
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ АДАПТАЦІЇ МЕГАПОЛІСІВ ДО КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН	
Олена КАРАСЬ.....	53
ІНКЛЮЗИВНІ ПЛАТФОРМИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ЕКОНОМІЦІ	
Ірина БЛАЖЕЙ.....	55
ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ ЯК ФОРМА ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАКТИК В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ	
Наталія БОЛКВАДЗЕ, Аліна ШПУНАР.....	58
КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ З ВРАХУВАННЯМ ЕКОБЕЗПЕКИ	
Wu MOU, Natalia BATRYN.....	62
PUBLIC HEALTH RISK CONTROL IN INTERNATIONAL SPORTS EVENTS: STRATEGY EVOLUTION IN THE POST-PANDEMIC PERIOD	
Людмила ГЕРУН.....	64
УКРАЇНА В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ПЛАСТИКОВИМИ ВІДХОДАМИ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ	

Едуард РОМАНЮТА	68
ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН: ІННОВАЦІЇ, ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ	
Kanan GULIYEV	71
THE ROLE OF AZERBAIJAN IN EURASIAN TRADE CORRIDORS	
Іван ВАНКЕВИЧ	74
ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ЯК РУШІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	
Андрій ШИШКОВСЬКИЙ	77
РАМКИ СПРАВЕДЛИВОГО ПЕРЕХОДУ ДО ЕКОНОМІКИ ЗАМКНУТОГО ЦИКЛУ: ПОЛІТИЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ	
Wang Cheng	81
THE ROLE AND IMPACT OF ESG ON CHINESE TECHNOLOGY COMPANIES: A CASE STUDY OF ALIBABA	
Андрій ЗІНЧУК	85
ПЕРЕХІД МСП ДО КЛІМАТИЧНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ	
Дмитро КОРНІЄНКО	90
ТОРГІВЛЯ БІОЛОГІЧНИМИ ВІДХОДАМИ В НІМЕЧЧИНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	
Тарас МАТЬОРА	94
РОЗВИТОК ГЛОБАЛЬНОГО РІТЕЙЛ РИНКУ	
Oleh CHUKHNI, Ruslana LUTSIV	96
USING AI IN ENERGY MANAGEMENT: A SMARTER FUTURE FOR CITIES	
Максим МУРАВСЬКИЙ, Василь БОЧАРОВ	99
ДОСВІД ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	
Юрій КОЗАК, Максиміліян КОЗІЙ	102
ЛОГІСТИЧНИЙ ВИМІР ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ СТРАТЕГІЙ У ВІДПОВІДЬ НА ГЛОБАЛЬНІ КРИЗИ	
Олесь ВЕСЕЛОВСЬКИЙ	106
КЛІМАТИЧНІ ЗМІНИ ЯК ПРИКРИТТЯ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПЕРЕРОЗПОДІЛУ ВПЛИВУ У ГЛОБАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ	
Назар ВІВЧАРИК, Дмитро ГАРАПКО	109
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗЕЛЕНОЇ ЛОГІСТИКИ ТА SOCIETY 5.0 У ПОЛІТИКУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
Андрій ТИШЕЧКО	113
ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА В ПЕРІОД НАДЗВИЧАЙНИХ ВИКЛИКІВ ІЗ ПРІОРИТЕТОМ ЕКОБЕЗПЕКИ ТА ЦИРКУЛЯРНОСТІ ЕКОНОМІКИ	

Андрій ПЕТРУК, Артем БОГДАНОВ	115
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛІ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	
Ольга ЛЕБЕДОВИЧ	118
ЕФЕКТИВНЕ БРЕНДУВАННЯ МІСТА СЕУЛ	
Іван ЦЕГЕЛЬНИЙ	122
ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ ЗЕЛЕНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	
Микола ШИНКАРЧУК	124
РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ФРАГМЕНТОВАНИХ ГЛОБАЛЬНИХ РИНКІВ	
Олесь ВЕСЕЛОВСЬКИЙ	127
КРИТИЧНА ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ «БЕЗВІДХОДНОГО ВИРОБНИЦТВА» ЯК НОВОГО «ПРОДУКТУ» В КОНТЕКСТІ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ТА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ	
Любов-Анастасія БАРДОКІНА	131
КЛІМАТИЧНІ РИЗИКИ ДЛЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	
Мар'ян МИХАСЬКІВ	151
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ АДАПТАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ ДО ВИКЛИКІВ ЗМІНИ КЛІМАТУ	
СЕКЦІЯ 2. ГЛОБАЛЬНА, РЕГІОНАЛЬНА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА	154
Mariia LYZUN	154
REGIONAL SECURITY ISSUES FOR CENTRAL AND EASTERN EUROPE	
Ігор ЛПЦИНСЬКИЙ	157
СМАРТ-РЕГІОНИ: ЦИФРОВІ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА БЕЗПЕКИ	
Тетяна ГОНЧАРУК-ЧОЛАЧ, Оксана ДОКАШ	161
ВПЛИВ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ НА ЄВРОПЕЙСЬКУ ПОЛІТИКУ	
Максим ЖИВКО	165
ЕКОНОМІЧНА ФРАГМЕНТАЦІЯ ЯК ПРОЯВ ЕВОЛЮЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО КАПІТАЛІЗМУ	
Margarita CHERELYUK, Yehor BURLAKOV	171
THE ROLE OF BILATERAL ECONOMIC RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND GREAT BRITAIN IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION	
Алла УНІЯТ, Олег КЕЛЬНЕР	175
ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС	
Андрій ПУГАЧ	177
ГЛОБАЛЬНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	

Андрій ЛИЗУН	180
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	
Тарас КРІЛЬ	183
ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
Chen XIAOQIAN	186
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN SUPPLY CHAIN	
Wu QI	188
ECONOMIC INEQUALITY OF THE PRC	
Андрій ПРОЦЯК, Юрій ШЕВЧУК	190
СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ ТОВАРІВ З ВИСОКОЮ ДОДАНОЮ ВАРТІСТЮ	
Дем'ян ФАРІОН	192
РОЗВИТОК АВТОМОБІЛЬНОГО РИНКУ УКРАЇНИ	
Ігор ПАВЛИШИН	194
УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ	
Ігор ПОТІХА, Анастасія МАТВІЙШИН	196
ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: АДАПТАЦІЯ, ІННОВАЦІЇ ТА СТІЙКІСТЬ БІЗНЕСУ	
Михайло ДАНЬКО	198
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РИНКУ	
Олександр ДУДАРЕВ	200
УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК РЕКЛАМНИХ ПОСЛУГ	
Олександр БРАТКО	202
РОЗВИТОК РИНКУ СУХОГО МОЛОКА В УКРАЇНІ	
Ярослав ЛІСНЯК	205
РОЗВИТОК ТРЕЙД-МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ	
Константин ВИСОЦЬКИЙ	207
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	
Андрій ГЕВКО, Тарас ЦИКЛИНЯК	210
ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ЯК СТРАТЕГІЧНІ РІШЕННЯ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ	
Shan Liwei	214
APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN FINANCIAL FLOW MANAGEMENT SYSTEMS OF INTERNATIONAL COMPANIES	
Дмитро ДЕГТЯРЬОВ	216
РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ФОРМУВАННІ НОВОЇ АРХІТЕКТУРИ СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ	

Марта МАЙБА, Ігор ЛЩИНСЬКИЙ.....	219
ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	
Віталій ЗАПУХЛЯК, Іван МАХОВСЬКИЙ,	222
ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОГРЕС	
Сергій МАТУСЯК	225
МУЛЬТИСКАЛЯРНА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА: НАЦІОНАЛЬНІ, РЕГІОНАЛЬНІ ТА ГЛОБАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ	
Тарас МАКОВСЬКИЙ.....	228
ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ НА ТЛІ ЗРОСТАЮЧОЇ СВІТОВОЇ РОЗ'ЄДНАНОСТІ	
Артем ГЛЄБОВ.....	230
ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В КОМАНДІ: ЯК ДОВІРА ВПЛИВАЄ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ	
Дмитро ГРИГОР'ЄВ	233
РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ	
Анастасія КАТИНСЬКА	236
РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗМІЦНЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
Олег РАКІТІН	239
РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН І ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	
Сергій ЖИЛІН	242
ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ Й РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
Андрій АНДРУЩЕНКО	244
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ У ПІДХОДАХ ДО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ АКВАКУЛЬТУРИ В АСПЕКТІ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ	
Олександр ШЕВЕЛЬ	246
РЕГУЛЯТОРНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ АКВАКУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ЦИРКУЛЯРНОЇ БІОЕКОНОМІКИ ТА ВИКЛИКІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
Tshisweka Zaina Foy.....	248
TRENDS AND CHALLENGES IN GLOBAL FOOD SECURITY	
Вероніка ДРОБІТЛИВА, Валерія ЛУЦІЙ.....	251
ГЛОБАЛЬНА, РЕГІОНАЛЬНА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА	
Михайло КУРИЛЯК	254
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ БЕЗПЕКИ	

Костянтин ОЛАСЮК	257
РОЗВИТОК МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС	
Вікторія КОСАР	259
ВПЛИВ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ НА МИТНІ РЕФОРМИ ТА ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ	
Андрій АМБІЦЬКИЙ	261
ВСТУП УКРАЇНИ ДО ЄС: ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ГРОМАДЯН ТА БІЗНЕСУ	
Ярослав ВОНС	263
ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	
Павло ТИМОЧКО	265
МЕХАНІЗМИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ: НА ПРИКЛАДІ АГРОХОЛДИНГУ KERNEL	
Роман ГРИЦЕЛЯК	267
КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ У МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЯХ	
Євген ВОНС	270
ЕВОЛЮЦІЯ ВАЛЮТНОГО СУПЕРНИЦТВА МІЖ КИТАЄМ І США: РОЛЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ У ФОРМУВАННІ НОВОЇ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ	
Олександр МЕЛЬНИЧУК, Юрій ПАПРОЦЬКИЙ	273
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
Адріана ЯНЧАК	275
ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФРАГМЕНТАЦІЇ	
СЕКЦІЯ 3. ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ	278
Ольга ЗАКЛЕКТА, Ірина ГІЛЬ	281
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОЦІНЮВАННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	
Максим КУРИЛЯК, Роман ГЕРУС	284
ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІТ-ЕКСПОРТ ТА ЇХ РОЛЬ У БЕЗПЕКОВІЙ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ	
Іван П'ЄХ, Юрій КУШНІР	287
ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ СТАЛОГО ЗРОСТАННЯ КРЕАТИВНИХ СЕКТОРІВ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	
Дмитро ГАРАПКО	290
РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ SOCIETY 5.0	
Петро ГРИГОРАШ	293
ІІІ В HR МЕНЕДЖМЕНТІ	
Juxiang Chi	296
HOW DIGITAL ECONOMY IMPACT FARMERS' INCOME: MECHANISMS AND EVIDENCE FROM CHINA	

Zhang Qian	299
AN ANALYSIS OF THE IMPACT OF STRATEGIC CHOICES ON R&D INVESTMENT AND SOCIAL CAPITAL IN ENTERPRISES	
Назар ДАНИЛКІВ, Матвій МАЦПУРА	301
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СТІЙКОСТІ: СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТИ АДАПТАЦІЇ БІЗНЕСУ	
Ольга ДРОЗДЮК	307
ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ В ЦИРКУЛЯРНІЙ ЕКОНОМІЦІ	
Юрій ДЗЮБИК	311
ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КОМПАНІЙ	
Наталія ЗДАНЮК	313
ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ЯК ОСНОВА ІНКЛЮЗИВНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО МАЙБУТНЬОГО	
Ярослав ВУГНЯВИЙ, Олександр СЕРГІЙЧУК	315
МОДЕЛІ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ	
	315
Софія КАМІНСЬКА	318
ТЕРИТОРІАЛЬНІ РЕФОРМИ У ПОЛЬЩІ	
	318
Андрій ГОРБАНЬ, Юрій ШУПА	321
РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
СЕКЦІЯ 4. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЄВРОПІ	324
Тетяна ДРАКОХРУСТ	324
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ КЛІМАТИЧНИХ МІГРАНТІВ В КОНТЕКСТІ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ	
Наталія МАРЦЕНКО	327
ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ КЛІМАТИЧНИХ БІЖЕНЦІВ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ	
Людмила ГЕРМАН, Тетяна ГОНЧАРУК	331
МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	
Віталій ЛАВРІВ	335
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПЛАТИ ЗА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ	
Анатолій НЕМОСКАЛЬОВ	340
ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ МІНІСТЕРСТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ УКРАЇНИ	
Людмила ГЕРМАН, Юлія ОСАДЧА	343
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ТА ВИКЛИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ МІГРАНТІВ	
Любомир ДАНИЛЮК	346
МЕДИЧНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ	

Яна БИК	348
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК МОДИ	
Тарас ЯВОРСЬКИЙ	350
РОЛЬ АУТСОРСИНГУ ТА АУТСТАФІНГУ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
Юрій ОНУКЕВИЧ, Василь САДОВИЙ	352
АУТСОРСИНГ І ПЕРСОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ЯК ГЛОБАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ	
Марта ПАВЛЮК	356
ЦИФРОВІ МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ТУРИЗМІ: ДОСВІД ЄС ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	
Діана ШТИКА	358
ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ	

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН ІМ. Б. Д. ГАВРИЛИШИНА**

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

П Р О Г Р А М А

IV Міжнародної науково-практичної конференції

**«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ
КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН: ГЛОБАЛЬНІ
ВИКЛИКИ»**

24 квітня 2025 року

**Тернопіль
ЗУНУ
2025**

ПОЧЕСНІ ГОЛОВИ ОРГКОМІТЕТУ:

Оксана ДЕСЯТНЮК, д. е. н. професор, ректор, голова оргкомітету;

Микола ДИВАК, д. т. н., професор, проректор з наукової роботи, заступник голови оргкомітету;

Уляна КОРУЦ, д. ю. н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;

ЗАРУБІЖНІ ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

Kamila BORSEKOVA, Associate Professor and Head of Research & Innovation Centre at Faculty of Economics, Matej Bel University, Slovakia;

Eckhard FREYER, Professor, Dr., Vice Head of OMNIS Religio Vorstandt, Germany;

Aleksandra NOWAKOWSKA, Assoc. Prof., Director of the Institute of Urban and Regional Studies and Planning, Faculty of Economics and Sociology, University of Lodz, Poland;

Evangelos SISKOS, Professor of the Department of International and European Economic Studies, University of Western Macedonia, Greece;

Stanka TONKOVA, Professor, Research Director, University of National and World Economy, Bulgaria.

ГОЛОВА ОРГКОМІТЕТУ:

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки.

ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

Іван ВАНКЕВИЧ, викладач кафедри міжнародної економіки;

Людмила ГЕРМАН, к.е.н., доц., доцент кафедри міжнародної економіки;

Ірина ІВАЩУК, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки;

Олег ІВАЩУК, к.е.н., старший викладач кафедри міжнародної економіки;

Олена КАРАСЬ, к.е.н, доц., доцент кафедри міжнародної економіки;

Наталія КРАВЧУК, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки;

Віталіна КУРИЛЯК, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки;

Марія ЛІЗУН, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки;

Євген САВЕЛЬЄВ, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки;

Алла УНІЯТ, к.е.н., доц., доцент кафедри міжнародної економіки.

ГОЛОВА ПРОГРАМНОГО КОМІТЕТУ

Ірина ЗВАРИЧ, д. е. н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки.

ЧЛЕНИ ПРОГРАМНОГО КОМІТЕТУ

Людмила ГАВРИЛЮК-ЄНСЕН, к. е. н., доц., директор ННІМВ ім. Б.Д. Гаврилишина;

Віта СЕМАНЮК, д. е. н., професор, професор, начальник науково-дослідної частини;

Марія ЛИЗУН, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки;

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ, д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки.

Kamila BORSEKOVA, Associate Professor and Head of Research & Innovation Centre at Faculty of Economics, Matej Bel University, Slovakia;

Eckhard FREYER, Professor, Dr., Vice Head of OMNIS Religio Vorstandt, Germany;

Aleksandra NOWAKOWSKA, Assoc. Prof., Director of the Institute of Urban and Regional Studies and Planning, Faculty of Economics and Sociology, University of Lodz, Poland;

Evangelos SISKOS, Professor of the Department of International and European Economic Studies, University of Western Macedonia, Greece;

Stanka TONKOVA, Professor, Research Director, University of National and World Economy, Bulgaria.

Місце проведення конференції:

Західноукраїнський національний університет
Корпус №1

Зал електронних ресурсів ЗУНУ

м. Тернопіль, вул. Львівська 11

Zoom ID: 969 764 1106

ПОРЯДОК РОБОТИ

24 квітня 2025 р.

10⁰⁰ – 10¹⁵	урочисте відкриття конференції
10¹⁵ – 11⁰⁰	пленарне засідання
11⁰⁰ – 13⁰⁰	робота в секціях
13⁰⁰ – 13¹⁰	закриття конференції

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА

Андрій КРИСОВАТИЙ, д.е.н., проф., голова вченої ради ЗУНУ

Уляна КОРУЦ, д. ю. н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи

Людмила ГАВРИЛЮК-ЄНСЕН, к. е. н., доц., директор ННІМВ ім. Б.Д. Гаврилишина

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Модератор: д.е.н., проф. Ірина ЗВАРИЧ

Nelli UKHOVA

PhD student, Dresden University of Technology, Germany

IMPLEMENTING THE COIL-FRAMEWORK TO FOSTER THE DEVELOPMENT OF 21ST CENTURY SKILLS IN UKRAINIAN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Ірина ІВАЩУК

професор ЗУНУ, Почесний консул Республіки Сенегал у місті Тернопіль

МИСТЕЦТВО ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ЯК ВІДСТОЮВАТИ ІНТЕРЕСИ У СВІТІ, ЩО ВТРАЧАЄ ДОВІРУ

Наталія ВДОВЕНКО

завідувач кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ БІЗНЕСОМ У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ

Ірина ШЕВЧЕНКО

професор Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут»

ЦИФРОВІ СТРАТЕГІЧНІ АЛЬЯНСИ: НОВИЙ ФОРМАТ ІНТЕГРАЦІЇ У ВІДПОВІДЬ НА ГЛОБАЛЬНІ ПОДІЛИ

Тетяна ДРАПАК

провідний спеціаліст Навчального-наукового центру по роботі з іноземними студентами аспірант ЗУНУ

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ В ЕРУ КЛІМАТИЧНИХ КРИЗ: ІНТЕГРАЦІЯ ЦИРКУЛЯРНИХ МОДЕЛЕЙ, ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНКЛЮЗИВНИХ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОБЕЗПЕКИ

Ye Jianfu

General Manager of Xinghao Asset Management Co., Ltd.; PhD Student, WUNU

RESEARCH ON THE DEVELOPMENT STATUS AND STRATEGIES OF CHINA'S CROSS-BORDER E-COMMERCE UNDER THE BELT AND ROAD INITIATIVE

СЕКЦІЯ 1. ЕКОБЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА ТА ІНКЛЮЗІЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Co-funded by
the European Union

Секція організовується в рамках реалізації Модуля Жана Моне Програми ЕРАЗМУС+ 101085640 – EICERPMU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Європейська інклюзивна циркулярна економіка: поствоєнний та постпандемічний модуль для України»

Модератор: д.е.н., проф. Ірина ЗВАРИЧ

Ірина ЗВАРИЧ

Західноукраїнський національний університет
БІОМІМІКРІЯ В ЦИРКУЛЯРНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Роман ЗВАРИЧ

Західноукраїнський національний університет
ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Олена КАРАСЬ

Західноукраїнський національний університет
ІНКЛЮЗИВНІ ПЛАТФОРМИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ЕКОНОМІЦІ

Наталя БОЛКВАДЗЕ Аліна ШПУНАР

Західноукраїнський національний університет
КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ З
ВРАХУВАННЯМ ЕКОБЕЗПЕКИ

Wu MOU, Natalia VATRYN

Західноукраїнський національний університет
PUBLIC HEALTH RISK CONTROL IN INTERNATIONAL SPORTS EVENTS: STRATEGY
EVOLUTION IN THE POST-PANDEMIC PERIOD

Дем'ян ФАРІОН

Західноукраїнський національний університет
РОЗВИТОК АВТОМОБІЛЬНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Zhu LIHONG

Західноукраїнський національний університет
FISCAL POLICY AND SMALL AND MICRO ENTERPRISES DEVELOPMENT

Тарас МАТЬОРА

Західноукраїнський національний університет
РОЗВИТОК ГЛОБАЛЬНОГО РІТЕЙЛ РИНКУ

Oleh CHUKHNI, Ruslana LUTSIV

Західноукраїнський національний університет
USING AI IN ENERGY MANAGEMENT: A SMARTER FUTURE FOR CITIES

Ірина БЛАЖЕЙ

Західноукраїнський національний університет
ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ ЯК ФОРМА ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАКТИК В
МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Микола ШИНКАРЧУК

Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ФРАГМЕНТОВАНИХ ГЛОБАЛЬНИХ РИНКІВ

Любов БАРДОКІНА

Західноукраїнський національний університет

КЛІМАТИЧНІ РИЗИКИ ДЛЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Олег ЧУХНІЙ, Руслана ЛУЦІВ

Західноукраїнський національний університет

USING AI IN ENERGY MANAGEMENT: A SMARTER FUTURE FOR CITIES

Олег РАКІТІН

Національний університет біоресурсів і природокористування України

РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН І ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Андрій ТИШЕЧКО

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА В ПЕРІОД НАДЗВИЧАЙНИХ ВИКЛИКІВ ІЗ ПРІОРИТЕТОМ ЕКОБЕЗПЕКИ ТА ЦИРКУЛЯРНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Олександр ШЕВЕЛЬ

Національний університет біоресурсів і природокористування України

РЕГУЛЯТОРНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ АКВАКУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ЦИРКУЛЯРНОЇ БІОЕКОНОМІКИ ТА ВИКЛИКІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Людмила ГЕРУН, Юрій ТИМОФІЙЧУК

Західноукраїнський національний університет

УКРАЇНА В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ПЛАСТИКОВИМИ ВІДХОДАМИ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Едуард РОМАНЮТА

Західноукраїнський національний університет

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН: ІННОВАЦІЇ, ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ

Андрій ШИШКОВСЬКИЙ

Західноукраїнський національний університет

РАМКИ СПРАВЕДЛИВОГО ПЕРЕХОДУ ДО ЕКОНОМІКИ ЗАМКНУТОГО ЦИКЛУ: ПОЛІТИЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Wang Cheng

Західноукраїнський національний університет

THE ROLE AND IMPACT OF ESG ON CHINESE TECHNOLOGY COMPANIES: A CASE STUDY OF ALIBABA

Дмитро КОРНІЄНКО, Всеволод БАБ'ЯР

Західноукраїнський національний університет

ТОРГІВЛЯ БІОВІДХОДАМИ В НІМЕЧЧИНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Олександр РОБЕЙКО

Західноукраїнський національний університет

ІНКЛЮЗИВНИЙ БІЗНЕС КИТАЮ

Іван ВАНКЕВИЧ

Західноукраїнський національний університет

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ЯК РУШІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД КРАЇН
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Андрій ЗІНЧУК

Західноукраїнський національний університет

ПЕРЕХІД МСП ДО КЛІМАТИЧНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ В УМОВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

СЕКЦІЯ 2. ГЛОБАЛЬНА, РЕГІОНАЛЬНА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Секція організовується в рамках реалізації проекту фундаментальних наукових досліджень «Модель регіональної безпеки: економічні й технічні аспекти сталого розвитку та цивільного захисту під час війни» (реєстраційний номер: 0124U000063)

Модератор: д.е.н., проф. Марія ЛИЗУН

Марія ЛИЗУН

Західноукраїнський національний університет

REGIONAL SECURITY ISSUES FOR CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Алла УНІЯТ, Олег КЕЛЬНЕР

Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

Олег ІВАЩУК

Західноукраїнський національний університет

БАГАТОСТОРОННЯ ДИПЛОМАТІЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РЕГІОНАЛІЗМ

Віталій ЗАПУХЛЯК

Західноукраїнський національний університет

ВЕКТОРИ ГЛОБАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГРЕСУ КРАЇН

Максим КУРИЛЯК

Західноукраїнський національний університет

ІННОВАЦІЙНІ ТРЕНДИ В ІТ-СФЕРІ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ Й БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Wu QI

Західноукраїнський національний університет

ECONOMIC INEQUALITY OF THE PRC

Сергій МАТУСЯК

МУЛЬТИСКАЛЯРНА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА: НАЦІОНАЛЬНІ, РЕГІОНАЛЬНІ ТА ГЛОБАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ

Тарас ЯВОРСЬКИЙ

Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ АУТСОРСИНГУ ТА АУТСТАФІНГУ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Андрій ЛИЗУН

Західноукраїнський національний університет

REGIONAL SECURITY ISSUES FOR CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Тарас КРІЛЬ

Західноукраїнський національний університет

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.

Foy TSHISWEKA

Західноукраїнський національний університет

TRENDS AND CHALLENGES IN GLOBAL FOOD SECURITY

Михайло ДАНЬКО

Західноукраїнський національний університет

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РИНКУ

Чзоу ДЖИГАН

Західноукраїнський національний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТЕМПІВ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ КИТАЮ У УМОВАХ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ВІЙНИ З США

Павло ТИМОЧКО

Західноукраїнський національний університет

МЕХАНІЗМИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ: НА ПРИКЛАДІ АГРОХОЛДИНГУ KERNEL

Андрій ПРОЦЯК, Юрій ШЕВЧУК

Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ ТОВАРІВ З ВИСОКОЮ ДОДАНОЮ ВАРТІСТЮ

Ігор ПОТІХА, Анастасія МАТВІШИН

Західноукраїнський національний університет

ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: АДАПТАЦІЯ, ІННОВАЦІЇ ТА СТІЙКІСТЬ БІЗНЕСУ

Олександр ДУДАРЕВ

Західноукраїнський національний університет

УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК РЕКЛАМНИХ ПОСЛУГ

Ярослав ЛІСНЯК

Західноукраїнський національний університет

РОЗВИТОК ТРЕЙД-МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Ігор ПАВЛИШИН

Західноукраїнський національний університет

УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ

Wang YOUNGSHUN

Західноукраїнський національний університет

UKRAINE IN ONE BELT ONE ROAD INITIATIVE

Максим МУРАВСЬКИЙ, Василь БОЧАРОВ

Західноукраїнський національний університет

ДОСВІД ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Марта Майба

Західноукраїнський національний університет

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Надія НАГІРНА

Західноукраїнський національний університет

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИРШЕННІ ПРОБЛЕМ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Богдан УГРИН, Іван ДЕМКУРА

Західноукраїнський національний університет

ФІНАНСОВІ МОДЕЛІ ПІДТРИМКИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЕКТІВ

Інна ХОМЕНСЬКА

Західноукраїнський національний університет

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Артем ГЛЄБОВ

Західноукраїнський національний університет

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В КОМАНДІ: ЯК ДОВІРА ВПЛИВАЄ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ

Дмитро ГРИГОР'ЄВ

Національний університет біоресурсів і природокористування України

РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ

Сергій ЖИЛИН

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ Й РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Андрій АНДРУЩЕНКО

Національний університет біоресурсів і природокористування України

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ У ПІДХОДАХ ДО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ АКВАКУЛЬТУРИ В АСПЕКТІ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ

Вероніка ДРОБІТЛИВА, Валерія ЛУЦІЙ

Західноукраїнський національний університет

ГЛОБАЛЬНА, РЕГІОНАЛЬНА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Вікторія КОСАР

Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ РЕГІОНУ

Софія КАМІНСЬКА

Західноукраїнський національний університет

ТЕРИТОРІАЛЬНІ РЕФОРМИ У ПОЛЬЩІ

Адріана ЯНЧАК

Новосільський ліцей імені Мирона Зарицького

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФРАГМЕНТАЦІЇ

Тарас МАКОВСЬКИЙ

Західноукраїнський національний університет

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ НА ТЛІ ЗРОСТАЮЧОЇ СВІТОВОЇ РОЗ'ЄДНАНОСТІ.

СЕКЦІЯ 3. ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Co-funded by
the European Union

Секція організовується у межах реалізації проекту ЄС Еразмус+ KA220-HED - B6120588 «Спільне міжнародне онлайн-навчання для сприяння сталості, розширення можливостей і стійкості енергетичних мереж та диджиталізації вищої освіти» / COIL-SERENADE

Модератор: д.е.н., проф. Віталіна КУРИЛЯК

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ

Західноукраїнський національний університет

СМАРТ-РЕГІОНИ: ЦИФРОВІ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА БЕЗПЕКИ

Лариса ВЕРГУН

Західноукраїнський національний університет

COMMUNICATING AND PROMOTING ENVIRONMENTAL AWARENESS THROUGH TEACHING ENGLISH TO UNIVERSITY STUDENTS

Іван П'ЄХ, Юрій КУШНІР

Західноукраїнський національний університет

ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ СТАЛОГО ЗРОСТАННЯ КРЕАТИВНИХ СЕКТОРІВ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Константин ВИСОЦЬКИЙ

Західноукраїнський національний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Zhang QIAN

Західноукраїнський національний університет

AN ANALYSIS OF THE IMPACT OF STRATEGIC CHOICES ON R&D INVESTMENT AND SOCIAL CAPITAL IN ENTERPRISES

Лю ЖУНЛАЙ

Західноукраїнський національний університет

РЕЙТИНГИ КИТАЮ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ОСВІТНИХ ПОСЛУГ

Chen XIAOQIAN

Західноукраїнський національний університет

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN SUPPLY CHAIN

Shan LIWEI

Західноукраїнський національний університет

APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN FINANCIAL FLOW MANAGEMENT SYSTEMS OF INTERNATIONAL COMPANIES

Михайло КУРИЛЯК

Західноукраїнський національний університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ БЕЗПЕКИ

Олександр СТАХАНСЬКИЙ

Західноукраїнський національний університет

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОСТОРУ НАДАННЯ
СТОМАТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ

Юрій МИХАЙЛЯК

Західноукраїнський національний університет

ФІНАНСОВА КОНКУРЕНЦІЯ КРАЇН В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІ

Аліна ГЕРЕЛЕВИЧ

Західноукраїнський національний університет

ІНКЛЮЗИЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ РЕСПУБЛІКИ
ПОЛЬЩА

Юрій ДЗЮБИК

Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КОМПАНІЙ

Juxiang Chi

Західноукраїнський національний університет

HOW DIGITAL ECONOMY IMPACT FARMERS' INCOME: MECHANISMS AND EVIDENCE
FROM CHINA

Дмитро ДЕГТЯРЬОВ

Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ФОРМУВАННІ НОВОЇ АРХІТЕКТУРИ
СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

СЕКЦІЯ 4. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЄВРОПІ

Секція організовується у рамках реалізації проєкту ЄС Еразмус+ Жана Моне "Екологічна міграція та переміщення в ЄС" (101174695 – Jean Monnet ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH).

**Co-funded by
the European Union**

Модератор: д.ю.н., проф. Тетяна ДРАКОХРУСТ

Тетяна ДРАКОХРУСТ

Західноукраїнський національний університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ КЛІМАТИЧНИХ МІГРАНТІВ В КОНТЕКСТІ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ

Ольга ДЕМ'ЯНЮК

Західноукраїнський національний університет

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ АДАПТАЦІЇ МЕГАПОЛІСІВ ДО КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

Яна БИК

Західноукраїнський національний університет

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК МОДИ

Тимофій КОТОВ

Західноукраїнський національний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Віталій ЛАВРІВ

Західноукраїнський національний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПЛАТИ ЗА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ КЛІМАТИЧНИМ МІГРАНТАМ

Анатолій НЕМОСКАЛЬОВ

Західноукраїнський національний університет

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ МІНІСТЕРСТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ КЛІМАТИЧНОЇ МІГРАЦІЇ

Наталія МАРЦЕНКО

Західноукраїнський національний університет

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ КЛІМАТИЧНИХ БІЖЕНЦІВ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Марта ПАВЛЮК

Західноукраїнський національний університет

ЦИФРОВІ МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ТУРИЗМІ: ДОСВІД ЄС ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Діана ШТИКА

Західноукраїнський національний університет

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Наталія ВДОВЕНКО

*д.е.н., професор, завідувач кафедри
глобальної економіки Національного
університету біоресурсів і
природокористування України*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ БІЗНЕСОМ У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

На межі другого і третього тисячоліть світова соціально-економічна система зазнає глибоких якісних змін, які охоплюють усі аспекти суспільного розвитку [1, С. 236–241; 4]. Традиційні парадигми функціонування глобального простору трансформуються, що свідчить про перехід до нової історичної епохи.

Спостерігається інтенсивна глобалізація, яка розгортається об'єктивно, незалежно від політичної волі окремих держав, і формує нові виклики та можливості для національних економік. В умовах зростаючої взаємозалежності країн особливої значимості набуває переосмислення напрямків розвитку галузей економіки. Аграрний сектор, як системоутворювальна складова національного господарства, відіграє вирішальну роль у забезпеченні продовольчої безпеки, зокрема у постачанні якісного білка тваринного походження. Тому модернізація інноваційних підходів до управління аграрним бізнесом із урахуванням глобальних викликів і змін клімату є пріоритетним завданням сучасної аграрної політики та економічної науки [2; 3; 4]. Тож розглянемо проблеми та можливості управління аграрним бізнесом на прикладі рибного господарства і аквакультури.

В Україні ж вилов риби у внутрішніх водних об'єктах, який у 2022 р. склав 31,5 тис. тонн, а в 2021 р. становив 69,8 тис. тонн, продовжив зменшуватись: у 2024 р. цей показник сягнув лише 11,9 тис. тонн. При тому, що промисел у морських водах залишався практично відсутнім унаслідок блокування доступу до акваторій Чорного й Азовського морів. Основним фактором залишається втрата доступу до рибальських районів, що ставить під загрозу продовольчу безпеку в забезпеченні білковими ресурсами вітчизняного походження та актуалізує потребу в модернізації аквакультури.

Як показали дослідження, нині актуалізується питання виробництва як конкурентоспроможної, так і безпечної рибної продукції для населення, із одночасним дотриманням екологічних стандартів в умовах зміни клімату. Застосування інноваційних технологій розглядається як визначальний чинник ефективного функціонування рибного господарства в умовах глобалізованої

економіки. Інноваційний шлях розвитку є найбільш доцільним для України, яка володіє значним потенціалом природних водних ресурсів, кваліфікованих трудових кадрів і високого рівня науково-технічної підготовки. Інтеграція сучасних цифрових рішень, зокрема інструментів штучного інтелекту, відкриває нові можливості для підвищення рибопродуктивності, оптимізації виробничих процесів, зниження операційних витрат і мінімізації негативного впливу на довкілля. Україна демонструє позитивну динаміку в розвитку рибного сектору: щорічно впроваджуються нові технології, з'являються інноваційні проекти та рибницькі підприємства, що створює передумови для формування конкурентної моделі розвитку галузі та активної участі у боротьбі за міжнародні ринки збуту.

При формуванні підходів управління рибним бізнесом в умовах глобальної конкуренції доцільним є застосування інноваційного інструментарію, зокрема технологій штучного інтелекту, що дозволяють суттєво підвищити ефективність управлінських рішень. У цьому контексті можна виокремити концептуальних блоків для управління аграрним бізнесом у глобальному економічному просторі в умовах надзвичайних організаційно-економічних і технологічних викликів:

Блок 1. Моніторинг та прогнозування ринкової кон'юнктури. Застосування алгоритмів машинного навчання для аналізу динаміки попиту і пропозиції, виявлення трендів споживання та прогнозування змін на глобальному рибному ринку. Формування адаптивних моделей, здатних реагувати на зміни в зовнішньому середовищі та трансформувати поведінки підприємств.

Блок 2. Управління виробничими процесами у секторі. Інтеграція цифрових технологій у процеси виробництва рибної продукції для підвищення точності, прозорості та ефективності управління. Застосування аналітичних платформ для оптимізації виробничого планування та ресурсозбереження.

Блок 3. Забезпечення сталості рибних ресурсів. Використання штучного інтелекту для прогнозування стану водних біоресурсів, розрахунку квот на вилов, а також для моніторингу стану екосистем у зоні промислу. Це дає змогу запобігати надмірному вилову та сприяти збереженню біорізноманіття.

Блок 4. Оптимізація логістики й ланцюгів постачання, якості та безпеки продукції. Впровадження прозорих, децентралізованих систем простежуваності походження рибної продукції. Застосування штучного інтелекту в галузі для автоматизованого управління запасами, логістикою та розподілом продукції відповідно до змін попиту. Також потрібна розробка інтелектуальних систем контролю якості, які дозволяють ідентифікувати загрози безпеці рибної продукції, відстежувати її походження та здійснювати реагування, щоб сприяти зміцненню довіри споживачів і відповідності міжнародним стандартам.

Таким чином, запропоновані концептуальні засади сприятимуть створенню новітніх підходів до управління рибним бізнесом, що враховують сучасні

глобальні виклики, можливості, а також економічні вигоди, які будуть отримані від використання штучного інтелекту у глобальному конкурентному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Власенко Т., Третьяк А. Інноваційні підходи до управління трансформацією організаційних структур інтегрованих аграрних підприємств. *Modeling the development of the economic systems*. Р. 236–241. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-33>

2. Циліорик Г. І. Інноваційна діяльність в умовах економічної конкуренції. *Облік і фінанси АПК*. 2021. С. 234–240.

3. Гончарук І. В., Охота Ю. В., Чіков І. А. *Забезпечення інноваційної конкурентоспроможності підприємств АПК: теорія, методологія, практика*. Вінниця. Віноблдрукарня. 275 с.

4. Дацій О. І., Пирог В. В., Осатюк А. В. *Розвиток вертикально інтегрованих структур за умов реалізації інноваційної агропродовольчої політики України*. № 2 (69). *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Економічні науки. 2023. С. 7–13. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/69-1>

Ірина ШЕВЧЕНКО

д.е.н., доцент, професор кафедри
менеджменту та бізнес-

адміністрування Національного
аерокосмічного університету

«Харківський авіаційний інститут»

ЦИФРОВІ СТРАТЕГІЧНІ АЛЬЯНСИ: НОВИЙ ФОРМАТ ІНТЕГРАЦІЇ У ВІДПОВІДЬ НА ГЛОБАЛЬНІ ПОДІЛИ

Світ сьогодні перебуває у фазі глобальної фрагментації. Геополітичні конфлікти, такі як повномасштабна війна в Україні, зростання напруги між провідними державами світу, а також посилення авторитарних режимів створюють нові лінії поділу. Паралельно ми спостерігаємо економічну фрагментацію: формуються регіональні блоки, посилюється протекціонізм, порушуються глобальні ланцюги постачання.

У світі, який дедалі більше розділяється, цифрові альянси — це спосіб консолідації спільних ресурсів, технологій, стандартів і бачення розвитку.

Для країн, які прагнуть до європейської інтеграції, зокрема України, такі альянси відкривають можливість: долучитися до цифрових ринків і інфраструктур ЄС, впроваджувати європейські цифрові стандарти, зміцнювати кібербезпеку та технологічну стійкість, активізувати участь у спільних наукових і освітніх проєктах.

Цифрові альянси виявилися не просто технологічним явищем — вони стали інструментом нової єдності, стратегічної довіри й модернізації у світі, що стрімко змінюється. *Цифрові стратегічні альянси* — це довгострокові, інституційно оформлені партнерства, орієнтовані на спільне вирішення завдань цифрового розвитку шляхом створення єдиної цифрової інфраструктури (наприклад, хмарних платформ, дата-центрів); забезпечення інтероперабельності технологій і рішень; спільна розробка стандартів кібербезпеки, обміну даними, штучного інтелекту; координація стратегій цифрової трансформації на міжнародному рівні; розвиток етичних та юридичних норм у сфері цифрових прав і даних.

Основні приклади цифрових альянсів:

1. *Європейський цифровий союз (Digital Europe Programme)* — ініціатива ЄС, спрямована на інвестування в цифрові технології: штучний інтелект, суперкомп'ютери, кібербезпеку, цифрові навички та інтероперабельність державних сервісів.

2. *GAIA-X* — європейська ініціатива зі створення *суверенної хмарної інфраструктури*, яка гарантує контроль над даними, прозорість та відкритість.

Вона об'єднує уряди, бізнес і технологічні компанії для створення єдиної європейської цифрової платформи.

3. *European Blockchain Services Infrastructure (EBSI)* — спільний проєкт ЄС, який забезпечує створення *публічної інфраструктури блокчейн* для обміну сертифікатами, верифікації документів, цифрових ідентичностей.

4. *Digital Decade 2030 Targets* — стратегія Європейського Союзу, що передбачає досягнення амбітних цифрових цілей до 2030 року: 80% цифрової грамотності населення, широке охоплення 5G, цифровізація публічного сектору та бізнесу, розвиток цифрових стартапів.

Ці альянси не лише посилюють *цифровий суверенітет*, але й формують глобальні технологічні екосистеми, що сприяють *стійкому економічному розвитку, цифровій інклюзії та інноваційності*. Для країн, що розвиваються, участь у таких альянсах може бути інструментом інтеграції до глобального цифрового ринку та залучення стратегічних інвестицій. У сучасному глобалізованому середовищі цифровізація відіграє не лише технологічну, але й інтеграційну роль, сприяючи формуванню взаємопов'язаного економічного та соціального простору. Розвиток цифрової інфраструктури сприяє подоланню фрагментованості ринків, спрощує транскордонну взаємодію та формує підґрунтя для співпраці між державами, бізнесом і громадянами.

Цифровізація стає стратегічним інструментом інтеграції не лише економік, але й суспільств, сприяючи формуванню єдиного цифрового простору з високим рівнем взаємодії, прозорості та довіри. Україна поступово формує власну роль у європейській та глобальній цифровій екосистемі, активно долучаючись до стратегічних цифрових ініціатив. Уже сьогодні держава бере участь у низці ключових програм Європейського Союзу, таких як *EU Digital Europe Programme*, *Horizon Europe* та *EU4Digital*, що спрямовані на розвиток цифрових компетентностей, інфраструктури, інновацій та трансферу технологій.

Особливе значення для України має перспектива *інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС (Digital Single Market)*, що дозволить забезпечити вільний обіг цифрових товарів, послуг, капіталу та даних. Участь у цьому ринку відкриває нові можливості для українського ІТ-сектору, стартапів і державних сервісів, сприяючи їх гармонізації з європейськими стандартами.

Крім того, Україна має *високий потенціал у стратегічно важливих цифрових напрямках*, зокрема в галузях *штучного інтелекту, хмарних обчислень та кібербезпеки*, де вже накопичено суттєвий науковий, технічний і кадровий ресурс. Системне інвестування в ці сфери може забезпечити проривні результати не лише на національному, а й на міжнародному рівні.

Прикладом успішної інтеграції є *поглиблена цифрова співпраця України з Естонією, Польщею та Нідерландами*, що проявляється у спільних проєктах

цифрової трансформації публічного сектору, обміну досвідом у сфері електронного урядування, цифрової ідентифікації та смарт-регулювання.

Таким чином, участь України в цифрових альянсах не лише сприяє модернізації національної цифрової інфраструктури, але й зміцнює геополітичну позицію держави в європейському цифровому просторі, створюючи підґрунтя для сталого економічного зростання та технологічної незалежності. У сучасному геополітичному та технологічному середовищі цифровий простір дедалі частіше характеризується фрагментацією — наявністю ізольованих стандартів, розрізнених інфраструктур та залежності від обмеженого кола технологічних центрів. У відповідь на ці виклики *цифрові стратегічні альянси* виступають інструментом протидії роздробленню цифрового світу.

По-перше, такі альянси *утворюють мережі цифрової довіри*, які базуються на спільних стандартах, принципах прозорості, відкритому доступі до даних та взаємному визнанні цифрових рішень. Це дозволяє об'єднати розрізнені системи в єдиний інтероперабельний простір, що зменшує транзакційні бар'єри між державами та організаціями.

По-друге, через спільні платформи, дослідницькі проєкти та цифрову інфраструктуру, альянси *знижують критичну залежність від окремих глобальних технологічних акторів*, таких як США або Китай. Це сприяє технологічній диверсифікації та підтримці цифрового суверенітету.

По-третє, стратегічні цифрові об'єднання *підвищують стійкість до системних криз*, таких як масові кібератаки, перебої в ланцюгах постачання цифрових компонентів або глобальні економічні шоки. Обмін інформацією, спільне прогнозування ризиків та узгоджені політики реагування забезпечують вищий рівень цифрової безпеки.

Нарешті, цифрові альянси сприяють *формуванню стратегічної автономії* у технологічному розвитку, дозволяючи їхнім учасникам діяти узгоджено, реалізовувати довгострокові цифрові політики та виступати єдиним блоком на глобальному ринку.

Відтак, цифрові альянси відіграють ключову роль у подоланні фрагментації, забезпечуючи більш інтегрований, стійкий і справедливий цифровий порядок денний для майбутнього. Цифрові стратегічні альянси сьогодні переростають рамки суто технологічної співпраці. Вони перетворюються на *механізм інституційної згуртованості*, де ключову роль відіграють *довіра, спільні цінності, синхронізація стандартів і стратегій цифрового розвитку*. У світі, де цифрова фрагментація загрожує створенням замкнених технологічних екосистем, такі альянси виступають як інструмент збереження єдності, передбачуваності та справедливого доступу до цифрових ресурсів.

Для України участь у цих альянсах відкриває *новий рівень європейської інтеграції*, який виходить за межі традиційної політичної співпраці. Йдеться про *технологічну, інфраструктурну та нормативну інтеграцію*, яка дозволяє адаптувати українську цифрову політику до стандартів ЄС, посилити економічну спроможність країни та закласти підґрунтя для сталого розвитку в цифрову епоху.

У ширшому контексті цифрові ініціативи стають *важливим інструментом збереження цілісності Європи*. Вони забезпечують координацію між державами-членами, підвищують стійкість до зовнішніх загроз, зменшують технологічну залежність та сприяють формуванню загального бачення майбутнього цифрового простору.

Участь у цифрових альянсах, зокрема для України, — це не лише спосіб бути частиною глобального технологічного прогресу, а й *можливість стати співтворцем нового європейського цифрового порядку денного*, заснованого на інноваціях, безпеці та відкритості.

Список використаних джерел:

1. *Antifragile in the global economy as an indicator of economic development* / I. O. Shevchenko et al. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 6, no. 53. P. 274–286. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4203>

2. Шевченко І.О. *Глобальна освіта в європейському контексті: роль міжнародних партнерств Acta non verba: ціннісні орієнтири вищої освіти в контексті євроінтеграції: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 13-14 березня 2025 р.). – Український Щорічник Європейських Євроінтеграційних Студій. - Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції, Київ. 2025*

Тетяна ДРАПАК

*аспірантка Західноукраїнського
національного університету*

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ В ЕРУ КЛІМАТИЧНИХ КРИЗ: ІНТЕГРАЦІЯ ЦИРКУЛЯРНИХ МОДЕЛЕЙ, ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНКЛЮЗИВНИХ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОБЕЗПЕКИ

Кліматична криза стала визначальним фактором трансформації міжнародної економіки, створюючи нові виклики для глобальних економічних систем [8]. Зміни клімату, зокрема підвищення температури, посухи, повені та екстремальні погодні явища, суттєво впливають на ланцюги постачання, особливо в аграрному секторі. В Україні, яка є одним із провідних експортерів зернових, посухи 2022–2023 років призвели до значного скорочення врожаю, що вплинуло на світові ціни на продовольство [14]. Крім того, війна в Україні стала додатковим джерелом екологічного тиску: за оцінками 2023 року, воєнні дії спричинили викиди 33 млн тонн CO₂екв, а післявоєнна відбудова може додати ще 48,7 млн тонн [14]. Такі обсяги викидів еквівалентні річним викидам невеликої європейської країни, що підкреслює масштаб проблеми. Кліматична криза також загострює проблему нерівності між країнами глобальної півночі та півдня, де менш розвинені економіки зазнають найбільших втрат через обмежену інфраструктуру для адаптації [11]. Це вимагає розробки нових економічних моделей, які б поєднували сталість із економічною ефективністю, зокрема через інтеграцію циркулярних принципів і цифрових технологій.

Циркулярна економіка стає основою для забезпечення сталого розвитку в умовах кліматичних криз, пропонуючи підхід, який мінімізує відходи та максимізує повторне використання ресурсів. У контексті післявоєнного відновлення України циркулярні моделі набувають особливого значення. У 2023 році в рамках програми EU4Environment було проведено Національну конференцію «Циркулярна економіка для зеленого відновлення України», де було підкреслено потенціал замкнених циклів для відбудови економіки та зменшення екологічного сліду [13]. Одним із прикладів є промисловий симбіоз, коли відходи одного підприємства стають сировиною для іншого, як це реалізовано в Китаї, де подібні ініціативи дозволили скоротити викиди CO₂ на 20% у промислових кластерах [2]. В Україні циркулярні моделі, такі як апсайклінг (перетворення відходів на продукти з вищою цінністю) і «продукт як послуга» (наприклад, оренда техніки замість її купівлі), можуть допомогти зменшити залежність від імпорту сировини та знизити витрати на утилізацію. Наприклад, у Швеції, яка є лідером із переробки, 99% побутових відходів переробляються або використовуються для виробництва енергії, що є

орієнтиром для України. Однак впровадження циркулярної економіки стикається з викликами, такими як брак інфраструктури та регуляторних механізмів, що потребує міжнародної співпраці та залучення приватного сектору [5].

Цифрові технології відіграють ключову роль у підвищенні екобезпеки та ефективності економічних систем у період кліматичних криз. Інтернет речей (IoT) дозволяє моніторити життєві цикли продуктів, що сприяє їхньому ефективному використанню та переробці. Наприклад, компанія Philips використовує IoT для створення «розумної» техніки, яка самостійно сигналізує про потребу в ремонті, подовжуючи термін служби продуктів. Блокчейн, у свою чергу, забезпечує прозорість ланцюгів постачання, що є критично важливим для верифікації сталого походження матеріалів. Так, Unilever застосовує блокчейн для відстеження ланцюга постачання чаю, що дозволяє гарантувати відповідність екологічним стандартам [6]. Штучний інтелект (ШІ) також набуває популярності в оптимізації ресурсів: алгоритми ШІ можуть прогнозувати попит на енергію, зменшуючи надлишкове споживання в промисловості. У 2024 році Всесвітній економічний форум підкреслив, що цифрові технології можуть скоротити глобальні викиди на 15% до 2030 року, якщо їх інтегрувати в економічні системи [12]. В Україні цифрові рішення можуть бути застосовані для управління відходами та моніторингу викидів, особливо в контексті післявоєнної відбудови, де точність даних є ключовою для залучення міжнародних інвестицій у зелені проекти.

Інклюзивність є важливим аспектом боротьби з кліматичними змінами, оскільки вразливі групи населення, такі як переміщені особи, особи з інвалідністю та маргіналізовані спільноти, зазнають найбільшого впливу від екологічних криз. У 2021 році на конференції COP26 Пітер Глюкман, президент Міжнародної наукової ради, зазначив, що справедливий розподіл тягаря кліматичних змін між глобальною північчю та півднем потребує компромісів і залучення вразливих груп до прийняття рішень [11]. В Україні післявоєнне відновлення відкриває можливості для інклюзивних ініціатив, зокрема через залучення громад до відновлення довкілля. Наприклад, проекти з озеленення постраждалих від війни територій, які реалізуються за участю місцевих жителів, не лише сприяють екологічній стабільності, а й створюють нові робочі місця для переміщених осіб. Інклюзивні стратегії також передбачають врахування потреб осіб з інвалідністю, наприклад, через створення доступної інфраструктури для переробки відходів. У 2023 році в рамках ініціативи «Зелене відновлення України» було запропоновано залучати громади до проектів із відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), що сприяє соціальній згуртованості та економічній стабільності [13]. Однак для реалізації таких стратегій необхідна підтримка на державному рівні, а також освіта населення щодо переваг зелених ініціатив.

Регуляторні рамки та міжнародна співпраця стають вирішальними для трансформації економік у напрямі сталості. Європейський Союз запровадив механізм вуглецевого прикордонного коригування (СВАМ), який змушує компанії з країн-партнерів, зокрема України, переглядати свої підходи до викидів CO₂ [10]. СВАМ, який почав діяти у 2023 році, встановлює додаткові мита на товари з високим вуглецевим слідом, що стимулює імпортерів переходити на зелені технології. Крім того, нові вимоги ЄС до нефінансової звітності зобов'язують компанії звітувати про їхній екологічний вплив, що підвищує прозорість і сприяє екобезпеці. Гармонізація політик між країнами є важливим кроком для прискорення переходу до циркулярної економіки. Наприклад, стандарти ISO 59000, які стосуються циркулярного управління, можуть бути адаптовані на національному рівні для створення єдиних правил переробки та повторного використання матеріалів [10]. Міжнародна співпраця також необхідна для обміну досвідом: країни ЄС, такі як Швеція, можуть поділитися практиками ефективної переробки, тоді як країни, що розвиваються, наприклад Індія, можуть запропонувати інноваційні рішення в апсайклінгу, де низькі витрати на робочу силу сприяють створенню нових продуктів із відходів. В Україні регуляторні зміни, спрямовані на дерегуляцію та інтеграцію з ЄС, відкривають можливості для залучення інвестицій у зелені технології, але потребують чіткої стратегії на державному рівні.

Зелене відновлення та енергоефективність є ключовими напрямками для трансформації економік у період кліматичних криз. В Україні децентралізація енергетики через відновлювані джерела енергії (ВДЕ) набуває особливого значення в умовах післявоєнного відновлення. У 2023 році проекти з розвитку сонячних і вітрових електростанцій у громадах показали, що ВДЕ можуть забезпечити до 30% енергетичних потреб малих населених пунктів, зменшуючи залежність від викопного палива [13]. Енергоефективність у промисловості також є пріоритетом: модернізація застарілих виробничих потужностей може скоротити споживання енергії на 20–25%, що було продемонстровано на прикладі металургійного сектору в Китаї [2]. В Україні такі ініціативи потребують фінансової підтримки, зокрема через міжнародні гранти та кредити від Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). Цифрові платформи можуть відіграти важливу роль у масштабуванні зелених ініціатив, забезпечуючи координацію між стейкхолдерами та залучення інвестицій. Наприклад, платформи для краудфандингу зелених проектів, які активно розвиваються в ЄС, можуть бути адаптовані для України, щоб фінансувати локальні ініціативи з ВДЕ та переробки. Однак зелене відновлення стикається з викликами, такими як обмежена інфраструктура та брак кваліфікованих кадрів, що вимагає системного підходу до освіти та підготовки фахівців.

Перспективи трансформації міжнародної економіки в умовах кліматичних криз тісно пов'язані з інтеграцією циркулярних моделей, цифрових технологій та інклюзивних стратегій. Одним із ключових напрямів є масштабування зелених ініціатив через цифрові платформи, які дозволяють об'єднувати зусилля бізнесу, урядів і громад. Наприклад, платформи для обміну ресурсами, такі як ShareWaste, можуть бути адаптовані для промислового сектору, щоб сприяти обміну відходами між підприємствами [7]. Соціальні фактори також відіграють важливу роль: сприйняття циркулярних продуктів населенням залежить від рівня екологічної освіти та доступності таких продуктів. У Швеції, наприклад, кампанії з популяризації переробки призвели до того, що 80% населення активно сортує відходи, що є прикладом для інших країн [3]. В Україні подібні кампанії можуть бути реалізовані через співпрацю з місцевими громадами та неурядовими організаціями. Виклики, пов'язані з регуляторними прогалинами та обмеженою інфраструктурою, залишаються значними, особливо для країн із перехідними економіками. Для їхнього подолання необхідно залучати міжнародний досвід, зокрема через співпрацю з такими організаціями, як UNIDO, яка активно підтримує проекти циркулярної економіки в Україні [13]. Майбутні дослідження мають зосередитися на аналізі впливу цифрових платформ на масштабування зелених ініціатив, а також на вивченні соціальних і культурних факторів, що впливають на сприйняття циркулярних продуктів у різних регіонах.

Інтеграція циркулярних моделей, цифрових технологій та інклюзивних стратегій є необхідною для трансформації міжнародної економіки в умовах кліматичних криз. Кліматична криза вимагає швидких і скоординованих дій, які б поєднували економічну ефективність із екологічною безпекою. Циркулярна економіка, підкріплена цифровими рішеннями, такими як IoT, блокчейн і ШІ, відкриває нові можливості для зменшення відходів і викидів, тоді як інклюзивні стратегії забезпечують соціальну справедливість і залучення вразливих груп до зелених ініціатив. Регуляторні рамки, зокрема СВМ і стандарти нефінансової звітності, стимулюють компанії до переходу на сталі моделі, але потребують гармонізації на міжнародному рівні. Зелене відновлення, зокрема в Україні, може стати прикладом для інших країн, якщо буде підкріплене децентралізацією енергетики, енергоефективністю та цифровими платформами. Подальші дослідження мають зосередитися на ролі цифрових технологій у масштабуванні циркулярних моделей, а також на соціальних аспектах, які впливають на сприйняття зелених ініціатив населенням. Такий комплексний підхід дозволить не лише подолати виклики кліматичних криз, а й створити економічні системи, які будуть стійкими до майбутніх потрясінь.

Список використаних джерел:

1. Гейсдофер М., Савагет П., Бокен Н. М. П., Гульмінк Е. Дж. *The circular economy – A new sustainability paradigm? Journal of Cleaner Production*. 2018. № 143. С. 757–768.
2. Генг Й., Саркіс Дж., Блейшвімц Р. *How to globalize the circular economy. Nature*. 2019. № 565 (7738). С. 153–155.
3. Калмикова Ю., Садагонан М., Посадо Л. *Circular economy – From review of theories and practices to development of implementation tools. Resources, Conservation and Recycling*. 2018. № 135. С. 190–201.
4. Кірхгерр Й., Рейке Д., Геккерт М. *Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. Resources, Conservation and Recycling*. 2017. № 127. С. 221–232.
5. Кірхгерр Й., Пісичеллі Л., Бур Р., Костенсе-Сміт Е., Мюллер Дж., Гейбрехтсе-Трейенс А., Геккерт М. *Barriers to the circular economy: Evidence from the European Union. Ecological Economics*. 2018. № 150. С. 264–272.
6. Пагорулуос А., Пігошо Д. С. А., Макалун Т. С. *The emergent role of digital technologies in the circular economy: A review. Procedia CIRP*. 2017. № 64. С. 19–24.
7. Сінгх Дж., Ордоњез І. *Resource recovery from post-consumer waste: Important lessons for the upcoming circular economy. Journal of Cleaner Production*. 2016. № 134. С. 342–353.
8. Стагель В. Р. *The circular economy. Nature*. 2016. № 531 (7595). С. 435–438.
9. Фонд Еллен Макартур. *Towards the circular economy: Economic and business rationale for an accelerated transition. Ellen MacArthur Foundation*, 2015.
10. Європейська Комісія. *A new Circular Economy Action Plan for a cleaner and more competitive Europe. COM(2020) 98 final*. 2020.
11. Gluckman P. *Climate change and the global economy: Addressing inequality. COP26 Conference Proceedings*, 2021.
12. *World Economic Forum. Digital transformation for a sustainable future: Reducing emissions through technology*. 2024.
13. *EU4Environment. National Conference on Circular Economy for Green Recovery of Ukraine: Key Findings*. 2023.
14. *Ukraine Climate Impact Assessment Report. Environmental consequences of the war: Emissions and recovery challenges*. 2023.

Ye Jianfu

*PHD student of West Ukraine State
University*

RESEARCH ON THE DEVELOPMENT STATUS AND STRATEGIES OF CHINA'S CROSS-BORDER E-COMMERCE UNDER THE BELT AND ROAD INITIATIVE

As globalization deepens and information technology advances, cross-border e-commerce has emerged as a vital connector of global consumer markets. China's Belt and Road Initiative has created new momentum and platforms for regional economic integration by fostering economic cooperation, infrastructure development, and trade and investment liberalization among participating countries. In this context, China's cross-border e-commerce sector confronts both significant opportunities and challenges.

Since 2013, the Belt and Road Initiative has evolved into a powerful driver of global economic growth. The initiative extends beyond economic cooperation to encompass policy coordination, infrastructure connectivity, unimpeded trade, financial integration, and people-to-people bonds. While this has generated extensive market opportunities, improved goods and services flow, lowered trade barriers, and enhanced regional economic connectivity, cross-border e-commerce development faces several hurdles. These include complex logistics and distribution systems, talent shortages, insufficient legal frameworks, and market uncertainties. Cultural, linguistic, and business practice variations across countries further complicate cross-border e-commerce operations.

This research examines the current state of China's cross-border e-commerce under the Belt and Road Initiative, investigating its opportunities and challenges. It offers strategic recommendations to guide government decision-makers, business operators, and academics in fostering the sustainable, robust, and innovative growth of China's cross-border e-commerce sector.

Analysis of Global Dividends and Background under the Belt and Road Initiative

Since Chinese President Xi Jinping proposed the Belt and Road Initiative in 2013, this ambitious vision has reshaped global economic cooperation and brought unprecedented benefits to China and participating countries. The Initiative focuses on five key areas: policy coordination, infrastructure connectivity, unimpeded trade, financial integration, and people-to-people bonds. Through strengthened inter-regional connectivity, it aims to foster more inclusive, balanced, and mutually beneficial economic globalization.

The Initiative's benefits manifest in three key areas:

First, market expansion and economic integration. By promoting infrastructure

development in participating countries, the Initiative has strengthened market connections and facilitated cross-border trade, expanding opportunities for businesses while accelerating economic integration and growth.

Second, trade and investment growth. The improved investment climate and reduced trade barriers have substantially increased trade and investment between China and participating countries, fostering regional economic prosperity.

Third, cultural exchange and cooperation. The Initiative has bridged cultural divides, fostering understanding between nations while advancing collaboration in education, science, technology, and culture-establishing a foundation for deeper global integration.

China's Belt and Road Cross-border E-commerce Annual Data (2020-2025)

Year	Total Import-Export (Trillion Yuan)	Year-on-Year Growth (%)	Export Value (Trillion Yuan)	Import Value (Trillion Yuan)	Key Features and Data Sources
2020	1.69	31.1%	1.18 (70% share)	0.51 (30% share)	Pandemic drove explosive growth in online trade, initial emergence of export dominance.
2023	2.38	15.6%	1.83 (+19.6%)	0.5483 (+3.9%)	Export growth significantly higher than imports, emerging market demand driving growth; logistics market size simultaneously increased to 3.88 trillion yuan.
2024	2.63	10.8%	2.10 (80% share)	0.53 (20% share)	Export share increased to 80%, export growth to Belt and Road countries reached 9.6%, regional market contribution prominent.
2025	0.5776	—	0.4480	0.1296	First quarter import-export growth with Belt and Road countries reached 9.6% (0.9 percentage points higher than overall foreign trade), continued strengthening of regional resilience.

Analysis reveals robust growth in China's cross-border e-commerce with Belt and Road countries, with exports rising from 70% in 2020 to 80% in 2024—indicating strengthening export momentum. By 2024, trade with Belt and Road countries comprised 53.6% of China's total imports, demonstrating deep regional market integration. First-quarter 2025 data shows exports at 77.6% (448 billion yuan) and imports at 22.4% (129.6 billion yuan), with Belt and Road trade growth outpacing overall foreign trade by 0.9 percentage points. This export-led pattern continues, with annual growth expected to benefit from enhanced infrastructure connectivity and refined digital trade regulations. Regional markets remain key growth drivers, with

expansion likely to exceed overall trade growth rates.

Exploring Opportunities for China's Cross-border E-commerce Under the Belt and Road Initiative

The Belt and Road Initiative has created multifaceted development opportunities for China's cross-border e-commerce. Through improved infrastructure and optimized policy environments in participating countries, Chinese e-commerce enterprises have expanded into international markets, achieving efficient goods circulation and widespread cultural exchange. Key opportunities include:

Market Expansion Opportunities

The Belt and Road participating countries comprise numerous rapidly developing economies worldwide, offering vast potential markets for Chinese cross-border e-commerce. As internet adoption grows and online shopping becomes commonplace in these countries, Chinese e-commerce businesses can serve local consumers directly through digital channels. This enables Chinese enterprises to both expand their sales reach and gain crucial insights into local consumer preferences, leading to more targeted products and services. The diverse market demands also drive product innovation and service customization, fostering business diversification.

National Policy Opportunities

Under the Belt and Road framework, Chinese government policies—including tax reductions, streamlined cross-border payments, and export tax rebates—have lowered operational costs and market entry barriers. These measures have strengthened the international competitiveness of Chinese e-commerce while creating opportunities for small and medium-sized enterprises (SMEs). For startups and SMEs, this policy support helps overcome funding constraints and market access challenges, encouraging international expansion.

Brand Building Opportunities

The Belt and Road Initiative emphasizes cultural exchange and mutual learning, enabling Chinese e-commerce enterprises to better understand local cultural characteristics and consumer psychology. This understanding leads to more effective market entry strategies while promoting cultural product exchange and enhancing Chinese brands' global influence. Through cultural engagement, Chinese enterprises can better integrate into local markets and build brand recognition and loyalty. The initiative provides a platform for enterprises to establish strong brand presence in participating countries and global markets through high-quality products and services.

Challenges and Difficulties for China's Cross-border E-commerce Under the Belt and Road Initiative

The Belt and Road Initiative offers a new platform for global economic cooperation while presenting significant challenges for Chinese cross-border e-commerce enterprises.

Dual Challenges of Geopolitics and Cultural Differences

For Chinese cross-border e-commerce enterprises, geopolitical instability resembles navigating through unpredictable waters. Sudden policy changes—whether through tightened trade policies or increased tariffs—can dramatically raise operational costs, forcing companies to make swift adjustments to avoid losses. This risk is especially pronounced in Belt and Road participating countries, where diverse political and economic environments create heightened uncertainty.

Cultural differences pose another significant challenge, akin to operating in a multilingual, multicultural United Nations environment. Companies must adapt to local business practices, master regional languages and customs, and understand local consumer values and behaviors. For instance, Chinese e-commerce companies entering Middle Eastern markets must consider religious festivals and consumption patterns when designing products and marketing strategies. Similarly, Chinese mobile payment services expanding into Southeast Asia must address local concerns about data privacy.

Inconsistency in Laws and Regulations

Operating globally requires cross-border e-commerce enterprises to navigate varied legal and regulatory frameworks. This challenge is particularly complex in Belt and Road participating countries, where legal systems, policy directions, and regulatory practices differ significantly.

Tax regulations vary considerably across countries, requiring thorough knowledge of local tax laws for compliance and optimization. For example, Value Added Tax (VAT) systems differ fundamentally between countries, affecting product pricing and competitiveness.

Intellectual property protection presents another challenge. Some countries' loose laws or weak enforcement make intellectual property infringement common, requiring companies to both protect their assets and develop anti-infringement strategies. Technical barriers arise from differing product standards and safety regulations, as countries maintain distinct quality requirements, safety standards, and certification procedures.

Consumer protection laws also vary, affecting after-sales service and dispute resolution. Companies must understand and follow each country's regulations regarding consumer contracts, returns, and personal data protection to maintain customer trust and company reputation.

Logistics and Supply Chain Challenges

Chinese cross-border e-commerce enterprises face significant logistics and supply chain management challenges in Belt and Road participating countries, particularly in cost control, delivery efficiency, and supply chain stability.

Logistics costs and delivery efficiency directly impact profitability and competitiveness. While the China-Europe rail connection offers new transport options, its higher costs compared to sea freight can reduce profit margins. Delivery efficiency suffers from inadequate infrastructure and complex customs procedures in some

participating countries. Central Asian nations, for example, experience extended cargo delays due to strict border controls and outdated facilities.

Supply chain stability has faced additional pressures, as demonstrated during the 2018 US-China trade war and subsequent tariff adjustments, which increased costs and disrupted established supply chains.

Talent Shortage Issues

Professional talent shortage poses a critical challenge for Chinese cross-border e-commerce enterprises expanding into Belt and Road participating countries. This shortage constrains both market adaptability and emerging market development.

The primary challenge lies in the mismatch between required skills and available talent. Many professionals lack comprehensive understanding of international trade rules and practical experience in cross-border e-commerce operations. The growing need for specialists in less common languages—particularly Russian and Arabic for Middle Eastern and Russian markets—and cross-cultural communication compounds this challenge.

Additionally, current educational programs often fail to meet market needs. While universities and vocational schools offer cross-border e-commerce courses, their heavy focus on theory over practical application leaves graduates unprepared for real-world operations.

Strategic Responses for Chinese Cross-border E-commerce Under the Belt and Road Initiative

To address the challenges facing Chinese cross-border e-commerce under the Belt and Road Initiative, enterprises must implement these strategic measures:

Enhance Geopolitical Sensitivity and Cultural Adaptability

Enterprises must establish geopolitical risk assessment mechanisms to monitor international political and economic changes in real-time and develop flexible response strategies. Through cross-cultural training and local market research, they should also enhance product and service localization to meet diverse cultural demands.

First, establish a comprehensive geopolitical risk assessment mechanism. This dynamic tool goes beyond simple monitoring, enabling real-time analysis and prediction of international political and economic shifts. The mechanism helps enterprises identify and respond swiftly to business-critical political events, including election outcomes, policy shifts, and trade disputes. For instance, changes in U.S.-China trade policies can significantly affect Chinese cross-border e-commerce pricing strategies and cost structures.

Second, implement real-time monitoring and adaptive response strategies. Using advanced data analytics and expert teams, enterprises should track international developments and evaluate potential risks continuously. Companies must develop agile response strategies—including market diversification, supply chain restructuring, and product repositioning—that can be quickly deployed to address geopolitical

uncertainties.

Third, strengthen cross-cultural training. To enhance cultural adaptability, enterprises should implement comprehensive training programs that help employees grasp the nuances of different markets' cultural characteristics and business practices. This training enables staff to communicate effectively with diverse customers, navigate cross-cultural negotiations successfully, and establish lasting trust across cultural boundaries.

Building Compliance Management Systems to Address Legal and Regulatory Differences

Given the diversity of laws and regulations in countries along the Belt and Road, enterprises must establish comprehensive compliance management systems to ensure their business activities meet various countries' legal requirements. Additionally, enterprises should actively participate in establishing international industry standards to strengthen their influence in international trade.

First, enterprises must thoroughly research target market regulations—including trade law, tax law, labor law, and intellectual property law. Based on this research, they should implement compliance training to ensure all employees understand and follow legal requirements.

Second, enterprises should maintain ongoing compliance monitoring mechanisms to track regulatory changes and assess their impact on operations. These mechanisms should include compliance audits, risk assessments, and problem reporting systems.

Third, enterprises need detailed compliance manuals and standard operating procedures (SOPs) that clearly outline employee conduct and operational steps for daily work.

Optimizing Logistics and Supply Chain Management

To address logistics costs and supply chain stability challenges, enterprises should leverage block chain and big data analytics to enhance supply chain transparency and efficiency. They should also explore diversified logistics solutions, including overseas warehouses and multimodal transportation, to reduce costs and improve delivery.

First, enterprises should implement block chain technology to track supply chain steps, ensuring product traceability from production to delivery. This transparency builds consumer trust and enables swift problem resolution.

Second, enterprises can use big data analytics to optimize inventory management by accurately predicting market demand, managing inventory levels, and reducing stockout risks. Data analysis can also identify supply chain inefficiencies for improvement.

Third, enterprises should establish overseas warehouses to reduce transportation time and costs while improving customer response times. Multimodal transport can

provide flexible, cost-effective logistics solutions by combining different transportation methods.

Finally, talent development is crucial for enterprise competitiveness. Enterprises should partner with educational institutions to develop cross-border e-commerce professionals while attracting experienced international talent through competitive recruitment policies. This includes:

- Building partnerships with universities and vocational colleges to develop industry-focused courses
- Creating customized talent development plans based on business needs
- Establishing platforms for career development and continuing education
- Providing practical training opportunities and clear career advancement paths

Conclusions and Outlook: Future Development Trends of the Belt and Road Initiative and Cross-border E-commerce

This study analyzes the development status, challenges, and strategies of China's cross-border e-commerce under the Belt and Road Initiative. As the initiative deepens, cross-border e-commerce continues to demonstrate strong momentum as a vital trade connection between China and participating countries.

The future integration of the Belt and Road Initiative with cross-border e-commerce shows remarkable potential. Blockchain and artificial intelligence will enhance transaction transparency and supply chain efficiency. Market diversification will help enterprises expand into emerging markets and reduce risks. Strengthened brand building and localization will boost international competitiveness, while enhanced cooperation will foster resource sharing and innovation. Government support through tax incentives and financial assistance will reduce operating costs, and prioritized talent development will support rapid industry growth. These combined factors will drive sustainable and innovative development of cross-border e-commerce across Belt and Road countries.

References

1. Zhao Hong. "Belt and Road" Cultural Exchange and Brand Internationalization [J]. *Business Economics and Management*, 2019, (2):12-20.
2. Li Yong. Legal Risks and Prevention in Cross-border E-commerce under the "Belt and Road" Initiative [J]. *Law Journal*, 2019, (2):82-90.
3. Zhang Xiaojing, Li Qiang. Logistics Challenges in Regional Economic Integration under the "Belt and Road" Initiative [J]. *International Economic Review*, 2020, (2):45-57.
4. Wang Yiwei. Integration of Cross-border E-commerce Talent Development with the "Belt and Road" Initiative [J]. *Education Modernization*, 2019, (11):34-38

СЕКЦІЯ 1. ЕКОБЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА ТА ІНКЛЮЗІЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Co-funded by
the European Union

Секція організовується в рамках реалізації Модуля Жана Моне Програми ЕРАЗМУС+ 101085640 – EICERPMU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Європейська інклюзивна циркулярна економіка: поствоєнний та постпандемічний модуль для України»

Модератор: д.е.н., проф. Ірина ЗВАРИЧ

Ірина ЗВАРИЧ

д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки

Західноукраїнського національного університету

БІОМІМІКРІЯ В ЦИРКУЛЯРНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Біомімікрія походить від грецьких слів bios, що означає життя, і mimesis, що означає імітація, — це підхід до проектування, який намагається наслідувати моделі, системи, процеси та елементи природи як засіб вирішення складних проблем людства [1].

1. Молекулярний каталізатор для накопичення енергії в системах.

Компанія Azul Energy створила безметалеву каталітичну технологію за допомогою відновлюваної енергії для зберігання енергії. Насправді це зводиться до спеціальної речовини, яка допомагає прискорити хімічні реакції без використання рідкісних металів. Його надихає частина гемоглобіну, білка в нашій крові, який переносить кисень. Подібно до того, як гемоглобін може виконувати низку важливих завдань, каталізатор AZUL може виявляти та

переміщувати невеликі молекули газу, допомагати в хімічних реакціях і переносити електрони.

2. Джерело кобальту та нікелю.

До 2030 року очікується дефіцит близько 600 000 тон високоякісного нікелю, який використовується в акумуляторах щороку. Зараз Brokk розробляє нову технологію, яка може отримати доступ до ресурсів нікелю екологічно чистими та недорогими способами для постачання чистого акумуляторного нікелю через електрогенні бактерії. Цей процес дозволяє витягнути високоякісний нікель і кобальт із звичайних, але важкодоступних джерел.

3. Екологічно чиста гідроізоляція для паперової продукції.

Вироби з паперу краще, ніж пластик, коли справа доходить до біологічного розкладання, та не дуже добре, якщо воно намокне. Отже, Cellulotech винайшов водонепроникне покриття, використовуючи технологію молекулярного щеплення, яке може зробити вироби з паперу та картону супергідрофобними (тобто їх надзвичайно важко змочити) за низькою ціною, не впливаючи на їх здатність до вторинної переробки та біологічного розкладу, імітуючи маслянисту речовину, яку містять водоплавні птахи, які зберігають їхнє пір'я без води. Це чудовий і простий для розуміння приклад біомімікрії. Окрім того створення гідроізоляційного продукту виробляє на 92% менше CO₂, ніж поточні матеріали.

4. Переробка текстильних відходів у волокно для тканини.

Fiberly використовує біотехнологію для перетворення целюлозних текстильних відходів на волокно, використовуючи бавовну як натхнення. Усе це означає, що тканини з викинутого одягу (лише в Європі до 11 кг на людину на рік) можна повторно використовувати та носити знову з мінімальним впливом на навколишнє середовище. Подібні ініціативи дивіться у Стратегії ЄС щодо сталого та циркулярного текстилю.

5. Стійкий синтетичний слизовий лубрикант.

Компанія Gel Matter розробила слизовий продукт на основі слизу, що виділяється равликами (масовий ринок для цього наразі – це індустрія догляду за шкірою), який також можна використовувати для різних цілей, включаючи змащення, адгезію та захист. Цей стійкий заміник без жорсткості використовує модульну хімію та виробляється у формі чистого порошку. Чудова демонстрація біомімікрії.

6. Екологічно чистий ферментативний цемент.

Устриці виробляють надзвичайно міцну речовину, схожу на клей, яка прикріплюється до каменів. Зараз компанія під назвою Reefcycle використовує природні ферменти, які можна отримати з відходів певних сільськогосподарських культур, щоб створити щось на зразок подібного мінерального продукту. Цей процес створює безпечний для морських умов

ферментативний цемент без потреби в теплі, енергії чи виснаженні ресурсів. Це можна зробити на місці й уникнути використання нафти у виробництві цементу.

7. Біоадгезивна технологія, яка приклеюється до вологих поверхонь.

Як приклеїти щось до мокрої або нерівної поверхні – відповідь дав цей стартап біомімікрії. Молюски можуть прилипати до нерівних і забруднених поверхонь. Павутинки миттєво висихають і прилипають до мокрих поверхонь. SanaNea розробила клейку речовину з рослинних матеріалів, яка може приклеюватися до будь-якої поверхні. Це корисно в медицині (хірургічні пластирі). Його також можна використовувати в косметиці, підводних дослідженнях і ряді інших галузей.

8. Спеціалізована технологія датчика запаху.

З'ясування того, як пахнуть комахи, привело до дивовижного відкриття — набору спеціально створених рецепторів запаху, які можна використовувати для створення високочутливих біосенсорів. Ці датчики можуть виявляти та вимірювати тисячі різних сполук, людський ніс не може. Застосування варіюються від моніторингу якості їжі до раннього виявлення захворювань.

9. Високоєфективний матеріал, виготовлений з відходів морських водоростей.

Soarce — це компанія, яка використовує нанокераміку в поєднанні з морськими водоростями для виготовлення універсальних тканин і матеріалів для індустрії моди та обладнання без використання пластику. Функції продукту включають УФ-фільтрацію, вогнестійкість без вмісту хлору та броду та стійкість до корозії та до окислення, яке можна використовувати в одязі, багажі тощо. Він поставляється у формі або добавки, або готової синтетичної шкіри.

10. Компоненти акумулятора.

Літій-сірчані батареї мають високу ємність, але короткий термін служби, і вони повинні витримувати високі температури під час швидкого розряду. Валеріан виявив, що біоміметичні мембрани, виготовлені з арамідних нановолокон (ANF), які імітують клітинні та хрящові структури людини, можуть вирішити ці проблеми. Компоненти ANF блокують бар'єр проникності, створюючи негативно заряджений шар, що дозволяє батареям досягати майже максимальної ємності, витримувати більше 3500 циклів і безпечно працювати при температурах до 80°C.

Перегляд практичних прикладів допомагає подолати розрив між теорією та реальним застосуванням, надихаючи на інноваційні рішення, які є сталими, ефективними та узгодженими з природними екосистемами, що зрештою веде до здоровішої планети [11].

Імплементація біомімікрії в циркулярній економіці

Ідея	«чим натхненні»	Країна походження	Стартап Biomimicry	Інновація / Функція
Молекулярний каталізатор для накопичення енергії в системах	Кров	Японія	Azul Energy	недорогий, стійкий хімічний каталізатор для використання в таких процесах, як транспортування двохатомних газів і перенесення електронів
Джерело кобальту та нікелю з низьким рівнем удару	Електрогенні бактерії	Канада	Brokkr	вилучення кобальту та нікелю для акумуляторів екологічно безпечним шляхом за допомогою бактерій.
Екологічно чиста гідроізоляція для паперової продукції	пір'я водоплавних птахів	Канада	Cellulotech	покриття, схоже на масляний шар на пір'ї водоплавних птахів, щоб відштовхувати воду
Переробка текстильних відходів у волокно для тканини	натуральна бавовна	Франція та Аргентина	Fiberly	створення волокон для нової тканини з відходів тканини, схожих на бавовну
Стійкий синтетичний слизовий лубрикант	слиз равликів	США	Gel Matter	синтетичний слиз
Екологічно чистий ферментативний цемент	устриці	США	Reefcycle	ферментативний цемент
Біоадгезивна технологія, яка приклеюється до вологих поверхонь	вусоногі раки та павуки	США	SanaHeal	клейка речовина, насамперед для сфери медицини
Спеціалізована технологія датчика запаху	комахи	Нова Зеландія	ScentionBio	нюхові датчики
Високоєфективний матеріал, виготовлений з відходів морських водоростей	морські водорості	США	Soarce	високоєфективна тканина та добавки
Компоненти акумулятора	хрящі	США	Valerion	надійні, довговічні компоненти акумулятора

Джерело: складено автором на основі [2-10]

Список використаних джерел:

1. <https://www.learnbiomimicry.com/blog/biomimicryexamples024?srsltid=AfmBOopfLIZCi9VGfuLnHOwYO47fsPkhU5kiW6a-pOoEg6z5YQQaONHa>
2. <https://www.azule-energy.com/>
3. <https://www.brokkresources.com/>
4. <https://deshpande.mit.edu/spinouts/sanaheal/>
5. <https://www.scientianbio.com/>
6. <https://www.soarceusa.com/>
7. <https://www.cellulotech.com/>
8. <https://asknature.org/innovation/recycled-cellulosic-fibers-inspired-by-the-structure-and-function-of-natural-cotton/>
9. <https://www.activate.org/gel-matter>
10. <https://reefcycle.earth/>
11. *A field guide to Biomimicry A brief overview of the core elements and practice of biomimicry. A Field Guide to Biomimicry | Version 01, 2021. Learn Biomimicry*

Роман ЗВАРИЧ

*д.е.н., професор, завідувач кафедри
міжнародних економічних відносин
Західноукраїнського національного
університету*

ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах глобальних кліматичних викликів, геополітичної нестабільності та зростаючої енергетичної залежності, зелена трансформація економіки України набуває критичного значення. Зелене відновлення, як інтегрована стратегія сталого розвитку, передбачає перехід до енергоефективних технологій, зниження викидів вуглецю, збереження природних ресурсів та зміцнення енергетичної безпеки. Водночас досягнення енергетичної незалежності є не лише екологічним, а й стратегічним завданням, що визначає стійкість держави у військових, політичних та економічних умовах.

Після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році Україна зіткнулася не лише з безпековими викликами, але й із загрозою енергетичній стабільності. Значна частина енергетичної інфраструктури була пошкоджена або зруйнована. У таких умовах потреба у «зеленому» відновленні – екологічно сталому та енергонезалежному економічному розвитку – стала стратегічною необхідністю. «Зелене» відновлення передбачає не просто відновлення пошкоджених потужностей, а й трансформацію економіки в напрямку сталого розвитку через розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), підвищення енергоефективності та декарбонізацію промисловості. При цьому енергетична незалежність означає здатність держави забезпечити себе енергією без імпорту критичних ресурсів, зокрема з країн-агресорів. За останнє десятиліття Україна зробила певні кроки до розвитку ВДЕ, зокрема завдяки «зеленому» тарифу, підтримці з боку міжнародних партнерів і політичним зобов'язанням у межах Угоди про асоціацію з ЄС. Як видно з рисунка 1 нижче, частка ВДЕ в енергетиці зросла з 3.9% у 2015 році до 14.7% у 2023 році. Однак цей розвиток не був рівномірним і стикався з численними викликами: нестабільність тарифної політики, дефіцит інвестицій, проблеми з приєднанням до мережі, війна.

Перехід до енергонезалежної та «зеленої» економіки вимагає: масштабних інвестицій у відновлювані джерела енергії; удосконалення регуляторного середовища; підтримки енергоефективності на рівні домогосподарств та бізнесу; інтеграції в європейський енергетичний ринок (ENTSO-E); довгострокового стратегічного бачення у сфері клімату та енергетики. Встановлення сонячних та вітрових електростанцій на локальному рівні сприятиме зменшенню залежності від централізованого енергопостачання.

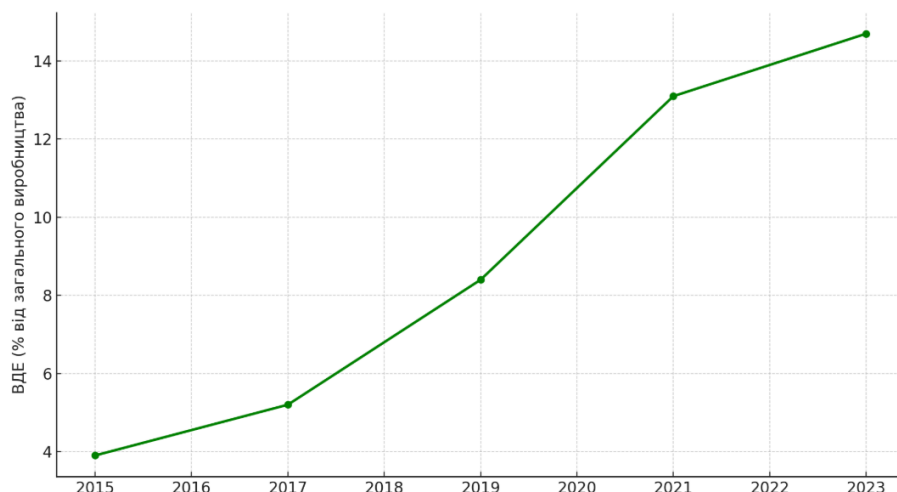

Рис. 1. Частка відновлювальних джерел енергії у виробництві електроенергії в Україні

Очікується активне впровадження технологій “зеленої” енергетики, зокрема, малих ГЕС, біогазових установок та теплових насосів. Україна вже здійснила синхронізацію з ENTSO-E, що відкриває нові можливості для імпорту/експорту електроенергії. Подальша інтеграція сприятиме модернізації енергетичних потужностей та підвищенню стійкості енергосистеми. Будівельний сектор, промисловість та ЖКГ є ключовими напрямками, де модернізація принесе значні енергозбереження. Очікується активне впровадження “зеленого кредитування”, механізмів державно-приватного партнерства та стимулювання екоінновацій.

Список використаних джерел:

1. Горбач Л., Рубан О., Гуменюк Я. Зелена економіка та стале виробництво в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*, 2024, №59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-8>
2. Котковський В., Москаленко В., Дробчак А. «Зелене» відновлення як шлях післявоєнної відбудови України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*, 2023, №7-8 (308-309), С. 26–33. URL: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2023-7-8-308-309-26-33>
3. Яковенко Ю. Перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*, 2023, №1, С. 45–52. URL: <https://er.kmutd.edu.ua/handle/123456789/20412>

Ольга ДЕМ'ЯНЮК

*к.е.н., доцент Західноукраїнського
національного університету*

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ АДАПТАЦІЇ МЕГАПОЛІСІВ ДО КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

Сучасний світ характеризується стрімкими процесами урбанізації. Мегаполіси, як центри економічної активності, інновацій та культурного обміну, приваблюють мільйони людей, стаючи локомотивами розвитку. Однак, їх зростання неминуче супроводжується цілим спектром екологічних проблем, які мають транскордонний характер та вимагають об'єднання зусиль на міжнародному рівні.

Кліматичні зміни вже сьогодні відчутно впливають на життя мегаполісів по всьому світу. Екстремальні погодні явища, підвищення рівня моря, повені, засухи тощо, що є наслідками глобального потепління ставлять під загрозу інфраструктуру, економіку та добробут мільйонів міських жителів. В умовах зростаючих кліматичних ризиків саме міжнародне співробітництво надає мегаполісам необхідні інструменти для підвищення їхньої стійкості до кліматичних викликів.

Важливим пріоритетом у розвитку міжнародного співробітництва у цьому напрямку є обмін найкращими практиками та знаннями та формування міцних партнерських зв'язків між мегаполісами, дослідницькими інститутами, бізнесом та громадськими організаціями. Прикладом такої форми міжнародного співробітництва між містами щодо спільного вирішення глобальних викликів є глобальна мережа майже 100 мерів провідних міст світу C40 Cities, що об'єдналися для боротьби зі зміною клімату. Міста та мери C40 зобов'язуються використовувати інклюзивний, науково-обґрунтований та спільний підхід, щоб скоротити свою справедливу частку викидів CO₂ вдвічі до 2030 року, допомогти світові обмежити глобальне нагрівання до 1,5 °C і побудувати здорові, справедливі та стійкі громади [1]. Такі партнерства сприяють обміну найкращими практиками та розробці спільних стратегій сталого розвитку.

Важливим у розвитку міжнародного співробітництва між містами в умовах кліматичних змін є співпраця у наукових дослідженнях та освітніх ініціативах через університети та наукові установи мегаполісів. Розуміння складних кліматичних процесів та їхнього впливу на міське середовище потребує міждисциплінарного підходу та об'єднання зусиль науковців з різних країн. Прикладом такої освітньо-наукової ініціативи є U7+Alliance – мережа провідних університетів мегаполісів, які працюють над вирішенням глобальних викликів. Зокрема, члени U7+ зобов'язуються працювати разом, щоб сприяти розвитку міцного та демократичного громадянського суспільства, сприяючи свободі

слова, академічній свободі та розуміння і рішення щодо впливу штучного інтелекту на суспільства. Крім того, U7+Alliance відстоює інтереси майбутніх поколінь, зокрема доступ до освіти, зміна клімату та сталість, внесок університетів у мир і безпеку [2]. Спільні дослідницькі проекти дозволяють отримати більш глибокі знання про регіональні кліматичні зміни, оцінити ризики та розробити науково обґрунтовані стратегії адаптації.

Адаптація до кліматичних змін передбачає вжиття заходів, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків зміни клімату і потребує значних фінансових вкладень та спеціалізованих знань. Міжнародні фінансові інститути, програми допомоги країнам та глобальні фонди (наприклад, Зелений кліматичний фонд) можуть надавати необхідну фінансову та технічну підтримку мегаполісам країн, що розвиваються, які часто є найбільш вразливими до наслідків зміни клімату, але мають обмежені ресурси для впровадження адаптаційних заходів.

Крім того, узгоджені на міжнародному рівні стандарти та політики у сфері адаптації до змін клімату можуть сприяти більш ефективному та скоординованому реагуванню на кліматичні виклики. Це може включати спільні підходи до оцінки ризиків, планування адаптаційних заходів, будівництва сталої інфраструктури, управління природними ресурсами тощо.

Як зазначалося вище, приклади успішного міжнародного співробітництва в адаптації мегаполісів до змін клімату вже існують. Однак, для того, щоб міжнародне співробітництво стало дійсно ефективним інструментом адаптації мегаполісів до кліматичних змін, необхідно подолати ряд викликів, пов'язаних з відмінністю в політичних пріоритетах, економічних можливостях та культурних контекстах різних міст та країн.

Отже, міжнародне співробітництво є невід'ємною складовою успішної адаптації мегаполісів до неминучих наслідків кліматичних змін. Проте ефективне міжнародне співробітництво у цьому напрямку вимагає політичної волі, взаємної довіри, прозорості та залучення широкого кола зацікавлених сторін, включаючи урядові структури, бізнес, наукові кола та громадські організації. Тому, лише об'єднавши знання, ресурси та досвід на глобальному рівні, мегаполіси зможуть успішно протистояти кліматичним викликам, забезпечити сталий розвиток та зберегти якість життя для своїх мешканців, забезпечуючи стаке майбутнє умовах змін клімату.

Список використаних джерел:

1. *C40 Cities*. URL: <https://www.c40.org/about-c40/> (дата звернення: 03 квітня 2025 р.)
2. *The U7+ Alliance*. URL: <https://www.u7alliance.org/about/> (дата звернення: 03 квітня 2025 р.)

ІНКЛЮЗИВНІ ПЛАТФОРМИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ЕКОНОМІЦІ

У сучасному глобалізованому світі інклюзивність стає ключовим фактором сталого економічного розвитку. Інклюзивні платформи - цифрові або організаційні середовища, які забезпечують рівний доступ до ресурсів, послуг та можливостей для всіх учасників економічної діяльності, зокрема вразливих груп населення. Цей підхід сприяє зменшенню соціально-економічної нерівності та стимулює сталий розвиток.

Інклюзивні платформи - це цифрові екосистеми, що забезпечують рівний доступ до ресурсів та можливостей для всіх учасників, незалежно від їхнього соціального чи економічного статусу [1]. Інклюзивні платформи охоплюють різні сфери: фінансові (наприклад, мобільні банки), освітні (МООС-платформи), ринки праці (фриланс-біржі) тощо. Вони можуть бути як приватними ініціативами, так і реалізованими на державному рівні.

Такі платформи, як Uber, Airbnb, OLX чи Дія, стимулюють розвиток малого бізнесу, створюють нові ринки праці та полегшують доступ до фінансування через краудфандинг [2].

Незважаючи на потенціал, інклюзивні платформ стикається з проблемами цифрового розриву, нерівного доступу до інтернету, а також питаннями регуляції та захисту даних.

Серед основних бар'єрів:

- недостатній доступ до інтернету в окремих регіонах;
- низький рівень цифрової грамотності;
- економічна недоступність техніки для деяких верств населення.

Для їх ефективного використання потрібна державна підтримка, інвестиції в цифрову інфраструктуру, цифрову грамотність та сприяння конкуренції.

В Україні прикладом може слугувати платформа «Дія», яка забезпечує електронні послуги та документообіг, що особливо важливо для маломобільних груп населення. Платформа "Дія" демонструє приклад державної інклюзивної цифрової ініціативи, яка покращує доступ до державних послуг та сприяє діджиталізації економіки [3]. Інший приклад - онлайн-платформи з доступом до фрілансу, які підтримують працевлаштування та навчання:

- фінтех-платформи: Revolut, Monobank - дозволяють здійснювати банківські операції людям без доступу до традиційних банків;
- освітні платформи: Coursera, Prometheus - відкривають доступ до навчання широким верствам населення;

- платформи зайнятості: Freelancehunt, Upwork - дають змогу людям працювати дистанційно.

Інклюзивні платформи мають потенціал стати двигуном економічного зростання та соціальної справедливості, за умови стратегічної підтримки з боку держави та партнерства з приватним сектором. Це потужний інструмент трансформації економіки в бік більш справедливого та доступного середовища.

Список використаних джерел:

1. UNCTAD (2021). *Digital Economy Report 2021*. URL: <https://unctad.org/publication/digital-economy-report-2021>
2. European Commission (2022). *Digital Economy and Society Index (DESI)*. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-economy-and-society-index-desi-2022>
3. Міністерство цифрової трансформації України (2023). *Звіт про цифровізацію України*. URL: <https://2023.thedigital.gov.ua>

ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ ЯК ФОРМА ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАКТИК В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

З-поміж численних сучасних викликів зміна клімату є одним із найсерйозніших. Вплив глобального потепління відчули всі країни, і кожна з них має змінити підходи задля збереження планети. Саме тому обговорення циркулярної економіки набуло нового імпульсу — традиційна модель масового виробництва уже не відповідає принципам сталого розвитку.

Циркулярна економіка спрямована на ліквідацію відходів і забруднення, максимальне продовження життєвого циклу матеріалів та відновлення природних екосистем. Її суть — відмовитися від лінійного «бери–користуйся–викидай» на користь замкнених, багаторазових процесів [1].

Якщо, наприклад, деталь в електроприладі можна легко відремонтувати, власник уникає зайвих витрат і турбот, пов'язаних із купівлею, доставкою та встановленням нового пристрою. Крім того, клієнт залишиться вірним тому самому виробнику, замість того щоб шукати альтернативу. Сам прилад повинен бути спроектований і виготовлений із розрахунком на тривалу експлуатацію — саме це й відображає принципи циркулярної економіки.

У виробничій сфері вже давно застосовують сенсори та IoT-пристрої (IoT – Internet of Things, Інтернет речей), щоб оптимізувати роботу, виявляти й запобігати несправностям ще до їхньої появи, а також здійснювати віддалене обслуговування обладнання. Віддалений моніторинг поступово стає звичайною практикою, і виробники прагнуть розширити його можливості для кращої взаємодії з клієнтами та зміцнення їхньої лояльності до бренду [2].

Наприклад, компанія-виробник промислового обладнання оснащує свої машини сенсорами, які відстежують зміни тиску, рівня рідини тощо. Це дозволяє вчасно інформувати клієнтів про потенційні проблеми — неправильну експлуатацію, необхідність профілактичного чищення або інші несправності — і таким чином значно продовжувати термін служби обладнання.

У міру того, як дедалі більше компаній впроваджують принципи «зеленої» економіки, подібні рішення поступово перейдуть із виробничого сектору в роздрібну торгівлю споживчими товарами [3]. Платформи Інтернету речей збиратимуть дані з вбудованих сенсорів у різних продуктах, що дозволить бізнесу завдяки аналітиці:

- Оцінювати, наскільки дизайн і виробничі процеси відповідають цілям сталого розвитку, зокрема застосовувати багаторазові та екологічно безпечні матеріали;
- Відстежувати походження сировини для забезпечення її екологічної чистоти та запобігання використанню підробок;
- Визначати, які сенсори дають найбільш корисні дані і де їх краще встановлювати, щоб полегшити ремонт і повторне використання виробів;
- Зменшувати кількість відходів, аналізуючи втрати води та інших ресурсів під час виготовлення;
- Своєчасно фіксувати збої в експлуатації й завчасно попереджати користувачів — наприклад, надсилаючи повідомлення про необхідність заміни деталі або виклику інженера.

Заглядаючи в майбутнє, можна уявити, як VR-окуляри накладатимуть віртуальні інструкції безпосередньо на продукт, або ж дистанційний експерт, спираючись на централізовані дані й аналітику, даватиме поради місцевому інженеру. Одночасно відстеження строку служби виробу та його відкликання для повторного використання за необхідності стають ключовими складовими процесу.

Звісно, перехід компаній на нову модель виробництва й обробки вимагатиме часу й неодноразових ітерацій, але вже сьогодні багато піонерів активно впроваджують ці зміни.

Наприклад, IKEA запровадила програму перепродажу вживаних меблів.

John Lewis запустили ініціативу з викупу використаного одягу, що дає змогу клієнтам повернути частину вартості та підвищує цінність цих речей.

Unilever взяли на себе зобов'язання радикально скоротити використання пластику: спочатку через дизайн, який мінімізує його обсяг, а згодом — забезпечити, щоб усе більше пластику походило з перероблених матеріалів.

Bosch реалізував «Проект Papillon», у межах якого кожен етап виробництва спроектовано з урахуванням повторного використання. Компанія обрала модель лізингу, що може сподобатися одній частині споживачів, тоді як інші надаватимуть перевагу прямій купівлі — різні підходи поступово тестуватимуться на ринку [4].

Stanley Black & Decker демонструє лідерство в «IoT на благо» через ініціативу Stanley Earth. Їхній розумний сонячний насос NADI встановлюють в Індії, де багато фермерів досі користуються дизельними насосами, що викидають CO₂. NADI працює автономно, керується зі смартфона та передає аналітичні дані й графіки для віддаленого моніторингу, прогнозного обслуговування та оптимізації витрат води. Сенсори якості води також допомагають виявляти можливі забруднення.

Модель циркулярної економіки активно розвивається, щоб забезпечити людей необхідними товарами та послугами й одночасно звести до мінімуму вплив на довкілля. Технології Інтернету речей (IoT) відіграють тут ключову роль: вони створюють єдину мережу домогосподарств, користувачем, сервісним інженером, виробником і продавцем, що дозволяє вчасно інформувати про потребу в ремонті, оновленні чи заміні виробу.

Список використаних джерел:

1. Collacott L. *Success in managing complexity: the role of the Internet of Things in creating a circular economy*. Ellen MacArthur Foundation. 2022. URL: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/tech-enablers-series/part-3> (Дата доступу: 15.04.2025)
2. Totaro A. I. *How the Internet of Things helps the circular transition*. Renewable Matter. 2023. URL: <https://www.renewablematter.eu/en/how-the-internet-of-things-helps-the-circular-transition> (Дата доступу: 15.04.2025)
3. Vijayabaskar, D.M. and Manjushree, P.P. "Role of Internet of Things (IoT) in Enabling Circular Economy in Smart Cities", *Smart Cities and Circular Economy*, Emerald Publishing Limited, Leeds, 2024. Pp. 49-58.
4. Richard-Charman J.-P. *IoT, enabling sustainability for a circular economy*. Software, 2022. URL: https://www.softwareag.com/en_corporate/blog/circular-economy-sustainability.html (Дата доступу: 15.04.2025)

Наталія БОЛКВАДЗЕ

*к.е.н., доцент Західноукраїнського
національного університету*

Аліна ШПУНАР

*магістрантка Західноукраїнського
національного університету*

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ З ВРАХУВАННЯМ ЕКОБЕЗПЕКИ

Корпоративна соціальна відповідальність стала невід'ємною частиною ведення будь-якого бізнесу. Про очевидні переваги як для репутації самого бізнесу, так і для громади, в якій веде свою діяльність певне підприємство, ведуться дискурси впродовж десятиліть. Проте чи буде політика КСВ однаковою або хоча б схожою для компаній, які працюють у різних галузях, у різних країнах? Очевидно, що ні. Війна в Україні докорінно трансформувала розуміння та практику корпоративної соціальної відповідальності, надавши їй унікальних рис, що відрізняють її від усталених моделей, навіть тих, що демонструють великі міжнародні компанії. Якщо у глобальному контексті КСВ часто фокусується на екологічній стійкості, етичних трудових практиках, підтримці місцевих громад через соціальні проєкти та сталому розвитку, то в українських реаліях воєнного часу ці аспекти набули особливого виміру. Основне завдання бізнесу в Україні зараз залишитися «на плаву», допомагати людям та країні вижити [4].

Однією з ключових особливостей КСВ в Україні у період війни є її надзвичайна зосередженість на виживанні та підтримку національного опору агресору. Бізнес в Україні опинився перед необхідністю не лише зберегти власну працездатність в умовах бойових дій, руйнувань інфраструктури та масової міграції, але й стати активним учасником. Досвід міжнародних компаній, які стикалися з кризами, часто включав гуманітарну допомогу та підтримку постраждалих, проте в Україні ці дії набули зовсім іншого характеру та стали невід'ємною частиною щоденної діяльності багатьох підприємств.

Благодійність, волонтерство стають не просто елементами КСВ, а ледь не основним проявом її проявом. Цей рівень залученості бізнесу до оборони країни є унікальним і значно перевищує звичайні практики КСВ у мирний час, навіть у контексті різноманітних гуманітарних криз та збройних конфліктів в інших регіонах світу [3].

Внутрішні практики КСВ в Україні також зазнали суттєвих змін, раніше вони були спрямованими на залучення кваліфікованих кадрів, створення комфортного робочого середовища, яке б сприяло розвитку потенціалу

працівників, тепер фокус змістився на збереження людського капіталу як такого та забезпечення психологічної підтримки.

Важливою особливістю КСВ є те, що бізнеси беруть на себе відповідальність за добробут своїх працівників у воєнний час. Унікальною рисою практик КСВ є те, що вони тісно переплітаються з патріотизмом, національною ідеєю, є безпосереднім вкладом у боротьбу країни за її виживання. Це відповідальність не лише перед суспільством, а перед нацією, що є абсолютно безпрецедентним випадком [3].

КСВ із фокусом на екологічну безпеку стала ключовим елементом стратегій багатьох компаній. Вона охоплює не лише дотримання екологічних стандартів, а й активні дії щодо зменшення негативного впливу на довкілля та підтримки сталого розвитку. Згідно з концепцією корпоративного громадянства, компанії проходять п'ять етапів розвитку соціальної відповідальності: від базового дотримання законодавства до повної інтеграції екологічних та соціальних ініціатив у бізнес-стратегію:

- Інновації у виробництві: використання екологічно чистих технологій та матеріалів.
- Енергоефективність: зменшення споживання енергії та викидів CO₂.
- Управління відходами: переробка та повторне використання матеріалів.
- Прозорість: регулярна звітність про екологічні показники.

Так, компанії із усього світу, наприклад Armacell (світовий виробник ізоляційних матеріалів) – впроваджує системи для зменшення споживання сировини та енергії, має сертифікат за стандартом ISO 14000 та першим у галузі представив повний життєвий цикл продукції (LCA) [6].

Компанія Apple з 2018 року забезпечує свої об'єкти на 100% відновлюваною енергією та планує до 2030 року досягти вуглецевої нейтральності по всьому ланцюгу постачання [10].

КСВ міжнародних компаній значно відрізняється, їхні практики зосереджуються на глобальних екологічних КСВ в Україні у період війни набула особливого значення, суттєво відмінного від міжнародних практик. Бізнес в Україні стикається з унікальними викликами, які безпосередньо пов'язані з війною. Розвиток та адаптація КСВ відповідно до цих реалій є запорукою не лише виживання бізнесу та збереження людського капіталу, але й вагомим внеском у спільну перемогу та майбутнє відновлення України. Досвід великих міжнародних компаній беззаперечно буде корисним для українських компаній, проте ведення підприємницької діяльності в Україні в сучасних реаліях вимагає власного, унікального підходу до розуміння та реалізації КСВ.

КСВ з урахуванням екологічної безпеки – це не лише відповідальність перед суспільством, а й стратегічна перевага для бізнесу. Компанії, які інтегрують екологічні практики у свою діяльність, не лише зменшують

негативний вплив на довкілля, а й підвищують свою конкурентоспроможність та репутацію. Прикладів українських компаній, які впроваджують КСВ з урахуванням екологічної безпеки

Таблиця 1

Українські компанії, які впроваджують КСВ з урахуванням екологічної безпеки

Компанія	Галузь	Екологічні ініціативи
<i>VITAGRO</i>	АПК	Зменшення викидів, розвиток громад, етичність у бізнесі
<i>ArcelorMittal Кривий Ріг</i>	Металургія	Зменшення викидів, сталий розвиток, підтримка інновацій
<i>DTEK</i>	Енергетика	Зниження парникових викидів, збереження води, ESG-стратегія до 2030
<i>Київський КПК</i>	Переробка, паперова галузь	Переробка макулатури, збереження лісів
<i>Furniture Service</i>	Виробництво меблів	Біоелектростанція на деревній трісці, енергія для власних потреб та 8 тис. сімей
<i>АТБ-Маркет</i>	Ритейл	Збір батарейок: понад 15 млн штук утилізовано
<i>Kernel</i>	АПК	Охорона природи, громади, сталий розвиток
<i>Raben Group Україна</i>	Логістика	Зниження викидів CO ₂ , електровантажівки, стратегія на 2021–2025
<i>Econia</i>	Харчова промисловість	Екологічна вода, підтримка громад, волонтерство
<i>Дарниця</i>	Фармацевтика	Зелені офіси, переробка відходів, утилізація ліків, ламп, батарейок

Джерело: [7, 8, 9]

Отже, покращення та розвиток КСВ в українських компаніях можливий за умов прозорості та регулярної звітності по КСВ, орієнтації на міжнародні стандарти, заохочення інновацій та технологічного розвитку для вирішення соціальних потреб воєнного та післявоєнного часу, а також врахування уроків війни для побудови стійкості через розробку планів дій на випадок надзвичайних. Враховуючи унікальний контекст України, розвиток КСВ має бути гнучким, адаптивним та спрямованим на підтримку національної стійкості, відновлення та сталого розвитку, що дозволить компаніям не лише сприяти відбудові країни, але й зміцнити свою репутацію та конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Відповідальна поведінка бізнесу в часи війни в Україні. Дослідження контексту. UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/vidpovidalna-povedinka-biz> (Last accessed 19.04.2025)
2. Модель КСВ для компаній під час війни URL: <https://csr-ukraine.org/news/model-ksv-dlya-kompaniy-pid-chas-viyuni/> (дата звернення 19.04.2025)

3. *Корпоративна соціальна відповідальність під час війни та в повоєнному відновленні* URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/korporatyvna-sotsialna-vidprovidalnist-pid-chas-viyny-ta-v> (дата звернення: 19.04.2025)
4. *Opinion – Responsible Business Conduct in Times of War* URL: <https://www.e-ir.info/2022/10/22/opinion-responsible-business-conduct-in-times-of-war/> (Last accessed 19.04.2025)
5. *What is corporate social responsibility? 4 Types* URL: <https://online.hbs.edu/blog/post/types-of-corporate-social-responsibility> (дата звернення: 19.04.2025)
6. *Armacell Oldham Plant Achieves Gold Medal in the 2024 EcoVadis Sustainability Assessment.* URL: <https://www.armacell.com/en-GB/armacell-oldham-plant-achieves-gold-medal-2024-ecovadis-sustainability-assessment> (дата звернення: 20.04.2025)
7. *Sustainability. Driving a green recovery.* URL: <https://dtek.com/en/sustainability/> (дата звернення: 20.04.2025).
8. *Ukrainian ecology of the European model: examples of the leading companies.* URL: <https://en.interfax.com.ua/news/press-release/856915.html?> (дата звернення: 20.04.2025).
9. *TOP-10 Ukrainian companies implementing green projects.* URL: <https://ecopolitic.com.ua/en/news/top-10-ukrainskih-kompanij-yaki-vprovadzhujut-zeleni-proiekti-2> (дата звернення: 20.04.2025).
10. *Top Corporates fulfilling their Responsibility to Environment beyond CSR.* URL: <https://thecsrjournal.in/top-corporates-fulfilling-their-responsibility-to-environment-beyond-csr/> (дата звернення: 20.04.2025).

Wu MOU

*PhD student of West Ukrainian National
University*

Natalia BATRYN

Associate Professor of WUNU

PUBLIC HEALTH RISK CONTROL IN INTERNATIONAL SPORTS EVENTS: STRATEGY EVOLUTION IN THE POST-PANDEMIC PERIOD

The COVID-19 global pandemic has presented a new type of crisis, with a heightened degree of ongoing uncertainty. This has demonstrated multiple challenges for leaders from across all health systems and services [1]. Since the outbreak of the pandemic in 2020, the global sports industry has faced profound challenges, with international sports events characterized by large-scale gatherings and confronting unprecedented public health risks. In the post-pandemic era, ensuring public safety while restoring and successfully hosting international sporting competitions has become a central issue for organizers and public health authorities worldwide. This article reviews the transformation of health governance systems in global sport events before and after the pandemic. It places particular emphasis on China's practical experiences in organizing international martial arts events, aiming to provide a strategic framework for future large-scale event risk prevention and emergency response.

The study revisits the pre-pandemic public health management practices in international sports, identifying key problems, such as inadequate early-warning systems, delayed resource deployment, and insufficient standardized emergency protocols. Following the global outbreak, institutions like the International Olympic Committee and the World Health Organization promoted a transition toward "safe event hosting," urging a shift from reactive incident-driven responses to a comprehensive "prevention-control-recovery" model. Against this backdrop, China successfully organized several major martial arts events from 2021 to 2024, including the 9th World Traditional Wushu Championship, international Tai Chi exchange forums, and martial arts cultural festivals, accumulating valuable experience in public health risk control.

China's approach featured an integrated "combination-style" epidemic prevention system: (1) during preparation phases, cross-departmental collaboration was emphasized, involving agencies such as the National Health Commission, General Administration of Sport, Public Security Bureau, Customs, and Transportation Authorities in coordinated response planning. (2) during events, a layered prevention mechanism was adopted, combining health codes, nucleic acid testing, and closed-loop management to monitor and control participant movement and health status. (3) traditional Chinese medicine (TCM) interventions and health-preservation techniques were incorporated, such as TCM service stations at venues, herbal sachets, therapeutic

massage, and Tai Chi wellness classes, enhancing trust in health safeguards among international participants. (4) digital technologies were broadly applied, including intelligent temperature scanning, health data platforms, and mobile systems for closed-loop management, achieving real-time supervision of venue density, individual health conditions, and travel paths.

Through case studies and policy comparisons, the paper argues that public health risk control in international sports should move beyond purely technical containment measures toward a more holistic, resilient, and culturally sensitive governance model. China's martial arts event experience demonstrates that integrating health control measures throughout the event's entire lifecycle is crucial for shifting from reactive to proactive governance. Moreover, martial arts—as a vital expression of Chinese traditional culture—embody philosophies such as harmony between humans and nature, physical and mental well-being, and peaceful competition, which align closely with the global goals of health-first, sustainable development, and intercultural exchange in sports governance.

Based on the findings, this paper constructs a four-dimensional strategic model for public health risk governance in the post-pandemic era: (1) early warning mechanisms based on epidemic data monitoring for dynamic risk identification; (2) mid-term systemic enhancement through “person-object-space” integrated prevention architecture; (3) normative emergency response protocols tailored to risk levels; and (4) institutionalized post-event recovery systems, including quarantine, psychological counseling, and feedback mechanisms. The study concludes that public health governance should become a structural and routine element in global sports event management, requiring innovation through policy tools, technological integration, and cultural mechanisms.

In summary, this paper combines a comprehensive analysis of public health risk strategy evolution in international sports events with case studies of China's martial arts competitions. It proposes a systematic strategic framework with strong practical applicability, enriching the theoretical understanding of international sports governance and offering a “safe, healthy, and cooperative” Chinese approach to future global events.

References:

1. Smithson, R. (2022). *The compatibility of multiple leadership styles in responding to a complex crisis: Leading a health service COVID-19 response*. *Journal of Health Organization and Management*, 36(4), 469-481. doi:<https://doi.org/10.1108/JHOM-07-2021-0263>
2. Pfeiffer, R. M., & Gail, M. H. (2017). *Absolute Risk: Methods and Applications in Clinical Management and Public Health (First edition)*. CRC Press. <https://public.ebookcentral.proquest.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=4943927>
3. Daly, P., & Gustafson, R. (2011). *Public health recommendations for athletes attending sporting events*. *Clinical Journal of Sport Medicine: Official Journal of the Canadian Academy of Sport Medicine*, 21(1), 67–70. <https://doi.org/10.1097/JSM.0b013e31820758dc>

Людмила GERUN
аспірант Західноукраїнського
національного університету

УКРАЇНА В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ПЛАСТИКОВИМИ ВІДХОДАМИ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Проблема пластикових відходів стала однією з найважливіших тем на глобальному рівні, набуваючи особливого значення у контексті охорони навколишнього середовища. Однією з країн, яка займає унікальну позицію в міжнародній торгівлі пластиковими відходами, є Україна. Розташована на перехресті Східної Європи, Україна стала як реципієнтом, так і транзитним хабом для пластикових відходів. Хоча ця сфера міжнародної торгівлі часто залишає поза увагою питання щодо управління відходами та захисту навколишнього середовища, її економічні наслідки є суттєвими.

Торгівля пластиковими відходами стала глобальним явищем через зростаючу потребу в рішеннях для управління відходами. Оскільки пластикова забрудненість досягла тривожних масштабів, багато країн, зокрема розвинених, почали експортувати свої відходи до країн, що мають менш жорсткі політики у сфері управління відходами. Базельська конвенція, міжнародна угода, регулює транскордонні перевезення небезпечних відходів, включаючи пластикові відходи [1]. Однак виконання цих норм є непостійним, що призводить до нелегальних поставок і неконтрольованого викиду відходів у країнах, які не мають інфраструктури для їх належної переробки.

Міжнародна торгівля пластиковими відходами включає як легальні, так і нелегальні транзакції. Легально торгівля передбачає експорт пластикових відходів до країн, що мають можливості для переробки або повторного використання матеріалів. Країни, такі як Китай, В'єтнам і Індія, історично були основними отримувачами пластикових відходів. Однак після введення Китаєм заборони на імпорт пластикових відходів у 2018 році ситуація змінилася, і багато країн, зокрема Європейський Союз (далі ЄС) і Великобританія, почали шукати альтернативні напрямки.

Україна стала одним з основних отримувачів пластикових відходів у Східній Європі. Це пов'язано з кількома факторами, включаючи географічне розташування України, її розвиваючу інфраструктуру управління відходами та відносно м'які екологічні стандарти порівняно з країнами Західної Європи. Роль України в глобальній торгівлі пластиковими відходами викликає значні питання щодо її довгострокових економічних та екологічних наслідків. Торгівля пластиковими відходами має як позитивні, так і негативні економічні наслідки для України:

1. З одного боку, вона відкриває можливості для економічного зростання, зокрема в секторах переробки та управління відходами. Збільшення обсягів пластикових відходів стимулює розвиток переробних заводів, підприємств зі сортування відходів і самої індустрії переробки пластикових відходів. Більше того, переробка пластикових відходів дозволяє отримувати сировину, яка може бути використана в різних галузях промисловості, зокрема в виробництві, упаковці та будівництві. Це знижує залежність України від імпортованої сировини, що призводить до економії коштів і сприяє загальному економічному розвитку країни. Торгівля пластиковими відходами також дозволяє Україні отримати низьковартісну сировину, яку можна додатково переробляти і продавати за вищими цінами на міжнародних ринках.

2. З іншого боку, економічні вигоди від торгівлі пластиковими відходами затьмарюються значними витратами, пов'язаними з управлінням цими відходами. Україна не має належної інфраструктури для ефективного оброблення великих обсягів пластикових відходів, а процеси переробки часто є неефективними. Більше того, надлишок пластикових відходів часто призводить до нелегального скидання відходів і неформальної переробки, що лише посилює екологічні та соціальні проблеми. Витрати на очищення незаконних сміттєзвалищ та пом'якшення наслідків забруднення часто покладаються на уряд та місцеві громади, що відволікає ресурси, які могли б бути спрямовані на інші важливі соціальні послуги.

Роль України в міжнародній торгівлі пластиковими відходами визначається як національними, так і міжнародними правовими нормами. На міжнародному рівні Україна є підписантом Базельської конвенції, яка регулює рух небезпечних відходів через кордони. Ця угода спрямована на мінімізацію утворення небезпечних відходів і забезпечення того, щоб торгівля такими відходами здійснювалася в екологічно безпечний спосіб [1]. Однак виконання цих норм часто є слабким, зокрема в таких країнах, як Україна, де правова база ще розвивається. Україна також стикається з викликами щодо гармонізації своїх національних законів з регламентами ЄС. Як країна-кандидат на вступ до ЄС, Україна має підкоряти свої екологічні політики європейським стандартам, зокрема щодо управління відходами. ЄС прийняв суворі правила щодо експорту пластикових відходів, що може вплинути на роль України в міжнародній торгівлі пластиковими відходами [2]. Однак обмежені можливості для виконання цих норм і економічні стимули, пов'язані з торгівлею пластиковими відходами, ускладнюють ситуацію.

Ще одним із впливів на Україну є екологічні наслідки міжнародної торгівлі пластиковими відходами. Для нашої країни надмірна кількість пластикових відходів призводить до збільшення забруднення, особливо на сміттєзвалищах та

в річках. Багато пластикових матеріалів, що імпортуються для переробки, виявляються на нелегальних сміттєзвалищах або спалюються на підприємствах, які не мають необхідних технологій для безпечного їх знищення, що призводить до викидів токсичних хімічних речовин у повітря, ґрунт та воду, погіршуючи екологічну ситуацію в країні [3]. Україна може переробляти частину пластикових відходів, що імпортуються, значна їх частина обробляється з екологічною шкодою. Крім того, українська переробна промисловість обмежена у своїх можливостях ефективно обробляти великі обсяги пластикових відходів. Як результат, більша частина пластикових відходів потрапляє на сміттєзвалища або в природне середовище, де може розкладатися сотні років.

Торгівля пластиковими відходами також підриває глобальні зусилля щодо зменшення пластикового забруднення. Країни, що імпортують пластикові відходи, часто не мають ресурсів або інфраструктури для їх ефективної переробки, що призводить до накопичення пластика на сміттєзвалищах або в навколишньому середовищі. Експорт пластикових відходів з розвинених країн у країни, включаючи Україну, критикується як форма екологічної несправедливості, оскільки вона непропорційно впливає на громади країн, які найменше підготовлені до боротьби з цими відходами [4].

Незважаючи на виклики, існують можливості для того, щоб Україна зробила торгівлю пластиковими відходами двигуном сталого розвитку. Ключовим є покращення інфраструктури переробки відходів та впровадження більш ефективних і екологічно безпечних практик управління відходами. Україна може скористатися інвестиціями в зелені технології та розвиток кругової економіки, де відходи мінімізуються, а матеріали переробляються та повторно використовуються [5].

Модернізація переробної промисловості дозволить Україні зменшити екологічний вплив пластикових відходів і створити нові економічні можливості. Розвиток кругової економіки не лише зменшить залежність від імпортованої сировини, але й створить нові робочі місця в галузі переробки та зелених технологій. Крім того, завдяки посиленню екологічних стандартів і покращенню контролю за виконанням законів з управління відходами Україна може стати лідером у сталому управлінні відходами в Східній Європі.

Більше того, інтеграція України в ЄС відкриває можливості для гармонізації її практик управління відходами з європейськими стандартами. Прийняття регламентів ЄС щодо пластикових відходів і управління відходами дозволить Україні зменшити свою роль як сміттєзвалище для пластикових відходів і сприяти глобальним зусиллям у боротьбі з пластиковим забрудненням.

Список використаних джерел:

1. Базельська конвенція. (2020). Конвенція Базеля про контроль за трансграничними переміщеннями небезпечних відходів і їх утилізацією. Програма ООН з охорони навколишнього середовища. <https://www.basel.int/>
2. Європейська Комісія. (2018). Політики ЄС у сфері управління відходами та переробки. Європейський Союз. <https://ec.europa.eu/>
3. Гейер, Р., Джембек, Дж. Р., та Ло, К. Л. (2017). Виробництво, використання та доля всіх пластикових матеріалів, що коли-небудь були виготовлені. *Science Advances*, 3(7), e1700782.
4. Програма ООН з охорони навколишнього середовища. (2021). Забруднення пластиком та довкілля. UNEP. <https://www.unep.org/>
5. Циглер, Р. (2020). Вплив пластикових відходів на країни Східної Європи: випадок України. *Environmental Economics and Policy Studies*. <https://www.researchgate.net/>
6. Кругова економіка. (2021). Розвиток зелених технологій та переробка відходів. <https://www.circulareconomy.eu/>

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН: ІННОВАЦІЇ, ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ

Циркулярна економіка виступає ефективною відповіддю на виклики глобального потепління, виснаження ресурсів і деградацію навколишнього середовища, орієнтуючись на замкнені моделі виробництва та споживання. Її впровадження передбачає оптимізацію ресурсних потоків через повторне використання, переробку та подовження життєвого циклу продукції, що сприяє досягненню сталого розвитку [1]. У контексті цифрової трансформації глобального економічного простору, циркулярна економіка дедалі більше взаємодіє з цифровими технологіями, такими як Інтернет речей (IoT), блокчейн, хмарні обчислення, штучний інтелект (AI) та великі дані (Big Data) [2].

Цифрові рішення сприяють моніторингу викидів парникових газів, управлінню життєвим циклом продукту, а також дозволяють бізнесам прозоро звітувати про вуглецевий слід і екологічну ефективність. У системах цифрової екологізації формується нова парадигма – поєднання інноваційних технологій з принципами замкненого циклу задля екологічної модернізації виробництва [3]. Такі технології, як блокчейн, забезпечують прозорість у постачальних ланцюгах, дозволяючи відстежувати походження матеріалів і сприяти екологічній відповідальності. Водночас 3D-друк (адитивне виробництво) сприяє зменшенню кількості відходів та оптимізації матеріальних потоків [4].

Регіональні підходи до впровадження циркулярної економіки значною мірою відрізняються. У ЄС реалізується План дій із циркулярної економіки, що передбачає перехід до кліматично нейтральної, ресурсоефективної економіки. У Китаї впроваджуються масштабні державні програми зі стимулювання повторного використання ресурсів і розвитку зеленої інфраструктури. В Індії акцент робиться на екологізації аграрного сектору й управлінні відходами. У країнах Східної Європи, зокрема в Україні, циркулярні моделі лише починають інтегруватися у промислові та муніципальні стратегії, що супроводжується потребою в оновленні законодавчої бази, розвитку інфраструктури переробки та залученні інвестицій [5].

Важливу роль у трансформації економічних моделей відіграє інтеграція ESG-критеріїв (екологічних, соціальних і управлінських) у стратегії підприємств, що стимулює довгострокову екологічну відповідальність. Інклюзія циркулярної економіки також передбачає врахування соціальної складової — залучення вразливих груп населення до зелених ініціатив, розвиток нових

професій у сфері сталого розвитку, створення зелених робочих місць. У цьому контексті цифрові платформи слугують засобом масштабування інклюзивних моделей, забезпечуючи доступ до екосистеми повторного споживання, торгівлі вторинною сировиною та навчальних програм із зеленої трансформації [4].

Водночас значними залишаються бар'єри: фрагментарне нормативне регулювання, нерозвиненість логістики зворотного потоку, відсутність стимулів для бізнесу впроваджувати циркулярні практики. Подолання цих бар'єрів можливе через гармонізацію політики на національному та міжнародному рівнях, державну підтримку R&D, екологічне оподаткування та створення партнерств між бізнесом, наукою й урядами.

Особливої уваги заслуговують новітні ініціативи щодо впровадження цифрових екосистем циркулярного типу — платформ, які поєднують споживачів, виробників, переробників та державні органи. Такі системи забезпечують миттєвий обмін інформацією про доступні ресурси, можливості для апсайклінгу або ресайклінгу, і сприяють формуванню динамічного ринку циркулярної продукції. Наприклад, цифрові біржі відходів або ресурсів уже функціонують у ряді країн ЄС та Китаї, показуючи високий потенціал ефективності та прибутковості таких моделей [6].

Також спостерігається зростання ролі штучного інтелекту в прогнозуванні життєвого циклу продукції, оптимізації процесів логістики та енергоспоживання, що безпосередньо впливає на зменшення вуглецевого сліду. У сфері дизайну впроваджується принцип «дизайн для розбирання» (design for disassembly), коли продукти проектуються з урахуванням подальшого демонтажу та переробки. Це дозволяє знизити навантаження на навколишнє середовище та забезпечує ефективніше використання матеріалів на етапі утилізації [7].

Не менш важливим є питання освіти та просвіти у сфері циркулярної економіки. Формування нової парадигми мислення вимагає трансформації системи освіти, підготовки фахівців нового покоління, здатних працювати на стику екології, цифрових технологій та економіки. Університети впроваджують навчальні програми, присвячені циркулярній економіці, створюються міждисциплінарні дослідницькі центри та інкубатори зеленої інноваційності [8].

Таким чином, цифрова екологізація глобального економічного простору та циркулярна економіка є взаємопов'язаними складовими нової економічної парадигми [9]. Їхнє поєднання створює умови для глибокої трансформації економічних процесів на основі екологічної доцільності, соціальної справедливості та інноваційної відкритості. Стратегічна мета — формування адаптивної, безвідходної, справедливої моделі розвитку, що відповідає на виклики кліматичних змін і сприяє формуванню сталого майбутнього [10].

Список використаних джерел:

1. *Ellen MacArthur Foundation. Circular Economy: Principles and Benefits. 2023.*
2. *European Commission. Circular Economy Action Plan. 2020.*
3. *Geissdoerfer, M., Savaget, P., Bocken, N.M.P., & Hultink, E.J. The Circular Economy – A New Sustainability Paradigm? Journal of Cleaner Production. 2017.*
4. *Kirchherr, J., Reike, D., Hekkert, M. Conceptualizing the Circular Economy: An Analysis of 114 Definitions. Resources, Conservation and Recycling, 2017.*
5. *World Economic Forum. Fourth Industrial Revolution and the Circular Economy. 2022.*
6. *Stahel, W. The Circular Economy: A User's Guide. Routledge, 2019.*
7. *Yuan, Z., Bi, J., Moriguchi, Y. The Circular Economy: A New Development Strategy in China. Journal of Industrial Ecology. 2006.*
8. *PwC. The Road to Circularity: Why a Circular Economy Is Becoming a Competitive Necessity. 2021.*
9. *United Nations Environment Programme (UNEP). Global Environment Outlook 6. 2020.*
10. *Digital Europe. Digital Solutions for a Circular Economy. 2023.*

Kanan GULIYEV

*PhD student of West Ukrainian National
University*

THE ROLE OF AZERBAIJAN IN EURASIAN TRADE CORRIDORS

Over the past two decades, global trade patterns have undergone significant transformations, influenced by technological advancements and shifting geopolitical dynamics. In this evolving landscape, countries situated at strategic crossroads are emerging as key players in regional and transcontinental trade networks. Azerbaijan, located at the nexus of Europe and Asia, exemplifies how a nation can leverage its geographic position, energy resources, and infrastructure to enhance its influence on both regional and global economic stages. This review delves into Azerbaijan's role within Eurasian trade corridors, examining its infrastructure developments, energy transit capabilities, regional diplomacy, and the implications for its national economic security.

Azerbaijan's strategic location at the crossroads of Europe and Asia positions it as a pivotal transit hub for goods and energy resources. The country's proximity to key regions such as the Caucasus, Central Asia, and the Middle East facilitates its integration into various international trade routes.

One of the significant infrastructure projects enhancing Azerbaijan's connectivity is the Baku–Tbilisi–Kars (BTK) railway, inaugurated in 2017. This railway line connects Azerbaijan to Turkey via Georgia, providing a direct land route from the Caspian Sea to Europe. The BTK railway is part of the broader Middle Corridor, a transportation route that offers an alternative to traditional maritime and northern rail routes, thereby enhancing trade diversification and regional connectivity.

Additionally, the Port of Alat, located near Baku, has been developed into a modern maritime logistics hub. This port serves as a critical node in the Middle Corridor, facilitating the movement of goods between Central Asia, the Caucasus, and Europe. The development of Alat Port underscores Azerbaijan's commitment to enhancing its infrastructure to support regional trade and economic integration.

Azerbaijan's energy resources, particularly natural gas, play a central role in its economic and geopolitical strategy. The Southern Gas Corridor (SGC) is a flagship project that exemplifies Azerbaijan's position as a key energy transit country. This corridor comprises the South Caucasus Pipeline, the Trans-Anatolian Pipeline (TANAP), and the Trans Adriatic Pipeline (TAP), collectively transporting gas from Azerbaijan's Shah Deniz field to Europe. The SGC aims to diversify Europe's energy sources and reduce dependence on Russian gas, thereby enhancing energy security for the continent.

In recent years, Azerbaijan has increased its gas exports to Europe, with volumes rising from 8 billion cubic meters (bcm) in 2021 to nearly 13 bcm in 2024. The

European Union has set a target to double these imports to at least 16 bcm by 2027. However, achieving this goal requires significant investment in both upstream production and midstream infrastructure to expand capacity and ensure a reliable supply.

Despite the growing importance of renewable energy, Azerbaijan remains heavily reliant on fossil fuels, with oil and gas constituting approximately 75% of its exports. The government's efforts to diversify its energy sector include investments in renewable energy projects, such as wind and solar power, aiming to increase the share of renewables in electricity generation to 30% by 2030.

Azerbaijan's role in Eurasian trade corridors is not solely defined by its infrastructure and energy resources but also by its diplomatic engagements and regional partnerships. The country's foreign policy emphasizes neutrality and cooperation, allowing it to maintain balanced relations with major regional powers, including Russia, Turkey, and Iran.

The Zangezur Corridor, a proposed transport route connecting Azerbaijan's mainland to its Nakhchivan exclave through Armenia's Syunik province, illustrates the complex geopolitical dynamics in the region. While Azerbaijan and Turkey support the development of this corridor as a means to enhance regional connectivity, Armenia and Iran oppose the project, citing concerns over territorial sovereignty and regional stability.

These differing perspectives highlight the challenges Azerbaijan faces in advancing its trade corridor initiatives. The country's ability to navigate these geopolitical tensions while promoting economic integration underscores its diplomatic acumen and strategic importance in the region.

Azerbaijan's engagement in Eurasian trade corridors aligns with its broader objectives of economic diversification and national security. The country's heavy reliance on oil and gas exports has made it vulnerable to fluctuations in global energy markets. In response, the government has initiated policies aimed at diversifying the economy and reducing dependence on fossil fuels.

Investments in infrastructure, such as the development of the BTK railway and Alat Port, are central to Azerbaijan's strategy to position itself as a regional trade hub. These projects not only enhance connectivity but also stimulate economic activity in various sectors, including logistics, manufacturing, and services.

Furthermore, Azerbaijan's participation in regional trade initiatives, such as the Middle Corridor and the Caspian-Black Sea-Europe Green Energy Corridor, reflects its commitment to fostering economic cooperation and enhancing its role in global supply chains. These initiatives aim to create alternative trade routes and energy networks that are less susceptible to geopolitical disruptions, thereby contributing to regional stability and economic resilience.

Azerbaijan's strategic location, energy resources, and infrastructure developments have positioned it as a significant player in Eurasian trade corridors. The country's efforts to enhance connectivity through projects like the BTK railway and Alat Port, coupled with its role in energy transit via the Southern Gas Corridor, underscore its importance in regional and global economic frameworks.

While challenges remain, particularly concerning geopolitical tensions and the need for economic diversification, Azerbaijan's proactive approach to infrastructure development and regional cooperation demonstrates its commitment to securing its economic future. As global trade dynamics continue to evolve, Azerbaijan's position at the crossroads of Europe and Asia offers unique opportunities to influence and shape the economic landscape of the region.

References

1. *European Commission. EU-Azerbaijan Energy Relations. European Commission, 2023. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/infrastructure/eu-azerbaijan-energy-relations_en*
2. *International Energy Agency (IEA). Azerbaijan Energy Profile: Analysis and Data. IEA, 2022. URL: <https://www.iea.org/reports/azerbaijan-energy-profile>*
3. *Socor, Vladimir. "Southern Gas Corridor: Strategic Relevance for Europe." The Jamestown Foundation, 2021. URL: <https://jamestown.org/program/southern-gas-corridor-strategic-relevance-for-europe>*
4. *Reuters. "Azerbaijan Urges EU to Reassess Finance Restrictions for Gas Corridor Expansion." Reuters, 9 Apr. 2025. URL: <https://www.reuters.com/business/energy/azerbaijan-urges-eu-reassess-finance-restrictions-gas-corridor-expansion-2025-04-09>*
5. *BP. Southern Gas Corridor – Delivering Energy Security to Europe. BP, 2023. URL: <https://www.bp.com/en/global/corporate/what-we-do/southern-gas-corridor.html>*
6. *Geopolitical Monitor. "The Zangezur Corridor: A Key Trade Link in the South Caucasus." Geopolitical Monitor, 2023. URL: <https://www.geopoliticalmonitor.com/the-zangezur-corridor-a-key-trade-link-in-the-south-caucasus>*
7. *Majalla. "Zangezur Corridor: Could the Road Through Armenia Start a War?" Majalla, 2024. URL: <https://en.majalla.com/node/322489/business-economy/zangezur-corridor-could-road-armenia-start-war>*
8. *Asian Development Bank. Middle Corridor Trade and Transport Connectivity in Eurasia: Challenges and Opportunities. ADB, 2022. URL: <https://www.adb.org/publications/middle-corridor-connectivity-eurasia>*

Іван ВАНКЕВИЧ

*аспірант Західноукраїнського
національного університету*

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ЯК РУШІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У сучасних умовах глобальних економічних, екологічних і соціальних викликів циркулярна економіка виступає одним із ключових механізмів сталого розвитку. Йдеться не просто про зміну окремих виробничих процесів чи технологій, а про кардинальну трансформацію економічної моделі: від лінійної — «взяти, використати, викинути» — до циклічної, що передбачає мінімізацію відходів, збереження ресурсів і відновлення екосистем.

Циркулярна економіка стала одним із стратегічних напрямків політики Європейського Союзу, що чітко зафіксовано у таких документах, як «План дій щодо циркулярної економіки» (2020) та «Європейський зелений курс». Основною метою цих ініціатив є досягнення кліматичної нейтральності ЄС до 2050 року, підвищення ресурсної ефективності економіки та створення нових робочих місць у «зелених» секторах.

Успішний досвід країн ЄС свідчить, що циркулярна економіка не обмежується лише переробкою відходів. Вона охоплює всі етапи життєвого циклу продукції — від дизайну, який передбачає повторне використання матеріалів, до інноваційних бізнес-моделей, заснованих на спільному використанні ресурсів, сервісізації продуктів і розширенні терміну їх експлуатації. Такий підхід дає змогу не тільки знизити навантаження на довкілля, а й значно підвищити економічну стійкість компаній і регіонів.

Країни Європейського Союзу демонструють різні моделі впровадження циркулярної економіки, залежно від національних пріоритетів та ресурсного потенціалу. Нідерланди, наприклад, ставлять за мету досягти повністю циркулярної економіки до 2050 року і активно впроваджують політику «right to repair» (право на ремонт). Швеція стимулює розвиток «зелених інновацій» через підтримку стартапів, що працюють у сфері замкнених технологій. Фінляндія стала однією з перших країн, яка на державному рівні ухвалила національну дорожню карту циркулярної економіки.

Успіх цих практик засвідчує, що циркулярна економіка не є просто екологічною модою, а стає реальним економічним драйвером. Вона створює нові ринки, відкриває можливості для малого та середнього бізнесу, стимулює інновації та підвищує економічну стійкість до глобальних шоків.

Разом із економічним виміром циркулярна економіка має важливу соціальну складову. Вона сприяє формуванню нових компетенцій на ринку праці, розвитку зелених професій, підвищенню екологічної свідомості

населення. Освітні програми, спрямовані на популяризацію принципів циркулярності серед підприємців, студентів та широкої громадськості, стають невід'ємною частиною стратегії країн ЄС. Це формує основу для довгострокових змін — коли циркулярність стає не примусовою нормою, а органічною частиною бізнес-культури і споживацьких звичок.

Крім того, циркулярна економіка тісно пов'язана із міжнародними економічними процесами. Угода про вуглецеве коригування на кордоні (СВАМ), яку поступово впроваджує Європейський Союз, фактично стимулює не лише європейські, а й треті країни рухатися у напрямку циркулярності та зниження вуглецевого сліду. У результаті циркулярна економіка виходить за межі екологічного питання і стає важелем у глобальній економічній конкуренції.

Що стосується України, то національна економіка наразі перебуває на початковому етапі інтеграції принципів циркулярності. Хоча окремі ініціативи — як-от проєкти з розвитку переробної індустрії, популяризація повторного використання ресурсів чи екодизайну — вже впроваджуються, бракує системної державної політики у цій сфері. Приєднання до Європейського зеленого курсу і виконання вимог Угоди про асоціацію з ЄС створюють передумови для прискорення переходу України до циркулярної моделі економіки, однак для цього необхідні масштабні інвестиції, реформи у сфері управління відходами, стимулювання інновацій і залучення бізнесу до екологічної трансформації.

Окрему увагу варто звернути на роль інновацій у розвитку циркулярної економіки. Технології, зокрема блокчейн, Інтернет речей (IoT), штучний інтелект та біотехнології, відкривають нові можливості для побудови замкнених виробничих процесів, прозорого моніторингу ресурсних потоків і створення нових матеріалів із поліпшеними властивостями. У країнах ЄС активно підтримуються дослідницькі програми, спрямовані на розробку циркулярних інновацій — наприклад, фінансування через Horizon Europe або спеціальні фонди сталого розвитку.

Крім того, циркулярна економіка сприяє розвитку міжсекторальної співпраці. Виробники, постачальники, переробники та споживачі дедалі більше об'єднуються в так звані «економіки спільного використання» або «індустріальні симбіози», де відходи однієї компанії стають сировиною для іншої. Такий підхід не лише мінімізує екологічний слід, але й оптимізує витрати, стимулює інноваційні партнерства та сприяє утворенню нових бізнес-моделей, орієнтованих на довготривалу цінність.

Для України особливо актуально інтегрувати подібні практики на регіональному рівні — через розвиток локальних циркулярних хабів, стимулювання кластерних ініціатив та залучення малих і середніх підприємств до програм «зеленого переходу». В умовах відновлення економіки після руйнівних наслідків війни циркулярна модель може стати не лише інструментом

екологічного оздоровлення, а й драйвером модернізації та довгострокового економічного зростання.

Досвід країн Європейського Союзу доводить, що циркулярна економіка є не лише екологічно обґрунтованою, а й економічно вигідною моделлю розвитку. Вона забезпечує нові можливості для економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності, створення робочих місць і зміцнення стійкості економік перед глобальними викликами. Україна має шанс інтегруватися у ці процеси і побудувати власну ефективну модель циркулярної економіки, яка стане одним із рушіїв сталого розвитку країни в європейському просторі.

Список використаних джерел:

1. Горбаль Н.І., Мазурик М.М., Микитин О.З. (2021). Впровадження циркулярної економіки на основі європейського досвіду. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*, 2(6), 280-288.
2. Квасній Л.Г., Татомир І.Л. (2021). Циркулярна економіка: як новий спосіб господарювання в умовах цифрової трансформації. *Посвіт*, 47-54
3. Бортнікова М.Г., Руда М.В., Яремчук Т.С. (2021). Циркулярна економіка в Україні: адаптація європейського досвіду. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*, 3(1), 212-2
4. Злотнік М., Ткачук Б. (2023). Переваги впровадження циркулярної економіки для українських підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 45.21.
5. Мельник О. Г., Злотнік М. Л. (2020). Аналізування стану та тенденцій розвитку циркулярної економіки у Львівській області. *Регіональна економіка*, 2, 125-133.
6. Злотнік М.Л. (2023). Стратегічне управління підприємствами в умовах циркулярної економіки. Дис. докт. філософії за спец. 073 – Менеджмент. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів.

Андрій ШИШКОВСЬКИЙ
аспірант Західноукраїнського
національного університету

РАМКИ СПРАВЕДЛИВОГО ПЕРЕХОДУ ДО ЕКОНОМІКИ ЗАМКНУТОГО ЦИКЛУ: ПОЛІТИЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Багатьма соціальними та політичними питаннями досі нехтували під час планування переходу до економіки замкнутого циклу. Переважаюча сьогодні економічна модель залишається лінійною: ресурси видобуваються, перетворюються на продукти, використовуються, а згодом утилізуються. На відміну від цього, циркулярна економіка визнає обмеженість природних ресурсів і має на меті зберігати матеріали в обігу якомога довше шляхом повторного використання, ремонту, відновлення, спільного використання та переробки. Хоча основна увага в концепції циркулярної економіки приділяється новим технологіям і бізнес-моделям, що сприяють збереженню матеріалів, вона також включає принципи «проектування» відходів, заміни невідновлюваних ресурсів відновлюваними та відновлення природних екосистем. [1,3].

Порядок денний ООН до 2030 року демонструє нерозривний зв'язок між екологічними, соціальними та економічними цілями сталого розвитку. З огляду на все очевидніші зв'язки між екологічними викликами — такими як зміна клімату, надмірне споживання ресурсів та утворення відходів — і соціальними проблемами, зокрема нерівністю та майбутнім праці, питання поєднання екологічної та соціальної справедливості набуває дедалі більшої актуальності. У політичних дебатах щодо сталого розвитку дедалі частіше з'являється поняття «справедливого переходу» — такого переходу, що забезпечує екологічну стійкість, гідну працю, соціальну інтеграцію та викорінення бідності, особливо у контексті кліматичних змін та переходу до низьковуглецевої енергетики. [2,5,7].

Рамки справедливого переходу до економіки замкнутого циклу відкривають можливості не лише для зменшення відходів і стимулювання інновацій, а й для сприяння сталому людському розвитку. Такий перехід необхідний, щоб зменшити нерівність як усередині країн, так і між ними, а також забезпечити досягнення Цілей сталого розвитку ООН, зокрема принципу «нікого не залишити осторонь». [2,6]. Слід також враховувати потенційний вплив цифровізації та промислової реструктуризації на зайнятість. Поєднання політик циркулярної економіки із заходами соціального захисту є критично важливим для уникнення ситуацій, коли навантаження від переходу лягає на найбільш вразливі верстви населення — через погіршення умов праці, вплив на здоров'я, скорочення засобів до існування чи втрату робочих місць. Створення «дорожньої карти» з участю всіх зацікавлених сторін дозволить виявити потенційних

переможців і тих, хто може зазнати втрат, та сформувати ефективні механізми співпраці на національному й міжнародному рівнях.

Багато країн з низьким і середнім рівнем доходу, які значною мірою залежать від «лінійних» секторів — таких як гірничодобувна промисловість, виробництво невідновлюваних товарів широкого вжитку, текстильна галузь і сільське господарство — а також від експорту цих товарів у країни з високим доходом, ймовірно, зазнають негативного впливу під час переходу до циркулярної економіки. Такі країни потребуватимуть підтримки міжнародної спільноти через спеціальні програми допомоги, якщо обсяги міжнародної торгівлі традиційними товарами та виробництва скорочуватимуться в середньо- та довгостроковій перспективі. [3,5].

Перехід від лінійної до циркулярної економіки є ключовим для вирішення нагальних екологічних проблем — таких як виснаження природних ресурсів, втрата біорізноманіття, забруднення океанів пластиком та зміна клімату. З огляду на зростаючий міжнародний інтерес до циркулярної економіки, стає дедалі важливішим забезпечити узгодження економічних, екологічних і соціальних пріоритетів — подібно до того, як це передбачено в Цілях сталого розвитку. Оскільки економіка зазнає глибокої трансформації, ми маємо унікальну можливість зробити цей перехід більш інклюзивним. Однак це не станеться автоматично — необхідні додаткові зусилля. [4,5,10]. Щоб забезпечити справедливий і всеосяжний перехід, слід враховувати кілька важливих аспектів:

1. Розподіл вигод і витрат. Перехід до циркулярної економіки вплине на розподіл добробуту між країнами, компаніями, працівниками та споживачами. Формування дорожніх карт циркулярної економіки, якими керують уряди та які включають участь різних зацікавлених сторін, може визначити конкретні політики, включаючи програми соціальної підтримки та ключові проєкти в пріоритетних секторах і регіонах, які стануть основою переходу до нової економічної моделі. Для реалізації таких ініціатив потрібна активна співпраця між урядовими інституціями, промисловістю та громадянським суспільством.

2. Людський розвиток як пріоритет. Міркування справедливого переходу є критично важливими для того, щоб циркулярна економіка дійсно сприяла покращенню життя людей. Без урахування людського фактору ця модель не зможе забезпечити досягнення соціальних цілей, таких як охорона здоров'я, гідні умови праці та зменшення нерівності. Одним із ключових завдань має бути зменшення забруднення, яке непропорційно впливає на найбідніші верстви населення, особливо на громади, які постраждали від неналежного управління відходами в країнах, що розвиваються. Ці проблеми часто ігноруються в сучасному дискурсі циркулярної економіки, тому важливо залучити місцеві громади до процесів планування, переговорів і реалізації політики поводження з відходами через партнерства.

3. Підтримка секторів, що занепадають. Необхідно створити механізми підтримки для країн із низьким і середнім доходом, які залежать від секторів, що можуть постраждати від переходу, таких як добувна промисловість або текстильне виробництво. Потрібні стратегії економічної диверсифікації, а політики справедливого переходу мають забезпечити підтримку працівникам і громадам у таких секторах. Для цього потрібно сприяти підходам, що передбачають участь усіх сторін, у формуванні відповідної промислової політики.

4. Роль міжнародної торгівлі. Багатосторонні підходи до торгових домовленостей можуть відіграти важливу роль у вирішенні цих викликів. Наприклад, Світова організація торгівлі (СОТ) може сприяти прозорості та екологічній сталості у торгівлі відходами та вторинними матеріалами, а також зменшити соціальну несправедливість. Такі ініціативи, як «Допомога торгівлі» від СОТ, можуть мобілізувати ресурси для країн, що розвиваються, та допомогти їм адаптуватися до нових умов глобальної циркулярної економіки. Важливо, щоб зацікавлені сторони з екологічного та торговельного секторів координували дії й активно долучалися до формування стійкої та справедливої глобальної системи торгівлі відходами, вторинними ресурсами та вживаними товарами.

5. Міжнародна співпраця та інституції. Обговорення механізмів справедливого переходу має виходити за межі національних кордонів, щоб врахувати та усунути існуючі та потенційні нерівності між країнами. Необхідно створити нові програми міжнародного співробітництва, спрямовані на підтримку циркулярної економіки, а також розробити глобальний механізм справедливого переходу, який би надавав цільову підтримку країнам із низьким і середнім рівнем доходу, що найбільше постраждають. Для того, щоб фонди справедливого переходу справді досягали працівників і громад, які цього потребують, слід створити прозорі та підзвітні інституційні механізми.

Незважаючи на виклики, циркулярна економіка має великий потенціал для сприяння справедливому переходу та зменшення напруги й конфліктів, пов'язаних із ресурсами, зокрема шляхом зниження рівня забруднення для найбільш вразливих верств населення та запобігання втраті робочих місць. Надзвичайно важливо зробити принципи справедливості та рівності центральними в дискусіях про перехід до циркулярної економіки та розкрити її потенціал для підтримки справедливого переходу, аби забезпечити, що жодна країна чи спільнота не залишиться позаду. [7,9].

Список використаних джерел:

1. *International Resource Panel (2017), Assessing global resource use: A systems approach to resource efficiency and pollution reduction, Report of the International, Resource Panel, Nairobi: United Nations Environment Programme.*

2. *Circle Economy (2020), Circularity Gap Report 2020, Amsterdam: Circle Economy, <https://www.circularity-gap.world/2020>.*
3. *Material Economics (2018), The Circular Economy: a Powerful Tool for Climate Mitigation, Material Economics, <https://www.sitra.fi/en/publications/circular-economy-powerful-force-climate-mitigation>.*
4. *UN DESA (2020), World Social Report 2020, Inequality in a rapidly changing world, UN Department of Economic and Social Affairs, Geneva: United Nations.*
5. *Emden, J. and Murphy, L. (2019), A Just Transition: Realising the Opportunities of Decarbonisation in the North of England, Institute for Public Policy Research, <https://www.ippr.org/files/2019-03/energy-skills-march19.pdf>.*
6. *OECD (2018), International Trade and the Transition to a Circular Economy, Paris: OECD Publishing, <https://www.oecd.org/environment/waste/policy-highlights-international-trade-and-the-transition-to-a-circular-economy.pdf>.*
7. *Kettunen, M., Gionfra, S. and Monteville, M. (2019), EU circular economy and trade: Improving policy coherence for sustainable development, <https://ieep.eu/publications/eu-circular-economy-and-trade-report>.*
8. *Ellen MacArthur Foundation (2019), 'Completing the picture: How the circular economy tackles climate change', <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/publications/completing-the-picture-climate-change>.*
9. *Preston, F., Lehne, J. and Wellesley, L. (2019), An Inclusive Circular Economy: Priorities for Developing Countries.*
10. *Williams, G. (2019), 'Phosphate Outlook 2020: Is a Global Shortage Imminent?', 31 December 2019, <https://investingnews.com/daily/resource-investing/agriculture-investing/phosphate-investing/phosphate-outlook/>.*

Wang Cheng

*PhD student, West Ukrainian National
University, Chongqing China*

THE ROLE AND IMPACT OF ESG ON CHINESE TECHNOLOGY COMPANIES: A CASE STUDY OF ALIBABA

With the increasing awareness of global sustainability, ESG has become an important criterion for measuring the long-term value of enterprises. As a key driver of economic development, China's technology companies have attracted much attention for their ESG practices. As an industry leader, Alibaba's research on the correlation between ESG practices and financial performance is of great significance for other technology companies.

1. The role of ESG for technology companies

Tech firms' ESG practices emphasize energy conservation and resource optimization. Alibaba's 2024 ESG Report [1] shows 5.0% net emissions drop to 4.449 million tons, with clean energy use up 11.8% to 39.0%. Improved data center efficiency and renewable adoption cut emissions significantly, leading industry green transformation. Chinese tech firms should enhance energy management and resource recycling for eco-economic balance. ESG drives green innovation: Alibaba Cloud's data center achieved 1.200 PUE (from 1.215 in 2023) with 56.0% clean energy, offering eco-friendly cloud solutions. ESG converts environmental responsibility into innovation - Apple targets 100% renewable energy, Tesla develops EVs, and OPPO's «Smile Proposal» advances eco-packaging tech, boosting corporate competitiveness and sustainability [2].

Alibaba enhances brand image by fulfilling social responsibilities. It established a DEI working group and released an Employee Code to foster a fair, inclusive workplace. Through Taobao/Tmall apps and AutoNavi's "wheelchair navigation," Alibaba has assisted over 260,000 visually impaired users and delivered 54 million+ accessibility services. The company's "Charity Baby" initiative engaged 1.87 million merchants and 470 million users, generating 290 million yuan in donations, while Alibaba Foundation contributed 42.2 million yuan. These efforts strengthen public trust and promote social welfare innovation among Chinese tech firms.

Alibaba has established a multi-layered ESG governance structure including Board Sustainability Committee, Sustainability Management Committee, and ESG Working Group, clarifying responsibilities to ensure strategy implementation. This enhances decision-making efficiency, optimizes risk management, and allocates resources effectively, boosting long-term value. The company maintains 100% pass rates in both Code of Conduct and data security exams during FY2024. Integrating ESG factors into risk management helps Chinese tech firms identify, assess, and address risks for steady development.

2. Quantitative analysis of the impact of ESG on Alibaba’s financial performance

Research method is “ESG-Financial Performance Integrated Model” [3], the core steps are as follows:

A. *ESG score construction*: Indicators (e.g., carbon emissions, employee welfare, board independence) from environment (E), society (S), and governance (G) are weighted to generate a comprehensive ESG score (0-100).

B. *Financial indicators*: ROA (profitability), ROE (shareholder return), cash/assets (liquidity), current ratio (solvency).

C. *Regression model*: A multiple regression analyzes ESG scores’ marginal impact on financial indicators.

$$\text{Financial Metric} = \alpha + \beta_1 \times \text{ESG Score} + \beta_2 \times \text{Control Variables} + \varepsilon$$

D. *Control variables*: industry average ROA, ROE, enterprise size (logarithm of total assets).

Table 1.

E. Data preparation

Metric	Alibaba (FY2024)	Industry Benchmark	Difference
ROA	4.06%	3.5%	+0.56%
ROE	7.23%	6.0%	+1.23%
Cash to Asset Ratio	29.64%	25%	+4.64%
Current Ratio	1.81	1.5	+0.31
Comprehensive ESG Score	85	60	+25

Source: [4]

Alibaba’s ESG practices have positively influenced its financial performance, notably enhancing liquidity management (cash ratio +29.6%) and shareholder returns (ROE +7.23%).

Table 2.

F. Regression analysis results

Dependent variable	ESG Factor (β _i)	Significance (p-value)	Explanation of economic significance
ROA	+0.032	0.021	For every 1-point increase in ESG score, ROA increases by 0.032 percentage points.
ROE	+0.045	0.015	The marginal contribution of ESG to shareholder returns is even more significant.
Cash to asset ratio	+0.12	0.003	Companies with high ESG have more adequate cash reserves (risk buffers).
Current Ratio	+0.08	0.042	Governance optimization reduces short-term debt repayment risk.

Future ESG strategies require further optimization to address regulatory tightening and investors' growing sustainability demands.

3. ESG implementation measures for Chinese technology enterprises

Strengthen the awareness of environmental responsibility and increase green investment: Chinese technology companies need to deepen their understanding of environmental responsibility and put environmental protection at the core of their corporate strategy. Enterprises should increase investment in green technology research and development, energy conservation and emission reduction projects, and take the initiative to adopt environmentally friendly materials and renewable energy. All these aspects help effectively reduce carbon emissions and resource consumption in the process of operation.

Deepen the creation of social value and expand the field of public welfare: Beyond traditional philanthropy, Chinese tech firms should explore innovative models using their tech strengths and platforms. For example, they will apply big data, AI, etc., to deliver precise solutions for education, healthcare, and poverty alleviation. By opening platforms, they will support SMEs development, boost employment, and promote inclusive growth. Companies should also enhance collaboration with society to advance social welfare, fostering multi-party participation and coordinated progress.

Improve the level of corporate governance and strengthen stakeholder communication: Chinese tech firms should enhance corporate governance, decision-making transparency, and scientificity. Strengthen board independence and diversity while improving internal controls and audit systems for compliance. Prioritize stakeholder needs through active communication with shareholders, employees, customers, and suppliers to build cooperative relationships.

In summary, ESG plays an important role and has a far-reaching impact on the development of Chinese technology companies. Taking Alibaba as an example, its practice in fiscal year 2024 shows that actively fulfilling ESG responsibilities can help companies improve their brand image, enhance market competitiveness, reduce operational risks, and ultimately improve financial performance. By constructing a quantitative evaluation model, this paper further reveals the intrinsic relationship between ESG and corporate financial performance, and provides a useful reference for Chinese technology companies to implement ESG. In the future, Chinese technology companies should take ESG as an important part of their long-term development strategies, continuously innovate their practice models, and improve their ESG management levels to achieve coordinated and sustainable economic, social and environmental development.

References:

1. Alibaba Group. (2024). *Environmental, Social, and Governance Report 2024*. Retrieved URL: <https://www.alibabagroup.com>

2. Xie Xiaoyan & Xie Yuan. (2023). *The Impact of ESG Ratings on the Financial Performance of Technology Enterprises*. *Cooperative Economy and Science and Technology*, (13), 150-152. doi:10.13665/j.cnki.hzjjykj.2023.13.028.

3. Zhang Jirui, Liu Yuwei. *Research on the Impact of ESG Performance on Corporate Financial Performance* [J]. *Modern Business*, 2025, (04): 185-188. DOI:10.14097/j.cnki.5392/2025.04.045.

4. Alibaba Group. (2024). *Financial Report 2024*. Retrieved URL: <https://www.alibabagroup.com/ir-financial-reports-quarterly-results>

ПЕРЕХІД МСП ДО КЛІМАТИЧНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

Протягом останніх десятиліть Європейський Союз займає провідні позиції у глобальному зеленому русі, демонструючи здатність стримувати тенденції зростання вуглецевої інтенсивності виробництва. Економіка ЄС послідовно прямує до досягнення кліматичної нейтральності, незважаючи на загальносвітову динаміку зростання обсягів викидів парникових газів.

Зазначимо, що вагомим елементом формування кліматично-нейтральної економіки є бізнес-сектор, на рівні якого відбувається безпосередня інтеграція принципів кліматичної адаптації та пом'якшення наслідків зміни клімату. Проте вплив МСП на досягнення «чистого нуля» нерідко невілюється при плануванні національних стратегій та зелених політик. У країнах Європейського Союзу МСП формують до 60% зайнятості, понад 50% доданої вартості виробництва товарів та сервісів, а також близько 45% експорту [1]. Водночас, на їх діяльність припадає щонайменше половина усіх викидів парникових газів [2].

Після прийняття Європейської Зеленої угоди у 2019 році група дослідників під керівництвом П. Капроса [8] запропонувала модель PRIMES, яка засвідчила, що досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року є вкрай амбітним завданням для економічних суб'єктів. Адже реалізація програмних зелених ініціатив вимагає впровадження інноваційних технологій та цифрових рішень, багато з яких ще не набули поширення в промисловості й залишаються недостатньо зрозумілими для бізнесу.

Емпіричні дані підтверджують, що більшість МСП лише розпочинають свій шлях декарбонізації, вживаючи переважно елементарні заходи для зменшення вуглецевого сліду. Лише 10% компаній вимірюють обсяги власних викидів, тоді як 22% респондентів мають нечітке уявлення про зміст понять «кліматична нейтральність» та «чистий нуль» [3, 4]. Одним з ключових бар'єрів на шляху реалізації зелених стратегій МСП називають обмежений доступ до фінансування [5]. До того ж, зміни у правовому полі ЄС, зокрема в частині екологічної та правозахисної експертизи, ініціювали фахову дискусію щодо доцільності застосування однакових регуляторних вимог як до великих підприємств, так і до МСП [6]. Як показують дослідження, диджиталізація виступає каталізатором зеленого переходу МСП, відкриваючи нові можливості через впровадження принципів індустрії 4.0, покращення енергоефективності, розвиток систем замкненого циклу, цифровий моніторинг, прозорість звітності та підвищення обізнаності щодо дотримання екологічних стандартів [7].

За останнє десятиріччя міжнародна бізнес-спільнота демонструє зростаючу зацікавленість у впровадженні моделей сталого розвитку, переходу до циркулярної та цифрової економіки, а також у використанні низьковуглецевих технологій. Ці трансформації відображають глобальні тенденції формування кліматично-нейтральної економіки, що інтенсифікувалися після прийняття низки ключових міжнародних документів, зокрема Паризької кліматичної угоди, Європейської Зеленої Угоди, Кліматичного закону ЄС, а також ініціатив у сфері торгівлі викидами, зеленого фінансування та впровадження механізму СВМ.

Відправною точкою стратегічного планування в контексті Європейського зеленого курсу для суб'єктів господарювання є усвідомлення екологічних наслідків їхньої діяльності. Насамперед, це стосується таких параметрів, як енергомісткість продукції, моделі споживання ресурсів, інтенсивність викидів тощо. У цьому контексті Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) пропонує здійснювати комплексну оцінку впливу малого та середнього бізнесу на навколишнє середовище за п'ятьма ключовими вимірами [2]: частка МСП у загальному обсязі викидів парникових газів у бізнес-секторі; частка МСП у загальному споживанні енергії в бізнес-секторі; показник вуглецевої інтенсивності діяльності МСП; показник енергоємності МСП; рівень фінансового навантаження на МСП у частині витрат на енергоресурси.

Аналіз наявних даних свідчить про те, що країни Європейського Союзу демонструють відмінності в структурі викидів CO₂, які формуються в результаті задоволення енергетичних потреб бізнес-сектору (рис. 1).

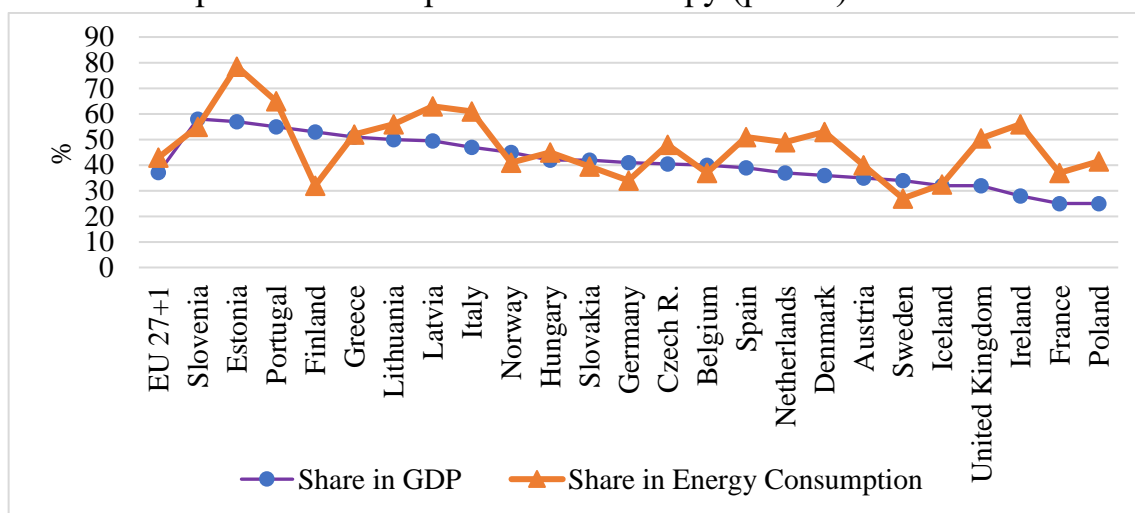

Рис. 1. Частка МСП у викидах парникових газів та загальному споживанні енергії

Джерело: сформовано автором на основі відкритої статистичної бази ЄС Eurostat

Слід підкреслити, що малі та середні підприємства в Європейському Союзі переважно зосереджені в таких секторах, як переробна промисловість, сфера послуг і будівництво. Показники частки МСП у загальному обсязі викидів парникових газів у бізнес-секторі значно варіюються залежно від країни: від 57%

у Словенії до 25% у Польщі. У середньому цей показник для ЄС становить 37%. Однак, структура енергоспоживання МСП демонструє іншу конфігурацію. Частка МСП у загальному енергоспоживанні бізнес-сектору коливається від 78% в Естонії до 28% у Швеції, а середнє значення по ЄС становить 43%.

Ці дані свідчать про те, що в ряді країн ЄС — зокрема Словенії, Естонії, Португалії, Фінляндії, Греції, Латвії та Литві — малі та середні підприємства є ключовими генераторами викидів CO₂, що зумовлює їхню критичну роль у процесі досягнення кліматичної нейтральності. У цих країнах МСП генерують понад 50% загального обсягу викидів бізнес-сектору, що потребує пришвидшеного впровадження низьковуглецевих технологій і практик. Особливої уваги заслуговують країни з високими показниками як енергоспоживання, так і викидів. Водночас у низці країн спостерігається протилежна ситуація: високий рівень енергоспоживання не супроводжується еквівалентною часткою викидів. Зокрема, в Ірландії, Данії та Нідерландах МСП споживають понад 45% енергоресурсів бізнес-сектору, водночас їхній внесок у загальні викиди є відносно низьким. Такий дисбаланс свідчить про ефективне впровадження енергоощадних технологій, розвиток програм з підвищення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії у підприємницькій діяльності.

На сьогодні більшість малих та середніх підприємств перебувають на початковій стадії переходу до кліматичної нейтральності, реалізувавши лише базовий набір заходів зі зниження вуглецевого сліду. Відповідно до результатів глобального опитування, проведеного платформою SME Climate Hub у 2021 році [15], 82% МСП розглядають екологічну трансформацію як стратегічний пріоритет. Водночас фактичне впровадження інструментів сталого розвитку, як правило, обмежується простими діями: підвищенням енергоефективності та зменшенням кількості відходів (82%), організацією освітніх заходів для персоналу (64%) і модернізацією виробничих приміщень та обладнання (52%).

Ключовим чинником, що впливає на спроможність МСП до реалізації кліматично орієнтованих ініціатив, є масштаб підприємства (рис. 2).

У порівнянні з великими промисловими підприємствами та транснаціональними корпораціями, малі компанії мають обмежені організаційні, технологічні та фінансові ресурси для впровадження системних змін. Це зумовлює потребу у цільовій підтримці та адаптованих інструментах політики для забезпечення інклюзивної участі МСП у процесах зеленої трансформації.

Аналіз динаміки впровадження екологічних ініціатив у бізнес-середовищі засвідчує, що найбільшого прогресу досягнуто у таких напрямках, як управління відходами, енергоощадність, зменшення споживання води та сировинних ресурсів. Ці напрями були успішно інтегровані у бізнес-моделі щонайменше 50% малих і середніх підприємств, а також великих корпорацій. Разом з тим, низка

екологічних практик становить значно більший виклик саме для МСП, ніж для великих компаній. Зокрема, інтенсивність впровадження практик рециклінгу серед великих підприємств є суттєво вищою — 50% проти 35% у секторі МСП. Значні труднощі для малого бізнесу також пов'язані з переходом до екологічно орієнтованих постачальників, організацією перепродажу відходів, а також із впровадженням відновлюваної енергетики.

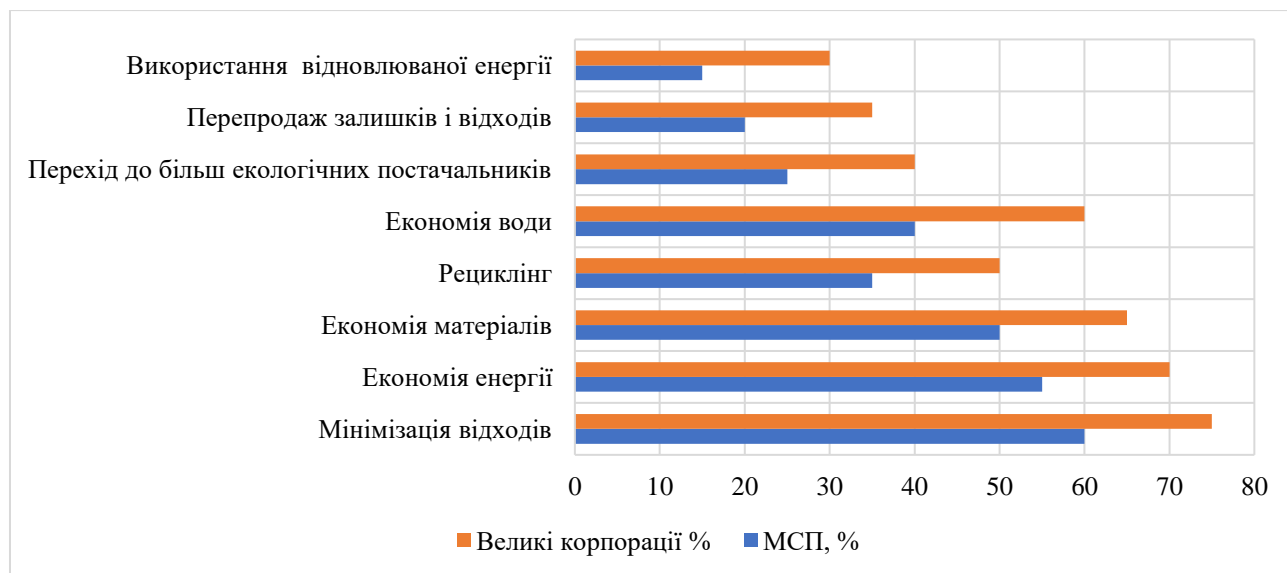

Рис. 2. Реалізація кліматичних ініціатив МСП та великими корпораціями
Джерело: побудовано автором на основі [1]

Для активізації зеленого переходу бізнес-сектору до кліматичної нейтральності доцільно зосередити увагу на таких напрямках: розширення каналів комунікації з МСП, зокрема через існуючі платформи, освітні програми та консультаційні сервіси, що сприятимуть поширенню знань і практик сталого розвитку; цільова підтримка енергоємних підприємств, шляхом розробки спеціалізованих підходів, адаптованих до їхніх ресурсних характеристик; інтеграція інструментів мотивації, обізнаності та фінансової підтримки, що передбачає запуск ініціатив, орієнтованих на надання економічних стимулів у поєднанні з навчальними програмами щодо екологізації бізнесу.

Досягнення кліматичної нейтральності вимагає системної трансформації бізнес-моделей, які мають орієнтуватися не лише на внутрішню декарбонізацію виробничих процесів, але й на скорочення викидів на всіх етапах ланцюга створення вартості — як у постачальницьких, так і споживчих сегментах.

Список використаних джерел:

1. OECD (2022), "Financing SMEs for sustainability: Drivers, Constraints and Policies", OECD SME and Entrepreneurship Papers, No. 35, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/a5e94d92-en>.
2. OECD (2023), "Assessing greenhouse gas emissions and energy consumption in SMEs: Towards a pilot dashboard of SME greening and green entrepreneurship indicators", OECD SME

and Entrepreneurship Papers, No. 42, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/ac8e6450-en>.

3. Stoker, L., Ghosh, U. & Shao, X. (2023). *Reuters Impact: Global Sustainability Report*, available at https://www.thomsonreuters.com/en-us/posts/wp-content/uploads/sites/20/2023/10/Sustainability-Report_Reuters-Impact.pdf (Accessed 18.05.2024)

4. Vasilescu, M. D., Dimian, G. C. & Gradinaru, G. I. (2023). *Green entrepreneurship in challenging times: a quantitative approach for European countries*. *Economic research-Ekonomska istraživanja*. 36(1), 1828-1847.

5. Ogrean, C., & Herciu, M. (2021). *Romania's SMEs on the Way to EU's Twin Transition to Digitalization and Sustainability*. *Studies in Business and Economics*, 16, 282 - 295. <https://doi.org/10.2478/sbe-2021-0040>.

6. Mojska, K. (2023). *Multinational Enterprises' Mandatory Human Rights and Environmental Due Diligence. The Case of European Union Law Underway*. *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*. <https://doi.org/10.15804/ppk.2023.04.21>.

7. Maksymova, I., & Nastase, C. (2024). *European model of climate-neutral business development based on digitalization principles*. *Journal of European Economy*, 23(2), 336-352. <https://doi.org/10.35774/jee2024.02.336>

8. Ліщинський, І. О. (2018). *Концептуальний мейнстрім регіонального зростання*. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, (6), 46-50.

ТОРГІВЛЯ БІОЛОГІЧНИМИ ВІДХОДАМИ В НІМЕЧЧИНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Німеччина вже давно є лідером у сфері сталого управління відходами, зокрема в переробці біологічних відходів. Країна розробила комплексну систему для окремого збору, переробки та використання органічних відходів, перетворюючи їх на цінні ресурси, такі як компост, біогаз та дигестат. Цей підхід не лише сприяє захисту навколишнього середовища, а й підтримує циркулярну економіку, зменшуючи використання сміттєзвалищ і зберігаючи природні ресурси.

Однак, незважаючи на ці досягнення, Німеччина стикається з низкою викликів у галузі управління біологічними відходами. Ці труднощі ускладнюються складністю міжнародного співробітництва, особливо в контексті регулювання Європейського Союзу та глобальних екологічних цілей.

Управління біологічними відходами в Німеччині характеризується високим рівнем сортування на місці: домогосподарства та підприємства збирають органічні відходи окремо від інших типів відходів. Ці відходи потім переробляються на спеціалізованих підприємствах, включаючи компостування та анаеробне бродіння для виробництва компосту, біогазу та дигестату. Ці продукти використовуються в сільському господарстві та енергетичному виробництві, що сприяє цілям країни щодо циркулярної економіки.

Згідно з даними Федерального агентства з охорони навколишнього середовища Німеччини (UBA), щорічно переробляється близько 15 мільйонів тонн біологічних відходів на компостних і біогазових установках. Незважаючи на це значне число, органічні відходи все ще складають найбільшу частку від залишкових відходів, займаючи майже 40%. Це вказує на те, що є значний потенціал для покращення окремого збору та переробки органічних відходів [1].

Викликами в управлінні біологічними відходами у Німеччині є:

1. Забруднення органічних відходів. Одним із основних викликів у управлінні біологічними відходами є забруднення. Іноземні матеріали, такі як пластик, метал та скло, часто потрапляють у контейнери для органічних відходів, що знижує якість компосту та біогазу, які виробляються [1]. Це забруднення не лише впливає на використання кінцевих продуктів, а й створює екологічні ризики, коли ці матеріали потрапляють у сільськогосподарські ґрунти.

2. Обмеження інфраструктури та потужностей. Незважаючи на добре розвинену мережу переробних підприємств у Німеччині, є побоювання щодо достатності інфраструктури для обробки зростаючого обсягу органічних відходів.

Європейське агентство з охорони навколишнього середовища зазначає, що в Німеччині рівень генерування муніципальних відходів залишається високим, і обмежений прогрес у покращенні рівня переробки муніципальних відходів [2]. Це означає, що існуючі підприємства можуть працювати на межі своїх можливостей, що може гальмувати подальші досягнення в управлінні відходами.

3. Регуляторні та політичні виклики. Регуляторний ландшафт управління біологічними відходами складний, з кількома рівнями законодавства на національному, європейському та міжнародному рівнях. Наприклад, вимога ЄС щодо роздільного збору або компостування біовідходів до 2024 року мала на меті реформувати управління відходами по всій Європі. Однак значна частина біовідходів в Європі досі управляється неналежним чином, що вказує на труднощі в реалізації політики та контролі за її виконанням [5].

4. Економічна та ринкова динаміка. Економічна життєздатність переробки біологічних відходів залежить від ринкових цін на компост, біогаз та дигестат. Коливання цих ринкових цін можуть впливати на прибутковість переробних операцій, що, у свою чергу, може знижувати інвестиції в інфраструктуру та технології. Крім того, витрати на збір, транспортування та обробку органічних відходів можуть бути значними, що вимагає постійної фінансової підтримки та інвестицій [4].

Перспективами міжнародного співробітництва щодо біологічних відходів в Німеччині є такими:

1). Ініціативи Європейського Союзу (далі - ЄС). Участь Німеччини в ініціативах ЄС створює можливості для посиленого співробітництва в галузі управління біологічними відходами. Зелена угода ЄС і План дій для циркулярної економіки підкреслюють важливість сталих практик управління відходами, включаючи переробку біовідходів. Спільні проекти та дослідницькі зусилля можуть сприяти розробці інноваційних технологій і найкращих практик, які можуть бути впроваджені в країнах-членах ЄС [2].

2). Білатеральні та багатосторонні партнерства. Окрім європейських рамок, Німеччина бере участь у білатеральних і багатосторонніх партнерствах, спрямованих на покращення практик управління відходами на глобальному рівні. Наприклад, RETech Germany, мережа компаній і установ в галузі переробки та управління відходами, сприяє залученню німецької індустрії переробки в країни Азії, Африки, Латинської Америки, Близького Сходу та Південно-Східної Європи. Ці програми підтримки спрямовані на реалізацію спільних проектів, які сприяють сталому розвитку через створення інтегрованих систем управління твердими відходами [3,7].

3). Передача знань та розвиток спроможностей. Міжнародне співробітництво також сприяє передачі знань та розвитку спроможностей у галузі управління відходами. Досвід Німеччини в розробці та впровадженні

ефективних систем управління відходами може бути прикладом для інших країн [6]. Завдяки програмам навчання, семінарам і спільним дослідженням Німеччина може допомогти іншим країнам побудувати необхідну інфраструктуру та експертизу для ефективного управління біологічними відходами.

4). Вирішення глобальних екологічних цілей. Управління біологічними відходами тісно пов'язане з глобальними екологічними цілями, зокрема, з пом'якшенням змін клімату та досягненням Цілей сталого розвитку (ЦСР). Завдяки міжнародному співробітництву країни можуть узгоджувати свої стратегії управління відходами з цими глобальними цілями, сприяючи більш сталому та стійкому глобальному середовищу [9].

Лідерство Німеччини в галузі управління біологічними відходами дає міцну основу для вирішення викликів, пов'язаних з органічними відходами. Завдяки подальшим інноваціям, інвестиціям в інфраструктуру та активній участі в міжнародному співробітництві, Німеччина може покращити свої практики управління відходами та сприяти глобальним зусиллям із забезпечення сталого розвитку. Перспективи міжнародного співробітництва в управлінні біологічними відходами є обнадійливими, пропонуючи можливості для спільного навчання, технологічного прогресу та досягнення спільних екологічних цілей.

Перелік використаних джерел:

1. Федеральне агентство з охорони навколишнього середовища Німеччини (UBA). (2023). Кампанія органічних відходів Німеччини: Запуск виклику для органічного сміття 2023. URL: <https://www.umweltbundesamt.de/en/press/pressinformation/the-german-organic-waste-campaign-launches-organic>
2. Європейське агентство з охорони навколишнього середовища. (2025). Німеччина - Європейське агентство з охорони навколишнього середовища. URL: <https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/waste-and-recycling/municipal-and-packaging-waste-management-country-profiles-2025/de-municipal-waste-factsheet.pdf/%40%40download/file>
3. RETech Germany. (н.д.). Міжнародне співробітництво. URL: <https://www.retech-germany.net/en/themes/international-cooperation>
4. Європейське агентство з охорони навколишнього середовища. (2025). Біовідходи в Європі: Перетворення викликів на можливості. URL: <https://circulareconomy.europa.eu/platform/en/knowledge/bio-waste-europe-turning-challenges-opportunities>
5. Energy Monitor. (2025). Управління біовідходами стикається з викликами ЄС. URL: <https://www.energymonitor.ai/news/bio-waste-management-faces-eu-challenges/>
6. Федеральне агентство з охорони навколишнього середовища Німеччини (UBA). (2023). Кампанія органічних відходів Німеччини. URL: <https://www.umweltbundesamt.de/en/press/pressinformation/aktion-biotonne-deutschland-german-organic-waste>
7. RETech Germany. (н.д.). Співпраця. URL: <https://www.retech-germany.net/en/service/cooperation>
8. Вільмс, Х. (2022). Перехід Німеччини до циркулярної економіки. URL: <https://il.boell.org/en/2022/04/19/germanys-transformation-towards-circular-economy>

9. *Earth.Org.* (2021). Як управління відходами в Німеччині змінює гру. URL: <https://earth.org/waste-management-germany/>

10. *Interreg Europe.* (2022). Виклик управління біовідходами. URL: <https://www.interregeurope.eu/sites/default/files/2022-04/Biowaste%20challenge.pdf>

Тарас МАТЬОРА

аспірант Західноукраїнського
національного університету

РОЗВИТОК ГЛОБАЛЬНОГО РІТЕЙЛ РИНКУ

Глобальний ритейл ринок у 2023–2025 роках зазнає трансформацій під впливом технологій, зміни споживчих уподобань і економічних викликів. У 2023 році обсяг ринку досяг \$27 трлн, з прогнозом зростання до \$32 трлн до 2025 року. Цифровізація, екологічність і персоналізація формують нові стандарти, тоді як інфляція та логістичні кризи створюють бар'єри.

Ритейл, як економічна категорія, охоплює продаж товарів і послуг кінцевим споживачам через фізичні та цифрові канали. Теорія торгівлі підкреслює конкурентні переваги через інновації та диференціацію. У 2020-х роках цифрова трансформація, підкріплена штучним інтелектом (ШІ) і big data, змінила парадигму ритейлу, перемістивши фокус на омніканальність і клієнтоцентричність. Теорія сталого розвитку також набирає ваги, змушуючи ритейлерів інтегрувати екологічні практики для збереження лояльності клієнтів, 70% яких обирають "зелені" бренди. Тенденції розвитку глобального ритейл ринку:

Цифрова інтеграція та ШІ. У 2025 році 60% ритейлерів використовують ШІ для прогнозування попиту, управління запасами та персоналізації, підвищуючи продажі на 15%. Наприклад, Walmart інтегрує ШІ у логістику, скорочуючи витрати на 10%.

Екологічність. Попит на біорозкладну упаковку та локальні продукти зростає – 50% споживачів готові платити більше за сталі товари.

Омніканальність. Поєднання онлайн- і офлайн-каналів забезпечує безперервний досвід, збільшуючи лояльність на 20%.

Соціальні медіа як платформи продажів: TikTok Shop та Instagram Shopping у 2025 році генерують 10% глобальних e-commerce продажів. У 2023 році інфляція (5,2% глобально, Світовий банк) змусила ритейлерів підвищувати ціни, знижуючи маржу на 7%. Перебої в ланцюгах постачання, спричинені війною в Україні та енергетичною кризою, збільшили витрати на 12%. 30% ритейлерів повідомляють про брак кваліфікованих працівників через міграцію та конкуренцію.

Розвиток глобального ритейл ринку потребує:

Інвестиції в ШІ та автоматизацію. Ритейлери повинні впроваджувати ШІ для прогнозування попиту та оптимізації логістики, що може знизити витрати на 10-15%. Малі підприємства можуть використовувати доступні SaaS-платформи (напр., Shopify).

Ключові тенденції глобального рітейл ринку 2023-2025 рр.

Тенденція	Вплив на ринок	Приклад
ІІІ та автоматизація	+15% продажів, -10% витрат	Walmart: ІІІ у логістиці
Екологічність	+50% попиту на сталі товари	Біорозкладна упаковка Tesco
Оmnіканальність	+20% лояльності клієнтів	Amazon: онлайн+фізичні магазини
Соціальні медіа	10% e-commerce продажів	TikTok Shop, Instagram Shopping

Сталий розвиток. Інтеграція "зелених" практик, як-от нульові відходи, підвищить лояльність клієнтів. Державні гранти на екологічні проекти (напр., €100 млрд від ЄС) можуть підтримати MSMEs.

Навчання персоналу. Програми перекваліфікації (reskilling) для працівників логістики та ІТ, як в Україні (56% компаній інвестують у навчання, Hurta, 2025), зменшать кадровий дефіцит.

Оmnіканальні стратегії. Інтеграція AR-технологій і віртуальних примірочних у фізичних магазинах підвищить продажі на 10% (Planohero, 2024).

Глобальний рітейл ринок у 2023–2025 роках зростає завдяки цифровізації, екологічності та оmnіканальності, але стикається з інфляцією, логістичними та кадровими викликами. Пропозиції, як-от ІІІ, сталі практики, навчання та оmnіканальність, допоможуть рітейлерам адаптуватися, забезпечуючи прогнозоване зростання до \$32 трлн до 2025 року.

Список використаних джерел:

1. Каплан, А. М. Штучний інтелект у рітейлі: можливості та виклики. *Journal of Retail and Consumer Services*, 2024, №78, с. 1-10. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0969698924001234>
2. Чернобровкіна, С. В. Світовий ринок товарів та послуг: сучасні тенденції. *Економічний вісник НТУ "ХПІ"*, 2023, №2, с. 15-22. https://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/123456789/12345/1/Chernobrovkina_Svitovyi_rynok_2023.pdf
3. ВРК. Об'єм рекламно-комунікаційного ринку України 2024 і прогноз об'ємів ринку 2025. ВРК, 2024, №12, с. 5-12. <https://vrk.org.ua/obyem-reklamno-komunikaczijnogo-rinku-ukrayini-2024-i-prognoz-obyemiv-rinku-2025/>

Oleh CHUKHNII

PhD student

Ruslana LUTSIV

*Associate professor, West Ukrainian
National University*

USING AI IN ENERGY MANAGEMENT: A SMARTER FUTURE FOR CITIES

As cities grow and electricity demands rise, managing energy effectively has become one of the greatest challenges of our time. From powering homes and schools to keeping hospitals and data centers running, energy must be available, reliable, and sustainable. One powerful tool helping cities meet this challenge is artificial intelligence [2, 4, 5, 6].

Energy management needs AI because electricity demand is rising fast. This growth is being driven by: *data centers* that support AI and cloud computing, *electric vehicles (EVs)* and *renewable energy initiatives, urban development and smart buildings*

To keep up with this demand, energy companies must make better use of their resources. That is where AI comes in. By analyzing huge amounts of data, AI can help energy providers make smart decisions, improve efficiency, reduce waste, and lower costs [1].

Smart Grids and Real-Time Monitoring. One of the biggest changes AI brings is the development of *smart grids*. Unlike traditional power grids, which are mostly one-way systems (from power plant to user), smart grids are interactive and data-driven.

AI helps by *detecting problems* like equipment failure or power theft; *predicting demand* and adjusting supply in real time; *managing power flows* from both traditional and renewable sources. For example, cities like Houston and Tel Aviv use AI to collect data from smart meters. This helps predict how much electricity people will use at different times of the day. As a result, power plants can prepare and prevent blackouts.

Improving Energy Efficiency in Buildings. Buildings use a lot of energy for heating, cooling, and lighting. AI helps make them more energy-efficient by adjusting these systems automatically. Sensors collect data about room temperature, time of day, or the number of people inside. AI software uses this data to control energy systems like lighting and ventilation. If no one is in the room, lights are turned off. On hot days, buildings can be cooled before people arrive. In New York City, for instance, buildings are using smart systems to cut down energy use during peak hours. This not only saves money but also reduces the risk of power shortages.

Forecasting Energy Demand. A major advantage of AI is demand for forecasting. This means predicting how much energy will be needed in the future,

based on past data, weather patterns, or events. Accurate forecasting helps energy providers to plan ahead for peak periods; balance supply and demand; avoid wasting energy; introduce *dynamic pricing*, which encourages users to use electricity when it is cheaper.

Managing Renewable Energy with AI. As we move toward cleaner energy sources like solar and wind, AI is playing a key role in managing these systems. Unlike traditional power plants, solar and wind are intermittent – they do not always produce power when we need it.

AI helps solve this problem by forecasting how much sun or wind is expected; controlling battery storage systems; choosing the best times to store or use power. AI can also help plan where to build wind turbines or solar farms by analyzing satellite images and weather data. This ensures that renewable energy systems are efficient and cost-effective.

Predictive Maintenance and Reliability. Just like cars need regular check-ups, power grids and substations need maintenance. But it is expensive and time-consuming to check every piece of equipment manually. AI makes this easier by using predictive maintenance. Sensors on transformers and wires collect data (e.g., temperature, voltage), AI algorithms detect unusual patterns and predict if something might break soon, repairs can be made before anything goes wrong. This reduces unexpected failures and keeps energy flowing without interruptions. In fact, many cities are already using *digital twins* – virtual models of the power grid – to monitor systems in real time and simulate possible problems.

Smart Solutions for Households and EV Charging. AI also helps individual homes and drivers manage their energy use better. For example, smart appliances like thermostats and fridges adjust automatically for efficiency; EV owners can charge their cars during low-demand times; apps provide real-time feedback on energy use, helping users save money. As EVs become more popular, AI will be essential to manage charging times, prevent grid overloads, and offer the best prices. Some systems even predict which homes have EVs and adjust energy supply accordingly.

While AI in energy management has many benefits, there are some important challenges:

- *data privacy and security:* AI systems use a lot of personal and operational data. It's vital to keep this information safe and protect users' privacy;
- *high costs:* Setting up smart systems requires major investments in technology and training;
- *job displacement:* Some traditional jobs may change or disappear. However, new roles in data science and system management will emerge;
- *ethical concerns:* AI systems can sometimes make biased decisions if not properly designed. Human oversight and fairness must be part of the process;

- *energy use of AI itself*: Ironically, large AI systems – especially data centers – consume a lot of energy. Cities must find a balance to ensure overall sustainability.

Looking ahead, AI will play a major role in building climate-resilient, customer-focused, and tech-savvy energy systems [3]. Key trends include decentralized grids, such as microgrids, where local areas generate and manage their own energy; virtual power plants, which combine different renewable sources into one system; better workforce tools, where AI supports field engineers, planners, and call center representatives.

Experts believe that AI will not replace humans – it will enhance human work. With the right training and planning, AI can support workers, improve decision-making, and help cities become more energy-smart.

In summary, artificial intelligence is changing how we manage electricity – from predicting demand and preventing outages to integrating renewables and supporting smart homes. As cities strive for cleaner and more efficient energy systems, AI offers a toolkit full of solutions.

To fully unlock its potential, cities and utility companies must build strong data systems, protect privacy, train staff, and work closely with communities. When done right, AI can lead us toward a future where energy is reliable, affordable, and sustainable for all.

References:

1. Луців Р.С. «Розумне місто» як вектор урбаністичної трансформації у глобальному економічному середовищі. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 – «Міжнародні економічні відносини» – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2023. 283 с. URL: <http://dspace.wnu.edu.ua/handle/316497/49064> (Last accessed 12.04.2025).
2. Чухній, О., & Луців, Р. Роль штучного інтелекту у формуванні та розвитку урбаністичних кластерів у глобальному економічному середовищі: перспективи для країн, що розвиваються. Український економічний часопис, (7), 2024. 135-140. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-7-22> (Last accessed 02.04.2025).
3. Чухній О. Ю, Зрибнева І. П., Оленюк Д. О. Глобалізація економіки країни в умовах розвитку штучного інтелекту: роль інноваційних продуктів. Академічні візії. Випуск 22. С. 1-9.
4. Chukhnii O., Zvarych R., Lutsiv R. AI as a driver of formation of intelligence city geoeconomic clusters in China. Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали XIV Міжнародної наукової конференції, Тернопіль, 28-29 березня 2023 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2023 рік. С. 161-163.
5. Lutsiv R. Smart cities: Economic dimensions of their evolution. Herald of Ternopil National Economic University. Vol. 2. № 96. 2020. с. 50-61. URL: https://www.researchgate.net/publication/347664028_Smart_cities_Economic_dimensions_of_their_evolution. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.050>. (Last accessed 21.02.2025).
6. Smart Cities World. Trend Report 2024. AI in utilities management for cities. URL: www.smartcitiesworld.net. (Last accessed 22.03.2025).
7. Kuryliak V., Lishchynskyy I., Lyzun M., Komar N. Benchmarking of Local Production Systems in Eastern Europe and Ukraine // Management & Gouvernance. - 2017. - No17. - P.15-28

Максим МУРАВСЬКИЙ,
Василь БОЧАРОВ
аспіранти Західноукраїнського
національного університету

ДОСВІД ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У контексті європейської інтеграції України Польща дедалі частіше розглядається як надійний стратегічний партнер, здатний відіграти роль "воріт" до Європейського Союзу. Важливість цієї країни особливо підвищилась після повномасштабного вторгнення росії в Україну, коли свою діяльність туди (переважно у прикордонні регіони) перенесли близько 300 українських компаній. Таким чином Польща відіграє вагомую роль у включенні українського бізнесу в європейські ланцюги постачання.

Хоча Польща не виступає лідером серед країн, які вкладали інвестиції в українську економіку, все ж вона займає вагоме місце (за підсумками 2024 року знаходиться на 8му місці після Нідерландів, Кіпру, США, Великої Британії, Люксембургу, Австрії та Франції) [1].

Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну у 2024 році за країнами

У 2024 р. притік ПІІ в Україну скоротився на 1,16 млрд дол., та склав 3,33 млрд дол. За даними UNCTAD, у 2023 році накопичені прямі іноземні інвестиції у Польщі склали 335,5 млрд. доларів. В Україні цей показник склав 55,1 млрд доларів, тобто у 6 разів менше.

Польща спрямовує свої інвестиції у такі українські галузі: енергетику, агропромисловий сектор, переробну промисловість, ІТ та будівництво.

Так, у 2023 році польська енергетична компанія "PGNiG" (Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo) і приватна українсько-американська компанія Energy Resources of Ukraine (ERU) домовилися про співпрацю щодо пошуку та видобутку газу у Львівській області, поблизу кордону з Польщею. Частина цього газу може бути транспортована до Республіки Польщі через газопровід "Дроздовичі-Германовичі", що об'єднує газотранспортні системи обох країн. У майбутньому це може слугувати базою для експорту газу до інших держав Європейського Союзу.

Ще одним прикладом успішної кооперації є зацікавленість Польщі у розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) в Україні. У 2023 році компанія "Polenergia", яка є провідним гравцем у сфері ВДЕ в Польщі, заявила про намір інвестувати у спорудження сонячних електростанцій у Дніпропетровській області. Проєкт із потужністю 50 МВт, за попередніми розрахунками, потребуватиме \$40 млн і передбачатиме використання польських технологій та обладнання. Вироблена в Україні електроенергія може бути підключена до європейської енергосистеми через Польщу, яка вже синхронізована з ENTSO-E (Європейською мережею операторів систем передачі електроенергії). Крім того, на Конференції з відновлення України в Лондоні у 2023 році польська делегація підтвердила готовність сприяти відновленню енергетичної інфраструктури в Харківській області, зокрема через встановлення модульних газових турбін за участі компанії "ZRE Katowice". Хоча це не є прямим проєктом ВДЕ, він включає елементи енергоефективності, що доповнюють розвиток відновлюваних джерел [2].

Польща у 2024 році залишалася ключовим партнером України в імпорті електроенергії через синхронізовану з ENTSO-E систему. Хоча це не стосується безпосередньо виробництва ВДЕ, частина електроенергії, що постачалася з Польщі, походила з відновлюваних джерел (вітрових і сонячних станцій), що сприяло стабільності української енергосистеми.

Одним з перспективних напрямів співпраці двох країн може бути вдалий досвід впровадження та функціонування спеціальних економічних зон (СЕЗ) у Польщі, які з 1994 року сприяли залученню інвестицій, створенню робочих місць і поживленню економіки депресивних регіонів. Україна, прагнучи поживити економіку та залучити іноземний капітал, може використати цей досвід, адаптувавши його до власних умов, зокрема в контексті післявоєнного відновлення. Адже вона має негативний досвід функціонування цих зон: передбачені для них державою преференції спричинили значні втрати держбюджету, викривлення в економіці, погіршення конкурентного клімату [3].

Враховуючи польський досвід Україна могла би перш за все запроваджувати СЕЗ в регіонах, що постраждали від війни або в економічно більш слабких регіонах. При цьому важливо забезпечити їх інфраструктурою,

можна використати державно-приватне партнерство, міжнародні гранти. Також цікавий досвід Польщі з стимулювання інвесторів у СЕЗ пільгами за виконання певних умов, наприклад створення певної кількості робочих місць та збереження їх протягом 3-5 років, звільнення від податку на ПДВ, використання місцевої сировини, інвестування у високотехнологічні галузі, зелену енергетику, IT, відновлювальну енергетику, агротех, оборонну промисловість. Польща використовувала СЕЗ для залучення іноземних інвесторів, які орієнтувалися на ринки ЄС. Після вступу до Євросоюзу в 2004 році зони адаптувалися до правил ЄС щодо державної допомоги, що посилило їхню привабливість. Україна, маючи Угоду про асоціацію з ЄС і статус кандидата на членство, може позиціонувати СЕЗ як плацдарм для компаній, які хочуть працювати на європейському ринку, що стало би привабливим для довготермінових проєктів. Наприклад, у західних областях нашої країни такі зони можуть стати логістичними хабами експорту у ЄС.

Список використаних джерел:

1. *Іноземні інвестиції в Україну зростають. Хто вкладає найбільше коштів в українські компанії?* URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/4424/foreign-investment-in-ukraine-is-growing-who-invests-the-most-in-ukrainian-companies?srsltid=AfmBOorbVVAHydjDpckhI8OGxWgDurqRuAEDfj8tcBPdbD5eRi0og3#statistika-inozemnix-investicii-ta-investiciinii-klimat-v-ukrayini>
2. *Дмитро Петровський. Україна та Польща заявили про поглиблення співпраці в енергетиці і безпеці.* URL: <https://www.unian.ua/economics/energetics/energetika-ukrajini-polshcha-posilyuye-spiypracuyu-z-nashoyu-krajinoyu-v-energetichniy-sferi-12819198.html>
3. *Підоричева, І. (2020). Спеціальні економічні зони: світова практика, досвід та альтернативна концепція для України. Економіка промисловості, № 1 (89), С. 5-30.* URL: <http://ojs.econindustry.org/index.php/ep/article/view/188/230>
4. *Ліщинський, І. О. (2018). Концептуальний мейнстрим регіонального зростання. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії, (6), 46-50.*

ЛОГІСТИЧНИЙ ВИМІР ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ СТРАТЕГІЙ У ВІДПОВІДЬ НА ГЛОБАЛЬНІ КРИЗИ

Глобальні кризи останнього десятиліття, пандемія COVID-19, війна в Україні, енергетичні шоки, зміна клімату та дестабілізація логістичних ланцюгів, стали не просто викликами для світової економіки, а каталізаторами трансформації зовнішньоекономічних стратегій. У нових реаліях держави та транснаціональні компанії дедалі більше усвідомлюють необхідність не лише адаптації до посткризового середовища, а й переосмислення принципів міжнародної торгівлі, переміщення товарів і глобального управління. Особливого значення в цьому процесі набуває зелений вимір, екологічна трансформація, що охоплює не лише виробничі процеси, а й логістику як стратегічний елемент зовнішньоекономічної діяльності.

Зелена логістика, яка ще донедавна була нішевим підходом або елементом корпоративної соціальної відповідальності, сьогодні перетворюється на ключовий індикатор конкурентоспроможності та надійності партнерських зв'язків у глобальній торгівлі. В умовах, коли традиційні моделі ланцюгів постачання зазнають дедалі частіших збоїв, питання сталості, вуглецевої нейтральності та енергоефективності виходять на передній план. У результаті формується нова логіка зовнішньоекономічних стратегій, у центрі якої не тільки прибуток і швидкість, а й відповідальність, прозорість, екологічна відповідність та довгострокова стійкість [1]. Усе більше держав включають екологічні критерії до національних експортних стратегій, вводять вуглецеве регулювання, стимулюють перехід на відновлювані джерела енергії в логістичних операціях. Наприклад, Європейський Союз активно просуває ініціативи «зеленого курсу» (Green Deal), що передбачають введення механізму прикордонного вуглецевого коригування (СВАМ), який вплине на формування цін та обсягів експорту/імпорту з третіх країн. У таких умовах країни, що прагнуть залишатися інтегрованими в європейські та глобальні ринки, повинні синхронізувати свої логістичні й зовнішньоекономічні моделі з вимогами екологічної відповідальності.

Для компаній і держав, які перебувають у зоні високих ризиків, зелена трансформація логістики стає не розкішшю, а умовою виживання. Поєднання енергетичних та безпекових викликів вимагає переосмислення маршрутів постачання, диверсифікації транспортної інфраструктури, інвестування в мультимодальні перевезення, розвиток цифрових платформ моніторингу викидів

і екологічних KPI. У цій парадигмі екологічна сталість логістики стає частиною геоекономічного позиціонування країни, чинником довіри у зовнішньоекономічних відносинах та аргументом у залученні партнерів і інвесторів.

Зелена логістика передбачає не лише технологічну модернізацію (використання електровантажівок, біопалива, «зелених» складів з енергоощадними системами), а й зміну філософії управління, від орієнтації на лінійний рух товарів до циклічного, від короткострокової ефективності до довготривалої відповідальності. Компанії, що інвестують у сталі рішення, отримують не лише екологічні бонуси, а й покращують свої позиції в рейтингах ESG, знижують репутаційні ризики та зміцнюють свої міжнародні зв'язки.

На перетині зеленої логістики та зовнішньоекономічної стратегії формуються нові моделі партнерства. Йдеться про інтеграцію екологічних стандартів у торговельні угоди, застосування «зелених мит» або верифікацію екологічного сліду продукції як передумову доступу до ринку. Компанії дедалі частіше змушені враховувати не лише ціну й час доставки, а й рівень екологічного впливу, сертифікацію, відповідність міжнародним стандартам ISO, ECOLABEL, EMAS [2]. Такі зміни формують нову матрицю рішень, де екологічність – це стратегічний актив. Особливу роль у цьому процесі відіграє цифровізація логістики. Використання технологій big data, блокчейну, штучного інтелекту та супутникового моніторингу дозволяє відстежувати викиди CO₂ в реальному часі, оптимізувати маршрути, прогнозувати ризики та адаптувати ланцюги постачання до змін у глобальному середовищі. Цифрові двійники логістичних систем (digital twins) дозволяють моделювати сценарії розвитку та оцінювати екологічну ефективність ще до фактичної реалізації проєкту. Таким чином, технології стають не лише інструментом підвищення ефективності, а й катализатором зеленої трансформації.

У контексті України питання зеленої трансформації логістики набуває особливої ваги. Геополітична турбулентність, руйнування інфраструктури внаслідок воєнних дій, необхідність забезпечення гуманітарних та військових поставань, усе це змушує шукати нові рішення. Водночас, це унікальна можливість для «зеленого перезапуску»: розбудови транспортної системи на принципах сталого розвитку, інтеграції у європейські «зелені коридори», стимулювання інновацій у сфері логістики та міжнародної торгівлі. Плани щодо створення мультимодальних логістичних хабів на заході країни, розвиток залізничного сполучення з країнами ЄС, інвестиції в інфраструктуру портів та прикордонних переходів, усе це може і має бути реалізовано із врахуванням найкращих екологічних практик.

Підхід до зеленої трансформації логістики в зовнішньоекономічній стратегії України не має обмежуватись лише адаптацією до європейських вимог.

Йдеться про формування власної моделі стійкості, яка враховує національні пріоритети, екологічний потенціал і соціальні потреби. Одним із напрямів може стати розвиток інфраструктури «останньої милі» із низьким вуглецевим слідом, підтримка місцевих виробників логістичного обладнання, стимулювання електротранспорту в міжнародних перевезеннях, створення національної системи сертифікації «зелених логістичних ланцюгів» [3].

Крім того, логістичний вимір зеленої трансформації має потужний вплив на формування нових ринкових ніш. Наприклад, стрімке зростання попиту на вуглецеву звітність, сталу упаковку, транспортні засоби з нульовими викидами відкриває перспективи для українських компаній, які зможуть запропонувати конкурентоспроможні рішення. В умовах, коли міжнародні корпорації дедалі більше орієнтуються на постачальників, які відповідають вимогам ESG і можуть забезпечити повну простежуваність постачання, Україна має шанс посилити свою присутність на глобальних ринках, якщо інвестуватиме в екологічну інфраструктуру та відповідне регулювання.

Одним із важливих викликів є фінансування зеленої трансформації логістики. Модернізація транспортних засобів, цифровізація ланцюгів постачання, будівництво енергоощадних складів, це інвестиційно затратні процеси. У цьому контексті ключову роль можуть відігравати міжнародні фінансові інститути, програми технічної допомоги ЄС, зелений банкінг і державно-приватні партнерства. Створення цільових програм підтримки експортерів, які впроваджують принципи зеленої логістики, могло б дати імпульс розвитку відповідального експорту [4]. Слід також враховувати, що зелена трансформація логістичних процесів, це не лише технічна чи економічна проблема, а й культурна трансформація. Вона вимагає переосмислення цінностей, звичок, управлінських рішень. Бізнес має перейти від «лінійного мислення» (виробництво – споживання – утилізація) до циркулярного (відновлення – повторне використання – мінімізація впливу). Це передбачає не лише зміну маршрутів або видів транспорту, а й перегляд способу мислення про логістику як таку, як про екосистему, що повинна функціонувати гармонійно з природним середовищем.

Глобальні кризи, попри всю їхню руйнівну силу, водночас виступають імпульсом для радикального переосмислення моделей зростання. І якщо бізнес і держави здатні реагувати не лише реактивно, а й стратегічно, інтегруючи зелені підходи, технології та міжсекторальну взаємодію, вони можуть не лише вийти з криз сильнішими, а й закласти основу для більш справедливого, стійкого та інклюзивного економічного порядку. Українська економіка має потенціал стати прикладом такого переходу, особливо в умовах повоєнного відновлення. Якщо логістичні рішення, які будуть прийматись сьогодні, спираються на принципи зеленої трансформації, вони не лише сприятимуть інтеграції у глобальні ринки,

а й слугуватимуть основою для нової ідентичності, України як відповідального, стійкого, інноваційного гравця у системі міжнародної торгівлі, оскільки, зелена трансформація зовнішньоекономічних стратегій є не просто відповіддю на екологічні виклики, а відповіддю на виклики глобального співіснування. Це спосіб поєднати інтереси бізнесу, держави, суспільства і довкілля в одній логіці рішень. Логістичний вимір у цьому процесі, ключовий: він забезпечує не лише фізичний рух товарів, а й символічне з'єднання світів, економік і культур. Саме тому стійка, зелена логістика має стати фундаментом нової моделі міжнародної економіки, більш чесної, прозорої, екологічної та людяної.

Список використаних джерел:

1. *European Commission. European Green Deal: Striving to be the first climate-neutral continent. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en*
2. *World Bank. Greening Global Value Chains: Pathways to Decarbonization. Washington, D.C.: World Bank, 2023. 198 p.*
3. *OECD. Logistics and Green Growth. Paris: OECD Publishing, 2022. 115 p.*
4. *Vlados C. M. Global crisis restructuring and transformation of capitalism: strategic innovation systems as the core of a new development paradigm // Journal of Economic and Social Thought. 2022. Vol. 9(1). P. 55–72.*

КЛІМАТИЧНІ ЗМІНИ ЯК ПРИКРИТТЯ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПЕРЕРОЗПОДІЛУ ВПЛИВУ У ГЛОБАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Проблематика екологічних змін, що широко почала обговорюватись з початком ХХІ століття неодмінно є наслідком великих економічних змін, масової індустріалізації в цілому всієї планети. Глобалізація не тільки соціокультурних, міжнародних, а відтак геополітичних процесів, але насамперед економічних призвело до того, що розвинуті держави на піку своїх індустріальних можливостей часто послуговувались ресурсною базою куди менш розвинених держав, які переважно були з постколоніального простору, де державні інституції були слабо розвинуті, корупція масово поширена, що сприяло перетворенню таких країн у сировинні придатки.

Зрештою повертаючись до питання протидії «глобальному потеплінню» та його наслідкам, більшість країн, що мають розвинену економіку вдаються до змін у своїй політиці, спрямованій на впровадження так званих «зелених» стандартів, екологічного регулювання та ініціатив з декарбонізації. Водночас такі стандарти стають не лише інструментом протидії зміні клімату, а й засобом неформального тиску та економічного регулювання глобального простору.

Країни з високим рівнем ВВП, зокрема члени Європейського Союзу, дедалі частіше вдаються до введення митних і нетарифних обмежень під виглядом «зелених» ініціатив, наприклад, вуглецевого мита (carbon border tax). Офіційно ці механізми покликані захищати клімат та сприяти переходу на сталу модель виробництва, однак фактично — вони створюють додаткові бар'єри для експорту товарів з країн з нижчими екологічними стандартами. Таким чином, нові правила гри на глобальному ринку значною мірою диктуються саме розвиненими державами, що контролюють доступ до фінансових, технологічних та політичних ресурсів.

У цьому контексті кліматична політика трансформується в інструмент глобального менеджменту впливу — спосіб контролювати не лише потоки товарів і послуг, а й регулювати економічну поведінку цілих країн. Такий підхід вписується в концепцію стратегічного управління, де екологічна безпека слугує прикриттям для стратегічного перерозподілу впливу в межах світової економічної системи.

Особливо яскраво це проявляється в конфліктному політико-економічному дискурсі між ЄС та Китаєм або Індією. З одного боку, Європейський Союз закликає ці країни до скорочення викидів та декарбонізації. З іншого — такі вимоги ігнорують історичну відповідальність Заходу за

більшість глобальних викидів, накопичених за попередні десятиліття індустріалізації. Натомість країни, що розвиваються, звинувачують Захід у використанні «зеленого порядку денного» як інструменту стримування їх економічного зростання.

В умовах геополітичної нестабільності кліматичні зміни виступають не лише викликом для людства, але й полем для нового типу конфліктів — економічних війн під егідою екологічного порядку денного, де управління ризиками та ресурсами відбувається за принципами економічної доцільності, а не лише екологічної відповідальності.

Кліматичні зміни, що історично є наслідком глобальної індустріалізації та ресурсної експлуатації менш розвинених країн, у сучасному геоekonomічному контексті дедалі частіше використовуються як інструмент стратегічного управління. Під гаслами екологічної відповідальності та "зеленої трансформації" розвинуті держави, насамперед Європейський Союз, запроваджують механізми, які фактично створюють економічні бар'єри для країн з нижчими екологічними стандартами.

Запровадження вуглецевого мита, як-от у випадках з Китаєм та Індією (The Guardian, 2025; Financial Times, 2024), не лише відображає бажання захистити довкілля, але й демонструє використання кліматичного порядку денного як важеля політико-економічного впливу. Як зазначає NDTV (2023), подібні дії нерідко ігнорують принцип історичної відповідальності, що загострює розрив між глобальним Півднем і Північчю.

Водночас, як застерігає UNCTAD (2024), взаємодія між кліматичними та геополітичними чинниками призводить до зростання нестабільності у світовій торгівлі, що підтверджує наявність нового формату конфліктів — економічних війн під прикриттям екологічних принципів.

Таким чином, кліматична політика сучасності є не лише реакцією на глобальні виклики, а й складовою частиною механізму перерозподілу економічного впливу у глобальному просторі, де стратегічне управління все частіше підмінює дійсну екологічну відповідальність політичною та економічною доцільністю.

Список використаних джерел:

1. *The Guardian. EU ambassador to China urges Beijing to stop building coal-fired power plants* [Електронний ресурс]. – 2025. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/2025/mar/05/eu-ambassador-to-china-urges-beijing-to-stop-building-coal-fired-power-plants>
2. *Reuters. China accelerates green steel shift as EU levies loom, researchers say* [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: <https://www.reuters.com/sustainability/climate-energy/china-accelerates-green-steel-shift-eu-levies-loom-researchers-say-2024-07-11/>

3. *Financial Times. EU's carbon border tax plans trigger alarm in India* [Электронный ресурс]. – 2024. – Режим доступа: <https://www.ft.com/content/6f324116-2707-440d-8808-c98749f8bc87>

4. *NDTV. India, Nations With High Per Capita Emissions Can't Be Clubbed: Senior EU Official* [Электронный ресурс]. – 2023. – Режим доступа: <https://www.ndtv.com/india-news/india-nations-with-high-per-capita-emissions-cant-be-clubbed-senior-eu-official-4648457>

5. *UNCTAD. UNCTAD raises alarms on escalating disruptions to global trade due to the geopolitical tensions and climate change affecting the world's key trade routes* [Электронный ресурс]. – 2024. – Режим доступа: <https://unctad.org/press-material/unctad-raises-alarms-escalating-disruptions-global-trade-due-geopolitical-tensions>

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗЕЛЕНОЇ ЛОГІСТИКИ ТА SOCIETY 5.0 У ПОЛІТИКУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах глибокої трансформації глобального порядку денного, де пріоритети екологічної безпеки, цифрової модернізації та соціальної стійкості набувають безпрецедентного значення, Україна як держава, що прагне повноцінної інтеграції до європейської спільноти, зобов'язана переосмислити власну політику сталого розвитку. Цей процес повинен виходити за межі формального виконання міжнародних зобов'язань і стати основою стратегічного курсу, що об'єднує цінності кліматичної відповідальності, цифрової трансформації та гуманістичної інклюзії. У такому контексті особливо важливими стають дві взаємодоповнюючі парадигми, зелена логістика як інструмент досягнення кліматичної нейтральності та концепція Society 5.0 як уособлення нової цифрової цивілізації, що ставить людину в центр системних змін.

Сталий розвиток більше не є факультативом сучасної державної політики, це вимога часу, джерело конкурентоспроможності та критерій цивілізованості. Водночас реалізація стратегії сталого розвитку вимагає конкретних інструментів. Зелена логістика, одна з таких інновацій, здатних поєднати екологічну доцільність із економічною ефективністю. Вона передбачає оптимізацію транспортних маршрутів, використання альтернативного палива, розвиток мультимодальних перевезень, мінімізацію викидів CO₂, цифрову трасування постачання та екологічний аудит ланцюгів постачання [1]. У національному масштабі це означає необхідність розвитку нової логістичної інфраструктури, зменшення залежності від викопного палива, цифровізації митних та прикордонних процедур, залучення інвестицій у «зелені коридори» та транспортну інтегрованість із ЄС.

Зелена логістика для України, це не лише екологічне питання, це геополітична категорія, оскільки інтеграція в європейську логістичну архітектуру є одночасно інтеграцією в європейські цінності, стандарти та простір довіри. Саме через логістичну взаємодію Україна може стати не лише транзитною територією, а й активним гравцем у «зеленому перезавантаженні» Східної Європи. Для цього необхідно сформулювати стратегічні пріоритети, державні, муніципальні, корпоративні, які б включали зелену логістику в загальний порядок денний сталого розвитку. Йдеться не лише про нормативне

закріплення принципів, а й про стимулювання інвестицій, міжгалузеву координацію, публічно-приватне партнерство та інституційну спроможність.

Концепція Society 5.0, що була вперше запропонована Японією, передбачає створення «суперрозумного суспільства», де цифрові технології, штучний інтелект, big data, інтернет речей, робототехніка, інтегруються в усі сфери життя з метою не технократичного контролю, а соціальної рівності, добробуту, сталого розвитку та інклюзії. У контексті України ця концепція може стати ідеологічною платформою для формування нового типу державності, відкритої, цифрово-гуманістичної, стійкої до криз і зорієнтованої на добробут громадянина [2].

Імплементация Society 5.0 в Україні можлива лише за умов глибокого переосмислення ролі людини в цифровій економіці. Цифрові трансформації мають не віддаляти людину від процесу, а посилювати її можливості, усувати бар'єри, розширювати доступ до знань, ринків, послуг. Особливо важливою є цифрова інклюзія, доступність інновацій не лише для великих корпорацій, а й для малих бізнесів, громад, освітніх і соціальних установ. У цьому контексті стратегічними стають питання цифрової грамотності, етики даних, захисту приватності, розбудови кібербезпеки, забезпечення сталості цифрової інфраструктури.

Взаємозв'язок між зеленою логістикою та Society 5.0 проявляється у можливості створення цифрових екосистем сталого розвитку. Наприклад, цифрові платформи моніторингу викидів можуть бути пов'язані з блокчейн-реєстрами постачання, штучний інтелект, оптимізувати енергоспоживання в транспортних системах, інтернет речей, автоматизувати контроль за екологічними параметрами в реальному часі. Такі системи дозволяють не лише реагувати на проблеми, а й передбачати ризики, моделювати сценарії, формувати екологічно відповідальну поведінку компаній і споживачів [3].

Для України, яка сьогодні перебуває в епіцентрі геополітичних, економічних і екологічних викликів, інтеграція цих підходів, не альтернатива, а необхідність. Саме поєднання зеленої логістики як матеріальної основи та Society 5.0 як ідеологічної рамки дозволить сформувати інноваційно-гуманістичну модель розвитку, що відповідає критеріям європейської інтеграції. Це також означає, що політика сталого розвитку в Україні має ґрунтуватися не на окремих проєктах, а на системній взаємодії між секторами, транспортом, цифровою інфраструктурою, освітою, бізнесом, енергетикою, охороною довкілля.

У рамках імплементации комплексного підходу до сталого розвитку, вкрай важливо визначити стратегічні пріоритети, які дозволять Україні перетворити сучасні виклики у структурні можливості. Одним із таких пріоритетів є інституціоналізація зеленої логістики на рівні державної політики. Це

передбачає розробку спеціального нормативного акту, що визначатиме критерії зеленої логістики, механізми моніторингу екологічної ефективності перевезень, преференції для «зелених» операторів, а також механізми взаємодії з європейськими платформами верифікації сталості.

Другим пріоритетом має стати цифрова трансформація транспортної інфраструктури. Ідеться не лише про модернізацію фізичних об'єктів, а про впровадження систем розумного управління перевезеннями, використання big data для прогнозування заторів і викидів, інтеграцію національних транспортних даних у загальноєвропейську мережу (TEN-T), розвиток е-логістичних коридорів на базі публічних цифрових платформ [4].

Третій пріоритет, інвестиції в людський капітал та екологічну просвіту. Без критичної маси фахівців, здатних управляти зеленою логістикою в цифровому середовищі, жодна політика не стане дієвою. Необхідно інтегрувати в освітні програми університетів, технічних коледжів і курсів підвищення кваліфікації компоненти, присвячені екологічній аналітиці, цифровим системам логістики, стандартам сталого транспортування та принципам Society 5.0. Паралельно, формувати загальну культуру екологічної відповідальності серед споживачів, підприємців, чиновників і громад.

Четвертий стратегічний вектор, розбудова партнерства між державою, бізнесом і громадянським суспільством. У сучасному світі жодна трансформація не є ефективною без діалогу та співучасті. Необхідно створювати багаторівневі платформи для обговорення зеленої трансформації логістики, впроваджувати механізми співфінансування, інноваційні пілоти, громадський аудит рішень. У цьому контексті варто активно залучати молодь, стартапи, IT-сектор, університетську спільноту, саме вони є рушіями інновацій у цифрову та зелену економіку.

Важливою складовою є гармонізація політики України з європейськими екологічними директивами та цифровими стандартами. У контексті реалізації Угоди про асоціацію з ЄС та участі в Європейському зеленому курсі (European Green Deal), Україні необхідно адаптувати вимоги до викидів у транспортному секторі, критерії сталості інфраструктури, моделі державної підтримки «зелених» інновацій. У межах цього, забезпечити взаємосумісність інформаційних систем, відкритість транспортних даних, прозорість екологічної звітності, зокрема через інтеграцію з європейськими реєстрами ESG.

Особливого значення набуває інтеграція воєнної та післявоєнної логістики у зелений контекст. Відбудова зруйнованої інфраструктури має відбуватися з урахуванням найвищих екологічних стандартів: будівництво «зелених» логістичних центрів, використання енергоощадних технологій, впровадження електротранспорту, локалізація виробництва компонентів для сталої інфраструктури. Це не лише відповідь на кліматичний виклик, а й потужний

інструмент відновлення довіри до України як країни, що мислить стратегічно та екологічно відповідально [5].

Насамкінець, імплементація концепції Society 5.0 в Україні може відіграти роль ідеологічного мосту між технократією та гуманізмом, між цифровими рішеннями та соціальною довірою. Це дозволить сформувати унікальний підхід до сталого розвитку, де штучний інтелект, автоматизація, платформи, блокчейн, інтернет речей працюють не лише на зростання продуктивності, а на якість життя, справедливість доступу, людську гідність.

Таким чином, стратегічні пріоритети імплементації зеленої логістики та Society 5.0 в політику сталого розвитку України повинні ґрунтуватися на міждисциплінарності, міжрівневій координації та гуманістичному бачення майбутнього. Це шлях складний, але унікальний. Він дозволяє поєднати українські прагнення до євроінтеграції з найкращими практиками глобального інноваційного лідерства. І саме тому питання про зелену логістику та Society 5.0, це не про технології й інфраструктуру, а про цінності, довіру, бачення світу, в якому хочеться жити.

Список використаних джерел:

1. *European Commission. The European Green Deal. Brussels: European Union, 2020.*
2. *United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). Sustainable Inland Transport Connectivity Indicators (SITCIN). Geneva: United Nations, 2022. 95 p.*
3. *Cabinet Office, Government of Japan. Society 5.0: A People-Centric Super-Smart Society. Tokyo, 2021. URL: https://www8.cao.go.jp/cstp/english/society5_0*
4. *OECD. Green Logistics and Environmental Sustainability. Paris: OECD Publishing, 2023. 72 p.*
5. *World Economic Forum. Digital Transformation: Powering the Great Reset. Geneva: WEF, 2021. 54 p.*

Андрій ТИШЕЧКО

*аспірант Національного університету
біоресурсів і природокористування
України*

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА В ПЕРІОД НАДЗВИЧАЙНИХ ВИКЛИКІВ ІЗ ПРІОРИТЕТОМ ЕКОБЕЗПЕКИ ТА ЦИРКУЛЯРНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Сучасні рибне господарство України функціонує в умовах надзвичайних викликів, спричинених військовими діями, кліматичними змінами, деградацією водних екосистем і загальною трансформацією продовольчої безпеки. Водночас рибна галузь має стратегічне значення для забезпечення населення білковими ресурсами, збереження біорізноманіття та підтримки соціальної стабільності в регіонах [1, С. 68–80; 2, С. 47–57]. У відповідь на ці виклики є потреба в удосконаленні інструментів до регулювання галузі з урахуванням екологічної безпеки, принципів сталого розвитку та інклюзії циркулярної економіки.

Ефективне регулювання рибного господарства потребує комплексного використання інструментів, що поєднують інституційні, економічні, цифрові й екологічні механізми регулювання. Такий міжсекторальний підхід дозволить забезпечити сталий розвиток галузі на засадах обґрунтованого регулювання водних біоресурсів, прозорості рибогосподарської діяльності та зменшити антропогенне навантаження на водну екосистему країни [3]. Економічні інструменти включають механізми фінансового стимулювання екологічно орієнтованих виробників, розвиток ринкової інфраструктури та впровадження екосистемного підходу до оцінки вартості біоресурсів. Цифровізація сприятиме удосконаленню обліку вилову риби, відстеженню ланцюгів поставок риби, підвищенню прозорості та боротьбі з браконьєрством в галузі. Екологічний компонент передбачає інтеграцію циркулярних принципів, збереження біорізноманіття, впровадження практик відповідального використання ресурсів. Потрібним є оновлення нормативно-правової бази з урахуванням міжнародних стандартів та адаптації до європейського законодавства, зокрема інтеграція положень Рамкової водної директиви ЄС, щоб перейти від фрагментарного до цілісного регулювання водними ресурсами, з акцентом на довгострокову екосистемну рівновагу. Згідно з підходами інституціональної економіки потрібна стабільність правового середовища, злагоджена взаємодія державних, приватних і громадських інституцій. Нами встановлено у цьому контексті, що розвиток партнерств між наукою, бізнесом і місцевими територіальними громадами створює умови для регулювання та залучення інвестицій у виробництво, запровадження технологій на основі новітніх підходів циркулярної економіки.

Застосування податкових пільг та програм компенсації збитків від втрати біоресурсів дозволяє стимулювати інновації та модернізацію галузі.

В умовах зростаючих загроз і нестабільності рибне господарство України потребує комплексної модернізації з урахуванням викликів часу. Інструменти регулювання повинні відповідати сучасним вимогам екологічної безпеки, ефективного використання ресурсів та соціальної інклюзії. Запровадження екосистемного підходу, цифрових технологій, інституційної прозорості й фінансової підтримки екологічно орієнтованого бізнесу сприятиме формуванню нової моделі розвитку рибного господарства – конкурентоспроможної, екологічно збалансованої та соціально відповідальної. Саме така модель стане важливою складовою сталого відновлення України в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. *Vdovenko N. M., Korobova N. M. Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. Wspolraca Europejska. 2015. № 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.*

2. *Федоренко М. О., Вдовенко Н. М., Павлюк С. С., Дюдяєва О. А. Базові засади розвитку рибальства та аквакультури в умовах трансформаційних процесів. Водні біоресурси та аквакультура. 2020. Вип. 2. С. 47–57.*

3. *Конкурентоспроможність рибного господарства України в нових умовах функціонування національної економіки: [колективна монографія]. Вдовенко Н. М., Варшавська Н. Г., Гечбаія Б. Н., Михальчишина Л. Г., Павленко М. М., Шаріло Ю. Є., Шепелев С. С. Глобус. Х.: 2020. 328 с.*

Андрій ПЕТРУК

аспірант

Артем БОГДАНОВ

студент

*Західноукраїнський національний
університет*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛІ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Війна в Україні спричинила низку серйозних негативних наслідків, зокрема руйнацію економічної системи, виснаження природних ресурсів, збільшення кількості відходів, посилення забруднення навколишнього середовища та зниження рівня добробуту населення. У зв'язку з цим зростає потреба у переході від традиційної лінійної економічної моделі до циркулярної, яка наразі є особливо актуальною для національної економіки. Як зазначає український дослідник Сергієнко Л.В., «...проблематика альтернативних виробничих моделей, здатних одночасно відповідати економічним, екологічним і соціальним вимогам сучасності, є надзвичайно актуальним і перспективним напрямом наукового пошуку, що охоплює всі галузі суспільствознавства» [3].

Циркулярна (або кругова) економіка являє собою концепцію, що базується на принципі «3R»: зменшення споживання (Reduce), повторне використання (Reuse) та переробка (Recycle), тобто передбачає можливість повторного залучення майже будь-якого продукту в економічний обіг. Основною перевагою такого підходу є не лише збереження довкілля та природних ресурсів, а й стимулювання економічного зростання без необхідності збільшення рівня споживання та обсягів відходів. Впровадження моделі циркулярної економіки сприяє розширенню практик переробки, повторного використання та відновлення ресурсів, що робить її перспективною основою для забезпечення сталого розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць. Відповідно, аналіз ефектів, які супроводжують реалізацію цієї концепції у довготривалій перспективі, може бути цінним для територіальних громад.

У короткостроковій перспективі циркулярна економічна модель може здаватися не вигідною та фінансово обтяжливою для територіальних громад. Це пояснюється тим, що споживач змушений сплачувати вищу ціну за продукцію, а виробник має інвестувати додаткові ресурси у вдосконалення якості товарів. Однак світова практика свідчить, що в довгостроковому вимірі така модель демонструє значно вищу ефективність і прибутковість порівняно з традиційною лінійною системою. Це зумовлено тим, що у межах циркулярної економіки виробники і споживачі не виступають конкурентами, а, навпаки, діють у межах спільної системи інтересів, що забезпечує взаємну вигоду обом сторонам.

На сьогоднішній день концепція циркулярної економіки набуває все більшої популярності в європейських країнах. Зокрема, у таких державах, як Нідерланди та Фінляндія, вже реалізуються національні програми з переходу до цієї моделі. Європейський Союз активно підтримує впровадження циркулярної економіки, щорічно спрямовуючи значні фінансові ресурси — сотні мільйонів євро — на відповідні ініціативи. З огляду на статус кандидата на вступ до ЄС, а в майбутньому — і повноправного члена, Україна має можливість переймати передовий досвід країн Європи, залучаючи фінансову та інституційну підтримку для реалізації інноваційних підходів розвитку територіальних громад. Це сприятиме збереженню природного капіталу, підвищенню екологічної якості життя населення, а також посиленню заходів з охорони навколишнього середовища. У свою чергу, це відкриває шляхи до сталого «зеленого» зростання та вдосконалення систем управління екологічними ризиками і впливами.

Ще одним вагомим аргументом на користь впровадження циркулярної економіки є її здатність сприяти створенню нових робочих місць та зменшенню рівня безробіття. Прихильники цієї економічної моделі вказують, що завдяки її реалізації в Європі протягом п'яти років можливо створити близько 500 000 нових робочих місць, а до 2030 року ця цифра може зрости до 2 мільйонів [2]. Світовий досвід останніх десятиліть свідчить про те, що розвинені європейські країни вже високо оцінили потенціал циркулярної економіки як чинника сталого розвитку. Згідно з попередніми оцінками, повноцінне впровадження циркулярної моделі в Європі може забезпечити щорічну економію витрат на енергоносії у розмірі близько 500 євро на кожне домогосподарство.

За оцінками Європейського Союзу, впровадження технологій ресурсоефективного виробництва на всіх етапах виробничих процесів дасть змогу до 2030 року скоротити промисловий попит на сировинні ресурси на 17–24%, а також зменшити щорічні витрати підприємств на суму близько 630 мільярдів євро [1]. Водночас запровадження принципів циркулярної економіки на рівні територіальних громад в Україні стикається з низкою викликів. По-перше, ринок вторинної сировини залишається непрозорим — понад половина його функціонує у тіньовому секторі. По-друге, інфраструктура для переробки та запровадження безвідходних технологій перебуває на початковій стадії розвитку. По-третє, в державі досі відсутні чітко визначені тарифи на переробку вторинних ресурсів, а також актуальним залишається питання неефективної логістики та недостатньої якості дорожньої інфраструктури.

Державна підтримка процесу впровадження та переходу до моделі циркулярної економіки здатна суттєво пришвидшити економічне відновлення України у повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. *Андерс Війкман та Крістіан Сконберг. Циркулярна економіка та переваги для суспільства. Звіт про дослідження на вимогу Римського клубу за підтримки Фонду MAVA. URL: <http://www.clubofrome.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/The-Circular-Economy-CoR-UA-2.pdf>.*
2. *Варфоломєєв М. О., Чуріканова О. Ю. Циркулярна економіка як невід'ємний шлях українського майбутнього в аспекті глобалізації. Ефективна економіка. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7929> (дата звернення: 18.04.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.5.200*
3. *Сергієнко, Л. В. Впровадження циркулярної економіки в Україні: державно-управлінський аспект : автореф. дис. ...канд. наук з державного управління : 25.00.02 / Л. В. Сергієнко. Чернігів, 2017. 22 с.*

Ольга ЛЕБЕДОВИЧ

*студентка Західноукраїнського
національного університету*

ЕФЕКТИВНЕ БРЕНДУВАННЯ МІСТА СЕУЛ

На теперішній час Сеул вважається не тільки столицею Південної Кореї, а й прикладом динамічного розвитку та ефективного брендування на світовій арені — на рівні Нью-Йорка, Токіо та інших столиць світу. Проте постає цілком логічне питання: як за такий короткий період можливі такі зміни? Для цього давайте детальніше розглянемо історичний шлях цього міста.

Хоча Сеул і був заснований понад 2000 років тому, ми зануримося саме у період його стрімкого зростання. Все почалося після падіння японської окупації та розділення Кореї на території, підконтрольні двом країнам — саме тоді США почали допомагати Кореї у відновленні. Сеул під військовим управлінням США між 1945 і 1948 роками був набагато меншим, ніж сьогодні. Однак Сеулу, який мав стати столицею нової країни, потрібно було відновити відповідну систему. Таким чином, військове управління США реалізувало два завдання.

Перше — «Статут міста Сеула», прийнятий 10 серпня 1946 року. Метою Хартії столичного уряду Сеула було проголосити, що Сеул має статус незалежного спеціального міста.

Друге — «Постанова Військового уряду № 106», оголошена 18 вересня того ж року. Військовий уряд США оголосив закон, що містив дух Статуту столичного уряду Сеула, і конкретизував створення «Особливого вільного міста Сеула». Завдяки цьому «Кьонсон-бу», який був частиною Кьонгі-до під час японського колоніального періоду, отримав статус незалежного міста з тим самим статусом, що й провінція, а його назву було уніфіковано як «Сеул» [1].

У 1949 році Сеул став особливим містом. Однак це не означало, що він користувався якимось особливим адміністративним статусом. Хоча його було виведено з-під юрисдикції провінції Кьонгі, спочатку він підпорядковувався Міністерству внутрішніх справ, як і інші провінції. Хартія проголосила назву міста Сеул і заснувала його як муніципальну корпорацію. Статус Сеула як муніципальної корпорації відображав статус незалежних міст у США, які не належать до жодного округу, і Сеул був створений як окрема адміністративна одиниця, відокремлена від провінцій.

Після війни місто зазнало значних руйнувань унаслідок інтенсивних боїв. Столицю тимчасово перенесли до Пусана. За однією з оцінок, після війни щонайменше 191 000 будівель, 55 000 будинків і 1 000 заводів лежали в руїнах. Крім того, потік біженців під час війни збільшив населення міста та його агломерації приблизно до 1,5 мільйона до 1955 року [2]. Сучасний розвиток Сеула можна умовно поділити на три етапи. У 1960–1970-х роках місто

зіткнулося з серйозними проблемами: заторами, забрудненням, незаконними поселеннями й нестачею житла через масовий приплив населення. Столична влада зосередилася на розвитку інфраструктури: розширенні доріг, зведенні житла в незаконних поселеннях, будівництві шляхопроводу Чонге та острова Йоїдо.

З 1960-х років, коли економіка Південної Кореї почала стрімко розвиватися, урбанізація прискорилося — і робітники масово переїжджали до Сеула. У січні 1962 року було прийнято закон, згідно з яким уряд Сеула став адміністративною структурою, підпорядкованою безпосередньо прем'єр-міністру. У 1963 році місто двічі розширилося, що встановило його нинішню форму й розміри, за винятком незначних змін у 1973 і 2000 роках. Розвиток Каннама прискорили інфраструктурні проєкти: будівництво мосту Ханнам (1966–1969) і автомагістралі Кьонбу (1968–1970). Через зростання населення режим Пака зосередив розвиток на Каннамі. Основною перешкодою були часті повені. Тоді мер Сеула Кім Хьон Ок наказав збудувати дорогу, яка одночасно слугувала дамбою — це і стала сучасна автомагістраль Канбьон. Завдяки таким проєктам затоплювані землі стали придатними для забудови: Ічхон-дон, житловий комплекс Банпо, Апгуджон-дон і Джамсіль-дон.

У 1980–1990-х роках у зв'язку з проведенням Азійських ігор (1986) та Олімпіади (1988) столична влада ініціювала масштабну модернізацію: розробили план розвитку річки Ханган, проклали Канбьонбук-ро й Олімпік-даеро, запустили лінії метро 2–8, збудували житлові комплекси в районах Каннам, Мок-дон, Годок-дон, Гаепо-дон і Санг'є-дон. Це створило потужну інфраструктуру: транспорт, водопровід, каналізацію. Однак стрімкий розвиток призвів і до негативних наслідків — знищення природи, пошкодження історичних пам'яток і ослаблення громади [3].

У 2000-х роках зі зростанням ІТ та запитів громадян на якість життя політика міського управління змінилася на створення сталого міста з передовими технологіями. Проєкти, як-от відновлення потоку Чхонгечхон і розвиток Сеульського лісу, стали символами цифрової трансформації. Останніми роками, через уповільнення економіки та старіння населення, Сеул зазнав змін політики в бік оновлення міського середовища. За даними Arcadis у 2024 році Сеул після повністю європейського топ-10 посів 11 місце у списку міст з найвищим рейтингом.

Не варто також забувати про ефективне брендування міста — поширення інформації про нього та залучення туристів. Сеул вирізняється тим, що в першій половині року проводить серії зустрічей із жителями з різних питань: культура, вулиці, бачення міста дітьми. Ведеться активна інформаційна кампанія, створюються матеріали для ознайомлення з містом. Завдяки популярності

корейської культури, іноземці вже впізнають палаци, вежу Намсан чи вулицю Мендон з дорам і музичних кліпів.

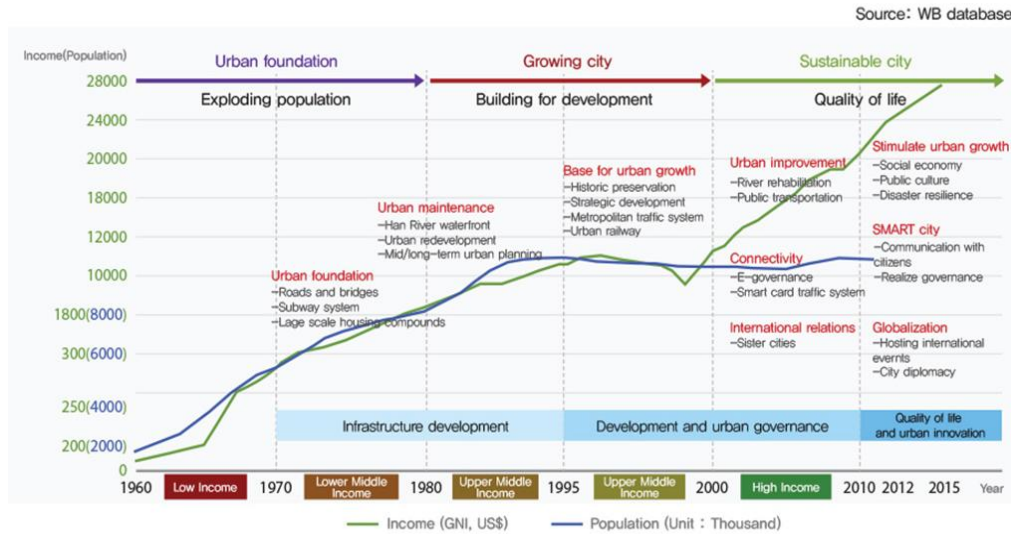

Рис 1. Етапи розвитку міста Сеул.

Підсумовуючи, бачимо у 1950-х роках Сеул швидко виріс із попелу війни і, підтриманий стрімким економічним зростанням, лише за півстоліття перетворився на глобальний мегаполіс. У той час як багатьом європейським країнам знадобилося століття для індустріалізації, Корея здійснила те саме менш ніж за 30 років. Лише за 50 років Сеул подолав численні міські проблеми, щоб стати розумним містом, де комфортно живуть 10 мільйонів людей. Але які уроки можуть винести інші країни, зокрема Україна?

Після війни Південна Корея створила ефективний план розвитку. Сьогодні Україна має схожий шанс — відбудувати не просто «як було», а краще, розумніше, сучасніше. Корейське «економічне диво» стало можливим завдяки освіті, науці, технологіям. Україні варто інвестувати в молодь, інновації, освіту — будувати економіку знань, а не лише сировини. Як Сеул став символом Кореї, так і Київ чи Львів можуть стати обличчям України у світі. Потрібна цілісна стратегія просування: культура, мистецтво, музика, кухня, технології — усе це формує позитивний імідж. Сеул демонструє, як поєднувати храми й хмарочоси, традиції й інновації. Україні також важливо не втратити коріння, але й не боятись сміливо дивитись у майбутнє.

Отже, яке майбутнє чекає Сеул? Він і надалі зростатиме — у технологіях, культурі, урбаністиці, впливі. І зовсім скоро ми побачимо нові горизонти трансформації цього міста, що не боїться мріяти, діяти й надихати інші столиці світу.

Список використаних джерел:

1. [도시탐구] 서울은 어떻게 특별한 도시가 되었을까?: веб-сайт. URL: <https://www.newspost.kr/news/curationView.html?idxno=200562> (дата звернення: 24.04.2025).

2. Stephen Hamnett, Dean Forbes. *Planning Asian Cities: Risks and Resilience*. Routledge, ed. 2012. p. 159.

3. *The History of Seoul*: веб-сайт. URL: <https://www.seoulsolution.kr/en/content/3323#:~:text=In%20the%201950s%2C%20Seoul%20rapidly,in%20less%20than%2030%20years> (дата звернення: 25.04.2025).

4. Ліщинський, І. О. (2018). Концептуальний мейнстрім регіонального зростання. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, (6), 46-50.

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ ЗЕЛЕНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У контексті глобального переходу до сталої економіки важливим завданням є формування ефективних механізмів залучення інвестицій у зелений сектор. Одним із таких механізмів стали цифрові платформи залучення інвестицій, які поєднують інноваційні технології та фінансові інструменти задля підтримки проєктів зі збереження довкілля, енергоефективності, відновлюваної енергетики та сталого землекористування.

Світовий досвід демонструє, що ефективне використання цифрових платформ сприяє:

- розширенню доступу до фінансування для зелених проєктів;
- підвищенню прозорості процесів залучення інвестицій;
- автоматизації оцінки екологічної стійкості інвестиційних пропозицій;
- стимулюванню участі широкого кола інвесторів – від великих фондів до приватних осіб.

Варто виокремити кілька ключових аспектів розвитку цифрових платформ у сфері зеленого інвестування:

Основні моделі цифрових платформ залучення зелених інвестицій:

– Краудфандингові платформи, орієнтовані на фінансування малих та середніх зелених проєктів.

Прикладом є OnePlanetCrowd (Нідерланди), що підтримує стартапи у сферах сталої енергетики та циркулярної економіки.

– Платформи сертифікації та обігу зелених облігацій. Climate Bonds Initiative (Велика Британія) надає стандарти сертифікації зелених облігацій і створює довіру інвесторів через верифікацію екологічної стійкості проєктів.

– Маркетплейси зелених інвестицій. Green Finance Platform (під егідою UNEP) пропонує інвесторам доступ до широкого спектра фінансових продуктів, що відповідають стандартам ESG.

– Децентралізовані фінансові платформи (DeFi) з використанням блокчейн-технологій.

Проєкти на кшталт Energy Web (Швейцарія) демонструють можливість токенизації відновлюваної енергії для фінансування сталих проєктів.

Переваги застосування цифрових платформ для зелених інвестицій:

- Прозорість: платформи забезпечують відкритий доступ до інформації про проєкти, їхній екологічний вплив і фінансові показники.
- Інклюзивність: можливість участі у фінансуванні навіть для дрібних інвесторів.
- Зниження транзакційних витрат: автоматизація процесів реєстрації, оцінки та моніторингу проєктів.

- Підвищення довіри: використання міжнародних стандартів ESG та технологій блокчейн для верифікації даних.

Уроки для України: рекомендації щодо впровадження. На нашу думку, для успішного залучення зелених інвестицій через цифрові платформи в Україні доцільно:

1. Створити національну цифрову платформу зеленого інвестування. Платформа має акумулювати дані про українські проекти у сфері сталої енергетики, енергоефективності, управління відходами та відновлення природних ресурсів.

2. Інтегрувати платформи з міжнародними стандартами сертифікації зелених фінансових інструментів (Climate Bonds Standard, EU Green Bond Standard).

3. Розвивати партнерства між державою, фінансовими установами, технологічними компаніями та громадськими організаціями для координації зусиль.

4. Використовувати блокчейн і великі дані (Big Data) для моніторингу екологічного впливу профінансованих проектів.

5. Навчати бізнес та місцеві громади користуванню цифровими інструментами залучення інвестицій.

Перспективи впровадження для України

Впровадження цифрових платформ для залучення зелених інвестицій в Україні дозволить:

- активізувати реалізацію положень Європейського зеленого курсу;
- сприяти модернізації енергетичної, транспортної та аграрної інфраструктури;
- зміцнити імідж України як держави, відкритої до сталого інвестування;
- створити додаткові можливості для фінансування регіональних проектів розвитку.

Таким чином, цифрові інновації у сфері фінансування зелених проектів мають стати важливим елементом екологічної трансформації України.

Список використаних джерел:

1. *Green Finance Platform. UNEP.* URL: <https://www.greenfinanceplatform.org/>
2. *Climate Bonds Initiative.* URL: <https://www.climatebonds.net/>
3. *OnePlanetCrowd Platform.* URL: <https://www.oneplanetcrowd.com/>
4. *Energy Web Foundation.* URL: <https://www.energyweb.org/>
5. *European Commission. European Green Deal.* URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
6. Шевченко В. С. *Перспективи розвитку зелених фінансів в Україні. Фінанси України.* 2022. №3. С. 45–58.

Микола ШИНКАРЧУК
аспірант Західноукраїнського
національного університету

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ФРАГМЕНТОВАНИХ ГЛОБАЛЬНИХ РИНКІВ

У сучасних умовах глобальних викликів, таких як зміна клімату, геополітична напруга та фрагментація світових ринків, Європейський Зелений Курс (англ. “European Green Deal”) виступає ключовою стратегією Європейського Союзу (ЄС) для досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року та забезпечення економічної стійкості. Ця ініціатива спрямована на трансформацію економіки ЄС у більш стійку, конкурентоспроможну та ресурсоефективну систему, здатну адаптуватися до нових глобальних реалій [1, с. 3–4].

1. Європейський Зелений Курс передбачає комплекс заходів, спрямованих на досягнення нульових викидів парникових газів до 2050 року, зростання економіки без збільшення використання ресурсів та забезпечення соціальної справедливості (англ. “no person and no place left behind”). Це, серед іншого, включає інвестиції в чисту енергію, модернізацію промисловості, розвиток зеленої інфраструктури та підтримку інновацій. Зокрема, згідно з інформацією Європейської Комісії планується інвестувати одну третину з 1,8 трильйона євро виділеного з фонду відновлення NextGenerationEU у проекти, пов'язані з екологічною трансформацією[2, с. 7].

2. Одним із ключових викликів для сучасної глобальної економіки є її зростаюча фрагментація, спричинена посиленням геополітичної напруги, впровадженням торговельних бар'єрів та порушенням міжнародних ланцюгів постачання. Додатковим чинником цього процесу стали санкційні ініціативи, зокрема тарифна політика, яку активно просуває президент США Дональд Трамп [3, с. 12–13]. У відповідь на ці виклики Європейський Зелений Курс виступає важливим інструментом підвищення економічної стійкості ЄС шляхом скорочення залежності від імпорту викопного палива, активізації внутрішнього енергетичного потенціалу та стимулювання створення нових робочих місць у сфері зеленої економіки[1, с. 9].

3. Одним із основних елементів Європейського Зеленого Курсу є скорочення залежності від імпорту викопних енергоносіїв[4, с. 1]. Рушійною силою цієї ініціативи стало широкомасштабне вторгнення Росії до України у 2022 році. У відповідь на труднощі та дестабілізацію світового енергетичного ринку Європейська Комісія розпочала реалізацію Плану REPowerEU, який має на меті поетапну відмову від імпорту російських викопних енергоносіїв. Цей

план, представлений у травні 2022 року, спрямований на: зменшення споживання енергії за рахунок підвищення енергоефективності, диверсифікацію джерел енергопостачання, активізацію виробництва чистої (відновлюваної) енергії в межах ЄС. Одним із результатів цієї ініціативи є те, що станом на кінець 2023 року лише 15% запасів газу в ЄС було імпортовано з Росії, коли у 2022 році ця частка становила 45% [5, с. 2].

4. Зменшення залежності від викопного палива супроводжується не лише технологічними змінами, а й інституційними заходами на рівні всього Європейського Союзу. Одним із ключових інструментів в рамках Європейського Зеленого Курсу стала Європейська енергетична платформа, створена у квітні 2022 року. Її основною метою є координація закупівель енергоресурсів, диверсифікація джерел постачання та зміцнення енергетичної безпеки ЄС. Завдяки спільному підходу до закупівель газу, платформа дозволяє уникнути конкуренції між країнами-членами за обмежені ресурси, посилюючи переговорні позиції ЄС на глобальному ринку [6, с. 6–9].

5. Наступним напрямком Європейського Зеленого Курсу є розвиток внутрішнього енергетичного потенціалу ЄС, що передбачає перехід до відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Цей процес включає інвестиції в сонячну, вітрову, гідро- та біоенергію, що дозволяє зменшити залежність від імпорту викопних енергоносіїв і сприяти досягненню кліматичних цілей. До 2030 року планується, що 40% енергії в ЄС буде отримуватись із ВДЕ [7, с. 13].

6. Наступним ключовим аспектом Європейського Зеленого Курсу є також стимулювання створення нових робочих місць у зелених секторах економіки через інвестиції у відновлювані джерела енергії, енергетичну ефективність та інноваційні технології. За прогнозами, до 2030 року сектор відновлювальної енергетики може створити понад 1,2 мільйона нових робочих місць, що включають спеціалістів з виробництва та обслуговування сонячних панелей, вітрових турбін та інших чистих технологій [9, с. 5].

7. Таким чином, Європейський Зелений Курс виступає стратегічною відповіддю Європейського Союзу на сучасні глобальні виклики, спричинені зміною клімату, геополітичною нестабільністю та фрагментацією світових ринків. Його реалізація спрямована не лише на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, але й на посилення економічної стійкості ЄС шляхом скорочення залежності від імпорту викопного палива, активізації внутрішнього енергетичного потенціалу, підтримки інновацій та створення нових робочих місць у сфері зеленої економіки.

Список використаних джерел:

1. *European Commission. The European Green Deal. Brussels, 2019.*
2. *European Commission. NextGenerationEU: Europe's Recovery Plan. Brussels, 2021.*

3. *World Economic Forum. Global Fragmentation and the Geoeconomic Outlook. Davos, 2023.*
4. *European Commission. REPowerEU Plan. Brussels, 2022.*
5. *Bruegel. European Natural Gas Imports Tracker. Brussels, 2024.*
6. *European Commission. EU Energy Platform Factsheet. Brussels, 2023.*
7. *European Commission. Renewable Energy Directive – Revised Targets. Brussels, 2023.*
8. *IRENA. World Energy Transitions Outlook 2023. Abu Dhabi, 2023.*
9. *International Labour Organization. Jobs in a Green Economy: Global Trends. Geneva, 2023.*
10. *OECD. Green Jobs and Skills for a Sustainable Future. Paris, 2022.*

Олесь ВЕСЕЛОВСЬКИЙ
Студент Західноукраїнського
національного університету

КРИТИЧНА ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ «БЕЗВІДХОДНОГО ВИРОБНИЦТВА» ЯК НОВОГО «ПРОДУКТУ» В КОНТЕКСТІ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ТА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

Концепція «безвідходного виробництва» (БВ) набуває все більшої популярності. Ця тема масово отримала поширення в країнах «Західного світу», воно отримує поширення за рахунок так званих «ГрінРухів», а також часто наголошується та ставиться за мету серед вегетаріанських організацій та представників у цілому. Виокремила та упорядкувала основні принципи ресайклінгу екоактивістка Беа Джонсон, а саме «Правило 5R», що включає в себе: REFUSE — відмовся від придбання непотрібного; REDUCE — скорочуй споживання наявного; REUSE — повторно використовуй та ремонтуй; RECYCLE — сортуй сміття та дбай про вторинну переробку; ROT – компостуй органічні відходи.¹

Цей потенційний інструмент боротьби з кліматичними змінами та переходу до циркулярної економіки часто сприймається як панацея і беззаперечно визнається споживачем не піддаючи критичній думці заяви того чи іншого бізнесу, що здійснюють так званий «ресайклінг», «апсайклінг» або простіше кажучи БВ.

Однак, розглядаючи БВ як новий «продукт», що продається споживачу, необхідно провести критичну оцінку цього підходу, враховуючи особливості врахування можливостей міжнародної економіки та наскільки вони відповідально здійснюють заходи спрямовані на оптимізацію виробництв та зменшення кількості відходів з реалізації готових «продуктів».

В мас-медіа давно сформувався чіткі та виключно позитивні тези про явище ресайклінгу – це не безпідставно, оскільки гіганти виробництва, особливо рівня міжнародного іміджу, не можуть ігнорувати проблематики надмірного об'єму відходів. Відтак – варто враховувати, що «ГрінРухи» неодноразово проводили акції протесту, закликали в соціальних мережах протестувати або бойкотувати того чи іншого виробника через екологічну безвідповідальність.

Відтак для того аби не потрапляти під ризик втрати потенційного покупця, часто бізнес, особливо такий, що залежить від міжнародного фактору, може формувати, декларувати відповідні політики:

- Зниження екологічного сліду: Впровадження БВ може значно зменшити обсяги відходів, забруднення довкілля та викиди парникових газів, що сприяє боротьбі з кліматичними змінами.

- Економія ресурсів: Раціональне використання сировини та енергії в БВ призводить до зниження потреби у первинних ресурсах, що є важливим в умовах їхньої обмеженості.

- Економічні вигоди: БВ може призвести до зниження витрат на утилізацію відходів, створення нових ринків вторинної сировини та інноваційних технологій, підвищення ефективності виробництва.

- Створення нових робочих місць: Розвиток галузей, пов'язаних з переробкою відходів, відновлюваною енергетикою та екологічно чистими технологіями, може сприяти створенню нових робочих місць.

За рахунок цього бізнес здатний до підвищення свого іміджу та конкурентоздатності: Компанії, які впроваджують принципи БВ, можуть покращити свій імідж в очах споживачів та інвесторів, а також отримати конкурентні переваги на міжнародному ринку.

Попри свою значну місію безвихідне виробництво не завжди впроваджується належним чином (через уже вище згадані показові, брехливі заяви щодо відповідального ставлення бізнесу щодо вторинної переробки) або ж стикається з умовами у котрих його фундація загрожує самому виробництву, оскільки вартість переорієнтування бізнесу на БВ буде перевищувати економічні вигоди, особливо на початкових етапах становлення.

Якщо ми повторно згадаємо вегетеріанський підхід до відповідального споживання, а також до критичного відношення до надмірних відходів, варто враховувати, що часто продукцію, котру споживають насправді долає колосальні логістичні шляхи, що так впливають на викиди в атмосферу. Ерозія та виснаження ґрунту призводить до змін екосистем, їх виснаження, а відтак, політика відповідального екологічного ставлення не дає бажаного результату. Тому в цьому контексті, починаємо розуміти, що дану проблематику і її рішення просто «продають», під виглядом відповідального бізнесу.

Тезово, які ще критичні аспекти можуть проявлятися в межах міжнародної економіки у процесі впровадження БВ:

- складність впровадження; споживчий попит; міжнародна конкуренція; транскордонне переміщення відходів; відсутність уніфікованих стандартів.

Наразі провідні дослідницькі та державні установи так оцінюють дану проблематику:

- За даними Єврокомісії, в циркулярній економіці вартість продукції та матеріалів зберігається якомога довше, а відходи та використання ресурсів зведені до мінімуму.

- Дослідження показують, що впровадження циркулярної економіки може призвести до значного скорочення викидів парникових газів та зменшення залежності від первинних ресурсів. Наприклад, за оцінками Фонду Еллен

Макартур, перехід до циркулярної економіки може скоротити глобальні викиди CO₂ на 45% до 2050 року.

- Компанія Tarkett, що виробляє покриття для підлоги, стала однією з перших учасниць програми Фонду Еллен Макартур і активно впроваджує принципи безвідходного виробництва "від колиски до колиски" (Cradle to Cradle).

- Перша міжнародна конференція з питань розробки та впровадження безвідходних технологій відбулася ще в 1976 році за ініціатииви Європейської економічної комісії.

- Рух Zero Waste об'єднує муніципалітети, міжнародні організації та окремих активістів з метою поступового зменшення кількості відходів та переходу до циркулярної економіки.²

Формування «безвідходного виробництва», як нового витка розвитку відповідальності бізнесу в регіональних та міжнародних масштабах дуже відповідальна та важлива частина усвідомленого ставлення до умов екосистем, їхнього поточного стану. Поява такого запиту не безпідставна та вимагає значної уваги зі сторони міжнародної економіки, так і серед державних інституцій.

Проте, як і в будь-якій ідеї існує протилежна сторона, вона проявляється у «продукті БВ». Часто виникають ситуації, де виробництва лише декларує на рівні політик, проте не системно впроваджує їх або «демонстративно» затверджує без явних результатів. Не рідкі випадки коли компанії послуговуються статусом своєї «місійності», до прикладу виключно виробництво вегетеріанських продуктів, що здається на перший погляд так-само боряться за збереження екосистем та зменшення тиску на них, проте продовжує використовувати складні логістичні маршрути (судноплавство, авіацію та інші.), що надмірно впливають на атмосферу і в кінцевому результаті не дають того явного результату про який весь час говорять.

Успіх БВ залежить від активної участі урядів, бізнесу та споживачів, а також від розробки та впровадження ефективних регуляторних механізмів та міжнародної співпраці, котра повинна бути спрямована на результат, а не додаткові потоки прибутків під лозунгами «за все хороше, проти всього поганого»

Також одним з альтернативних варіантів – це поетапний перехід на місцеве виробництво, коли логістичні шляхи отримання продуктів є меншим.

Список використаних джерел:

1. Свідомі тренду: *Recycling – що це таке?* [Електронний ресурс] // Maudau. – 2023. – 23 жовтня. – Режим доступу: <https://journal.maudau.com.ua/svidomi-trendu/recycling-scho-tsce-take/>

2. *Towards Zero Waste in VET Schools: Monograph [Електронний ресурс] / Authors: слабовір В. В., Мазур О. В., Головка О. М. [та ін.]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/378d3325-1ef6-483f-b0be-50e8be56a685/Monograph.pdf>*

Любов-Анастасія БАРДОКІНА
студентка Західноукраїнського
національного університету

КЛІМАТИЧНІ РИЗИКИ ДЛЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Уявіть собі фінансовий світ, де штормові урагани, нищівні лісові пожежі та тривалі посухи впливають на біржі так само, як і економічні новини. Це вже не сценарій фантастичного фільму – це наша реальність. Кліматичні зміни перестали бути суто екологічною проблемою і стрімко стали фактором ризику №1 для світової економіки та інвестицій. За оцінками науковців, сукупний вплив кліматичних ризиків на економіку значно перевищує збитки від краху фінансових ринків. Лише у 2020 році надзвичайні погодні явища завдали глобальних економічних збитків на близько 200 млрд доларів США. Такий масштаб втрат примушує фінансових гравців – від банкірів до інвесторів – серйозно задуматися: чи готові вони до кліматичних викликів? Ще десять років тому мало хто з інвесторів враховував погоду або вуглецеві викиди, приймаючи фінансові рішення. Сьогодні ж регулятори та аналітики в один голос стверджують: кліматичні ризики стали фінансовими ризиками. Мережа центральних банків NGFS прямо вказує, що зміна клімату загрожує цінній стабільності та економічному зростанню, отже повинна бути в центрі уваги фінансових регуляторів. Це означає, що кожна екстремальна подія – чи то ураган у США, чи посуха в Україні – здатна вплинути на вартість акцій, кредитні рейтинги, страхові виплати і навіть на стабільність цілих ринків. У цій презентації ми розглянемо, що саме означають кліматичні ризики для фінансів, як концепції ESG та зеленої економіки пов'язані з цією темою, а також проаналізуємо вплив кліматичних ризиків на фінансові ринки та глобальних інвесторів. Ми наведемо приклади реальних ситуацій – від США та ЄС до Китаю й України – щоб побачити, як різні країни зустрічають ці виклики. Розглянемо сучасні тренди ESG-інвестування, зокрема бум «зелених» фінансів, та обговоримо актуальні виклики і рекомендації: що робити бізнесу, банкам, урядам і міжнародним організаціям, щоб фінансова система стала стійкішою до кліматичних ударів. Тож почнемо з базових понять, щоб говорити однією мовою.

Ключові поняття: кліматичні ризики, ESG та зелена економіка

Кліматичні ризики – це потенційні збитки та загрози, що виникають внаслідок зміни клімату. Зазвичай їх поділяють на два типи: перехідні (транзитні) та фізичні ризики.

Перехідні ризики пов'язані зі змінами, які супроводжують перехід до низьковуглецевої «зеленої» економіки: нова кліматична політика і закони, розвиток чистих технологій, ринкові зміни та репутаційні чинники. Наприклад,

введення плати за викиди CO₂ чи масовий перехід споживачів на екологічно чисті товари може суттєво вплинути на прибутки компаній старої індустрії. Фізичні ризики – це прямі наслідки кліматичних змін для бізнесу: руйнування виробничих активів ураганом чи повінню, перебої в ланцюгах постачання через екстремальні погодні умови, нестача водних ресурсів для виробництва тощо. Фізичні ризики бувають гострі (раптові катастрофи, як-от циклони чи лісові пожежі) та хронічні (довгострокові зміни – підвищення середньої температури, посуха, підняття рівня моря). Обидва типи кліматичних ризиків здатні завдати компаніям прямих фінансових втрат і потребують проактивного управління.

ESG (Environmental, Social, Governance) – це аббревіатура, що означає екологічне, соціальне та корпоративне управління. ESG-характеристики відображають, наскільки відповідально компанія ставиться до довкілля, суспільства і свого менеджменту.

Простими словами, це критерії оцінки сталого розвитку бізнесу: від скорочення викидів і ефективного використання ресурсів (E), до етичних трудових відносин і користі для громади (S), аж до прозорості управління та відсутності корупції (G). В останні роки ESG-фактори стали важливими для інвесторів, адже вони показують довгострокову стійкість компанії. Наприклад, компанія, що дотримується стандартів ESG, менш імовірно зіткнеться зі штрафами за забруднення чи зі скандалами, а отже вважається надійнішою інвестицією. Сьогодні впровадження ESG-підходів перетворилося на потужний світовий тренд, змушуючи бізнес працювати «по-новому». Зелена економіка – це економічна модель, орієнтована на сталий розвиток, яка прагне поєднати економічне зростання з екологічною відповідальністю та соціальною справедливістю. Визначення, запропоноване ООН (ЮНЕП), говорить: «**зелена економіка** – це економіка, що призводить до підвищення добробуту людей і зміцнення соціальної справедливості, при цьому суттєво знижуючи екологічні ризики та дефіцит природних ресурсів.

На практиці зелена економіка означає розвиток відновлюваної енергетики, енергоефективність, екологічно чистий транспорт, переробку відходів та інші «зелені» галузі. Перехід до такої економіки (так званий зелений перехід) має на меті декарбонізувати господарство – тобто різко скоротити викиди парникових газів – і водночас створити нові робочі місця та можливості росту. Для фінансових ринків зелена економіка відкриває величезні перспективи інвестицій у чисті технології, але й створює виклики для традиційних секторів (наприклад, для вугільної промисловості). Саме в рамках зеленого переходу й постають ті самі перехідні ризики, про які згадувалось вище: компаніям доводиться перебудовувати бізнес-моделі під нові екологічні стандарти, і хто не встигне – той програє конкуренцію.

Озброївшись цими термінами, переходимо до головного: як же кліматичні ризики впливають на фінансові ринки та поведінку інвесторів у всьому світі.

Вплив кліматичних ризиків на фінансові ринки

Кліматичні зміни вже відчутно потрясають фінансові ринки. Прямі фізичні прояви – урагани, повені, хвилі спеки – можуть буквально за одну подію знищити капітали, які накопичувалися роками. Страхові компанії щороку виплачують мільярди доларів за збитки від стихійних лих, і ці витрати лише зростають. Для прикладу, збитки від природних катастроф у 2021 році склали \$280 млрд у світі, з яких понад \$120 млрд були застрахованими – це один із найвищих показників за всю історію спостережень. Коли стаються такі події, страждають не лише окремі регіони, а й інвестори по всьому світу, які вкладали кошти в постраждалий бізнес або інфраструктуру. Механізми впливу кліматичних ризиків на ринки можна пояснити на декількох рівнях:

Прямі фінансові втрати та волатильність. Фізичні ризики одразу відображаються на балансах компаній. Якщо ураган зруйнував нафтову платформу чи завод – вартість акцій цієї компанії може стрімко впасти через очікувані збитки і простій виробництва. Наприклад, банкрутство каліфорнійської компанії PG&E у 2019 році, спричинене багатомільярдними позовами через масштабні лісові пожежі, стало для інвесторів тривожним сигналом. Найбільша енергокомпанія Каліфорнії була змушена оголосити банкрутство, зіткнувшись із \$30 млрд зобов'язань за наслідки пожеж, які виникли через зміну клімату (посуху та аномальну спеку). Цей випадок яскраво показав, що «кліматичний ризик означає реальні економічні та фінансові ризики для компаній та інвесторів».

Після тієї ситуації ринок почав уважніше придивлятися до компаній, що працюють у кліматично вразливих регіонах або галузях – їхні облигації та акції стали вважатися ризикованішими. Отже, кліматичний фактор додає волатильності: курси цінних паперів можуть різко коливатися під впливом новин про стихійні лиха чи неврожаї.

Кредитні ризики та фінансова стабільність. Кліматичний фактор проникає і в банківський сектор. Якщо позичальники (компанії чи домогосподарства) зазнають збитків від стихійного лиха, вони можуть не повернути кредити. Згадаємо випадок 2005 року, коли ураган «Катріна» спустошив Новий Орлеан: багато людей і бізнесів не змогли виплатити іпотеки та позики – це вдарило по банках і страхових. У ширшому сенсі, накопичення кліматичних втрат може підривати фінансову стабільність цілих регіонів. Центральні банки вже занепокоєні: Банк Англії, Європейський центробанк та інші проводять стрес-тести банківських систем на стійкість до кліматичних сценаріїв (наприклад, моделюють вплив серії катастроф чи різкого підвищення цін на вуглець на банки). Мережа NGFS не дарма попереджає, що ринки можуть

недооцінювати ці ризики і вартість активів поки не повною мірою відображає кліматичні ризики.

Іншими словами, існує загроза «бульбашки активів», коли, скажімо, акції вугільних або нафтових компаній раптом обвалюються в ціні, щойно ринок усвідомить всю серйозність регуляторних заходів або фізичних збитків від клімату.

Ланцюгові та системні ефекти. Кліматичні ризики мають здатність спричинити ланцюгові реакції. Наприклад, екстремальна спека може вивести з ладу електростанції, через що зупиняться заводи, що в свою чергу відіб'ється на глобальних ланцюгах постачання і цінах на сировину. Такі комплексні ефекти важко передбачити. Дослідники відзначають непередбачуваність і радикальну невизначеність кліматичних ризиків ми достеменно не знаємо, коли і де станеться наступний катаклізм та які сектора «потягне за собою». Ця невизначеність ускладнює інтеграцію кліматичних ризиків у класичні системи ризик-менеджменту фінансових установ. Простіше кажучи, банки й фонди поки не мають повної методики, як врахувати у формулах ризику ймовірність того, що, наприклад, за 10 років значна частина прибережної нерухомості опиниться під водою. Радикальна нелінійність теж робить свою справу: збитки зростають не поступово, а стрибкоподібно після певного порогу (так, при підвищенні температури вище 2°C можуть запуститися незворотні процеси, які різко посилять економічні втрати. Перехідні потрясіння на ринках. Окрім фізичних ефектів, свої «штормові хвилі» на фінансових ринках можуть спричинити й дії світової спільноти у відповідь на кліматичну кризу. Політичні рішення – скажімо, раптове запровадження високого податку на CO₂ або заборона двигунів внутрішнього згорання – здатні різко знецінити цілі галузі. Інвестори називають це ризиком «stranded assets» (втрачених активів): коли родовища нафти чи вугілля, які ще вчора оцінювалися в мільярди, раптом стають непотрібними у світі чистої енергії. Так само технологічні прориви (наприклад, дешевий спосіб зберігання енергії) можуть змістити конкурентний баланс. Всі ці фактори – частина транзитних ризиків – можуть вдарити по фінансових ринках через переоцінку вартості компаній. Ми вже бачили подібне: коли багато країн оголосили про відмову від вугілля, капіталізація вугільних компаній у світі суттєво скоротилася, а інвестиції перемістилися в сектор відновлюваної енергетики. Ринки, по суті, голосують грошима за майбутнє без викопного палива. Але цей перехід не гладкий: трапляються цінові шоки. Наприклад, якщо завтра більшість інвесторів вирішить продати нафтові активи, ринок може пережити міні-кризу від надлишкової пропозиції цих паперів.

Як бачимо, кліматичні ризики проникають у всі шпарини фінансової системи. Вони ускладнюють прогнозування і додають новий вимір ризику для будь-якої інвестиції. Проте там, де є ризики, є й можливості: той, хто врахує

кліматичний фактор першим, зможе краще захистити свої інвестиції і навіть заробити на нових тенденціях. Далі розглянемо, як глобальні інвестори адаптуються до цієї нової реальності.

Наслідки для інвесторів та глобальних інвестицій. Інвестори всього світу поступово усвідомлюють: кліматичні ризики – це інвестиційні ризики. Цю думку ще у 2020 році озвучив глава найбільшої інвесткомпанії BlackRock, заявивши, що відтепер його фірма буде враховувати вплив клімату в усіх інвестиційних рішеннях. Що це означає на практиці? Якщо раніше портфельний менеджер оцінював акцію компанії за фінансовими показниками і перспективами ринку, то тепер до цього списку додається питання: «А як ця компанія переживе кліматичні зміни?». Наприклад, чи не змиє її фабрики повінь, чи не зникне попит на її продукцію через екологічні норми, чи не зростуть витрати через ціну на викиди? Таким чином, кліматичний фактор стає частиною довгострокової оцінки вартості бізнесу. Ось кілька ключових тенденцій та наслідків для інвесторів у глобальному масштабі:

Бурхливе зростання ESG-інвестування. Бажання захистити капітал від кліматичних ризиків (а разом і зробити внесок у стале майбутнє) викликало справжній бум інвестицій, що відповідають критеріям ESG. Інвестори масово вкладають гроші в «зелені» фонди, облігації сталого розвитку, кліматичні ETF, сподіваючись, що такі активи будуть виграшними в умовах переходу до низьковуглецевої економіки. Станом на 2020 рік глобальні активи під управлінням, пов'язані з ESG, сягнули третини всіх професійно керованих активів – приблизно \$17,5 трлн у США (що є третиною від \$51 трлн активів під управлінням у США). Прогнози Bloomberg і далі вражають: обсяг ESG-інвестицій у світі може перевищити \$50 трильйонів уже до 2025 року. Тобто понад третина всіх глобальних активів може бути «забарвлена в зелений колір». Це свідчить, що інвестори голосують грошима за сталий розвиток. Вони сподіваються, що компанії з високим рейтингом ESG будуть більш прибутковими і менш ризикованими в довгостроковій перспективі – адже такі компанії краще управляють екологічними та соціальними аспектами, а значить, більш стійкі до шоків.

Перерозподіл капіталу: від «бурих» активів до «зелених». Глобальні інвестиційні потоки помітно зміщуються. Сьогодні вже мало кого здивуєш новиною, що великий пенсійний фонд вирішив позбутися акцій вугільних компаній або нафтових гігантів – так званий рух divestment («розінвестування»). Натомість ті ж фонди збільшують частку відновлюваної енергетики, електромобільності, енергоефективної нерухомості в своїх портфелях. Це не лише данина екологічній моді, а цілком прагматичний крок: інвестори остерігаються, що «бурі» (викопні) активи втратять цінність у найближчі 10–20 років через посилення кліматичної політики. А ось «зелені» сектори, навпаки,

отримають підтримку і зростатимуть. Приклад: ще десятиліття тому інвестиції в сонячні чи вітрові електростанції вважалися нішевими, а зараз це мейнстрім – приватні фонди та банки вкладають мільярди в ВДЕ (відновлювані джерела енергії), очікуючи стабільний дохід за «зеленими» контрактами. Більше того, «зелені облігації» стали одним з найгарячіших інструментів: у 2023 році обсяг випуску зелених облігацій досяг рекордних \$575 млрд, що на 10% більше, ніж попереднього року.

Сумарний ринок боргових цінних паперів для сталого розвитку (зелених, соціальних, перехідних облігацій) вже наближається до \$1 трильйона на рік. Це означає, що інвестори готові позичати урядам і компаніям гроші під екологічні проекти – від модернізації енергомереж до захисту від повеней. Капітал перетікає туди, де бачить майбутні вигоди і менші ризики.

Дисконт для стійких та премія за ризик для вразливих. В міру того, як аналіз кліматичних ризиків вдосконалюється, ці ризики починають закладатися в ціну активів. Компанії, які не мають плану декарбонізації або ігнорують екологічні норми, стикаються з тим, що їхні акції торгуються з дисконтом, а кредитні ставки по боргах – вищі. Інвестори вимагають премію за ризик: наприклад, облігації емітента з високим вуглецевим слідом можуть мати на кілька десятків базисних пунктів вищу дохідність (що означає нижчу ціну), ніж облігації «зеленого» аналога, щоб компенсувати майбутні можливі втрати. Навпаки, бізнес, який демонструє стійкість до клімату, може залучати фінансування дешевше. Реальний приклад: деякі європейські програми в рамках Європейського зеленого курсу дозволяють компаніям отримувати кредити майже під 0% – але за умови, що компанія дотримується стандартів ESG і ефективно управляє кліматичними ризиками.

Таким чином, корпоративний сектор отримує чіткий сигнал: дбайте про довкілля і клімат, і ринки капіталу вас винагородять. На практиці це призводить до появи «зелених» інвестиційних фондів, які цілеспрямовано шукають компанії з найкращими кліматичними показниками, та виключення найбільш «брудних» галузей зі складу індексів.

Нові інструменти хеджування кліматичних ризиків. Інвестори, усвідомлюючи невідворотність кліматичних потрясінь, почали розробляти і використовувати спеціальні інструменти для захисту своїх портфельів.

Наприклад, з'явилися страхові облігації, або «катастрофічні облігації» (cat bonds), які випускаються страховиками: якщо катастрофа трапляється, інвестор втрачає гроші (вони йдуть на покриття збитків), а якщо ні – отримує підвищений відсоток. Це своєрідна ставка на те, чи станеться екстремальна подія. Подібні папери дозволяють переносити частину ризику стихійних лих з балансів страхових компаній на глобальних інвесторів, диверсифікуючи ризики. Інший напрям – деривативи на кліматичні індекси (наприклад, ф'ючерси на рівень

викидів CO₂ або погоду). Хоч це поки нова сфера, але ринок кліматичних деривативів поступово розвивається, дозволяючи хеджувати, скажімо, ризик теплої зими або сухого літа, який впливає на прибутки енергетичних чи аграрних компаній.

Деякі середні компанії навіть почали користуватися погодними деривативами, щоб застрахувати врожай від посухи або бізнес від надто м'якої зими, яка знижує попит на їх продукцію.

Акціонерний активізм і прозорість. Великі інституційні інвестори не обмежуються пасивним перекладанням портфелів – вони активно впливають на самі компанії. Акціонери вимагають прозорості та дій щодо клімату. Через ініціативи на зразок Climate Action 100+ групи інвесторів (які управляють трильйонами доларів) тиснуть на найбільші корпорації з вимогою скоротити викиди, розкрити дані про кліматичні ризики і затвердити стратегії переходу до нульових викидів. Цей рух вже приніс успіхи: низка нафтових гігантів під тиском акціонерів оголосили про амбіції досягти Net Zero (нульових чистих викидів) до 2050 року. Так само практично всі великі публічні компанії тепер готують звіти за рекомендаціями TCFD – Task Force on Climate-related Financial Disclosures, де описують, як зміна клімату може позначитись на їхньому бізнесі. Для інвесторів це критично важливо: маючи таку інформацію, вони можуть краще оцінити ризики. Більш того, багато фондів тепер голосують на зборах акціонерів за екологічні резолюції, висувають «зелених» кандидатів до рад директорів, як це сталося, наприклад, в компанії ExxonMobil у 2021 році, коли активістський хедж-фонд добився включення своїх кандидатів, стурбованих кліматичною стратегією Exxon, до ради директорів. Усе це означає, що інвестори перестали бути байдужими власниками – вони стали агентами змін, використовуючи свої права власності, щоб підштовхнути бізнес до врахування кліматичних загроз.

Підсумовуючи, глобальні інвестори поступово перебудовують свої стратегії під кліматичну епоху. Вони намагаються і захистити наявні активи від нових ризиків, і не втратити можливості заробітку на зростаючих «зелених» секторах. Це, в свою чергу, впливає на самі фінансові ринки, прискорюючи перетворення економіки. Тепер давайте глянемо, як ці загальні процеси проявляються в різних куточках світу – на прикладах США, Європи, Китаю та України.

Реальні приклади впливу кліматичних ризиків: США, ЄС, Китай, Україна. Сполучені Штати пережили за останні роки цілу низку кліматичних потрясінь, які стали дзвіночками для Волл-стріт та Вашингтона. Кричущий приклад – згадане банкрутство Pacific Gas & Electric у Каліфорнії, викликане катастрофічними пожежами 2017–2018 років.

Інвестори PG&E (власники облігацій, акцій) понесли значні втрати, а ринок збагнув, що навіть утиліти – зазвичай стабільні, «нудні» акції – можуть

прогоріти через клімат. Після цього страхові компанії в Каліфорнії почали масово переглядати тарифи, а деякі взагалі перестали страхувати домівки в пожежонебезпечних районах. Це створює ефект доміно: нерухомість без страхування падає в ціні, банки не хочуть давати кредити під неї – от і фінансовий вплив, викликаний кліматом. Інший резонансний випадок – хвиля арктичного холоду в Техасі в лютому 2021 року. Незвично низькі температури призвели до відмови роботи енергосистеми штату, залишивши мільйони без світла. Деякі енергокомпанії опинилися на межі банкрутства через космічні рахунки за електрику та газ, а хедж-фонди, що спеціалізувалися на електротрейдингу, зазнали великих втрат. Цей епізод навчив інвесторів, що аномалії погоди можуть вразити й багаті, розвинені ринки, спричинивши цінові шоки (ціни на газ у США тоді злетіли в десятки разів локально). Тепер фонди, що вкладаються в комунальний сектор чи ринок енергоносіїв, моделюють подібні сценарії і перевіряють, чи витримають їхні позиції. На рівні політики США теж відбуваються важливі зміни: регуляторні органи усвідомили необхідність діяти. Адміністрація Байдена проголосила боротьбу зі зміною клімату одним із пріоритетів і створила Раду з фінансової стабільності при Міністерстві фінансів, яка займається кліматичними ризиками. Комісія з цінних паперів (SEC) у 2023–2024 роках розробила нові правила, які зобов'язують публічні компанії розкривати інформацію про кліматичні ризики у своїх щорічних звітах. Тобто кожна корпорація повинна буде звітувати інвесторам: як зміна клімату може вплинути на її бізнес, які викиди CO₂ вона продукує, чи має план скорочення викидів. Це безпрецедентний крок для США. Він викликав дискусії (деякі штати навіть противляться «кліматичному регулюванню»), але великі компанії вже готуються до нових вимог. Наслідком буде те, що інформація про кліматичні ризики стане прозорішою для інвесторів, а самі компанії, ймовірно, активніше займатимуться зниженням вуглецевого сліду, щоб виглядати привабливо у звітах. Також у США спостерігається дві протилежні тенденції серед інвесторів. З одного боку, найбільші гравці – BlackRock, Vanguard, State Street – дедалі більше інтегрують ESG-принципи, вимагають від компаній звітності за TCFD, голосують за «зелені» ініціативи. З іншого боку, виник і «анти-ESG» рух: частина політиків і фондів (переважно в консервативних штатах) почали критикувати ESG як «нав'язування політики» бізнесу. Деякі штати (Техас, Флорида) навіть намагалися вилучити свої пенсійні гроші з-під управління тих банків, які «дискримінують» нафтогазові компанії. Це створює цікавий прецедент: інвестиційна спільнота США трохи розколота щодо ESG. Втім, попри політичні суперечки, ринок рухається вперед – усе більше фінансових установ впроваджують аналіз кліматичних ризиків, а обсяг стійких інвестицій у США продовжує зростати (ринок sustainable funds у США перевищив \$300 млрд і щороку б'є рекорди, хоч і повільніше, ніж у Європі).

Отже, у США кліматичні ризики перестали бути теорією – вони проявилися і в катастрофах, і в фінансовій регуляції. Американські компанії та інвестори, можливо, пізніше за європейських, але тепер вже точно прокинулися до нової реальності.

Європейський Союз (ЄС). Європа стоїть в авангарді боротьби з кліматичними ризиками у фінансовій сфері. По-перше, ЄС найбільш системно інтегрує кліматичні цілі в економічну політику через Європейський зелений курс. По-друге, європейські країни вже на собі відчули руйнівну силу кліматичних катастроф. Приклад – літні повені 2021 року в Німеччині, Бельгії та Нідерландах, які спричинили загибель сотень людей і завдали збитків понад €40 млрд (близько \$45 млрд). Страхові компанії Європи опинилися перед виплатами такої величини, що це порушило питання: а чи вистачить страхових резервів, якщо події масштабу 2021-го повторюватимуться щороку? Відповідно, у 2022–2023 роках страхові премії для зон ризику (наприклад, містечок біля річок, схильних до повеней) різко підвищилися, а десь страхувати від повені взагалі перестали. Це має прямий економічний ефект: нерухомість та інфраструктура в небезпечних районах знецінюється, банки враховують це при видачі кредитів, інвестори – при фінансуванні проектів. Європейські енергетичні компанії також наводять приклади впливу аномальних погодних умов на бізнес. Один із кейсів: аномально тепла зима 2020–2021 років. Коли в Європі зима видалася дуже м'якою і малосніжною, газові компанії, що зайшли в сезон з переповненими сховищами, раптом отримали проблему – попит на газ був значно нижчим за очікування, ціни впали, а оборотних коштів забракло. Деякі трейдери зіткнулися з дефіцитом ліквідності через аномально теплу погоду. Вони не змогли продати запаси газу, як планували, і мусили шукати додаткове фінансування, щоб перекрити касові розриви. Цей випадок, про який згадував керівник департаменту ризик-менеджменту української компанії ДТЕК, не теоретичний, а реальний – кліматична аномалія спричинила фінансову кризу в окремо взятому секторі.

Для європейських енергокомпаній це стало уроком: тепер вони моделюють у своїх ризик-менеджмент стратегіях сценарії +1,5°C, +2°C до середньої температури, щоб розуміти, як це вплине на попит і ціни. На рівні регуляторної відповіді Європа пішла, мабуть, найдалі у світі. З 2022–2023 років ЄС вводить обов'язкову звітність зі сталого розвитку (ESG) для великих компаній – Директива щодо нефінансової звітності (NFRD) еволюціонувала в нову Директиву CSRD, за якою тисячі компаній в ЄС повинні щорічно розкривати детальну інформацію про екологічні та соціальні аспекти своєї діяльності, включно з управлінням кліматичними ризиками. Вводиться Європейська таксономія зелених інвестицій – чіткий класифікатор, які економічні діяльності вважаються екологічно сталими. Це дає інвесторам

прозорі критерії, щоб відрізнити справді «зелені» проекти від грінвошингу. Більш того, Європейський центробанк (ЄЦБ) першим у світі у 2022 році провів кліматичний стрес-тест для банківської системи Євросони: моделювали вплив як фізичних ризиків (сильна спека, повені), так і перехідних (строгі кліматичні політики) на кредитні портфелі банків. Висновки були тривожними: якщо не буде жодних адаптацій, то до 2050 року втрати банків від кредитних дефолтів через клімат можуть вирости в рази. Після цього ЄЦБ почав включати кліматичні критерії навіть у свою монетарну політику – наприклад, при скуповуванні корпоративних облігацій тепер надає перевагу емітентам з кращими кліматичними показниками. Європейські інвестори та фонди управляють найбільшими обсягами ESG-активів у світі. Вони були піонерами ще у 2000-х, підписуючи Принципи відповідального інвестування ООН. Зараз у Європі сформувалася ціла екосистема: кліматичні фонди, спеціалізовані дослідницькі організації (Carbon Tracker, CDP тощо), рейтингові агентства, що оцінюють компанії за ESG. Європейські пенсійні фонди масово виключили вугільні компанії зі своїх портфелів, багато хто ставить ціль портфеля Net Zero 2050. Скандинавські країни особливо активні: наприклад, норвезький суверенний фонд (найбільший у світі) ввів жорсткі критерії по клімату і регулярно позбавляється активів, що не відповідають його екостандартам. Звісно, Європа теж має виклики. Промисловість скаржиться на «високі витрати зеленого переходу». Деякі східноєвропейські країни побоюються втратити робочі місця у вугільному секторі. Проте ЄС заклав механізми підтримки – Фонд справедливого переходу для допомоги регіонам, вуглецеве коригування імпорту (CBAM), щоб захистити європейські компанії від некліматично дружньої конкуренції ззовні. Європа впевнено дає сигнал фінансовим ринкам: інвестуйте у низьковуглецеве, інакше ризикуєте. І судячи з обсягів зелених облігацій (більше половини світового випуску припадає саме на ЄС) та зростання ринку ESG, цей сигнал працює. Китай, будучи другою економікою світу і найбільшим емітентом парникових газів, знаходиться у цікавій ситуації: він одночасно і дуже вразливий до кліматичних ризиків, і ключовий гравець у зеленому фінансуванні. З одного боку, Китай регулярно стикається з екстремальними погодними явищами, які мають величезний економічний ефект. Наприклад, руйнівні повені в провінції Хенань влітку 2021 року призвели до загибелі сотень людей і завдали економічних збитків понад 120 млрд юанів (близько \$17 млрд).

За даними швейцарської перестраховальної компанії Zurich, в цілому в 2021 році Китай через повені втратив близько \$25 млрд - це другий найгірший результат у світі після Європи того ж року. Такі події впливають на фінансову систему Китаю: держава змушена виділяти кошти на відновлення, страхові компанії (переважно державні) покривають збитки, банки можуть постраждати від невиконання кредитів у постраждалих регіонах. Крім того, зміна клімату

загрожує сільському господарству Китаю – посухи на півночі і повені на півдні ставлять під удар продовольчу безпеку, а це стратегічне питання для країни. З іншого боку, Китай останні роки зробив великий акцент на розвитку зеленого фінансування. Ще у 2016 році Народний банк Китаю (центробанк) випустив свої настанови з розвитку зеленого кредитування. Сьогодні Китай є одним з лідерів за випуском зелених облігацій та фінансуванням відновлюваної енергетики. Китайські банки за вказівкою регулятора активно видають кредити на проекти сонячної, вітрової енергетики, електротранспорту. У 2023 році випуск зелених облігацій в Китаї перевищив \$80 млрд (за різними оцінками), що робить його одним з найбільших ринків зелених боргових паперів. Також Китай створив свою систему «Green Bond Endorsed Project Catalogue» – аналог таксономії, яка визначає, які проекти вважаються зеленими для цілей облігацій. В країні розвивається ринок вуглецевих квот: запущена національна система торгівлі викидами CO₂ для електростанцій, яка має надалі охопити й інші галузі. Уряд КНР проголосив мету досягти піку викидів CO₂ до 2030 року і вуглецевої нейтральності до 2060 року. Це означає колосальні структурні зміни для другої економіки світу – і величезні інвестиції. Китайські державні банки та фонди спрямовують трильйони юанів у модернізацію енергосектору: будуються гігантські сонячні та вітрові ферми, АЕС, мережі для передачі «зеленої» енергії з заходу на схід країни. Для глобальних інвесторів Китай – і ризик, і можливість одночасно. Ризик – тому що залишається велика невизначеність, чи встигне Китай згорнути залежність від вугілля (станом на 2025 рік все ще ~60% електрики виробляється на вугіллі), чи не зазнає його економіка шоків від прискореного переходу. Можливість – бо Китай є найбільшим ринком збуту для екотехнологій і сам лідирує у їх виробництві (сонячні панелі, батареї тощо). Кліматичні ризики вже враховуються китайськими фінансовими регуляторами. Народний банк Китаю приєднався до NGFS (міжнародної мережі центробанків з «зеленого» фінансування). У Китаї впроваджуються пілотні проекти кліматичних стрес-тестів для банків. Деякі великі банки (наприклад, Bank of China) почали розкривати дані за стандартами TCFD про те, як їхні портфелі піддаються кліматичним ризикам. Також у країні зростає усвідомлення фізичних ризиків: після серії повеней і тайфунів уряд вкладає кошти в проекти кліматичної адаптації (укріплення дамб, поліпшення дренажу міст). З фінансової точки зору, це створює нові напрямки інвестування – «climate adaptation finance». Однак виклик для Китаю полягає у балансуванні економічного росту і кліматичних зусиль. Деякі провінції все ще будують вугільні електростанції, намагаючись підтримати промисловість. Це насторожує інвесторів: є ризик, що частина цих активів стане «застряглими». Тому міжнародні фінансові інститути закликають Китай чіткіше планувати відмову від вугілля. Цікавим кейсом стало оголошення в 2021 році, що Китай більше не фінансуватиме за кордоном вугільні проекти –

китайські банки були великими кредиторами вугільних електростанцій у країнах, що розвиваються, але під тиском світової спільноти відмовились від цього. Натомість Китай тепер експортує зелений капітал: інвестиції в сонячні, вітрові проекти по всьому світу, зокрема в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях». Отже, китайський фінансовий сектор поступово «зеленіє» і враховує кліматичні ризики, хоча й особливості однопартійної системи роблять цей процес відмінним від західного. Китай має ресурси та політичну волю трансформувати свою економіку, але для глобальних ринків важливо, щоб це відбувалося плавно – бо від стабільності Китаю залежить стабільність усіх.

Для України тема кліматичних ризиків набуває дедалі більшого значення, хоча останні роки наша країна зосереджена на подоланні наслідків війни. Україна вже відчуває на собі зміни клімату: за даними Національної академії наук, середня річна температура в країні зросла, частішають посухи і екстремальна спека, природні кліматичні зони зміщуються на північ. На картах видно, як за останні 30 років степова зона розширилася, а зона мішаних лісів відступає. Південь України ризикує опинитися у зоні напівпустель вже до кінця сторіччя, якщо рівень Чорного моря підвищиться, є загроза затоплення прибережних територій. Все це несе і економічні ризики: наш аграрний сектор залежить від погоди, а посухи останніх років знижували врожаї зернових на 20-30% у постраждалих областях, б'ючи по валютній виручці та доходах фермерів. Зміни клімату призводять до деградації ґрунтів, що може скоротити площі родючих земель.

Прогнози невтішні: без адаптації вже до 2030–2040-х років урожайність головних культур може впасти на чверть. Для країни, економіка якої значною мірою опирається на сільське господарство, це вагомий фінансовий ризик. Щодо фізичних ризиків, в Україні також почастишали екстремальні явища: то сильні повені на заході (пригадати хоча б паводок у Карпатах 2008 року чи 2020 року, що змивав дороги і мости), то рекордна спека і лісові пожежі на сході та в центрі (масштабні пожежі в Житомирських лісах і в зоні відчуження навесні 2020 року – вони наробили лиха на десятки мільйонів доларів). У 2023 році підриг Каховської ГЕС (хоч це техногенна катастрофа, спричинена війною) оголив нашу вразливість до кліматичних наслідків: десятки населених пунктів затоплено, тисячі гектарів сільгоспземель залишилися без зрошення, постраждала енергетика, екологія. Відновлення цих регіонів потребує колосальних коштів. Це гіркий урок про необхідність інфраструктурної стійкості перед будь-якими катаклізмами. Український фінансовий сектор поки що лише починає інтегрувати кліматичний фактор у свою діяльність, але зрушення є. Національний банк України (НБУ) у 2021 році офіційно приєднався до мережі NGFS, визнавши важливість сталого фінансування. Восени 2022-го НБУ презентував політику розвитку сталого фінансування, яка закладає основи

врахування ESG-критеріїв у банківській діяльності. Хоча війна уповільнила ці ініціативи, але вектор визначено: українські банки мають навчитися оцінювати екологічні та кліматичні ризики при кредитуванні. Поки що інтеграція кліматичних ризиків залишається слабкою – вони практично не впливають на умови кредитів чи оцінку застав.

Однак кілька банків-лідерів вже пробують впровадити кліматичний ризик-менеджмент з трьома лініями захисту (включення до системи управління ризиками, оцінка вразливості позичальників до клімату тощо).

НБУ також зазначає, що врахування кліматичних (ширше – ESG) ризиків є практикою ЄС, до членства в якому ми рухаємося. Іншими словами, зелені фінансові стандарти – частина євроінтеграції України. Український бізнес починає переймати світові тренди. Великі компанії, особливо ті, що працюють з європейськими ринками або залучають західні інвестиції, вже цікавляться ESG. Деякі випустили «зелені» облігації (наприклад, відновлювальні енергетичні компанії). Промислові гіганти впроваджують проекти з енергоефективності та скорочення викидів – не лише щоб зекономити, а й щоб бути в тренді для інвесторів. Адже, скажімо, металурги і хіміки скоро відчують на собі вплив Carbon Border Adjustment Mechanism – європейського механізму вуглецевого мита на імпорт. Щоб наш експорт не постраждав, підприємства вимушені будуть інвестувати в зменшення вуглецевості продукції. Це теж фінансовий ризик (витрати на модернізацію) і водночас стимул до переходу на нові технології. Варто згадати і можливість зеленого повоєнного відновлення економіки України.

Після перемоги та закінчення війни перед нами стоїть завдання відбудувати зруйновані міста, заводи, енергетику. Міжнародні партнери вже зараз наголошують: відбудова має бути «build back better» – тобто з урахуванням сучасних зелених стандартів. Це шанс зробити стрибок у майбутнє: будувати енергоефективні будинки, оновити енергосистему на основі відновлюваних джерел та розумних мереж, створити транспортну інфраструктуру з акцентом на електротранспорті та залізниці. Все це потребує величезних інвестицій, але й відкриває двері до міжнародного «зеленого» фінансування: грантів, кредитів, приватного капіталу, який шукає проекти сталого розвитку. Якщо Україна правильно використає цей момент, то зможе залучити мільярди на зелений перехід, одночасно підвищивши стійкість країни до майбутніх кліматичних викликів. Підсумовуючи український контекст: кліматичні ризики для нас не абстракція. Вони впливають на агросектор, енергетику, інфраструктуру і, як наслідок, на всю економіку. Наша фінансова система ще тільки починає їх враховувати. Втім, рух в бік ЄС і післявоєнне відновлення майже напевно зроблять ESG і кліматичний ризик невід’ємною частиною бізнес-стратегії кожної великої компанії та банку в Україні найближчим десятиліттям. Це

виклик, але й шанс опинитися серед лідерів нового, стійкого фінансового порядку денного.

Сучасні тренди в ESG-інвестуванні. За останні роки ESG-інвестування перетворилося зі спеціалізованої ніші на головну течію у світових фінансах. Цьому сприяли і усвідомлення кліматичних ризиків, і соціальний запит на відповідальніший бізнес, і регуляторні зміни. Розгляньмо кілька ключових трендів, які визначають розвиток ESG-інвестицій сьогодні (на порозі 2025 року) та на найближчу перспективу.

Стандартизація і обов'язковість ESG-звітності. Раніше компанії звітували про сталий розвиток добровільно і кожна по-своєму, тепер же ситуація змінюється. У 2024 році почала роботу Міжнародна рада зі стандартизації сталого розвитку (ISSB) під егідою фонду МСФЗ, яка випустила глобальні стандарти розкриття інформації про стійкість (у тому числі про клімат). Їх уже підтримали в багатьох країнах. В ЄС – своя система стандартів (ESRS), у США – згадані нові вимоги SEC. Тобто рухаємося до того, що фінзвітність компаній доповнюється нефінансовою (ESG) звітністю на регулярній основі. Це величезний крок: інвестори отримають порівнювані дані, а компанії – чіткіше розуміння, що і як вимірювати. В Україні теж готується національна стратегія впровадження ESG-звітності, аби наш бізнес говорив мовою, зрозумілою європейським партнерам.

Прозорість зростає, і це виявляє реальних лідерів та аутсайдерів за стійкістю. Боротьба з грінвошингом (Greenwashing). Разом зі зростанням популярності стійких інвестицій з'явилася і проблема, коли під виглядом «зелених» чи «ESG» продуктів продавалося щось не надто екологічне. Регулятори взяли за це: у ЄС діє SFDR (регламент щодо розкриття інформації про стійкі фінанси), який зобов'язує фонди чітко вказувати, наскільки вони враховують ESG, і не перебільшувати. У 2023 році кілька великих банків отримали штрафи за введення інвесторів в оману щодо зеленості своїх продуктів. Внаслідок цього багато фондів провели «перебрендування» або знизили гучність своїх ESG-заяв. Зараз йде очищення ринку стійких інвестицій від поверхневих підходів. Для реальних ESG-лідерів це добре, бо підтверджується їхня репутація. А тим, хто раніше просто користувався модою, стає складніше – доводиться або відповідати критеріям, або відмовлятися від ESG-лейблів. Інвестори теж стали уважнішими: запитують про конкретні показники впливу, про незалежну перевірку (verification). Одним словом, ESG-дисципліна підвищується.

Клімат домінує, але зростає вага соціальних та управлінських аспектів. Спочатку більшість уваги в ESG приділялося екології (Environmental), і особливо клімату. Це логічно – зміна клімату найбільш системний і вимірюваний ризик. Але нині інвестори починають глибше дивитися і на букви S та G. Події останніх років – пандемія COVID-19, соціальні рухи за рівність, випадки корупційних

скандалів – показали, що «соціальне» та «корупційне» теж критично важливі для стабільності бізнесу. У 2024 році аналітики відзначали зростання ESG-літгації – судових позовів не лише щодо екологічних, а й соціальних питань (наприклад, щодо дотримання прав працівників, гендерної рівності). Тому фонди почали прискіпливіше оцінювати компанії за повним спектром ESG. Тренд майбутнього – розширення ESG до інших тем, як-от біорізноманіття, захист даних, етика використання ШІ. Іншими словами, ESG-інвестування стає все більш комплексним: йдеться про повну стійкість і відповідальність бізнесу перед суспільством і планетою.

Використання даних та фінтеху для ESG. Новітні технології приходять на допомогу: зараз розробляються безліч інструментів аналізу ESG-даних, часто із застосуванням штучного інтелекту. З'являються рейтинг-платформи, ESG-сканери новин, супутниковий моніторинг викидів, які дають інвесторам оперативну інформацію. Наприклад, якщо компанія заявила про «нульові викиди», спеціалізовані фірми можуть за допомогою супутників перевірити, чи справді вона не викидає CO₂ (так викрили декілька порушень). Так само аналіз соцмереж та ЗМІ може швидко підсвітити репутаційні ризики. Фінтех-стартапи пропонують інтеграції ESG-метрик прямо у платформи трейдингу, щоби трейдери бачили «ESG-скор» поряд з фінансовими показниками. Усе це робить ESG-інвестування більш інформованим і оперативним. Інвестори майбутнього матимуть ще більше даних, щоб ухвалювати рішення – аж до рівня вуглецевого сліду кожного долара в портфелі в режимі реального часу.

Залучення приватного капіталу у вирішення кліматичних проблем. Раніше очікувалось, що основну масу коштів на кліматичні дії дадуть уряди (через фонди, гранти тощо). Але стає зрозуміло, що без приватних інвесторів цілей Паризької угоди не досягти – потрібні трильйони. Тому тренд – це «blended finance» та «impact investing», де приватний і публічний капітал об'єднуються. Наприклад, Світовий банк чи Green Climate Fund надають частково гарантії або перший збиток, щоб залучити приватні фонди до проектів у країнах, що розвиваються. Так ризики згладжуються, і інвестори йдуть навіть туди, куди раніше б не пішли (наприклад, в сонячні електростанції в Африці). Одночасно самі багатії активно входять в тему: сімейні офіси та венчурні фонди вкладають у кліматичні стартапи (від акумуляторів нового покоління до технологій уловлювання CO₂). 2021–2023 роки були рекордними за обсягом climate tech investments. Цей тренд продовжиться, бо запит людства на технології, що рятують клімат, тільки росте – а де попит, там і пропозиція капіталу. Поляризація підходів в різних регіонах. Якщо Європа несеться вперед з ESG, то США демонструють змішану картину: на федеральному рівні прогрес (SEC, кліматичні ініціативи), але в деяких штатах опір ESG (називають це «woke capitalism») і протистоять йому).

В Азії, окрім лідерства Китаю в зеленому фінансуванні, інші країни теж набирають темп: Японія, Південна Корея, Сінгапур запроваджують власні стандарти ESG, створюють ринки зелених облігацій. Близький Схід (наприклад, ОАЕ, Саудівська Аравія) – цікавий випадок: нафтові економіки, які паралельно інвестують великі кошти у відновлювану енергетику і хочуть позиціонувати себе центрами зелених фінансів регіону. Отже, є певна нерівномірність: десь ESG – вже обов’язкова норма, а десь – поки що політизована тема. Проте глобальні інвестори, оперуючи на різних ринках, штовхають до вирівнювання. Міжнародні організації (G20, ООН) також працюють над взаємовизнанням підходів, щоб, наприклад, китайський зелений бонд можна було порівняти з європейським.

У підсумку, сучасний стан ESG-інвестування характеризується стрімким розвитком, професіоналізацією та зростаючим впливом на реальну економіку. Ще 5–7 років тому хтось міг думати, що ESG – це модна фішка, яка пройде. Зараз уже ясно: це нова парадигма інвестування. Вона, звісно, ще буде еволюціонувати, але зворотного відкату не видно – надто багато капіталу задіяно і надто очевидні стали вигоди від врахування сталих факторів. А тепер – про виклики та рекомендації: що гальмує прогрес і що можна зробити, аби фінансові ринки успішно адаптувалися до кліматичної реальності.

Актуальні виклики та рекомендації. Незважаючи на явні успіхи у визнанні та врахуванні кліматичних ризиків, залишається низка серйозних викликів. Вони потребують уваги і дій як від приватного сектору, так і від держав та міжнародних інституцій. Розглянемо основні проблеми та окреслимо рекомендації, як з ними впоратися.

Виклики. Невизначеність та брак даних. Кліматичні ризики мають довгостроковий характер і багато невідомих. Прогнози кліматологів дають сценарії, але не точні дати і цифри збитків. Фінансовим моделям бракує якісних даних: історичних аналогів мало, а майбутнє непевне. Як наслідок, інтеграція кліматичних ризиків у ризик-моделі банків та інвестфондів залишається складною. Не всі фінансові менеджери мають експертизу в цій галузі. Рекомендація: інвестувати в дослідження і збір даних, створювати відкриті кліматичні бази (температур, катастроф, викидів), співпрацювати з науковцями. Розвиток Climate Risk-аналізу як окремої дисципліни – завдання на найближчі роки. Тут важлива роль міжнародних організацій (МВФ, Світовий банк, ОЕСР) у створенні єдиних методик і сценаріїв, якими зможуть користуватися всі.

Короткостроковість фінансових рішень. Багато інвесторів і компаній мислять горизонтами 1–3 роки (квартальні звіти, річні бонуси), тоді як кліматичні ризики розгортаються поступово. Виникає те, що Марк Карні назвав «трагедією горизонту»: ринки сьогодні не цілком цінують ризики завтрашнього дня. Це може призвести до різкої корекції цін у майбутньому, коли ризики раптом матеріалізуються. Рекомендація: стимулювати довгострокове

планування. Наприклад, регулятори можуть вимагати від пенсійних та страхових фондів розкривати, як їхні активи будуть виглядати у 2030, 2040 роках при різних кліматичних сценаріях. Компаніям доцільно встановлювати довгострокові КРІ, прив'язані до стійкості (і топ-менеджменту – відповідні мотиваційні схеми). Розвиток ринку довгострокових «зелених» облігацій (на 20-30 років) також допоможе «прив'язати» капітал до далеких цілей.

Нерівномірність впливу і справедливість. Кліматичні ризики зачіпають різні країни і соціальні групи по-різному. Бідніші країни, які найменше спричинили зміну клімату, страждають від неї більше (приклад: острівні держави, африканські країни). На внутрішньому рівні – вразливі верстви (маломобільні, бідні громади) тяжче переносять катаклізми. Є ризик, що фінансовий сектор просто вийде з найбільш ризикових зон, залишивши їх напризволяще (наприклад, якщо перестануть страхувати узбережжя, люди там опиняться беззахисними). Рекомендація: реалізувати принцип «справедливого переходу» (Just Transition). Це означає, що багаті країни та компанії мають допомогти біднішим адаптуватися. На практиці – збільшувати фінансування кліматичної адаптації в країнах, що розвиваються, прощати борги в обмін на «зелені» дії, створювати страхові фонди від кліматичних катастроф для найбідніших. Під час COP27 було погоджено створення фонду «Loss and Damage» – важливо, щоб він запрацював на повну. Також соціальний компонент ESG має забезпечувати, щоб нікого не залишили осторонь: створювати нові робочі місця в зеленій економіці для тих, хто втрачає їх у «бурій».

Політичні та регуляторні коливання. Сьогодні уряд підтримує зелений курс – завтра прийшла інша влада, переглянула пріоритети. Бізнесу важко планувати інвестиції, коли немає впевненості в довгостроковій політиці. Приклад – коливання кліматичної політики США від адміністрації Обама до Трампа і знов до Байдена. Рекомендація: закріплювати кліматичні цілі на законодавчому рівні і створювати незалежні інститути для нагляду. Багато країн ухвалили закони про вуглецеву нейтральність до 2050 року, що дає ринкам сигнал незалежно від зміни урядів. Також міжнародні угоди (Паризька, Глазго) створюють рамку, яку важче ігнорувати. Для фінансового сектору важливо мати єдині правила гри, тому взаємне визнання стандартів (між ЄС, США, Китаєм) бажане, щоб уникнути регуляторного арбітражу і плутанини.

Ризик «зелених» бульбашок та неефективного розподілу капіталу. Коли в певну сферу вливається багато грошей швидко, є небезпека перегріву. Деякі аналітики застерігають: чи не формується бульбашка в акціях відновлюваної енергетики або електромобілів, де мультиплікатори дуже високі? Чи всі зелені облігації реально ефективні, чи іноді це данина моді? Рекомендація: ретельний аналіз і диверсифікація. Інвесторам слід оцінювати проекти не тільки за «зеленим ярликом», а й за фундаментальними показниками. Регуляторам –

стежити за якістю «зелених» проектів (таксомія тут допомагає). Якщо ж виявляються перегриви, можливо, варто м'якше стимулювати – наприклад, поступово вводити вимоги, щоб не всі кинулися одночасно. Також варто розширювати поняття «перехідних» проектів – інвестувати в поступове поліпшення брудних галузей теж потрібно, бо не можна всю енергетику одразу замінити тільки сонцем і вітром без перехідних технологій.

Війни та геополітичні конфлікти. На жаль, приклад України показав, що війна може відсунути кліматичний порядок денний на другий план тимчасово – коли стоїть питання виживання. Інший геополітичний аспект: деякі країни можуть використати свої енергоресурси як зброю (в 2022 Росія маніпулювала газом, що призвело до енергокризи в Європі). Це може уповільнити зелений перехід у короткостроковій перспективі (ЄС змушений був тимчасово більше вугілля спалювати), але довгостроково навпаки прискорює відмову від викопного імпорту. Рекомендація: навіть в кризових ситуаціях намагатися дотримуватися стратегічного курсу. Для України важливо інтегрувати зелену відбудову навіть під час воєнних викликів. Для ЄС – використовувати кризу як імпульс до ще більшої енергонезалежності через ВДЕ. Інвесторам – розуміти, що сталість бізнесу включає і його стійкість до конфліктів, тобто оцінювати і геополітичні ризики.

Переходячи до позитиву, сформулюємо рекомендації, які вже очевидні із вищесказаного, одним списком.

Враховувати кліматичні ризики у всіх фінансових рішеннях. Кожна фінансова установа має інтегрувати кліматичний ризик-менеджмент: від аналізу кредитоспроможності позичальників (чи не затопить фабрику, чи не вдарить по бізнес-моделі вуглецевий податок) до управління інвестиційним портфелем (стрес-тести на різкі зміни цін на нафту, на серії катастроф тощо). Це схоже на те, як свого часу фінансові інститути почали повсюдно враховувати ІТ-ризики або ризики кібербезпеки.

Диверсифікувати портфелі з урахуванням клімату. Інвесторам радять не класти всі яйця в кошик вразливих галузей. Нехай частина портфеля буде в стійких до клімату активах – наприклад, в інфраструктурних проектах адаптації, в компаніях з низьким вуглецевим слідом, в регіонах з меншою небезпекою стихійних лих. Якщо маєте активи у високоризикових зонах – хеджуйте (через страхування чи деривативи).

Використовувати інноваційні фінансові інструменти. Як згадувалось, на допомогу приходять зелені облігації, перехідні облігації, катастрофічні облігації. Їх треба активно застосовувати. «Зелені» облігації дозволяють залучити кошти під конкретні екопроекти і зацікавити ESG-інвесторів (Україні варто подумати про випуск суверенних зелених облігацій на відбудову). Cat bonds допоможуть розділити тягар катастроф – урядам варто розвивати цей

ринок спільно зі страховиками. Суспільно-приватне партнерство теж ключ: наприклад, облігації, де частину ризику бере на себе держава (гарантією), а частину – приватні.

Впроваджувати стратегії декарбонізації в бізнесі. Кожна компанія повинна мати план скорочення своїх викидів парникових газів і переходу на чисту енергію. Це не тільки екологія – це зниження перехідних ризиків. Менше викидів – менше майбутніх витрат на квоти або податки, менше ймовірність опинитися під регуляторним тиском. Інвестори вже питають ці плани – тож це і питання доступу до капіталу. Такі плани мають бути реалістичними, з проміжними цілями (2025, 2030 тощо), і бажано валідувати їх через ініціативи типу Science-Based Targets.

Адаптуватися до фізичних змін клімату. Інфраструктура, міста, підприємства повинні врахувати, що клімат вже інший. Треба будувати дамби, вдосконалювати дренаж у містах, робити резервні енергосистеми, впроваджувати посухостійкі сорти культур і технології зрошення тощо. Інвестиції в адаптацію часто окупаються, бо кожен долар, вкладений у запобігання стихійним лихам, економить кілька доларів на ліквідації наслідків. Фінансові установи можуть підтримати проекти адаптації дешевими кредитами або страховими продуктами з умовами на «зелене» відновлення (наприклад, якщо будинок страхується від повені, то виплата більше, якщо відбудуєш його з підняттям рівня фундаменту).

Міжнародна співпраця і координація. Кліматична криза – глобальна, і відповіді теж мають бути узгодженими. Міжнародні організації повинні продовжувати відігравати провідну роль: ООН – контролювати виконання Паризької угоди, МВФ – включати кліматичні ризики у свої консультації з країнами, Базельський комітет – розробити рекомендації для банків по капіталу під кліматичні ризики, кредитні рейтингові агентства – вбудувати ці фактори в рейтинги країн і компаній. Дуже перспективною є діяльність NGFS: обмін кращими практиками між центральними банками вже дав плоди, треба продовжувати. Також є сенс створювати регіональні кліматичні фонди (наприклад, для Східної Європи, Південно-Східної Азії), щоб спільно фінансувати адаптаційні заходи і страхувати один одного.

Просвіта і підготовка кадрів. Фінансовий сектор потребує нових знань. Треба навчати кліматичних аналітиків, ESG-менеджерів, інженерів з адаптації. Університети і бізнес-школи вже вводять курси з кліматичних фінансів. Компаніям варто інвестувати в підвищення кваліфікації своїх ризик-менеджерів на теми ESG. Культура усвідомлення ризиків має просочитися на всі рівні – від топ-менеджера до рядового трейдера. Тоді і рішення будуть прийматися більш виважено.

На завершення, важливо зазначити: хоча кліматичні ризики – це величезний виклик, він же є і потужним стимулом для позитивних змін у фінансовій системі. Від того, наскільки успішно фінансові установи реалізують свою політику з урахуванням клімату, залежатиме і стабільність, і сталий розвиток економіки.

Фінансовий сектор, підлаштовуючись під нові реалії, може стати локомотивом переходу до зеленої економіки. Капітал, спрямований у правильне русло, здатен прискорити впровадження чистої енергії, електротранспорту, еко-інновацій, зробити міста та села більш стійкими. Міжнародні організації та спільні зусилля країн відіграють тут особливу роль – координуючи стандарти, надаючи фінансування тим, хто його потребує, і забезпечуючи, щоб ніхто не залишився на узбіччі зеленого прогресу. Угоди на кшталт Паризької – це дороговказ, але потрібна щоденна наполеглива праця, щоб цілі перетворилися на реальність. Отже, фінансові ринки та глобальні інвестиції входять у нову епоху – епоху, де кліматичні фактори визначатимуть правила гри. Студенти фінансів вивчають тепер не лише відсоткові ставки і дисконтовані потоки, а й вуглецеві бюджети та кліматичні сценарії. І це правильно: світ змінюється, і фінансисти повинні змінюватися разом з ним. Сподіваюсь, наша «жива» дискусія сьогодні допомогла показати масштаб проблеми і надихнула на активні дії. Адже, як казав один банкір, «кліматичний ризик – це надто важливий ризик, щоб залишити його екологам; фінансисти мусять стати частиною розв’язання». Пам’ятаймо про це і рухаймося до стійкого, зеленого майбутнього разом.

Мар'ян МИХАСЬКІВ

*Студент Західноукраїнського
національного університету*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ АДАПТАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ ДО ВИКЛИКІВ ЗМІНИ КЛІМАТУ

У ХХІ столітті кліматичні зміни набули статусу одного з визначальних чинників, що впливає на динаміку розвитку світової економіки. Підвищення середньорічної температури, екстремальні погодні явища, танення полярних льодовиків і підняття рівня світового океану створюють серйозні загрози для економічної стабільності, продовольчої безпеки та міжнародної торгівлі. В цих умовах міжнародна економічна система стикається з необхідністю адаптації до нових реалій, що вимагає не лише перегляду економічних моделей, але й впровадження інноваційних механізмів реагування.

Погіршення кліматичних умов призводить до руйнування критично важливої інфраструктури, що, у свою чергу, розриває глобальні ланцюги постачання товарів та послуг. Особливо вразливими є сільськогосподарські ринки, які через зростання ризику неврожаю стикаються з нестабільністю та підвищенням цін. Водночас збільшується вартість страхування виробничих потужностей, що безпосередньо впливає на собівартість кінцевої продукції та конкурентоспроможність на світових ринках.

Фінансові ринки дедалі більше враховують кліматичні ризики. Активи, пов'язані з викопними енергоносіями, втрачають цінність на тлі політики декарбонізації. Страхові компанії та банки підвищують вимоги до оцінки кліматичних загроз, що стимулює переорієнтацію інвестицій на "зелені" ініціативи та проекти сталої енергетики. Так формується новий напрямок фінансів — Green Finance, що поступово змінює ландшафт міжнародного інвестування.

Негативний вплив змін клімату найбільше відчувають країни, що розвиваються, особливо регіони з низьким рівнем доходу. Процеси пов'язані з кліматичною міграцією посилюють навантаження на економіки приймаючих країн і загострюють соціальну напругу. Водночас доступ до сучасних екологічних технологій залишається нерівномірним, що розширює розрив між багатими і бідними державами.

Таким чином у світовій економіці виникає потреба у формуванні нових моделей зростання, орієнтованих на зменшення вуглецевого сліду. Водночас актуалізується створення глобальних екологічних стандартів і принципів корпоративної відповідальності. Зростає попит на фахівців із компетенціями у сфері сталого розвитку, енергоефективності та управління природними ресурсами.

Одним з пріоритетних напрямків є формування відповідної митної політики. Наприклад впровадження "вуглецевих мит" (Carbon Border Adjustment Mechanism — CBAM) Європейським Союзом демонструє, що екологічні аспекти дедалі більше інтегруються в торговельну політику. Це стимулює країни до гармонізації своїх екологічних норм відповідно до вимог Світової організації торгівлі (СОТ) та сприяє поширенню сертифікації сталого виробництва серед експортерів.

Ключовим завданням стає активне стимулювання розвитку відновлюваних джерел енергії: сонячної, вітрової, геотермальної. Розширення використання водневої енергетики та впровадження технологій уловлювання й зберігання вуглецю сприяють зниженню глобальних викидів парникових газів. Підтримка енергоефективних технологій стає важливим чинником модернізації виробничих процесів.

Інноваційна діяльність у сфері чистих технологій набуває ключового значення. Підтримка стартапів, розробка новітніх енергетичних рішень і використання цифрових технологій (штучний інтелект, великі дані, Інтернет речей) дають змогу підвищити ефективність контролю за змінами клімату та прискорити адаптаційні процеси.

У даному контексті кліматична дипломатія стає важливим елементом міжнародних відносин. Укладення міжнародних угод (Паризька кліматична угода, домовленості на самітах COP) сприяє координації зусиль країн у боротьбі зі змінами клімату. Міжнародні фінансові установи, такі як Світовий банк, МВФ та Зелений кліматичний фонд, активно залучають ресурси для фінансування проектів із пом'якшення кліматичних ризиків та адаптації до нових умов.

Отже кліматичні зміни становлять один із найбільших викликів для сучасної системи міжнародних економічних відносин. Економічні системи змушені змінюватися, інтегруючи у свою діяльність принципи сталого розвитку та кліматичної відповідальності. Майбутнє світової економіки залежатиме від здатності країн співпрацювати, мобілізувати інноваційний потенціал і забезпечувати справедливий перехід до "зеленої" економіки. Від ефективності цих зусиль залежить не лише економічне процвітання, а й якість життя майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. IPCC. *Climate Change 2023: Synthesis Report*. — Geneva: Intergovernmental Panel on Climate Change, 2023. — 142 p.
2. Stern, N. *The Economics of Climate Change: The Stern Review*. — Cambridge: Cambridge University Press, 2007. — 712 p.
3. World Bank. **World Development Report 2023: Adaptation to a Changing Climate**. — Washington, DC: World Bank, 2023.

4. *European Commission. Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) — Official Website.* [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://ec.europa.eu>
5. *OECD. Green Finance and Investment: Mobilising Bond Markets for a Low-Carbon Transition.* — Paris: OECD Publishing, 2022. — 98 p.
6. *United Nations. Paris Agreement.* — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://unfccc.int>

СЕКЦІЯ 2. ГЛОБАЛЬНА, РЕГІОНАЛЬНА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Секція організовується в рамках реалізації проекту фундаментальних наукових досліджень «Модель регіональної безпеки: економічні й технічні аспекти сталого розвитку та цивільного захисту під час війни» (реєстраційний номер: 0124U000063)

Модератор: д.е.н., проф. Марія ЛИЗУН

Mariia LYZUN

*Doctor of Science (Economics), Professor
of International Economics Department,
West Ukrainian National University*

REGIONAL SECURITY ISSUES FOR CENTRAL AND EASTERN EUROPE

The security of the countries of Central and Eastern Europe is closely linked to the development of the transatlantic partnership, the effective functioning of NATO and the European Union, as well as to maintaining stability in relations with neighboring states. In the face of new threats, especially after the full-scale Russian invasion of Ukraine, regional cooperation in the field of security is becoming increasingly important.

The Russian military invasion of Ukraine has fundamentally changed the security situation in Central and Eastern Europe. The Central and Eastern European region is at the center of geopolitical shifts and faces a complex of threats that are exacerbated by rapid digitalization and complex regional dynamics [1; 2]. One of the most acute problems for CEE remains the spread of military threats from the Russian Federation, which creates a direct risk of invasion of other states in the region, especially those that share borders or have historically been in its sphere of influence. Such a threat can manifest itself not only in the form of open aggression, but also through hybrid attacks, which include the use of irregular military formations, political pressure and economic blackmail.

In parallel with military threats, cyber threats are growing rapidly, turning into an equally destructive tool of influence. The CEE region, which is actively integrating into the digital economy, is becoming particularly vulnerable [3]. There is an increase in the number of attacks on state institutions and critical infrastructure.

Economic instability related to wars and global challenges is another significant threat. Conflicts such as the war in Ukraine are disrupting regional economic relationships, disrupting supply chains and deterring investment. This leads to rising inflation, unemployment and a general deterioration in the standard of living of the population. Global challenges such as climate change, pandemics and geopolitical conflicts outside the region also have a direct impact on economic stability, creating additional crises of their own [4; 5]. CEE countries, often with less diversified economies, are more vulnerable to shocks originating from outside. Instability creates favorable conditions for the risk of illicit arms trafficking and terrorist acts. This increases the threat to internal security, facilitating the activities of terrorist groups and criminal syndicates. CEE countries, located at the crossroads of migration routes and trade routes, are particularly vulnerable to this phenomenon [6].

The countries of Central and Eastern Europe have always played a key role in Ukraine's foreign trade relations. Before the full-scale Russian invasion, Ukraine's trade relations with the countries of CEE were stable and developed within the framework of traditional partnerships. However, the blockade of sea routes, the destruction of infrastructure and the disruption of traditional logistics chains in the east and south of Ukraine forced Ukrainian businesses to radically reconsider their trade routes. It is the CEE countries that share borders with Ukraine and are members of the European Union that have become the main transit corridors for Ukrainian exports and imports. In 2024, the total trade turnover between Ukraine and the countries of Central and Eastern Europe reached 30.26 billion US dollars. This is almost 70% more than the figure for 2020, demonstrating the rapid deepening of economic relationships. The key drivers of this growth have been countries such as Poland, the Czech Republic, Romania and Slovakia, which have firmly established themselves as Ukraine's most important trading partners in the region. The strengthening of trade relations with Poland is particularly impressive. In 2024, the volume of bilateral trade with Poland reached 11.69 billion US dollars, which is almost twice the level of 2020 [7].

The countries of Central and Eastern Europe (Poland, the Czech Republic, Slovakia, Romania, Hungary) are faced with the need to strengthen their defense capabilities and revise their national security strategies. The strategic documents of these countries attach great importance to issues such as cybersecurity, information confrontation, strengthening the armed forces, and the development of regional cooperation [8].

The current security landscape paves the way for enhanced cooperation between the EU and NATO to strengthen stability and security in the Eastern Partnership

countries. NATO, together with the EU countries and in particular with the countries of Central and Eastern Europe, have mutual interests in working closely to eliminate strategic, operational, and tactical vulnerabilities, as well as to increase their joint resilience in confronting security threats. A single strategy can complement the EU's ongoing efforts to strengthen European security and defense capabilities [9; 10].

Thus, the security of Central and Eastern Europe is an integral part of the broader European security architecture. How the countries of the region adapt to new conditions, strengthen partnerships and modernize their institutions will determine not only their well-being, but also the future of stability on the entire continent. Key areas for ensuring security include investments in technological innovation, the development of cyber defense, the adaptation of defense mechanisms to new challenges and the strengthening of collective defense systems.

References

1. Табатадзе Т. Перегляд ролі ЄС у безпековому вимірі країн Східного партнерства. 17 липня 2024 р. URL: www.meig.ch
2. Лизун М.В. Моделі економічного зростання світової та української економіки. Журнал європейської економіки. Тернопіль. 2006. №2(5). С.161-170.
3. Загальний огляд відносин Україна-ЄС (2024). Представництво України при ЄС. <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/zagalnij-oglyad-vidnosin-ukrayina-yes>
4. Lishchynskyy, I., & Lyzun, M. (2020). Conceptual visions of regional and global security. *Herald of Economics*, 2(96), 148–161. <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.148>
5. Tskhovrebadze, T., Putkaradze, K. & Zerekidze, Z. (2023). Rethinking European security: the strategic nexus after Russian-Ukraine war. *Journal of Liberty and International Affairs*, 9(3), 518-530. <https://doi.org/10.47305/JLIA2393629t>
6. Savelyev, Y., Lyzun, M., Kuryliak, V., & Lishchynskyy, I. (2021). Economic integration of the Visegrad Four and Ukraine in the context of historical narratives and global challenges. *European Journal of Sustainable Development*, 10(2), 44–58. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p44S>
7. Державна служба статистики України (2025). Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами з країнами ЄС. <https://ukrstat.gov.ua>
8. Lyzun, M., Lishchynskyy, I., Savelyev, Y., Kuryliak, V., Darvidou, K. (2021). Transformation of Ukrainian Automotive Industry in the Context of Electromobility: Applying the Experience of Visegrad States. *SHS Web of Conferences 100, 01018 (2021)*, *SHS Web of Conferences 100, 01018* <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110001018>
9. Lishchynskyy I., Lyzun M., Kuryliak V., Komar N. Benchmarking of local production systems in Eastern Europe and Ukraine. *Management & Gouvernance*. 2017. № 17. С. 15–26.
10. Warsaw Security Forum (2023). Annual Report “Central and Eastern Europe (CEE) as a New Center of Gravity: Recommendation on Strengthening Regional, European and Transatlantic Security”. https://warsawsecurityforum.org/wp-content/uploads/2023/09/WSF2023_raport_20-09_WEB.pdf
11. Ліщинський, І. (2016). Стратегія формування полюсів зростання в Болгарії. Вісник Тернопільського національного економічного університету, (3), 61-71.

Ігор ЛИЩИНСЬКИЙ

д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету

СМАРТ-РЕГІОНИ: ЦИФРОВІ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА БЕЗПЕКИ

Цифровізація економіки стає ключовим фактором розвитку регіонів у ХХІ столітті, формуючи концепцію «смарт-регіонів». Використання сучасних цифрових технологій сприяє підвищенню конкурентоспроможності територій, оптимізації ресурсів та забезпеченню економічного зростання. Розвиток смарт-регіонів є актуальним напрямом досліджень у сфері цифрової економіки та управління. Глобалізація, автоматизація та цифрові технології кардинально змінюють регіональну економіку, створюючи нові можливості для зростання, а також нові виклики, пов'язані з кібербезпекою та технологічною стійкістю.

Смарт-регіони – це територіальні утворення, які активно використовують цифрові технології для управління ресурсами, покращення рівня життя населення та підвищення економічної ефективності.

Схема ключових характеристик смарт-регіонів наведена в рис. 1.

СМАРТ-РЕГІОНИ

└─Інтеграція цифрових платформ

- Електронне урядування
- Муніципальні інформаційні системи
- Цифровий контроль та аналітика

└─Розвиток інфраструктури

- Інтернет речей (IoT)
- Великі дані (Big Data)
- Штучний інтелект (AI)

└─Сталий економічний розвиток

- Автоматизація бізнес-процесів
- Оптимізація ресурсів
- Екологічні технології

└─Кібербезпека

- Захист даних
- Системи кібермоніторингу
- Технологічна стійкість

Рис. 1. Ключові характеристики смарт-регіонів

Сучасні економічні стратегії для смарт-регіонів базуються на наступних підходах:

1. Розвиток цифрової інфраструктури, що включає інноваційні транспортні системи, енергетичні мережі та автоматизовані системи управління.

2. Інвестиції у високотехнологічний бізнес, які стимулюють інноваційну діяльність та залучення міжнародного капіталу.

3. Інтеграція блокчейн-технологій для забезпечення прозорості фінансових операцій та підвищення ефективності управління.

Разом із впровадженням цифрових технологій у різні аспекти регіонального управління виникає низка загроз, пов'язаних із кібербезпекою та технологічною стійкістю. Смарт-регіони, які активно використовують Інтернет речей (IoT), великі дані (Big Data), штучний інтелект (AI) та автоматизовані системи управління, стають мішенню для кіберзлочинців та зловмисних атак. Тому забезпечення безпеки цифрових процесів є критично важливим для збереження стабільності та ефективності функціонування регіонів.

Одним із ключових аспектів кіберзахисту є захист критичної інфраструктури. До неї належать енергетичні мережі, транспортні системи, водопостачання, фінансові сервіси та державні інформаційні платформи. Атаки на ці об'єкти можуть спричинити серйозні економічні та соціальні наслідки, включаючи збій у постачанні ресурсів, параліч логістичних процесів та втрату конфіденційних даних. Для мінімізації ризиків використовуються сучасні технології шифрування, багаторівневі системи автентифікації, а також регулярний моніторинг загроз у реальному часі.

Не менш важливим напрямом є розвиток систем штучного інтелекту для аналізу загроз та реагування на інциденти. AI-технології можуть оперативно ідентифікувати аномальні активності у цифрових мережах, виявляти потенційні кібератаки та автоматично запускати механізми протидії. Використання машинного навчання дозволяє підвищити ефективність захисту, аналізуючи великий масив даних та прогнозуючи можливі сценарії атак. У смарт-регіонах впроваджуються AI-боти для кібермоніторингу, автоматизовані платформи для управління безпекою та інтегровані кіберзахисні комплекси для критичних об'єктів інфраструктури.

Окреме місце займає формування правових стандартів регулювання цифрової безпеки та захисту даних. В умовах глобальної цифровізації регіональні влади повинні створювати законодавчі механізми, спрямовані на захист персональної інформації, регулювання використання штучного інтелекту та встановлення норм доступу до державних інформаційних систем. Впровадження відповідних регуляторних стандартів забезпечує довіру громадян до цифрових сервісів, сприяє підвищенню рівня кіберзахисту та створює умови

для безпечної взаємодії між бізнесом, державою та користувачами цифрових платформ.

Таким чином, безпека цифрових процесів у смарт-регіонах є багатокомпонентною системою, яка включає технологічні, правові та управлінські аспекти. Впровадження передових інструментів кіберзахисту, розвиток AI-рішень та формування чітких правових норм сприяє ефективному та безпечному функціонуванню цифрових регіональних структур у сучасних умовах глобальної цифрової трансформації.

Розвиток смарт-регіонів у світі демонструє значні досягнення у сфері цифрової трансформації, інтеграції інноваційних технологій та сталого розвитку. Аналіз міжнародного досвіду дозволяє виділити три передові регіони, які успішно реалізували цифрові стратегії для економічного зростання та підвищення безпеки.

Сінгапур став одним із провідних смарт-регіонів завдяки глибокій інтеграції цифрових технологій у державне управління. Місто-державою активно використовує штучний інтелект (AI) для автоматизації муніципальних процесів, управління транспортною системою, розподілу ресурсів та аналізу великих даних (Big Data). Однією з ключових ініціатив є система «Smart Nation», яка дозволяє об'єднувати урядові, комерційні та соціальні дані для прийняття більш точних рішень та покращення якості життя населення.

Амстердам є прикладом гармонійного поєднання цифрових інновацій із екологічними рішеннями. Його стратегія «Amsterdam Smart City» спрямована на впровадження енергоефективних систем, інтеграцію Інтернету речей (IoT) у міську інфраструктуру та розвиток сталої мобільності. Використання «розумного освітлення», яке адаптується до руху пішоходів і транспорту, а також автоматизованих платформ для моніторингу енергоспоживання, робить місто одним із найекологічніших цифрових регіонів світу.

Шеньчжень відомий як головний технологічний хаб Китаю, де зосереджені провідні компанії, такі як Huawei, Tencent та DJI. Завдяки стратегічним інвестиціям у цифрову економіку, місто активно розвиває екосистему стартапів, штучний інтелект, 5G-зв'язок і фінансові технології. Велика увага приділяється автоматизованому виробництву, роботизованим технологіям та розумному міському плануванню, що робить Шеньчжень одним із найбільш інноваційних смарт-регіонів світу.

Таким чином, кожен із цих регіонів демонструє унікальний підхід до цифровізації та економічного зростання, інтегруючи технології для покращення управління, екологічної стійкості та технологічного прориву. Вони слугують зразком для інших територій, які прагнуть впроваджувати стратегії розумного регіонального розвитку

Отже, цифровізація регіонів є стратегічним напрямом сучасного розвитку економіки, що поєднує економічну ефективність та безпеку. Формування смарт-регіонів потребує інтегрованого підходу, спрямованого на баланс між технологічним прогресом, кіберзахистом та стійким розвитком.

Список використаних джерел:

1. *European Commission. (2018). Digital innovation hubs in smart specialisation strategies. Joint Research Centre. Retrieved from https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC113111/digital_innovation_hubs_in_smart_specialisation_strategies_pdf_final.pdf*
2. *Tsilimigkas, G., & Papageorgiou, M. (2021). The governance of smart regions in peripheral areas. Urban Science, 9(5), 143. Retrieved from <https://www.mdpi.com/2413-8851/9/5/143>*
3. *Lyshchikova, J. (2020). The 'smart region' concept: The implementation of digital technology. ResearchGate. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Julia-Lyshchikova/publication/342678568_The_'Smart_Region'_Concept_The_Implementation_of_Digital_Technology/links/5f00737d92851c52d616f848/The-Smart-Region-Concept-The-Implementation-of-Digital-Technology.pdf*
4. *Ліщинський, І. О. (2018). Глокалізація, фрагментація та альтернативні візії внутрішніх гео економічних суперечностей. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, (22 (2)), 77-81.*
5. *Kuryliak V., Lishchynskyy I., Lyzun M., Komar N. Benchmarking of Local Production Systems in Eastern Europe and Ukraine. Management & Gouvernance. 2017. No17. P.15-28*
6. *Ліщинський, І. (2016). Стратегія формування полюсів зростання в Болгарії. Вісник Тернопільського національного економічного університету, (3), 61-71.*

Тетяна ГОНЧАРУК-ЧОЛАЧ

д. філос. н., професор Західноукраїнського національного університету

Оксана ДОКАШ

д. політ. н., доцент Західноукраїнського національного університету

ВПЛИВ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ НА ЄВРОПЕЙСЬКУ ПОЛІТИКУ

Протекціонізм і економічна ізоляція - це явища, які в сучасному глобальному світі набувають все більшої популярності серед окремих країн. Вони передбачають застосування економічних заходів для обмеження зовнішньої торгівлі та захисту внутрішнього ринку від конкурентів з-за кордону. Протекціоністські політики можуть включати введення митних бар'єрів, квот, субсидій для національних виробників, обмеження іноземних інвестицій, а також підвищення вимог до експортно-імпортних операцій [4, с. 95]. Економічна ізоляція, у свою чергу, передбачає відмову від активної участі в міжнародній торгівлі і прагнення до максимального самозабезпечення через обмеження імпорту та закриття ринку для іноземних товарів та послуг. Сучасний світ стає все більш фрагментованим в економічному і політичному плані, і ці процеси не оминають Європейський Союз [2, с. 45]. В умовах постійних змін на глобальному ринку, зокрема через торгові війни між США і Китаєм, вихід Великої Британії з ЄС (Brexit), а також зростання націоналістичних настроїв у різних країнах, Європейський Союз стикається з необхідністю коригувати свою економічну і зовнішньоекономічну стратегію. Ці зміни вимушують країни ЄС переглядати свою торгову політику, намагаючись адаптувати її до нових реалій та запобігти економічним втратам, що можуть бути спричинені глобальними економічними потрясіннями [5, с.217].

Протекціонізм і економічна ізоляція стають не лише економічними феноменами, а й політичними інструментами, які впливають на взаємодію країн ЄС як всередині Союзу, так і на його зовнішні відносини з іншими великими економіками. Якщо протекціоністські заходи можуть бути застосовані для захисту національних економік, то економічна ізоляція загрожує зменшенням глобальної конкурентоспроможності Європи та ускладнює її роль на міжнародній арені. Одним з основних аспектів впливу протекціонізму на ЄС є зміна структури внутрішньої економічної політики. Країни-члени ЄС мають різні рівні економічного розвитку, і ті, хто менш інтегрований в глобальні економічні процеси, можуть отримувати певні вигоди від економічної ізоляції. Однак для більш відкритих економік, таких як Німеччина та Франція, протекціонізм і економічна ізоляція можуть призвести до серйозних

економічних втрат через зниження обсягів міжнародної торгівлі та ускладнення доступу до нових ринків. Ще одним важливим аспектом є те, що глобалізація та зростання міжнародної торгівлі стали основою для економічного зростання Європи після Другої світової війни. Тому обмеження економічних зв'язків через протекціоністські політики може призвести до зниження ефективності європейських компаній та зменшення їх інноваційної спроможності. У свою чергу, це також може спричинити внутрішні економічні дисбаланси в самих країнах-членах ЄС. Протекціоністські заходи також можуть поставити під загрозу єдину зовнішньоекономічну політику ЄС. Європейський Союз завжди намагався виступати як єдиний торговельний блок на світовій арені, укладаючи угоди з іншими країнами та регіонами. Однак, у разі посилення протекціоністських настроїв всередині Союзу, національні уряди можуть почати діяти на власний розсуд, укладаючи двосторонні угоди, що суперечить єдиній політиці ЄС [3].

Не менш важливим є і питання щодо глобальних економічних відносин ЄС з іншими країнами та регіонами. Протекціонізм може негативно вплинути на спроможність ЄС ефективно вести переговори з такими великими економіками, як Китай, США або Індія. У той час як протекціоністська політика може виглядати як короткостроковий захист національних інтересів, вона може мати серйозні наслідки для довгострокових економічних відносин з цими країнами. Відтак, протекціонізм та економічна ізоляція вимагають від ЄС активного перегляду як внутрішніх економічних політик, так і стратегії взаємодії з глобальними партнерами. У наступних частинах ми детальніше розглянемо, як ці процеси впливають на економіку ЄС, політику внутрішнього ринку, а також на його зовнішні відносини з іншими країнами.

Протекціонізм і економічна ізоляція мають численні наслідки для Європейського Союзу, як у внутрішньому, так і у зовнішньому контексті. В умовах глобальної фрагментації і непередбачуваних змін на світовій арені ЄС стикається з серйозними викликами, що вимагають адаптації його політики до нових економічних реалій [1, с. 17]. З одного боку, протекціонізм може здатися спокусливим інструментом для захисту національних інтересів, особливо в умовах економічної нестабільності або конкуренції з великими економіками, як США і Китай. Встановлення торгових бар'єрів, квот та субсидій для місцевих виробників можуть підтримати певні сектори економіки. Проте, на практиці це призводить до значних економічних втрат для всього Європейського Союзу. Зниження рівня торгівлі, ускладнення доступу до нових ринків і зменшення інвестицій можуть ослабити економічну спроможність ЄС, що поставить під загрозу його конкурентоспроможність на світовій арені.

Економічна ізоляція, хоча і може захистити деякі внутрішні ринки, створює серйозні виклики для європейської економіки в цілому. ЄС, як

найбільший економічний блок у світі, активно залежить від зовнішньої торгівлі, і будь-які спроби зменшити ці зв'язки через протекціоністські заходи загрожують зниженням ефективності виробництва, інновацій і технологічного розвитку. Закриті ринки можуть також призвести до економічної нерівності серед країн-членів, посилюючи розрив між розвиненими і менш розвиненими державами ЄС [7, с. 280]. Водночас, ці зміни можуть мати важливі наслідки для зовнішньої політики ЄС. Протекціонізм, особливо якщо він поширюється на всіх рівнях економічної взаємодії, може ускладнити збереження лідерства Європи в глобальних питаннях, таких як зміни клімату, права людини і підтримка міжнародних торгових угод. Виникає ризик, що ЄС втратить можливість бути тим «мостом» між різними економічними і політичними блоками, який допомагає забезпечити стабільність і розвиток глобальної економіки. Незважаючи на це, протекціоністські тенденції також можуть підштовхнути Європейський Союз до перегляду своїх стратегій і пошуку нових шляхів інтеграції, що дозволяють зберегти внутрішню економічну стійкість та зовнішню конкурентоспроможність [6, с. 120]. Розвиток нових технологій, зелена економіка, покращення цифрових інфраструктур та підтримка інновацій можуть стати тими елементами, які дозволять ЄС адаптуватися до нових умов і зберегти свою глобальну роль.

Отже, протекціонізм і економічна ізоляція ставлять перед ЄС серйозні виклики, але також і відкривають можливості для переосмислення економічної політики. У довгостроковій перспективі Європейський Союз має знайти баланс між захистом своїх національних економік і збереженням відкритості для міжнародної торгівлі та співпраці. Це вимагатиме гнучкої та стратегічної політики, яка дозволить адаптуватися до змінюваного глобального середовища без втрати економічної та політичної стабільності.

Список використаних джерел:

1. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В., Чигур Р. Ю. Аналітичний екскурс в методичні теорії демократії. Науковий огляд. № 1 (64). 2020. С. 10-20
2. Гончарук-Чолач Т. В., Лазарович М. В., Джугла Н. В. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. С. 38-49
3. Засади співробітництва України з Європейським Союзом (Офіційна інформація представництва України у Європейському Союзі) URL : <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/556.htm>.
4. Мелех О. Протекціонізм у ЄС: вплив на ринкові відносини з країнами-партнерами. Економічний аналіз. 2020 рік. Том 30. № 1. Частина 2. С. 91-99
5. Панченко В. Г. Глобальні виміри неопротекціонізму: теорія і практика. К.: Аграр Медіа Груп, 2018. 618 с.

6. *Bulatova O.V., Panchenko V.G. Regional trade agreements and the dialectics of protectionism and liberalism: new vectors of competitiveness. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. 2018. Вип 15. С. 115–126*

7. *Reznikova N., Panchenko V.G., Bulatova O.V. The policy of economic nationalism: from origins to new variations of economic patriotism // Baltic journal of economic studies. 2018. Vol. 4. P. 274–281*

Максим ЖИВКО

*к.е.н., доцент Західноукраїнського
національного університету*

ЕКОНОМІЧНА ФРАГМЕНТАЦІЯ ЯК ПРОЯВ ЕВОЛЮЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО КАПІТАЛІЗМУ

Глобалізація, яка тривалий час розглядалася як невідворотній вектор розвитку світового господарства, зазнала суттєвих трансформацій, що актуалізували поняття економічної фрагментації. У постпандемічному, постіндустріальному та геополітично поляризованому світі дедалі виразніше проявляються процеси знецінення універсалізму, наростання протекціонізму, регіоналізації виробничих ланцюгів, а також формування альтернативних інституцій міжнародної координації. Усе це зумовлює необхідність переосмислення самої сутності глобального капіталізму – не як моноцентричної моделі, а як множинної, фрагментованої системи з конкурентними етичними, нормативними й економічними стандартами.

Економічна фрагментація, на відміну від тимчасових дисбалансів, є глибинною системною трансформацією, що охоплює інституційні, фінансові, торговельні та технологічні виміри глобального простору. Вона не просто відштовхується від провалів глобалізації, а формує альтернативні контури економічної координації. У таблиці 1 наведено узагальнюючі ключові структурні характеристики двох парадигм, глобалізації та фрагментації, за низкою критично важливих критеріїв, що дає змогу окреслити природу поточних змін у світовій економіці та ідентифікувати ті зсуви, які потребують переосмислення теорій міжнародної економіки, глобального управління та національних стратегій розвитку.

Таблиця 1

Глобалізація vs Фрагментація

Критерій	Глобалізація	Фрагментація
архітектура економіки	централізована, інтегрована	децентралізована, мозаїчна
модель торгівлі	вільна торгівля, лібералізація	регіоналізація, friend-shoring
ланцюги постачання	глобально розосереджені	локалізовані, скорочені
роль держави	мінімальне втручання	активне регулювання, автономія
глобальні інституції	уніфіковані (СОТ, МВФ, СБ)	плюралізм (БРІКС, АІВ)
фінансова система	домінування долара, глобальні ринки	регіональні валюти, СВDC
регуляторні стандарти	уніфікація, гармонізація	конкуренція стандартів
ключові виклики	нерівність, вразливість до шоків	координаційні конфлікти, нестабільність
стратегія компаній	оптимізація витрат, глобальний масштаб	локалізація, стійкість, адаптація

Джерело: побудовано автором на основі [1; 2].

У другій половині ХХ ст. глобалізація набула статусу доміантної парадигми міжнародного розвитку, сформувавши не лише економічну, але й цивілізаційну модель інтеграції країн у світову систему. Суть цієї парадигми полягала у прискоренні транснаціонального руху товарів, капіталу, послуг, технологій і робочої сили. Її реалізація стала можливою завдяки впровадженню низки ключових етапів, серед яких особливе значення мали:

– торговельна лібералізація, що поступово демонтувала тарифні та нетарифні бар'єри між країнами, уможлививши вибуховий ріст обсягів міжнародної торгівлі;

– фінансова дерегуляція, яка розв'язала капітал від національних обмежень і сприяла глобальній мобільності інвестицій та спекулятивного капіталу;

– експансія транснаціональних корпорацій, що стали структурними ядрами нової економічної географії;

– інституційна уніфікація, яка, зокрема, реалізовувалась через гармонізацію норм СОТ, МВФ, Світового банку та інших міжнародних організацій.

Завдяки цим процесам світове господарство набуло рис єдиної функціональної системи, заснованої на розподілі праці, а також на уніфікованих правилах комерційної, фінансової та правової взаємодії. Саме в цей період концепт «глобального добробуту через відкритість» отримав підтримку більшості розвинених країн і був позиціонований як універсальний шлях до модернізації для держав, що розвиваються. Проте вже на початку ХХІ ст. виявилися глибинні обмеження цієї моделі, що спричинили розбалансування її внутрішньої логіки. Насамперед ідеться про п'ять ключових викликів:

1) Соціальна поляризація, попри зростання світового ВВП і середніх рівнів доходу, блага глобалізації розподілялись нерівномірно. Розрив між багатими і бідними країнами, а також між транснаціональними корпораціями та локальними бізнесами зростав. Це створювало нову географію нерівності, «глобалізоване ядро» накопичувало знання, капітал і вплив, тоді як периферія залишалася джерелом дешевої праці, ресурсів і екологічних витрат.

2) Фінансіалізація економіки, високий рівень дерегуляції сприяв гіпертрофованому росту фінансового сектору. Прибутки дедалі більше ґрунтувалися не на виробництві, а на спекулятивних операціях, похідних фінансових інструментах та короткотерміновому арбітражі. Це спричинило відрив капіталу від реального сектору економіки, ослаблення індустріальної бази та посилення нестабільності фінансових ринків.

3) Інституційна асиметрія, глобальні інституції, які мали б забезпечувати справедливе й ефективне управління глобалізацією, демонстрували структурну упередженість на користь країн Глобальної Півночі. Наприклад, у механізмах прийняття рішень МВФ або Світового банку голоси країн із найбільшим

населенням і зростаючою економікою (наприклад, Індії чи Бразилії) залишалися менш вагомими, ніж у держав G7. Це підірвало довіру до глобального управління і стимулювало пошук альтернативних моделей співпраці.

4) Кліматична деградація, глобалізовані ланцюги постачання, що дозволяли максимізувати прибуток за рахунок зовнішніх екологічних витрат, спричинили посилення вуглецевого сліду, деградацію екосистем і зростання кліматичних ризиків. При цьому розподіл екологічного навантаження був вкрай нерівномірним, прибутки концентрувались у транснаціональних центрах, а витрати – на екологічній периферії.

5) Кризогенність глобальної системи, уже на початку XXI ст. відбулася низка криз, що розкрили вразливість глобалізованої економіки до системних шоків. Фінансова криза 2008 р. стала першим масштабним потрясінням, яке поставило під сумнів неоліберальну парадигму. Пандемія COVID-19 лише посилила ці сумніви, продемонструвавши нестійкість надто глобалізованих ланцюгів поставок, уразливість медичної інфраструктури і залежність держав від зовнішніх виробників стратегічних товарів.

Ці п'ять чинників стали своєрідними маркерами «втоми» глобалізації, які не лише ускладнили її подальший поступ, а й створили основу для зародження нової фази – економічної фрагментації. Світ перестав бути цілісним економічним простором із універсальними правилами і єдиними центрами сили. Натомість почали формуватись альтернативні траєкторії розвитку, регіональні платформи, паралельні інституції, ідеологічно поляризовані економічні блоки, оскільки фрагментація не є випадковим збоєм системи, а закономірною відповіддю на її структурну перенапругу. Вона відкриває новий аналітичний горизонт від спрощеної оптики «відкритості–закритості» до складнішої динаміки взаємодії між фрагментами глобального світу, де співіснують взаємозалежність, конкуренція, конфлікт і коеволюція.

Формування нової глобальної структури неможливе без розуміння акторів, які цю структуру створюють або змінюють. Серед них ключову роль відіграють держави-гегемони, ТНК та регіональні блоки, що діють як стратегічні «архітектори фрагментації». США, як колишній гегемон у глобальній ліберальній системі, нині переходять до моделі *friend-shoring* – перенесення критичних виробництв до країн-союзників. Вони активно стимулюють відновлення індустріальної бази, технологічне лідерство в AI, напівпровідниках і оборонному секторі, а також декитайзацію ланцюгів постачання (рис. 1).

Китай, своєю чергою, створює власні інституційні контури: ініціатива «Один пояс, один шлях» перетворилась на повноцінну систему інфраструктурної, торговельної та фінансової координації. Внутрішнє посилення юаня як міжнародної валюти, цифровий юань, запуск екосистеми TikTok есопому – все це елементи «паралельної глобалізації». Європейський

Союз обирає шлях балансу між відкритістю та автономією. Запровадження таких регуляторних інструментів, як СВМ (вуглецеве мито) та GDPR (захист персональних даних), фактично встановлює власні економічні правила гри, що трансформують поведінку не лише європейських, а й глобальних гравців. Країни Глобального Півдня (Індія, Бразилія, Індонезія, ПАР тощо) більше не обмежуються пасивною участю в глобальних процесах. Вони створюють South-South corridors, нарощують фінансову самодостатність, розвивають регіональні банки та нові платформи цифрової торгівлі. Фрагментація дає їм історичний шанс вирватися з ролі «периферії». Транснаціональні корпорації не лише адаптуються, а й активно інституалізують фрагментацію, створюючи регіональні логістичні вузли, подвійні R&D-центри, «дзеркальні» корпоративні структури (одна – під західні вимоги, інша – для ринків Азії чи Близького Сходу).

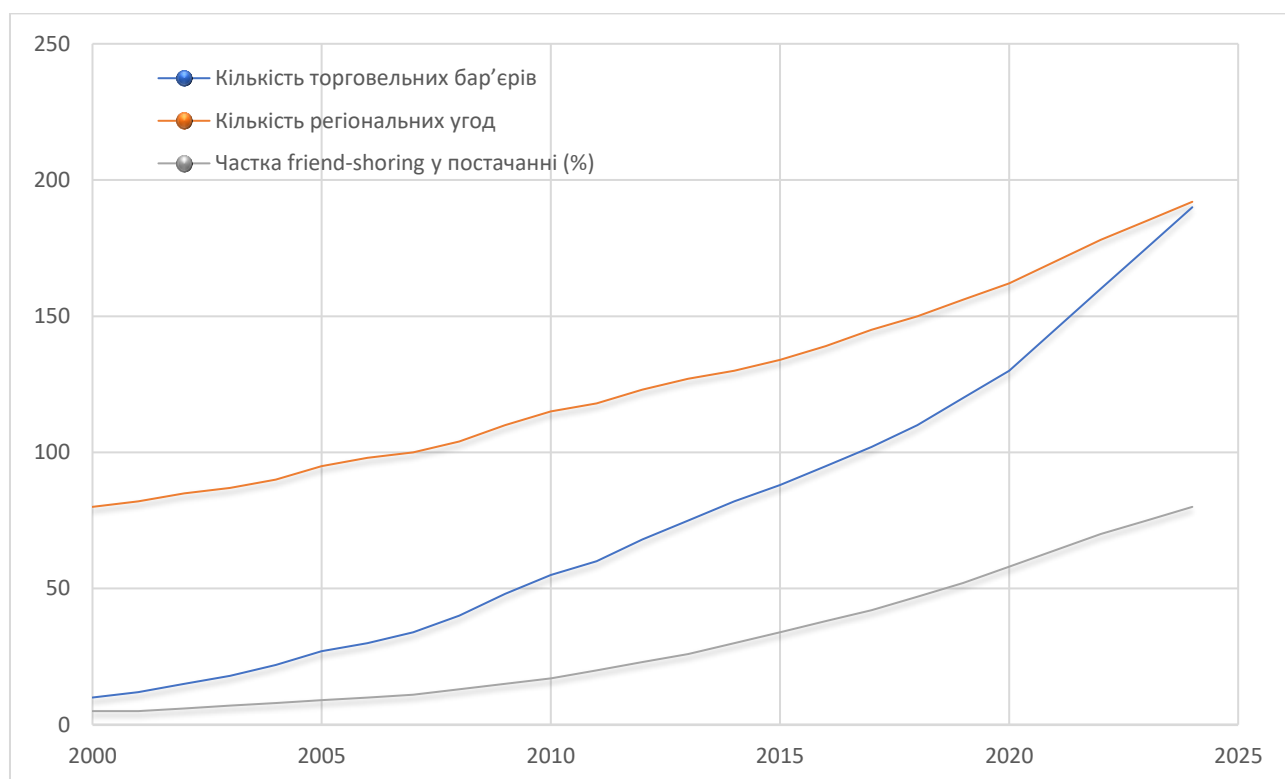

Рис. 1. Динаміка процесів економічної фрагментації у 2000–2024 рр. [3].

Економічна фрагментація матиме довготривалі, глибинні наслідки, які трансформують як структуру світової економіки, так і архітектуру міжнародного управління, оскільки зниження ефективності глобального поділу праці: країни втрачають вигоди від спеціалізації, дублюють виробничі потужності, зростають витрати, інституційна неузгодженість, різні стандарти, норми й вимоги (у сфері ESG, оподаткування, цифрової безпеки) підвищують трансакційні витрати та ускладнюють транснаціональні інвестиції, кліматичне врегулювання ускладнюється, відсутність єдиної системи обліку викидів, подвійне трактування «зелених» технологій, конкуренція екологічних стандартів між блоками. Моделі розвитку країн змінюються, експортно-орієнтована стратегія більше не гарантує

стійкого зростання. Поширюються гібридні моделі з елементами локальної автономії, державного стимулювання, цифрової трансформації [4]. Фінансова фрагментація, посилення регіональних валютних угруповань (юань, рупія, реалі), зростання ролі цифрових валют центральних банків (CBDC), обмеження на рух капіталу, створення альтернатив до SWIFT. Усе це змінює не лише механіку торгівлі чи інвестицій, а й саму логіку міжнародних відносин: від багатосторонності до блокової координації, від глобального консенсусу до локальної адаптації.

Для України економічна фрагментація, хоч і містить серйозні ризики (деінтеграція ринків, посилення конкуренції, технологічна маргіналізація), водночас створює унікальне вікно можливостей для переосмислення моделі своєї участі у світовій економіці. Переосмислення позиції в глобальних ланцюгах вартості війна, енергетичні виклики та необхідність безпеки створюють підґрунтя для нової індустріалізації, орієнтованої на стійкість, експорт інтелектуальних рішень, цифрову інфраструктуру. Активізація регіональної інтеграції Польща, Балтія, Румунія, Туреччина та країни Чорноморського регіону можуть стати партнерами у формуванні нового центру економічного тяжіння, з орієнтацією на безпеку, енергетику, цифрову логістику. Формування зеленої, цифрової та безпекової економіки, Україна має шанс стати європейським полігоном для впровадження кліматичних, кібербезпекових, енергетичних інновацій, враховуючи доступ до фондів, підтримку партнерів і потребу в поствоєнній реконструкції. Участь у формуванні нових глобальних правил у сфері цифрових послуг, data governance, управління кіберпростором – Україна, маючи практичний досвід гібридної війни, може бути нормативним донором, а не лише споживачем готових рішень. Цей шанс може бути реалізований лише за умови розумного багатовекторного прагматизму – поєднання стратегічного бачення, регіонального альянсування, технологічної модернізації та внутрішньої інституційної зрілості.

Аналіз динаміки сучасних трансформацій у світовому господарстві засвідчує, що економічна фрагментація є не просто побічним ефектом глобальних криз чи тимчасовим відхиленням від парадигми ліберальної глобалізації. Вона постає як нова еволюційна фаза глобального капіталізму, що структурує світову економіку за принципами багатополарності, регіоналізму, нормативного плюралізму та технологічної диференціації. Сучасна глобальна економіка дедалі більше втрачає риси централізованої, інтегрованої системи з універсальними правилами гри. Її заміщує мозаїчна структура фрагментів, які співіснують у режимі конкурентної взаємозалежності: співпрацюють, конкурують, конфліктують і адаптуються у межах змінного геоекономічного ландшафту.

Ключовими драйверами фрагментації виступають, посткапіталістичний зсув до цифрової економіки та нових форм вартості (дані, алгоритми, креативність), економічний націоналізм і політика стратегічної автономії держав; формування нових регіональних блоків, які стають суб'єктами глобального впливу, паралельна інституціоналізація через альтернативні до Бреттон-Вудських архітектур, технологічна біполярність і стандартизаційна війна між системами США, Китаю та ЄС. Ці процеси несуть багаторівневі наслідки: зниження ефективності глобального поділу праці, розрив ланцюгів постачання, інституційну невизначеність, складнощі кліматичної координації та фінансову дезінтеграцію. Водночас вони відкривають нові можливості – для країн, здатних гнучко адаптуватися, вибудовувати власну стратегічну суб'єктність і переосмислити роль у світовій економіці.

Україна, у цьому контексті, має потенціал не лише зберегти, а й посилити свою позицію через: інтеграцію в нові регіональні коаліції, технологічну модернізацію, побудову стійкої зеленої економіки, участь у формуванні правил нової цифрової глобалізації. Загалом, фрагментація – це не занепад, а реорганізація. Це історичний виклик, який вимагає від країн і корпорацій стратегічного мислення, гнучких моделей управління та глибокого розуміння нової логіки глобального середовища.

Список використаних джерел:

1. Russo A. *Hyper-globalization and capitalism: socio-political effects of the international economy. International Journal of Sociology and Social Policy. 2021. Vol. 41, No. 5/6. P. 584–596.*
2. Trautwein H.-M. *Globalization, Fragmentation and the Evolution of Economic Thinking. The Review of Keynesian Studies. 2022. Vol. 4. P. 1–20.*
3. Vlados C.M. *The Current Evolution of International Political Economy: Exploring the New Theoretical Divide between New Globalization and Anti-Globalization. Societies. 2024. Vol. 14. No. 135. URL: <https://www.mdpi.com>*
4. Vlados C.M. *The Current Evolution of International Political Economy: Exploring the New Theoretical Divide between New Globalization and Anti-Globalization. Societies. 2024. Vol. 14, No. 8. P. 135.*

Margarita CHEPELYUK

*Doctor of Economics, Associate Professor,
Professor of the Department of
Management and Business Administration
National Aerospace University "Kharkiv
Aviation Institute"*

Yehor BURLAKOV

student Crimson Global Academy

THE ROLE OF BILATERAL ECONOMIC RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND GREAT BRITAIN IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

The current geopolitical situation in Europe, in particular the full-scale war in Ukraine, the withdrawal of the United Kingdom from the European Union (Brexit), as well as the transformation of the European security and economic order, have significantly increased the importance of strategic economic partnership between states. In this context, the deepening of bilateral economic ties between Ukraine and the United Kingdom is of particular importance as one of the important directions for ensuring the stability of the Ukrainian economy, its adaptation to challenges and integration into the European and global space. The United Kingdom is among the leading countries that actively support Ukraine both at the political and economic levels. After Brexit, the United Kingdom intensified its search for new foreign economic partners, which opened up new opportunities for deepening cooperation with Ukraine. The signing of the Agreement on Political Cooperation, Free Trade and Strategic Partnership in 2020 created a legal basis for the further development of economic relations between the countries. British investments, joint trade projects and assistance programs are key elements of stabilizing and rebuilding the Ukrainian economy.

The purpose of this study is to analyze the current state, dynamics and potential for the development of bilateral economic cooperation between Ukraine and the United Kingdom in the context of European integration. Particular attention is paid to studying the effectiveness of the implementation of existing trade agreements, assessing barriers to interaction, as well as formulating recommendations for strengthening economic interaction in strategic sectors - such as energy, digital technologies, the agricultural complex, infrastructure and educational and scientific cooperation.

Economic cooperation between Ukraine and the United Kingdom has a dynamic history, which intensified after Ukraine gained independence. An important milestone was the signing of the Agreement on Political Cooperation, Free Trade and Strategic Partnership in 2020, which provided the basis for bilateral economic relations after Brexit. The change in the format of cooperation with the EU has given impetus to the

formation of new economic mechanisms within the framework of the British-Ukrainian dialogue.

Today, the main items of Ukrainian exports to the UK are agricultural products, metals, IT services. Imports include pharmaceuticals, machinery, and transport. Despite the difficult situation in Ukraine, trade volumes have positive dynamics. The UK is actively opening up access to its market for Ukrainian goods, which creates conditions for the growth of Ukrainian exports.

The UK is among the leading investors in Ukraine, especially in such sectors as energy, finance, IT, and infrastructure. After 2022, British business is focused not only on support, but also on projects related to post-war reconstruction. Bilateral economic forums and partnership programs stimulate cooperation between enterprises, as well as the attraction of British technology and capital to the Ukrainian economy.

The process of Ukraine's European integration stimulates the harmonization of the regulatory environment in accordance with EU standards, which creates transparent conditions for foreign investors, in particular British companies. Harmonization of norms in the areas of trade, finance, intellectual property facilitates the adaptation of British businesses to the Ukrainian market.

The Association Agreement between Ukraine and the EU serves as the basis for deep economic integration and creates the prerequisites for the development of trilateral cooperation "Ukraine - EU - Great Britain". Despite the withdrawal of the United Kingdom from the EU, it retains an interest in economic participation in the region through its own strategic programs to support democratic reforms and market changes in Ukraine.

The conditions of post-Brexit Europe have opened up new opportunities for flexible bilateral dialogue, without the need for unification with EU policy. This allows Ukraine to build economic relations with the United Kingdom on the basis of strategic mutual benefit - taking into account both European integration aspirations and British pragmatism in foreign economic policy.

The process of European integration involves the gradual approximation of Ukrainian legislation to EU norms and standards, covering trade, taxation, competition policy, environmental standards and other areas of the economy. Such harmonization creates the prerequisites for the formation of a transparent, predictable and stable business environment that is attractive to foreign partners, in particular for British investors. Simplification of procedures, reduction of regulatory barriers, improvement of customs and tax administration – all this facilitates bilateral interaction and contributes to the expansion of the economic presence of the United Kingdom in Ukraine.

The Association Agreement between Ukraine and the EU, in particular the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), contributes to the opening of the Ukrainian market to European goods, services and capital. Although the United

Kingdom has left the EU, it remains interested in using the mechanisms of this Agreement as an indirect path to economic interaction with Ukraine. The compatibility of economic standards, common goals in supporting democracy, the rule of law and market reforms make it possible to develop partnership projects that meet both the interests of London and Kyiv's strategic course towards European integration. In this sense, the Agreement plays the role of a "platform of compatibility", even in the triangle "Ukraine - EU - Great Britain".

After leaving the European Union, the United Kingdom has intensified its global economic diplomacy, in particular in regions that are geopolitically important and economically promising. Ukraine occupies an important place in London's new foreign economic strategy as a partner that demonstrates resilience to external challenges, as well as has significant potential for reconstruction and modernization. The conditions of post-Brexit Europe allow Britain to act more flexibly, outside the framework of the EU's common trade policy, which contributes to the creation of unique bilateral instruments to support Ukrainian exports, investment guarantees, military risk insurance, etc. At the same time, Ukraine, striving for EU membership, does not conflict with British interests, which opens up new formats of cooperation.

A study of the current state of bilateral economic relations between Ukraine and the United Kingdom confirms their strategic importance in the context of deep geopolitical transformations in Europe. The UK is not only an economic partner, but also an important ally in the process of restoring and modernizing the Ukrainian economy.

The post-Brexit economic strategy of the UK has created new opportunities for deepening cooperation with Ukraine, regardless of EU policy, but in mutual compliance with European standards. This allows creating unique formats of interaction taking into account the national interests of both states.

In the future, the priorities of bilateral cooperation should be: the development of innovative projects, stimulation of small and medium-sized businesses, educational and scientific partnership, as well as the involvement of British capital in the strategic reconstruction of Ukraine. All this will contribute not only to strengthening the national economy, but also to strengthening the integration potential of Ukraine in the European space.

References:

1. Shevchenko, I. O. (2023). *Antifragile in the global economy as an indicator of economic development. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 6(53), 274–286. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4203>
2. Shevchenko, I. O., Zvarych, I. Ya., & Kravchuk, D. (2022). *Research on the digital trade of the United Kingdom in the context of adaptation for the Ukrainian market. Journal of European Economy*, 21(4), 499–511. <https://doi.org/10.35774/jee2022.04.490>

3. Shevchenko, I. O. (2022). *Integration of the Ukrainian economy into the global economic system. In Implementation of Modern Technologies in Science: Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference (pp. 140–142). Varna, Bulgaria. <https://isg-konf.com/implementation-of-modern-technologies-in-science/>
<https://doi.org/10.46299/ISG.2022.2.13>*

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

Війна в Україні справила потужний і багатовимірний вплив на міжнародний бізнес. Вона змінила торговельні ланцюги, енергетичні ринки, інвестиційні стратегії та геополітичні ризики. Ось кілька ключових аспектів впливу:

1. Переформатування глобальних ланцюгів постачання

- Багато компаній переглянули залежність від регіонів, близьких до зони конфлікту.

- Виробники почали диверсифікувати логістику та шукати нових партнерів поза східноєвропейським регіоном.

Наприклад: автовиробники в Німеччині стикнулися з проблемами через брак деталей із України, зокрема електричних жгутів для автомобілів.

2. Енергетична криза та зміна енергетичних потоків

- Санкції проти Росії та бойові дії призвели до перебоїв у постачанні газу та нафти до Європи.

- Це стимулювало інвестиції в зелену енергетику, скраплений газ (LNG) і енергетичну незалежність.

Приклад: Німеччина побудувала термінали для LNG всього за кілька місяців, чого раніше уникала десятиліттями.

3. Санкції та вихід компаній з російського ринку

- Сотні міжнародних компаній вийшли або зупинили діяльність у РФ, втрачаючи частину прибутку, але зберігаючи репутацію. Понад 1 000 компаній (McDonald's, BP, Shell, IKEA, Microsoft) скоротили або зупинили діяльність у РФ. Це призвело до втрати ринку, але також підвищило репутацію брендів, які підтримали Україну.

- Розпочалась нова епоха етичної відповідальності бізнесу, де корпоративна позиція щодо війни стала критично важливою.

4. Інвестиції в Україну: ризик vs. потенціал

- Незважаючи на воєнні дії, зростає зацікавленість у повоєнному відновленні України. Європейські та американські компанії готують проекти в інфраструктурі, ІТ, агросекторі.

- Створення нових фінансових інструментів для страхування воєнних ризиків.

5. Геополітична поляризація

- Бізнес дедалі більше змушений визначатися: працювати з демократичними країнами чи з авторитарними режимами.

- Зростає співпраця в межах альянсів на основі спільних цінностей, а не лише економічної вигоди.

6. Прискорення цифрової трансформації

- Україна стала прикладом цифрової стійкості навіть під час війни (проєкт «Дія», хмарні сервіси).

- Це надихає інші країни інвестувати в кібербезпеку, хмарну інфраструктуру і цифрову стійкість бізнесу.

Отже, війна в Україні несе в собі далекосяжні наслідки для світової економіки й геополітичної ситуації – від зростання цін на біржові товари й порушення торгівлі та ланцюгів постачання до зменшення впевненості бізнесу. Її вплив значний і складний.

Список використаних джерел:

1. Як війна в Україні змінює економічний і бізнесовий ландшафти країн, регіонів та світу. <https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642>

2. Бізнес в умовах війни: як міжнародні компанії повертаються в Україну. <https://uaprom.info/article/iak-mizhnarodni-kompanii-povertaiutsia-v-ukrainu/>

Андрій ПУГАЧ

*аспірант Національного університету
«Львівська політехніка»*

ГЛОБАЛЬНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

В Україні оцінювання інтелектуального капіталу часто стикається з обмеженим законодавчим регулюванням та недостатньою розвиненістю методологічної бази. У той час як у розвинених країнах існують чіткі стандарти та нормативні акти, які регулюють цей процес, в Україні відсутні узгоджені методики та нормативи. Це призводить до того, що підприємства застосовують різні підходи, що ускладнює порівняння та аналіз даних. По-друге, у зарубіжних країнах, особливо в економічно розвинених, широко використовуються сучасні методи оцінки, такі як балансова оцінка нематеріальних активів, методи капіталізації доходів та ринкові підходи. В Україні ж підприємства часто обмежуються традиційними фінансовими показниками та не враховують повною мірою нематеріальні активи. Це зменшує можливості для залучення інвестицій та стратегічного планування на основі повної вартості підприємства. По-третє, рівень інформатизації та впровадження інформаційних технологій у бізнес-процеси в Україні значно поступається багатьом іншим країнам. Це впливає на можливості збору та аналізу даних про інтелектуальний капітал. У розвинених країнах активно використовуються спеціалізовані програмні рішення та аналітичні інструменти, що дозволяють більш точно оцінювати нематеріальні ресурси та їх вплив на діяльність підприємства (табл.1).

В Україні ще не повністю сформувалася культура управління знаннями та інноваціями. У багатьох зарубіжних компаніях інтелектуальний капітал є центральним елементом корпоративної стратегії, тоді як в Україні він часто залишається на периферії уваги менеджменту. Це впливає на пріоритети підприємств та їх підходи до оцінювання і розвитку нематеріальних ресурсів.

Отже, формування та розвиток інтелектуального капіталу є критичними факторами успіху сучасних підприємств. Від нього залежить їх здатність адаптуватися до змін та забезпечувати довгостроковий розвиток. Подальші дослідження в цій сфері сприятимуть підвищенню ефективності управління та конкурентоспроможності підприємств на глобальному ринку.

Підсумовуючи, зазначимо, у сучасному світі, де інформація та знання стали ключовими ресурсами, інтелектуальний капітал підприємства набуває все більшого значення. Формування та розвиток інтелектуального капіталу дозволяє організаціям створювати інноваційні продукти та послуги, підвищувати ефективність бізнес-процесів та зміцнювати свої позиції на ринку.

**Вітчизняний та глобальний досвід економічного оцінювання
інтелектуального капіталу підприємств**

Глобальний досвід	Вітчизняний досвід
У багатьох розвинених країнах існують чіткі законодавчі акти що регулюють оцінку інтелектуального капіталу. Це забезпечує прозорість та порівнянність даних між підприємствами	В Україні відсутні чіткі стандарти та законодавче регулювання, що стосуються оцінки інтелектуального капіталу. Це призводить до неоднорідності підходів та складнощів у застосуванні єдиних методик оцінювання на підприємствах
Зарубіжні підприємства широко використовують передові методи оцінки, такі як Balanced Scorecard, методи Едвінсона-Малони та ін. інноваційні підходи. Це дозволяє точно визначати вартість нематеріальних активів та їх вплив на бізнес	Українські підприємства часто використовують застарілі або неадаптовані до сучасних умов методи оцінки. Відсутність національних досліджень та рекомендацій ускладнює процес оцінювання та знижує його точність
Компанії за кордоном розуміють критичну роль інтелектуального капіталу у конкурентоспроможності та інвестують значні ресурси в його розвиток та оцінку. Це включає навчання персоналу, дослідження та впровадження нових технологій	Менеджмент багатьох українських компаній не завжди розуміє значущість інтелектуального капіталу для стратегічного розвитку. Це призводить до недостатньої уваги до його оцінки та управління
Зарубіжні підприємства активно використовують сучасні ІТ-рішення для управління та оцінки інтелектуального капіталу. Це підвищує ефективність процесів та дозволяє швидко адаптуватися до змін ринку	В Україні спостерігається дефіцит фінансових та людських ресурсів, спрямованих на розвиток та оцінку інтелектуального капіталу. Це обмежує можливості підприємств у впровадженні сучасних практик та технологій

Джерело: склав автор за [1-3]

Це стає можливим завдяки накопиченню та використанню знань, навичок та досвіду співробітників. Зазначимо, саме від інтелектуального капіталу багато в чому залежить конкурентоспроможність підприємства. Він сприяє швидкій адаптації до змін ринкового середовища, впровадженню нових технологій та методів роботи. Підприємства, які інвестують у розвиток свого інтелектуального капіталу, мають перевагу в формуванні лояльності клієнтів та партнерів, що в свою чергу впливає на їх фінансові показники та репутацію. Відтак, інтелектуальний капітал відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку підприємства. Він дозволяє створювати довгострокову вартість шляхом генерування нових ідей та їх успішної реалізації. Це особливо важливо в умовах глобалізації та високої конкуренції, де швидкість інновацій може визначати лідерство на ринку та безпеку національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Ступнікер Г. Л. *Інтелектуальний капітал як основа розвитку вітчизняних промислових підприємств. Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.* – 2008. – № 12. – С. 40-43.
2. Амоша О. І., Гринецька С. М. *Перспективні напрямки державної політики щодо капіталізації науки в сучасних умовах розвитку. Проблеми розвитку внешнеэкономических*

связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – 2012. – №. 1. – С. 9-14.

3. Босак А. О., Пугач А. І. Вітчизняний та зарубіжний досвід економічного оцінювання інтелектуального капіталу підприємств // *Успіхи і досягнення у науці (Серія «Право», Серія «Освіта», Серія «Управління та адміністрування», Серія «Соціальні та поведінкові науки»).* – 2024. – № 8 (8). – С. 258–266.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Інтеграція України у світову економіку є стратегічною метою, що окреслює її економічну стабільність, конкурентоспроможність та спроможність пристосовуватися до глобальних викликів. В умовах глобалізації та зростаючої міжнародної конкуренції, здатність країни успішно працювати на світових ринках, залучати інвестиції та забезпечувати високий рівень життя населення залежить від її конкурентних переваг [1]. Інтеграційні процеси, зокрема євроінтеграція, створюють нові можливості, але також вимагають проведення трансформаційних змін та подолання значних викликів.

Посилення міжнародної економічної взаємодії в умовах інтеграційних процесів обумовлює зростання ролі держави як ключового інституційного суб'єкта, що виступає організаційним та стратегічним центром підтримки національних економічних інтересів [2]. Саме держава повинна відігравати активну роль у формуванні сприятливого економічного середовища, забезпеченні підтримки вітчизняних виробників та просуванні національного економічного потенціалу на світовому ринку.

У контексті геоекономічних і геополітичних викликів держава має не лише адаптуватися до змін міжнародного середовища, а й ініціювати власні ефективні механізми економічного впливу, що дозволяють забезпечити конкурентоспроможність економіки на глобальному рівні. Успішна інтеграція у світовий економічний простір можлива лише за умови формування цілісної, гнучкої та адаптивної стратегії національного розвитку, яка поєднуватиме принципи відкритості з інструментами захисту економічного суверенітету [3].

Варто відмітити, що інтеграційні процеси мають значний вплив на розвиток національних економік. Зокрема, інтеграція відкриває доступ до значно більших та платоспроможніших ринків, однак вимагає відповідності стандартам та вимогам інтеграційного угруповання. Так, ЄС об'єднує ринок з понад 450 мільйонами споживачів, що є величезним потенціалом для українського експорту [4]. Крім того інтеграція сприяє збільшенню об'ємів іноземних інвестицій та передачі новітніх технологій, що на даний час є вкрай важливим для модернізації кожної національної економіки. Проте процес інтеграції вимагає гармонізації законодавства, реформування інститутів та підвищення ефективності державного управління, що прямо впливає на бізнес-середовище.

Однак існує багато ризиків, для мінімізації негативних наслідків яких необхідно розробити відповідний план дій. Зокрема, відкриття кордонів може

призвести до відтоку кваліфікованої робочої сили до країн ЄС, де умови праці та оплата вищі. Це проблема досить гостро стоїть пере рядом країн, які вступили до ЄС протягом останніх хвиль приєднання. Також інтеграція може сприяти закриттю неконкурентоспроможних підприємств та секторів, що в свою чергу приведе до соціальних напружень. А вимоги до якості, безпеки продукції, екологічних стандартів, технічних регламентів у ЄС є дуже високими, і їхнє впровадження вимагає значних інвестицій та часу [5; 6].

Необхідною передумовою такого успіху є розробка й реалізація ефективної конкурентної стратегії розвитку України в умовах євроінтеграції, яка передбачає:

- модернізацію виробничих потужностей [7];
- розвиток інноваційної та високотехнологічної складової економіки;
- диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків;
- формування ефективної системи стимулювання експорту;
- захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції;
- інституційну підтримку підприємництва, зокрема малого та середнього бізнесу;
- зміцнення енергетичної безпеки.

Таким чином, забезпечення конкурентоспроможності економіки України в контексті інтеграційних процесів – це багатоаспектне та складне завдання, яке потребує комплексного підходу до його реалізації. Важливо провести послідовні реформи, залучити значні інвестиції та сконцентрувати їх на точках росту вітчизняної економіки [8]. У сучасних умовах саме держава має бути рушійною силою у забезпеченні сталого економічного розвитку, виступаючи стратегом і гарантом ефективної участі національної економіки у глобальних економічних процесах. Успішна реалізація стратегічних завдань дозволить Україні не лише ефективно інтегруватися в європейський простір, але й стати повноцінним, сильним та конкурентоспроможним гравцем на світовій економічній арені, забезпечуючи процвітання та безпеку для своїх громадян.

Список використаних джерел

1. Savelyev, Y., Lyzun, M., Kuryliak, V., & Lishchynskyy, I. (2021). *Economic integration of the Visegrad Four and Ukraine in the context of historical narratives and global challenges*. *European Journal of Sustainable Development*, 10(2), 44–58. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p44S>
2. Залізнюк, В. П. (2025). *Інтеграційна стратегія України: сучасні виклики для економіки та конкурентоспроможності. Здобутки економіки: перспективи та інновації*, (15). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14882020>
3. Лизун М.В. *Моделі економічного зростання світової та української економіки. Журнал європейської економіки. Тернопіль. 2006. №2(5). С.161-170.*

4. Резніков В. В. Концептуальні засади стратегії формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. Публічне управління та місцеве самоврядування. 2020. Вип. 1. С. 66–72.

5. EU Trade Policy: European Commission: website. 2024. URL: <https://policy.trade.ec.europa.eu>

6. Lishchynskyy I., Lyzun M., Kuryliak V., Komar N. Benchmarking of local production systems in Eastern Europe and Ukraine. *Management & Gouvernance*. 2017. № 17. С. 15–26.

7. Lyzun, M., Lishchynskyy, I., Savelyev, Y., Kuryliak, V., Darvidou, K. (2021). Transformation of Ukrainian Automotive Industry in the Context of Electromobility: Applying the Experience of Visegrad States. *SHS Web of Conferences 100, 01018 (2021), SHS Web of Conferences 100, 01018* <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110001018>

8. Kwilinski A., Kharazishvili Y. M., Dźwigoł H., Liashenko V. Strategic European integration scenarios of Ukrainian and Polish research, education and innovation spaces. *Virtual Economics*. 2021. Vol. 4, No 2. P. 7–40.

9. Ліщинський, І. (2016). Стратегія формування полюсів зростання в Болгарії. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*, (3), 61-71.

Тарас КРІЛЬ

слухач магістратури

*Західноукраїнського національного
університету*

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах збройної агресії, геополітичної нестабільності, структурних деформацій в економіці та глобалізаційних процесів, питання забезпечення економічної безпеки України набуває особливої актуальності. Для ефективного реагування на загрози необхідно чітко ідентифікувати детермінанти, що формують економічну безпеку держави.

Економічна безпека лежить в основі національної безпеки будь-якої країни, а для України, котра перебуває у стані війни та активно інтегрується у світову економічну систему, її забезпечення набуває особливого, вкрай важливого значення [1]. Адже це не просто відсутність загроз, а спроможність держави ефективно функціонувати, розвиватися та захищати свої економічні інтереси в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів. Разом з тим національна безпека забезпечує економічну стабільність та розвиток, сприяє розвитку конкурентних сил ринкової економіки, а також захищає національні ринки від зовнішніх загроз, таких як війна, анексія, ембарго тощо [2]. Детермінанти економічної безпеки України є багатограними та взаємозалежними, вимагають системного підходу до їх аналізу та управління.

Поняття «економічна безпека» охоплює здатність національної економіки забезпечувати стійке функціонування, розвиток, захист економічних інтересів держави та громадян, а також протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам. Економічна безпека слугує інструментом збереження національних інтересів країн, що включає систему цілей та завдань зовнішньої політики [3]. Явища та процеси, що згубно впливають на економіку країни, порушують економічні інтереси окремих осіб, суспільства та держави, вважаються загрозами економічній безпеці, які залежно від масштабів їх виникнення поділяються на внутрішні та зовнішні.

До зовнішніх загроз економічній безпеці країн відносяться:

- високий рівень зовнішньої заборгованості [4];
- незахищеність національної фінансової системи від дій нерезидентів та спекулятивного іноземного капіталу; збереження моделі розвитку, що базується на експорті сировини та високій залежності від зовнішньоекономічної кон'юнктури;
- надмірна відкритість економіки держави (захист інтересів вітчизняного виробництва, фінансово-банківської системи, грошового обігу тощо);

- відставання у розробці та впровадженні перспективних технологій; інформаційні війни.

До внутрішніх загроз економічній безпеці держав належать такі чинники [5]:

- демографічні проблеми, зокрема скорочення та старіння населення;
- недостатній рівень конкурентоспроможності національної економіки, що пов'язано із застарілою технологічною базою у більшості галузей промисловості; стійкий рівень високої інфляції;
- витіснення національних виробників, особливо у сфері виробництва споживчих товарів, з внутрішнього ринку іноземними компаніями;
- низький рівень інвестиційної активності як вітчизняних, так і іноземних інвесторів;
- значний рівень тінізації економіки;
- слабкий контроль за виконанням державного та місцевих бюджетів, що сприяє поширенню нецільового використання бюджетних коштів;
- недостатні обсяги стратегічних резервів матеріальних ресурсів, які є критично важливими для забезпечення економічної стабільності та безпеки.

Ефективне функціонування механізму забезпечення економічної безпеки держави має базуватися на ефективній інтегрованій системі економічної безпеки. Основним елементом такої системи мають бути конкретні принципи реалізації наявних інструментів управління економічними процесами. Процес управління повинен бути реалізований на основі ефективного управління ризиками, які можуть вплинути на функціональність національної економіки країни [6]. Поєднуючи окремі елементи економічної безпеки в єдину інтегровану систему, держава отримує можливість більшою мірою виявляти існуючі проблеми та, відповідно, ефективніше їх вирішувати.

Економічна безпека України визначається широким спектром внутрішніх і зовнішніх детермінантів, що взаємодіють у складному та динамічному середовищі. Ефективна протидія загрозам можлива лише за умови системного підходу, побудованого на основі довгострокової стратегії, сильної державної інституції та тісної співпраці з міжнародними партнерами. Забезпечення економічної безпеки має стати пріоритетом національної політики в післявоєнному відновленні країни.

Список використаних джерел

1. Hnatenko, V. (2021). *Threats to the economic security of the state under conditions of globalization. Public Administration Aspects*, vol. 9, no. 1, pp. 55–62.
2. Лизун М.В. *Моделі економічного зростання світової та української економіки. Журнал європейської економіки. Тернопіль. 2006. №2(5). С.161-170.*

3. Lishchynskyy, I., & Lyzun, M. (2020). *Conceptual visions of regional and global security. Herald of Economics*, 2(96), 148–161. <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.148>
4. Grant Ch. *The war in Ukraine: Ten consequences. The Centre for European Reform. Annual Report 2022*. URL: <https://www.cer.eu/about/annualreport/2022>
5. Kuchmak, Y., Litovchenko, V., Zarichnyi, R., Uskyi, M., Muzyka, Y., & Mylyanyk, Z. (2024). *Economic Security of Ukraine and its Structural Components. Economic and Legal Aspects. Path of Science*, 10(5), 1008-1012. <https://doi.org/10.22178/pos.104-25>
6. Ліщинський І., Лизун М. *Загрози регіональній безпеці в Європі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент»*. 2020. Вип. 42. С. 102–106.
7. Ліщинський, І. (2016). *Стратегія формування полюсів зростання в Болгарії. Вісник Тернопільського національного економічного університету*, (3), 61-71.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN SUPPLY CHAIN

Artificial Intelligence (AI) is revolutionizing supply chain management (SCM) by enhancing efficiency, resilience, and sustainability. The integration of AI technologies enables organizations to optimize operations, improve decision-making, and respond proactively to market dynamics. Key Applications of AI in Supply Chain:

Demand Forecasting and Inventory Management: AI algorithms analyze historical data and market trends to predict demand accurately, enabling optimal inventory levels and reducing stockouts or overstock situations.

Logistics and Route Optimization: machine learning models assess various factors such as traffic patterns, weather conditions, and delivery schedules to determine the most efficient routes, reducing transportation costs and delivery times.

Supplier Selection and Risk Management: AI tools evaluate supplier performance, financial stability, and compliance records to identify reliable partners and mitigate risks associated with supplier disruptions.

Quality Control and Predictive Maintenance: computer vision and sensor data analysis facilitate real-time quality inspections and predict equipment failures, minimizing downtime and ensuring product quality.

Sustainability and Waste Reduction: AI assists in monitoring energy consumption, optimizing resource utilization, and minimizing waste, contributing to environmentally sustainable supply chain practices.

Table 1

AI Applications Across Supply Chain Functions

Supply Chain Function	AI Application	Benefits
Demand Planning	Predictive Analytics	Improved forecast accuracy
Inventory Management	Automated Replenishment Systems	Reduced holding costs
Transportation & Logistics	Route Optimization Algorithms	Lower fuel consumption and faster delivery
Procurement	Supplier Risk Assessment Tools	Enhanced supplier reliability
Production	Predictive Maintenance	Decreased equipment downtime
Sustainability Management	Resource Optimization Models	Reduced environmental impact

Despite the advantages, several challenges hinder the seamless integration of AI in supply chains. *Data Quality and Availability* – effective AI models require high-quality, real-time data, which may be lacking due to fragmented systems or inconsistent

data collection practices. *Technical Expertise* – implementing AI solutions necessitates specialized skills, and a shortage of qualified professionals can impede adoption. *Cost of Implementation* – the initial investment in AI technologies and infrastructure can be substantial, posing a barrier for small and medium-sized enterprises. *Ethical and Regulatory Concerns* – issues related to data privacy, algorithmic bias, and compliance with regulations require careful consideration and governance.

The future of AI in supply chain management is promising, with ongoing advancements expected to further enhance capabilities: *Integration with Emerging Technologies*: combining AI with Internet of Things (IoT), blockchain, and robotics will create more interconnected and autonomous supply chains. *Real-Time Decision-Making*: enhanced data processing will enable real-time analytics, allowing for more agile and responsive supply chain operations. *Personalization and Customer-Centric Approaches*: AI will facilitate more tailored services and products, improving customer satisfaction and loyalty. *Sustainable Practices*: AI-driven insights will support the development of greener supply chains by optimizing resource use and reducing waste.

Reference:

1. Ali, S. M., Rahman, A. U., Kabir, G., Paul, S. K. *Artificial Intelligence Approach to Predict Supply Chain Performance: Implications for Sustainability*. *Sustainability*, 2024, 16(6), 2373. <https://doi.org/10.3390/su16062373>
2. Logožar, K. *The Role of Artificial Intelligence in Supply Chain Management: A Systematic Literature Review*. *Entrenova – Enterprise Research Innovation*, 2024, 10(1), 328–337. <https://doi.org/10.54820/entrenova-2024-0027>
3. Shahzadi, G., Jia, F., Chen, L., John, A. *AI Adoption in Supply Chain Management: A Systematic Literature Review*. *Journal of Manufacturing Technology Management*, 2024. <https://doi.org/10.1108/JMTM-09-2023-0431>

ECONOMIC INEQUALITY OF THE PRC

Economic inequality in the People's Republic of China (PRC) remains a persistent and multidimensional problem despite the country's rapid economic growth over the last four decades. While hundreds of millions have been lifted out of poverty since the initiation of reforms in the late 1970s, disparities in income and wealth both regional and urban-rural have widened significantly.

China's Gini coefficient, a key indicator of income inequality, has hovered around 0.47–0.50 in recent years, well above the 0.4 threshold commonly considered as the warning level for social instability. This places China among the most unequal major economies in Asia. The inequality manifests in three main dimensions: urban-rural disparities, coastal-inland differences, and wealth concentration.

Table 1

Income Disparities in the PRC by Region and Sector, 2023

Category	Average Disposable Income (¥/year)	Growth Rate (YoY)	Gini Index Contribution
Urban Households	49,283	4.4%	+0.28
Rural Households	20,133	5.8%	+0.22
Eastern Coastal Regions	55,600	4.2%	+0.31
Western Inland Regions	29,100	6.3%	+0.19

Source: National Bureau of Statistics of China, 2023

Key Drivers of Inequality are: *Urban-Rural Divide* – urbanization policies and differential access to education, healthcare, and employment opportunities have favored city dwellers. The hukou system (household registration) has historically restricted rural migrants' access to public services, reinforcing structural inequality. *Regional Disparities* – the eastern provinces such as Guangdong, Shanghai, and Jiangsu benefit from proximity to ports, foreign investment, and advanced industries, while the western provinces like Gansu and Tibet lag behind due to weak infrastructure and investment. *Unequal Wealth Accumulation* – while income inequality is high, wealth inequality is even more pronounced. According to recent estimates, the top 1% of Chinese households control over 30% of national wealth. This is exacerbated by speculative real estate markets and unequal access to financial instruments. *Digital and Educational Gaps* – digital economy expansion has widened the skills and income gap between high-tech urban sectors and traditional low-skill rural jobs. Unequal access to quality education further perpetuates generational inequality.

The Chinese government recognizes inequality as a systemic risk and has taken steps under the banner of “common prosperity”, launched by President Xi Jinping in 2021. This strategy includes wealth redistribution via progressive taxation, social security reforms, and rural revitalization. Key policy measures include: tax reforms targeting high-income individuals and tech monopolies; expanded social welfare, pensions, and healthcare coverage; investment in rural infrastructure, digital connectivity, and agricultural modernization. However, these policies face implementation challenges, including: resistance from local elites and regional governments; risk of slower economic growth due to regulatory tightening on major private firms; potential for capital flight and reduced foreign investment amid political tightening.

Economic inequality in the PRC is deeply entrenched and shaped by historical, institutional, and geographic factors. While the state has prioritized equitable development in recent years, bridging these disparities will require sustained, multi-tiered reforms. In the long term, China's social cohesion, economic sustainability, and global leadership aspirations will depend significantly on how effectively it can manage and reduce these inequalities.

Reference:

1. Li, H., Squire, L., & Zou, H. *Income inequality in China: causes and policy responses*. *World Bank Economic Review*. 2019. №33(2). P. 239–258.
2. Xie, Y., & Zhou, X. *Income inequality in today's China*. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2014. №111(19). P. 6928–6933.
3. Gao, Q. *The Chinese welfare state in transition: 1988–2018*. *Journal of Chinese Political Science*. 2020. №25(3). P. 379–401.

СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ ТОВАРІВ З ВИСОКОЮ ДОДАНОЮ ВАРТІСТЮ

У 2025 році Україна стоїть перед необхідністю трансформації своєї експортної моделі, орієнтованої переважно на сировинні товари, до моделі, що базується на виробництві та експорті продукції з високою доданою вартістю (ВДВ). Це стратегічне завдання має на меті забезпечити стійке економічне зростання, підвищити конкурентоспроможність на світових ринках та інтегруватися в глобальні ланцюги створення вартості.

Аналіз структури українського експорту свідчить про домінування сировинної продукції. У 2024 році основними експортними позиціями залишалися соняшникова олія (12,3%), кукурудза (12,2%), пшениця (9%), чорні метали (7,4%) та залізна руда (6,7%) . Водночас, частка машин, устаткування і транспорту зросла до 8,3%, що свідчить про певний прогрес у напрямку диверсифікації експорту.

Проте, середні експортні ціни на українську продукцію залишаються нижчими порівняно із середньосвітовими. Наприклад, у 2024 році середня експортна ціна на соняшкову олію становила 852 дол. США за тону, тоді як у Польщі – 1554 дол. США, а у Франції – 1452 дол. США . Це свідчить про необхідність поглиблення переробки та підвищення технологічності української продукції.

Виклики на шляху до експорту з високою доданою вартістю:

- Сировинна орієнтація економіки: понад 85% українського експорту припадає на сировинні товари, що робить економіку вразливою до коливань світових цін.
- Низький рівень переробки: лише близько 6% зерна в Україні переробляється на борошно, тоді як додана вартість від переробки значно вища.
- Обмежена інтеграція в глобальні ланцюги створення вартості: Україна має низький рівень інтеграції в глобальні ланцюги створення вартості порівняно з іншими країнами регіону.

Стратегічні напрями розвитку це: розвиток переробної промисловості, підтримка високотехнологічних галузей, інтеграція в глобальні ланцюги створення вартості, покращення логістичної інфраструктури. Розвиток переробної промисловості: інвестування в переробку сільськогосподарської продукції, зокрема виробництво борошна, макаронних виробів, готових харчових продуктів. Підтримка високотехнологічних галузей: стимулювання

розвитку машинобудування, електроніки, ІТ-сектору та інших галузей з високою доданою вартістю. Інтеграція в глобальні ланцюги створення вартості: залучення іноземних інвестицій, участь у міжнародних виставках, розвиток кластерів та індустріальних парків. Покращення логістичної інфраструктури: модернізація транспортної інфраструктури для забезпечення ефективного експорту продукції з високою доданою вартістю.

Для успішної реалізації стратегії переходу до експорту товарів з високою доданою вартістю Україні необхідно зосередитися на розвитку переробної промисловості, підтримці високотехнологічних галузей, інтеграції в глобальні ланцюги створення вартості та покращенні логістичної інфраструктури. Ці заходи сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності української продукції на світових ринках та забезпечать стійке економічне зростання.

Список використаних джерел:

1. Світовий О. Стратегія реформування державного управління щодо посилення позицій України в глобальних ланцюгах доданої вартості на ринку зерна. Матеріали конференції МЦНД, 2022. №13.05.2022; Хмельницький, Україна. С. 128–129. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/73>

2. Національний інститут стратегічних досліджень. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року. *niss.gov.ua*, 2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku>

3. BDO в Україні. Національна Експортна стратегія України до 2030 року: ключові пріоритети озвучені Мініекономіки. *bdo.ua*, 2025. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/ukraine%E2%80%99s-national-export-strategy-by-2030>

РОЗВИТОК АВТОМОБІЛЬНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Автомобільний ринок України у 2023–2025 роках демонструє відновлення після падіння у 2022 році через війну, хоча залишається під тиском економічних і регуляторних викликів. У 2023 році продажі нових авто зросли на 9,6% до 71,3 тис. одиниць, а вторинний ринок досяг 1,177 млн угод. У 2024 році зростання сповільнилося: продажі нових авто впали на 30,5% у березні 2025.

Автомобільний ринок, за теорією ринкової економіки, формується попитом, пропозицією та регуляторними факторами. У контексті України війна змінила структуру попиту, посиливши інтерес до бюджетних і електромобілів (ЕМ) через зростання цін на паливо та державну підтримку. Теорія технологічної дифузії пояснює зростання популярності ЕМ, які у 2023 році склали 10% продажів нових авто. Регуляторні зміни, як-от стандарт «Євро-6» з 2025 року, впливають на імпорт і ціни.

Зростання попиту на електромобілі: у 2023 році продажі ЕМ (напр., Volkswagen ID.4, Nissan Leaf) зросли на 20%, завдяки розширенню зарядних станцій (+30% у містах) і пільговому розмитненню до 2025 року. Активізація вторинного ринку: у 2023 році вторинний ринок зріс на 5,5%, з середнім віком авто 15,7 років (внутрішні угоди) і 11,1 років (імпорт). Популярність бюджетних моделей: Daewoo Lanos і Renault Logan домінують через ціни \$2,500–6,000, відображаючи низьку купівельну спроможність. Зростання комерційного сегмента: реєстрації вантажівок зросли на 65% у 2023 році (Renault, Scania лідери), підтримуючи логістику.

Таблиця 1

Ключові тенденції автомобільного ринку України, 2023-2025 р.р.

Тенденція	Вплив на ринок	Приклад
Попит на електромобілі	+20% продажів ЕМ	Volkswagen ID.4, Nissan Leaf
Вторинний ринок	+5,5% угод, 1,177 млн авто	Volkswagen Passat, Daewoo Lanos
Бюджетні моделі	60% попиту на авто до \$8,000	Renault Logan, Daewoo Lanos
Комерційний сегмент	+65% реєстрацій вантажівок	Renault, Scania

Інфляція (10,5%, НБУ, 2024) і валютні коливання підвищили ціни на авто на 15% у 2024 році. «Євро-6» для нових і вживаних авто з 2025 року підвищить

ціни на імпорт на 10–20%. Блокування кордонів і обмеження виїзду чоловіків скоротили імпорт на 50% від потенціалу.

Продовження пільгового розмитнення ЕМ після 2025 року та субсидії на зарядні станції (+1000 одиниць до 2026) можуть збільшити частку ЕМ до 15%. Спрощення митних процедур і тимчасове зниження податків на вживані авто віком 7–10 років підтримають вторинний ринок, де 60% попиту. Інвестиції в прикордонну інфраструктуру (\$500 млн, Мінекономіки) можуть підвищити імпорт на 20%. Програми перекваліфікації (reskilling) для автослюсарів і логістів, як у ІТ (56% компаній інвестують, Нурма, 2025), зменшать дефіцит кадрів (30% вакансій).

Автомобільний ринок України зростає завдяки ЕМ, вторинному ринку та комерційному сегменту, але стикається з економічними, регуляторними та логістичними викликами. Пропозиції, як-от пільги для ЕМ, спрощення імпорту, логістичні інвестиції та навчання, можуть забезпечити зростання продажів на 10% до 2025 року, зміцнюючи економіку.

Список використаних джерел:

1. Бучацький, С. І. Авторинок України: чому до кінця року зросте попит на вживані електрокари. *Мінфін*, 2025, №4, с. 8-12. <https://minfin.com.ua/ua/2025/04/16/12809392/>
2. Єфімов, О. В. Український ринок легкових авто з пробігом: підсумки 2023 року. *Eauto*, 2024, №2, с. 3-10. <https://eauto.org.ua/ukrayinskyj-rynok-legkovyih-avto-z-probigom-pidsumky-2023-roku/>
3. *Укравтопром*. Від Renault до Fiat: ринок нових автомобілів в Україні 2024. *Бізнес НВ*, 2024, №5, с. 15-20. <https://biz.nv.ua/ukr/markets/vid-renault-do-fiat-v-ukrajini-zminivsyar-inok-novyh-avtomobiliv-scho-kupuye-biznes-50417159.html>

Ігор ПАВЛИШИН
аспірант Західноукраїнського
національного університету

УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ

Український ринок агропродовольчих товарів залишається ключовим сектором економіки, забезпечуючи 10% ВВП і 40% експорту у 2023 році. Попри війну, у 2023 році аграрний сектор показав стійкість, експортувавши 60 млн тонн зернових і олійних культур. Однак ринок стикається з логістичними, екологічними та економічними викликами, які обмежують його потенціал. У 2024 році зростання експорту сповільнилося на 5% через блокування кордонів і зростання витрат на 15%.

Ринок агропродовольчих товарів охоплює виробництво, переробку та продаж сільськогосподарської сировини й продуктів харчування. Теорія порівняльних переваг пояснює конкурентоспроможність України завдяки родючим ґрунтам і низьким виробничим витратам, що забезпечують 10% світового експорту пшениці та 47% соняшникової олії. Теорія сталого розвитку підкреслює необхідність екологічних практик, тоді як теорія ланцюгів постачання акцентує важливість логістики й переробки для зростання доданої вартості. Війна посилила залежність від експорту сировини, зменшивши переробку на 20%.

У 2023 році Україна експортувала 20 млн тонн пшениці та 15 млн тонн кукурудзи, зберігаючи позицію серед топ-5 світових постачальників. У 2024 році експорт зріс на 10% завдяки новим логістичним коридорам через Румунію та Польщу. Поголів'я свиней зросло на 1,1% до 5 млн голів у 2023 році, зокрема в Донецькій (+42,8%) та Житомирській (+25,5%) областях, через низькі ціни на корми та зменшення імпорту свинини у 3,6 рази. Цифровізація – 30% агропідприємств використовують ШІ для прогнозування врожаю та управління логістикою, підвищуючи ефективність на 15%. Екологічні практики – 20% фермерів перейшли на органічне виробництво, експортуючи 500 тис. тонн органічної продукції до ЄС у 2023 році.

Блокування морських портів у 2022–2023 роках скоротило експорт на 30%, а у 2024 році польські протести затримали 2 млн тонн зерна. Логістичні витрати зросли на 20% через залежність від наземних коридорів. Мінування 25% сільгоспземель (5 млн га) та руйнування Каховської ГЕС зменшили зрошувані площі на 40%, знизивши врожайність на 15%. 30% агропідприємств повідомляють про брак працівників через міграцію та мобілізацію, що обмежує виробництво на 10%. Інфляція (10,5%) і зростання цін на добрива (+25%) підвищили собівартість продукції на 15%.

Ключові тенденції українського ринку агропродовольчих товарів

Тенденція	Вплив на ринок	Приклад
Експорт сировини	+10% експорту, 60 млн тонн	Пшениця, кукурудза до ЄС
Тваринництво	+1,1% поголів'я свиней	Свинарство в Донецькій області
Цифровізація	+15% ефективності	ІІІ у прогнозуванні врожаю
Екологічні практики	500 тис. тонн органічної продукції	Органічна пшениця до Німеччини

Інвестиції в залізничну інфраструктуру (\$1 млрд) та розширення портів Дунаю можуть збільшити експорт на 20% до 2025 року. Співпраця з ЄС для створення «зелених коридорів» зменшить затримки на кордонах. Державні програми розмінування (200 тис. га щороку) та відновлення зрошення (\$500 млн) підвищать врожайність на 10%. Податкові пільги для переробних підприємств (напр., виробництво борошна, олії) збільшать додану вартість на 15%, створюючи 50 тис. робочих місць. Впровадження платформ ІІІ для 50% фермерів і програми перекваліфікації (reskilling) для 10 тис. працівників щороку зменшать дефіцит кадрів на 20%.

Український ринок агропродовольчих товарів демонструє стійкість, забезпечуючи 60 млн тонн експорту та зростання тваринництва, але стикається з логістичними, екологічними й кадровими викликами. Стратегії, як-от логістична модернізація, рекультивація земель, розвиток переробки та цифровізація, можуть збільшити експорт на 20% і ВВП-внесок на 2% до 2025 року, зміцнюючи позицію України як гаранта продовольчої безпеки.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко, О. М. Агроекспорт України: виклики та перспективи 2024–2025. *Економічний вісник*, 2024, №3, с. 12-18. <https://ev.ntu.in.ua/2024/3/123456789.pdf>
2. Степаненко, В. П. Свинарство України: тенденції відновлення у 2023 році. *АгроТаймс*, 2024, №1, с. 5-10. <https://agrotimes.ua/rynok-svynarstva-ukrayiny-2023/>
3. НІСД. Аграрний сектор України у 2023 році: стійкість і перспективи. *Стратегічні дослідження*, 2024, №2, с. 3-15. <https://niss.gov.ua/agrarnyyu-sektor-ukrayiny-2023/>

Ігор ПОТІХА

*аспірант Західноукраїнського
національного університету*

Анастасія МАТВІЙШИН

*студентка Західноукраїнського
національного університету*

ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: АДАПТАЦІЯ, ІННОВАЦІЇ ТА СТІЙКІСТЬ БІЗНЕСУ

Війна є екстремальним дестабілізуючим фактором, що істотно впливає на всі аспекти соціально-економічного життя держави. Особливо вразливим до таких потрясінь є малий і середній бізнес, який через обмежені ресурси та слабку фінансову подушку змушений оперативно адаптуватися до нових умов. У контексті сучасної України питання забезпечення життєздатності бізнесу набуває стратегічного значення як для економічної безпеки, так і для подальшої післявоєнної відбудови країни.

З початком широкомасштабних бойових дій підприємства зіткнулися з порушенням логістичних ланцюгів, руйнуванням виробничої інфраструктури, нестачею трудових ресурсів і зниженням платоспроможного попиту. У відповідь на ці виклики значна частина підприємств застосували наступні адаптаційні механізми:

- здійснила релокацію виробництва в безпечніші регіони;
- переорієнтувала діяльність на задоволення потреб військового часу (виробництво амуніції, гуманітарних товарів тощо);
- реалізувала моделі дистанційної або гібридної роботи.

Ці заходи стали основою так званої адаптивної стратегії кризового менеджменту, що дозволила уникнути масового закриття бізнесів.

Воєнні дії стимулювали зростання інноваційної активності у підприємницькому середовищі. Обмеженість ресурсів та висока невизначеність змусили бізнес шукати нові підходи до організації виробництва, управління персоналом, логістики та маркетингу.

Зокрема, були зафіксовані такі тенденції:

- активне впровадження цифрових технологій (електронна комерція, CRM-системи, автоматизація процесів);
- створення стартапів у сферах безпеки, медицини, енергетики;
- поява платформ взаємодопомоги, краудфандингу та колаборацій між бізнесом і громадським сектором.

Інноваційність у цьому контексті виступає не лише як інструмент виживання, а й як фактор конкурентоспроможності в післявоєнний період.

Поняття стійкості бізнесу набуває нового значення в умовах війни. Воно охоплює не лише здатність підприємства протистояти зовнішнім шокам, а й його спроможність до швидкого відновлення та подальшого розвитку.

Ключовими елементами стійкості є:

– організаційна гнучкість (здатність до швидкої перебудови операційних процесів);

– фінансова витривалість (наявність резервів, доступ до зовнішнього фінансування);

– соціальна відповідальність (підтримка працівників, участь у волонтерських ініціативах);

– репутаційний капітал (довіра клієнтів, партнерів і громади).

Стійкий бізнес здатен не лише зберегти функціональність у кризових умовах, а й посилити свою роль у соціально-економічному відновленні держави.

У воєнних умовах важливу роль відіграє державна політика підтримки бізнесу: грантові програми, податкові пільги, сприяння релокації, мікрофінансування тощо. Водночас ключову роль у підвищенні стійкості відіграє розвиток горизонтальних зв'язків – бізнес-асоціацій, кластерів, локальних коаліцій.

У перспективі важливим завданням є формування цілісної стратегії підтримки підприємництва в умовах надзвичайних ситуацій, яка має враховувати як економічні, так і безпекові чинники.

Отже, підприємництво в умовах війни демонструє значний потенціал до адаптації, інновацій і стійкості. Незважаючи на надзвичайно складні обставини, український бізнес активно шукає нові моделі функціонування, залучає технології, підтримує громадянське суспільство та зберігає роль економічного "кістяка" країни. Саме він стане рушієм післявоєнного відновлення, модернізації економіки та формування нової підприємницької культури в Україні.

Список використаних джерел:

1. Solodoha, E., & Rosenboim, M. (2024). *Entrepreneurship in extremes: The mediating role of risk-taking on entrepreneurial intentions during war*. SSRN.

2. Van Tuyll, H. P., & Brauer, J. (2024). *Entrepreneurship of, in, and through war: The West in the last millennium*. In W. Naudé & B. Power (Eds.), *Handbook of Research on Entrepreneurship and Conflict* (pp. 73-88). Edward Elgar Publishing.

3. Ліщинський, І., & Лизун, М. (2020). *Концептуальні візії регіональної та глобальної безпеки*. Вісник Економіки, (2), 148-161.

4. Kuryliak V., Lishchynskyy I., Lyzun M., Komar N. *Benchmarking of Local Production Systems in Eastern Europe and Ukraine* // *Management & Gouvernance*. - 2017. - No17. - P.15-28

Михайло ДАНЬКО

*аспірант Західноукраїнського
національного університету*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РИНКУ

Агропродовольчий сектор України є ключовим драйвером національної економіки, особливо в контексті європейської інтеграції. Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС та створення Зони вільної торгівлі (ЗВТ) українські виробники отримали нові можливості для експорту, але також зіткнулися з жорсткою конкуренцією та необхідністю адаптації до європейських стандартів. Україна є одним із провідних експортерів зернових культур. Зокрема, частка України в експорті кукурудзи до ЄС становить 64,4%, ячменю – 48,9%, пшениці – 33,7%. Експорт агропродукції переважно має сировинний характер, що обмежує додану вартість та зменшує стійкість до цінових коливань. Для розширення присутності на ринку ЄС необхідно адаптувати виробництво до стандартів якості та безпеки, а також покращити логістичну інфраструктуру.

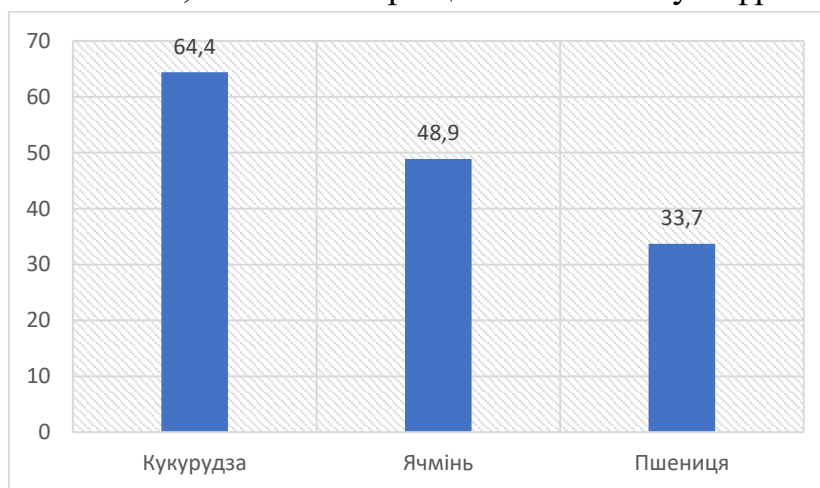

Рис. 1. Частка України в експорті зернових культур до ЄС

У контексті воєнного стану та післявоєнного відновлення аграрного сектору України важливо визначити стратегічні пріоритети для підвищення конкурентоспроможності:

- Диверсифікація експорту – розширення асортименту продукції з доданою вартістю, зокрема органічної та переробленої.
- Інвестиції в інфраструктуру – модернізація логістичних шляхів, зокрема портів та залізничного транспорту, для забезпечення ефективного експорту.
- Підтримка малих та середніх фермерів – надання фінансових та консультаційних ресурсів для адаптації до європейських стандартів.

- Розвиток інституційної спроможності – покращення системи сертифікації та контролю якості продукції.

Конкурентоспроможність агропродовольчої продукції України на європейському ринку залежить від здатності адаптуватися до вимог ЄС, інвестувати в інфраструктуру та розвивати продукцію з високою доданою вартістю. З огляду на стратегічне значення аграрного сектору для економіки України, необхідно реалізувати комплексні заходи для зміцнення позицій на європейському ринку.

Список використаних джерел:

1. Вінюкова М. Л. Аналіз конкурентоспроможності зернових культур на аграрному світовому ринку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, 2020, №37(2), с. 45–50. URL: <https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/622>
2. Миськів Г., Миськів О.-М., Коломієць О., Слудніков М. Стратегічні пріоритети розвитку експорту агропродовольчої продукції України в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*, 2024, №48, с. 150–160. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/902>

Олександр ДУДАРЕВ
аспірант Західноукраїнського
національного університету

УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК РЕКЛАМНИХ ПОСЛУГ

Український ринок рекламних послуг демонструє стійкість і динамічне відновлення, попри виклики війни, економічної нестабільності та глобальних трансформацій. У 2023 році обсяг ринку зріс на 77% порівняно з 2022 роком, досягнувши приблизно 10 млрд грн, хоча це все ще нижче довоєнних показників. У 2024 році зростання склало 20%, з прогнозом на 10% у 2025 році за оптимістичним сценарієм.

Український рекламний ринок у 2023-2024 роках характеризується відновленням після різкого падіння у 2022 році через повномасштабне вторгнення. За даними Всеукраїнської рекламної коаліції (ВРК), ринок 2023 року досяг 80% довоєнного рівня 2021 року, з особливим зростанням у цифровій рекламі (+49%), зокрема банерній, відеорекламі та інфлюенсер-маркетингу (Ханко, 2023). У 2024 році телереклама відновилася на 30%, а зовнішня реклама зросла на 15% завдяки адаптації бізнесу до воєнних умов. Загалом, частка цифрових каналів становить 60% ринку, відображаючи глобальний тренд переходу до онлайн.

Основними гравцями залишаються міжнародні агенції (Navas, Publicis), локальні лідери (Postmen) та платформи (Megogo, YouTube). MSMEs, які формують 90% рекламодавців, скоротили бюджети на 20% у 2022 році, але у 2024 році повернулися до зростання, інвестуючи у локальні кампанії. Державний сектор також активізувався, спрямовуючи кошти на патріотичну рекламу.

Ключові тенденції українського ринку рекламних послуг:

- Цифрова трансформація та ШІ. У 2025 році ШІ прогнозується як ключовий інструмент для персоналізації реклами, з 85% компаній, що використовують відеомаркетинг. Платформи, як Megogo, впроваджують адресну рекламу, підвищуючи ефективність на 20%.
- Людяність і соціальна відповідальність. Споживачі позитивно реагують на бренди, що підтримують ЗСУ чи гуманітарні ініціативи, що вплинуло на 30% рекламних кампаній у 2023-2024 роках.
- Короткострокове планування. Через невизначеність 70% компаній планують кампанії на 3-6 місяців, що вимагає гнучкості від агенцій.

Виклики для українського ринку рекламних послуг:

- ✓ Економічна нестабільність: інфляція (10% у 2024, НБУ) та валютні коливання обмежують бюджети MSMEs, які становлять 60% клієнтів.

- ✓ Таланти та міграція: 20% фахівців покинули галузь через війну, ускладнюючи креативний розвиток.
- ✓ Етичні ризики: 15% кампаній у 2023 році критикували за паразитування на темі війни, що знижує довіру.

Прогноз на 2025 рік передбачає зростання ринку до 12 млрд грн за сприятливих умов, з акцентом на цифрові технології та експорт послуг. Інтеграція з європейськими ринками, де рекламні витрати сягають €100 млрд, може залучити \$500 млн інвестицій до 2030 року. Для цього потрібні державна підтримка (податкові пільги), навчання фахівців та етичні стандарти.

Український ринок рекламних послуг демонструє адаптивність, зосереджуючись на цифровізації, соціальній відповідальності та гнучкості. Проте війна, економічні та кадрові виклики стримують потенціал. Стратегії розвитку, включаючи ІІІ, навчання та європейську інтеграцію, можуть забезпечити зростання на 10-15% у 2025 році, зміцнюючи позиції України в регіоні.

Список використаних джерел:

1. Всеукраїнська рекламна коаліція. Оновлені прогнози розвитку рекламно-комунікаційного ринку України 2024. VRK, 2024. URL: <https://vrk.org.ua/news-events/2024/updated-forecasts2024.html>

2. UAMASTER. Ринок реклами в Україні 2024: на які інструменти компанії витратили найбільше грошей? Блог Digital агенції UAMASTER, 2024. URL: <https://blog.uamaster.com/rynok-reklamy-v-ukrayini-2024-na-yaki-instrumenty-kompaniyi-vytratyly-najbilshe-groshej/>

3. Kyivstar Business Hub. Рекламно-комунікаційний ринок України: підсумки 2024 і прогноз на 2025 рік. Kyivstar Business Hub, 2025. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/reklamno-komunikacijnij-rinok-ukrayini-pidsumki-2024-i-prognoz-na-2025-rik>

РОЗВИТОК РИНКУ СУХОГО МОЛОКА В УКРАЇНІ

Сухе молоко є стратегічним продуктом молочної промисловості України, яке використовується як у харчовій, так і у переробній промисловості. Його довгий термін зберігання та простота транспортування роблять цей продукт конкурентоспроможним на міжнародному ринку. У зв'язку з глобальними економічними змінами, включаючи зростання попиту на молочні білки та стабілізацію молочного виробництва в різних країнах, необхідний глибокий аналіз українського ринку сухого молока для виявлення його перспектив та проблем.

Україна має розвинену молочну галузь, однак виробництво сухого молока залежить від декількох факторів, таких як кількість та якість сировини, технологічні інновації, а також рівень державної підтримки. Основні виробники сухого молока орієнтовані як на внутрішнє споживання, так і на експорт. Динаміка виробництва демонструє залежність від сезонності, коливань цін на молочну сировину та загальної економічної ситуації в країні.

Статистичні дані по виробництву сухого молока в Україні є доволі фрагментарними. Згідно даних ФАО виробництво сухого молока (категорія Skim Milk & Buttermilk, Dry) в Україні суттєво скоротилось із початком повномасштабного вторгнення росії.

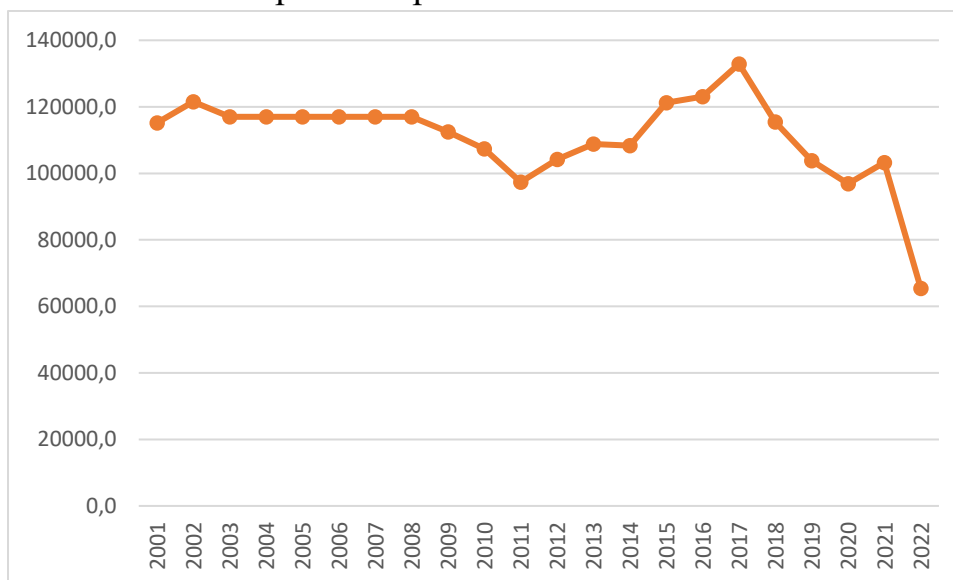

Рис. 1. Виробництво сухого молока в Україні

Джерело: ФАО

На внутрішньому ринку сухе молоко використовується у виробництві кондитерських виробів, дитячого харчування, молочних сумішей та харчових

добавок. Попит на цей продукт залежить від цінової доступності, якості та конкуренції з імпортними аналогами. Значну частину сухого молока споживають підприємства харчової промисловості, зокрема виробники шоколадної продукції та випічки.

Експорт сухого молока є важливим напрямом діяльності українських виробників. Основними ринками збуту є країни Азії, Близького Сходу та Європи. Однак ринок ЄС регламентується суттєвими квотами, кількість яких постійно зростає, що змушує вітчизняних виробників шукати нові ринки збуту. Українське сухе молоко конкурує з продукцією країн ЄС, США та Нової Зеландії. Основними факторами конкурентоспроможності є якість продукції, відповідність міжнародним стандартам та стабільність поставок.

Регуляторне середовище суттєво впливає на ринок сухого молока. Норми контролю якості, ветеринарні вимоги, митне регулювання та сертифікаційні процеси впливають на можливість експорту до ЄС та інших країн. Впровадження міжнародних стандартів HACCP та ISO підвищує довіру до української продукції на світовому ринку.

Попри позитивну динаміку, ринок сухого молока в Україні стикається з низкою викликів, таких як:

- Нестабільність сировинної бази через скорочення поголів'я худоби.
- Висока конкуренція на глобальному ринку молочних продуктів.
- Потреба в інноваційних технологіях виробництва та підвищенні енергоефективності.
- Необхідність розширення ринків збуту та адаптації до міжнародних вимог.

Перспективи розвитку ринку сухого молока в Україні пов'язані з активним пошуком нових експортних напрямів, впровадженням сучасних технологій виробництва, підвищенням рівня якості продукції та ефективністю державної підтримки молочної галузі. Український ринок сухого молока має високий потенціал для зростання, особливо у сфері експорту та технологічних інновацій. Впровадження міжнародних стандартів якості, розширення ринків збуту та ефективна державна політика можуть сприяти подальшому розвитку галузі.

Список використаних джерел:

1. Gutsul, T., & Sulima, N. (2023). *Analysis of the state and prospects of milk production and dairy products in Ukraine in the post-war period. Animal Science and Food Technology, 14(3), 35-46.*
2. Popko, O. (2020). *Identification of problems and forecasting trends in the development of the Ukrainian dairy market. Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries, 1(11).*
3. Hladiy, M. R., & Prosovych, O. (2022). *Current state and prospect development of the dairy industry in Ukraine. SEMI, 6(2), 20-31.*

4. Лизун, М., & Ліщинський, І. (2014). Регулювання ринку цінних паперів в розвинутих країнах світу: досвід для України. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки, 2(38).

РОЗВИТОК ТРЕЙД-МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Трейд-маркетинг в Україні, як інструмент просування товарів через торговельні канали, набуває стратегічного значення в умовах економічної нестабільності та цифровізації. У 2023 році витрати на трейд-маркетинг у ритейлі зросли на 15%, досягнувши 5 млрд грн, з прогнозом зростання до 6,5 млрд грн у 2025 році. Війна, зміна споживчих уподобань і конкуренція змушують компанії адаптувати стратегії, фокусуючись на цифрових технологіях і персоналізації.

Трейд-маркетинг, за визначенням Котлера (2003), спрямований на стимулювання продажів через торговельні мережі шляхом мерчандайзингу, промоакцій і партнерств. Теорія ланцюгів постачання підкреслює важливість співпраці між виробниками, дистриб'юторами та ритейлерами для оптимізації продажів. У контексті України трейд-маркетинг інтегрує цифрові інструменти, як-от ШІ для аналізу даних, що підвищує ефективність кампаній на 20%. Теорія поведінкової економіки пояснює зростання попиту на емоційні промоакції, які впливають на 60% рішень покупців. Війна посилила фокус на локальні продукти, що зміцнює позиції MSMEs, які формують 70% ритейл-клієнтів.

Тенденції розвитку трейд-маркетингу в Україні:

- Цифровізація трейд-маркетингу: у 2024 році 40% компаній використовують ШІ для аналізу поведінки покупців і оптимізації викладки товарів, підвищуючи продажі на 10%. Наприклад, мережа «Сільпо» застосовує big data для персоналізованих акцій.
- Емоційні та патріотичні кампанії: 50% промоакцій у 2023 році підкреслювали підтримку ЗСУ чи локальних виробників, збільшуючи лояльність на 15%.
- Омніканальність: інтеграція онлайн- і офлайн-каналів (напр., QR-коди в магазинах) забезпечує безперервний досвід, підвищуючи конверсію на 12%.

Фокус на MSMEs: малі бренди, як-от локальні сироварні, використовують трейд-маркетинг у супермаркетах, збільшуючи частку ринку на 8% у 2024 році.

Як результат, пропонуємо такі заходи:

- ✓ Інвестиції в цифрові технології – впровадження ШІ для аналізу даних і таргетингу в 50% ритейл-мереж може підвищити продажі на 15% до 2025 року. MSMEs можуть використовувати доступні платформи, як-от Google Analytics.
- ✓ Розвиток логістики – державні субсидії (\$200 млн) на модернізацію складів і транспортних коридорів зменшать витрати на дистрибуцію на 10%.

✓ Навчання кадрів – програми перекваліфікації (reskilling) для 5 тис. маркетологів щороку, як у ІТ (56% компаній інвестують), скоротять дефіцит кадрів на 25%.

Таблиця 1

Ключові тенденції трейд-маркетингу в Україні, 2025 р.

Тенденція	Вплив на ринок	Приклад
Цифровізація	+10% продажів через ІІІ	«Сільпо»: big data для акцій
Патріотичні кампанії	+15% лояльності клієнтів	Акції на підтримку ЗСУ
Оmnіканальність	+12% конверсії	QR-коди в «АТБ» для онлайн-покупок
Фокус на MSMEs	+8% частки ринку малих брендів	Локальні продукти в «Епіцентрі»

✓ Етичні стандарти – створення галузевих кодексів для уникнення спекулятивних кампаній підвищить довіру клієнтів на 20%.

✓ Підтримка MSMEs – податкові пільги для малих брендів на промоакції в ритейлі (напр., зниження ПДВ на 5%) збільшать їхню частку ринку на 10%.

Отже, український трейд-маркетинг зростає завдяки цифровізації, патріотичним кампаніям, omnіканальності та підтримці MSMEs, але стикається з економічними, логістичними, кадровими та етичними викликами. Стратегії, як-от інвестиції в ІІІ, логістична модернізація, навчання, етичні стандарти та підтримка MSMEs, можуть забезпечити зростання витрат на трейд-маркетинг до 6,5 млрд грн і підвищення продажів на 15% до 2025 року, зміцнюючи конкурентоспроможність України.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук, О. В. Трейд-маркетинг у ритейлі: цифрові тренди 2024–2025. *Маркетинг в Україні*, 2024, №3, с. 8-15. <https://www.marketing-ua.com/2024/03/trade-marketing-2024-digital-trends/>

2. Петренко, С. М. Вплив війни на маркетингові стратегії в Україні. *Економіка та суспільство*, 2023, №12, с. 20-27. <https://economyandsociety.in.ua/2023/12/123456789.pdf>

3. Сидоренко, Т. П. Логістичні виклики трейд-маркетингу в умовах війни. *Бізнес Інформ*, 2025, №1, с. 10-18. <https://business-inform.net/2025/01/logistics-challenges-trade-marketing/>

Константин ВИСОЦЬКИЙ
аспірант Західноукраїнського
національного університету

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Диференційована інтеграція стосується багатогранного підходу до інтеграції між країнами чи регіонами, де державам-членам дозволяється брати участь у різних ступенях і формах інтеграції на основі їхніх індивідуальних можливостей, уподобань і готовності. На відміну від традиційних моделей інтеграції, які вимагають рівномірної участі всіх членів, диференційована інтеграція визнає, що не всі країни знаходяться на однаковому рівні економічного розвитку або політичної готовності брати участь у глибших інтеграційних процесах.

Диференційована інтеграція у широкому розумінні означає компромісне спонукання подальшого європейського інтеграційного розвитку на засадах реформування ЄС через преференційні внутрішні угруповання та добровільну неучасть окремих держав-членів в інтеграційних проектах. Диференційована інтеграція у вузькому розумінні - це процес, в умовах якого держави-члени, які у змозі та бажають швидко розвиватись, можуть це робити, не очікуючи на інших. Всі інші держави не повинні їм у цьому заважати [1].

Питання диференційованої європейської інтеграції досить повно досліджені європейськими та вітчизняними вченими, але усталені підходи, принципи, форми, способи й методи, існуючі в західній науці в умовах сьогоденних проблем внутрішнього та міжнародного характеру піддаються впливам і швидко змінюються. Ця особливість зумовлює необхідність дослідження існуючих концепцій та досвіду їх практичного втілення, а також вироблення нових шляхів до вирішення проблем інтеграції, що важливо як для України, так і для ЄС.

Особливий вклад в дослідження проблем диференційованої інтеграції внесли такі зарубіжні вчені, як Ф. де ла Сер, А.Етціоні, Й.Олсен, А.Фабер, С.Бартоліні, Г.Воруба, Д.Куртін, А.Коллікер, Т.Блер та ін., а серед вітчизняних вчених, зокрема: І.Грицяк, В.Копійка, О.Ковальова, В.Кривцова, Я.Малик, Г.Немиря, В.Муравйов, В.Посельський, Л.Прокопенко, О.Рудік, В.Стрельцов, О.Чалий. Різноманітність підходів до вивчення диференційованої інтеграції присутня у виступах та позиції таких політичних діячів, як Ж.Ширак, Ж.Делор, Л.Тіндеманс, Л.Армад, Р.Дерендорф, Е.Балладюр. Публікації з євроінтеграційної проблематики, в яких тією чи іншою мірою йдеться про перспективу вступу України в ЄС, показують не лише спроби започаткувати розв'язання даної проблеми, а й гостру потребу в її системних і глибоких дослідженнях [1].

Сучасна модель диференційованої інтеграції базується на концептуальних проектах, що формувалися на дослідженнях інтеграційних процесів у 60-х - у середині 80-х рр. минулого століття. Засадничі основи поняття "диференційована інтеграція" були закладені на Паризькому саміті 1974 р. у концепції "диференційованої інтеграції в економічній та соціальній сфері" про "лідуючу" групу держав-членів та напрями "різношвидкісної" інтеграції в ЄС [2].

Починаючи з 90-х рр. минулого сторіччя політичний принцип диференційованої інтеграції отримує закріплення у Договорі про Європейський Союз. Інструменти диференційованої інтеграції обговорювалися під час перемовин щодо положень Амстердамського договору, в якому було використано ряд термінів, а саме: "дві швидкості", "багато швидкостей", "крок за кроком", "зміцнення солідарності", "випускник інтеграції", "жорстка серцевина", "змінна інтеграція", "концентричні кола", "два яруси", "багоярусність", "багаторічні доріжки", "два треки", "крила гойдалки", "кола солідарності зі змінною швидкістю", "імперські кола", "вибране меню", "перехрещені кола", "структурна варіабельність", "багаторівнева", "два рівні", "стримана інтеграція", "магнітні поля" [3].

Диференційована європейська інтеграція знаходить свій вираз у різних стратегіях. У 1995 році фінський учений Александр Стубб запропонував об'єднати стратегії інтеграції у три категорії, які були узагальнені та об'єднані у три базові концепції, які відрізняються по суті, тобто характеризують інтеграцію, диференційовану за часом, простором і змістом. Це концепції «багатошвидкісна Європа» («Multi-Speed»), «європейське меню» («A la Carte» [«секторальна» або «вибіркова»]) та «Європа змінних геометрій» («Variable Geometry»). Такий поділ, на думку автора, надає більш глибоке розуміння понять, що стосуються диференційованої інтеграції [4].

Диференціація за концепцією «багатошвидкісна Європа» (диференціація за часом)- це спосіб диференційованої інтеграції, відповідно до якого досягнення загальних цілей стимулюється основною групою держав-членів, які можуть і готові продовжувати діяльність в деяких сферах політики, основним припущенням є те, що інші країни-члени долучаються до цього процесу пізніше. Тобто це інтеграція, за якої країни-члени вирішують проводити однакову політику та дії не одночасно, а в різний час. Ця концепція застосовується лише до нових областей політики.

Диференціація за концепцією Європа «змінних геометрій», «концентричних кіл» (диференціація залежно від простору) визначає, що основні цілі будуть відображати різні підходи до інтеграції, причому основна група («серцевина», «ядро») здійснює глибинну інтеграцію, а інші долучаються до співпраці з меншою інтенсивністю (формування Шенгенського простору) .

Диференціація за концепцією «європейське меню» (Європа “A la Carte”) (диференціація за предметом) передбачає вибір сфери інтеграції, водночас досягаючи мінімальної кількості загальних цілей. Цей підхід орієнтований на змісті – тобто конкретних сферах політики. Усі країни перебувають у першому колі, де вони можуть вибирати найбільш прийнятні сфери для участі, будь то соціальна політика, грошово-кредитна, політика в галузі оборони тощо. Ця концепція в деяких джерелах має назву секторальна.

У контексті євроінтеграційної стратегії України секторальна інтеграція виступає особливою формою реалізації євроінтеграційної стратегії України і полягає у поглибленні співробітництва України та Європейського Союзу в окремих галузях державної діяльності. Ураховуючи складність, масштабність та комплексність змін та реформ, які мають бути запроваджені для досягнення того рівня інтеграції України до Європейського Союзу, який би дозволив Україні отримати повноправне членство у Європейському Союзі, секторальна інтеграція має бути лише проміжним етапом для того щоб в подальшому забезпечити синхронізацію процесів економічної, соціальної, та політичної інтеграції України та Європейського Союзу з метою виходу за межі секторальної інтеграції і набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі.

Список використаних джерел:

1. Грицяк І. Диференційована європейська інтеграція: аналіз концепцій, підходів та інструментів / І. Грицяк, О. Хоменко // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. - 2009. - Вип. 1. - С. 203-216.
2. Tindemans L. Report to the European Council / L. Tindemans // Bulletin of the European Communities. - 1975. - Supplement 1/76. P. 5-7.
3. Stubb A. The 1996 Intergovernmental Conference and the management of Flexible Integration / A. Stubb // Journal of European Public Policy. - 1997. - Vol. 4. - N 1. - P. 37-55.
4. Stubb A. A Categorization of Differentiated Integration / A. Stubb // Journal of Common Market Studies. - 1996. - Vol. 34. June. - N 2. - P. 283-295.

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ЯК СТРАТЕГІЧНІ РІШЕННЯ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

У ХХІ ст. цифрові інновації перестали бути лише інструментом підвищення ефективності. Вони стали стрижнем трансформації бізнес-моделей, джерелом конкурентних переваг і головним ресурсом адаптації до глобальних викликів. Сучасний міжнародний бізнес опинився в ситуації, коли швидкість змін, обсяг даних і складність ринкових умов вимагають не просто оновлення технологій, а системного переосмислення стратегії управління. Війна, пандемії, кліматичні катастрофи, порушення ланцюгів постачання, енергетичні кризи та регуляторна турбулентність змусили компанії по-новому поглянути на цифрову трансформацію, не як на проєкт, а як на безперервний процес виживання та оновлення.

Цифрові інновації у глобальному контексті, це не лише автоматизація чи хмарні обчислення. Це розумні екосистеми, штучний інтелект, предиктивна аналітика, цифрові двійники, блокчейн, машинне навчання, edge computing, метавсесвітні середовища, інтегровані платформи управління й взаємодії. Для компаній, що працюють у кількох країнах одночасно, цифрові рішення мають вирішальне значення: від забезпечення цілісності даних і прозорості операцій до підтримки крос-культурної взаємодії та координації розподілених команд [1].

Умови глобальних викликів, це не тільки загроза, а й стимул до інновацій. Саме в періоди невизначеності міжнародні компанії знаходять у цифрових технологіях нові шляхи до стійкості. Наприклад, у відповідь на порушення логістичних ланцюгів бізнес дедалі частіше впроваджує цифрові платформи з функціями реального відстеження, оптимізації маршрутів, прогнозування ризиків і автоматичного перемаршрутизації. У сфері фінансів компанії перейшли на інструменти фінансової аналітики в реальному часі, що дозволяє швидко коригувати інвестиційні портфелі залежно від змін валютних курсів, процентних ставок чи ринкових індексів.

Окрему увагу заслуговує роль штучного інтелекту (AI) як драйвера стратегічних рішень у транснаціональному середовищі. AI-системи сьогодні здатні не лише аналізувати ринок, а й будувати прогнози з високим рівнем точності, автоматизувати клієнтські інтерфейси (через чат-боти, віртуальні агенти), підтримувати антикризове управління, відстежувати регуляторні зміни в різних юрисдикціях. У цьому контексті цифрова інфраструктура перетворюється на критичний актив: вона не лише підтримує бізнес, а є самою основою його здатності до адаптації, розвитку і масштабування [2].

Стратегічні рішення у сфері цифрової трансформації дедалі частіше приймаються не на рівні IT-відділу, а на рівні ради директорів. Цифрова стратегія стає частиною загального стратегічного планування компанії, інтегруючись у фінанси, маркетинг, управління персоналом, ESG-політику. Сучасні CEO розглядають інвестиції в цифрові інструменти не як витрати, а як довгостроковий вклад у стійкість, інноваційність і довіру з боку клієнтів, партнерів, суспільства.

У кризовому середовищі особливо важливим стає поєднання цифрових рішень із гнучкими управлінськими моделями – agile, lean, design thinking. Саме ці моделі дозволяють ефективно інтегрувати цифрові інновації в реальні бізнес-процеси, уникати опору змінам, швидко тестувати гіпотези та масштабувати успішні практики. При цьому компанії зосереджуються не тільки на технологічному, але й на людському факторі: мова йде про розвиток цифрової грамотності персоналу, формування цифрової культури, підтримку безперервного навчання та адаптації до нових технологічних реалій [3].

Цифровізація також стає потужним інструментом соціальної відповідальності бізнесу. Наприклад, використання енергозберігаючих IT-інфраструктур, діджиталізація звітності, віртуальні комунікації замість вуглецево-інтенсивних поїздок, усе це сприяє зниженню екологічного сліду компаній. А інклюзивні цифрові рішення дозволяють забезпечити доступ до сервісів для різних категорій користувачів, включаючи людей з обмеженими можливостями, споживачів із різних культурних контекстів, представників «цифрових периферій».

Разом із можливостями цифрові інновації створюють і нові ризики, які міжнародний бізнес не може ігнорувати. Йдеться про кібербезпеку, цифрову нерівність, регуляторну фрагментацію, етичні дилеми в застосуванні AI-технологій. Зокрема, зростає необхідність формування прозорої політики управління даними, оскільки іжнародні компанії дедалі частіше створюють глобальні цифрові етичні хартії, у яких прописують правила застосування інновацій з урахуванням принципів відповідальності, прозорості, інклюзивності. Цифрові технології стають сферою не тільки технічного, але й морального управління. Це стосується не лише конфіденційності, а й справедливості алгоритмів, доступності цифрових сервісів, недискримінації у процесах автоматизації. Ще один напрям стратегічних рішень, локалізація цифрової трансформації. Глобальні компанії дедалі частіше впроваджують регіональні цифрові стратегії, адаптуючи технології до мовного, культурного, інституційного контексту. Те, що працює в Німеччині, не завжди буде ефективним в Індонезії чи Бразилії. У цій логіці цифровізація перестає бути уніфікацією, вона стає засобом поглиблення локальної взаємодії, посилення бренду, довіри та соціального капіталу в різних країнах присутності [4].

Цифрові інновації також стимулюють нові формати міжнародного партнерства. Це може бути спільна розробка платформ із партнерами з країн Глобального Півдня, участь у відкритих API-екосистемах, коінновації зі стартапами, хакатони за участю локальних команд. Таким чином, стратегічне бачення цифрової трансформації в умовах глобальних викликів – це не про контроль, а про розподілену співпрацю, де дані, технології та таланти циркулюють між партнерами, формуючи гнучку й інноваційну бізнес-екосистему. Значним викликом для міжнародного бізнесу є й управління цифровими талантами. У світі, де кваліфіковані IT-кадри, глобально мобільний і дефіцитний ресурс, компанії вибудовують персоналізовані стратегії залучення й утримання фахівців. Пріоритет надається не тільки зарплаті, а й можливостям гнучкої зайнятості, доступу до навчання, участі в інноваційних проєктах. Зростає роль внутрішніх цифрових платформ, які дозволяють розподіляти проєкти між командами незалежно від їх географії. Таким чином, цифрова культура стає не менш важливою, ніж цифрова інфраструктура [5].

У цьому контексті Україна, яка переживає масштабну кризу, має шанс стати лабораторією цифрової стійкості. Розвиток цифрових сервісів держави (як-от «Дія»), гнучкість українських IT-команд, адаптивність бізнесу до умов війни, швидка цифрова реакція на нові загрози, усе це створює унікальний досвід, який може бути корисним у глобальному масштабі. Українські компанії мають потенціал інтегруватись у транснаціональні цифрові ланцюги не лише як виконавці, а як архітектори рішень, партнери з інновацій та дизайнери цифрової адаптації.

У підсумку можна стверджувати, що цифрові інновації в умовах глобальних викликів стають не просто технічними рішеннями, а стратегічною мовою міжнародного бізнесу. У цій мові важливе не лише те, які інструменти використовуються, а й як, навіщо, у якій логіці та з яким впливом на людей, середовище, структуру ринку. Компанії, що здатні поєднувати технологічну силу з гуманістичним баченням, швидкість із цінностями, алгоритми з довірою, мають найбільші шанси не тільки пережити кризу, а й сформувавши правила нового цифрового світу. Стратегічні рішення міжнародного бізнесу в епоху цифрових інновацій, це не тільки про оптимізацію, а про відповідальне лідерство. Це здатність бачити за технологією людину, за даними – сенс, за ризиками – перспективу. І саме це бачення є найбільшим активом компаній у світі, що змінюється швидше, ніж будь-коли раніше.

Список використаних джерел:

1. McKinsey & Company. *Digital strategy in a time of crisis*. 2023. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-digital>

2. *World Economic Forum. The Future of the Digital Economy: Policy Perspectives. Geneva: WEF, 2023. 76 p.*
3. *Deloitte. Tech Trends 2024: A new chapter for digital transformation. London: Deloitte Insights, 2024. 92 p.*
4. *Accenture. Reinvention in the Age of Generative AI. Accenture Technology Vision, 2024. URL: <https://www.accenture.com>*
5. *IBM Institute for Business Value. CEO decision-making in the age of AI. Armonk, NY: IBM, 2023. 45 p.*

Shan Liwei

*Ph.D student of West Ukrainian National
University*

APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN FINANCIAL FLOW MANAGEMENT SYSTEMS OF INTERNATIONAL COMPANIES

The financial flow management of multinational companies is marked by extensive regional coverage, the use of multiple currencies, and the complexity of diverse legal and regulatory environments. These companies face numerous challenges [1]: managing global revenue and expenditure settlements across different countries involves currency exchange and foreign exchange controls; integrating large volumes of financial data from various subsidiaries and business sectors, which often differ in format, standards, and statistical definitions; complying with varying accounting standards and tax policies across jurisdictions, all of which contribute to heightened financial compliance risks. Furthermore, fluctuations in exchange rates and changes in international interest rates pose additional challenges to capital management and financial decision-making. Traditional financial management models, which rely heavily on manual operations and empirical judgment, are no longer sufficient to meet the demands for timely, accurate, and intelligent financial information in such complex environments.

Artificial intelligence (AI) offers significant potential to address these issues across four major areas. First, in financial data processing and analysis, AI technologies such as machine learning and optical character recognition (OCR) can automate data collection, classification, and cleaning, enhancing the speed and accuracy of data entry and enabling deeper analysis of financial relationships and patterns. Second, in financial forecasting and decision support, AI models, including time series analysis, regression analysis, and neural networks, can predict revenues, costs, cash flow, exchange rate trends, and market behaviors, providing valuable insights for risk management and strategic planning. Third, in risk early warning and compliance management, AI can monitor financial data and market dynamics in real time, identify potential risks through warning models, and ensure regulatory compliance by detecting anomalies and aligning with tax and accounting standards across different regions. Fourth, AI supports optimal fund allocation by analyzing global capital flows, needs, and costs, enabling the development of intelligent fund transfer strategies and improving capital efficiency through investment risk-return assessments.

A case study involving a globally renowned multinational manufacturing enterprise illustrates the effectiveness of AI-driven financial management systems. After implementation, OCR and intelligent classification reduced invoice processing time from two days to two hours and cut data entry errors by 90%. Forecasting accuracy for global sales improved by 25%, enhancing production planning and inventory

management. Real-time monitoring of exchange rates enabled early warnings and hedging strategies, mitigating financial losses. Additionally, the AI compliance module ensured alignment with local regulations, reducing tax risks.

Despite these advancements, the application of AI in multinational financial management still faces several challenges. Chief among them is the quality of financial data – its accuracy, completeness, and consistency, which directly influences model training and predictive performance. Moreover, the inherent complexity of AI technologies necessitates specialized knowledge and robust infrastructure to ensure effective deployment and integration. Addressing these challenges is essential for multinational corporations seeking to fully leverage AI in optimizing financial flow management.

References:

1. Johnson, R. (2024). *The impact of AI on cash flow management: 7 key insights*. Invensis. <https://www.invensis.net/blog/impact-of-ai-on-cash-flow-management>

Дмитро ДЕГТЯРЬОВ
аспірант Західноукраїнський
національний університет

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ФОРМУВАННІ НОВОЇ АРХІТЕКТУРИ СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Світова економіка вступила в нову фазу розвитку, де цифрові технології не просто підтримують окремі процеси, а виступають фундаментом, на якому будується сучасний економічний порядок. Цифрова інфраструктура перестала бути галуззю в традиційному розумінні. Вона трансформувалась у глобальну мережу, що формує нову логіку взаємодії держав, бізнесу та споживачів. Мобільний зв'язок, хмарні технології, дата-центри, платформи великих даних, блокчейн, штучний інтелект — усе це сьогодні не є просто технологічними інноваціями, а інструментами перерозподілу глобальної економічної сили.

Цифрова інфраструктура виконує роль невидимого каркасу, через який проходять фінансові потоки, логістичні маршрути, виробничі ланцюги та взаємодія між суб'єктами господарювання. Її наявність або відсутність на пряму впливає на конкурентоспроможність країн. Ті держави, які мають розвинену цифрову екосистему, отримують переваги у вигляді швидкого доступу до ринків, оптимізації витрат, прискореного залучення інвестицій, можливості масштабування інновацій.

Глобальна архітектура економічного простору поступово змінюється: якщо раніше її основою були традиційні економічні центри впливу — великі промислові потужності, природні ресурси, географічна близькість до ринків збуту, то тепер дедалі більше значення мають центри обробки даних, технологічні хаби, цифрові інтерфейси для обслуговування бізнесу й населення. Виникають нові осередки сили — умовно цифрові «гавані», які акумулюють в собі фінансові, інтелектуальні та інформаційні ресурси. Так, міста типу Сінгапура, Таллінна, Дубаю чи Бангалору перетворюються на своєрідні цифрові центри нового глобального порядку.

Розвиток цифрової інфраструктури змінює й сам характер міжнародної торгівлі. Класичні уявлення про товарообмін поступаються новим формам — транскордонним потокам цифрових послуг, даних, інтелектуальних продуктів, які не мають фізичної форми, але приносять величезну економічну цінність. Ці процеси руйнують традиційні бар'єри, як-от митні кордони, транспортні обмеження, часові зони. Новий економічний простір базується на принципах миттєвості, прозорості, високої адаптивності та гнучкості.

Роль держав у цьому процесі вже не обмежується лише регуляторною функцією. Уряди все частіше стають інвесторами, архітекторами і кураторами цифрових екосистем. Державна політика у сфері цифровізації — це більше не

просто внутрішній розвиток ІТ-сектору, а елемент геоекономічної стратегії. Наприклад, ініціативи Європейського Союзу щодо цифрового суверенітету, створення європейської хмари Gaia-X, або цифрові амбіції Китаю в межах політики «цифрового шовкового шляху» — свідчать про те, що цифрова інфраструктура стає частиною боротьби за вплив у новому світовому економічному ландшафті.

Питання безпеки даних, кіберзагроз і технологічної залежності актуалізують необхідність створення власних національних або регіональних цифрових платформ. Це, в свою чергу, веде до фрагментації цифрового простору, але також стимулює розвиток нових форм співпраці — на кшталт цифрових альянсів, трансконтинентальних кластерів і спільних технополісів. Цей новий рівень взаємозалежності формує не лише економічні, а й політичні зв'язки нового типу, де лідерство визначається не кількістю виробленої сталі чи нафти, а обсягом генерованих і оброблених даних.

Україна у цьому контексті знаходиться на перехідному етапі. З одного боку — країна має потужний людський капітал у сфері ІТ, стрімкий розвиток цифрових сервісів, таких як «Дія», та високу гнучкість цифрового бізнесу. З іншого — спостерігається критична залежність від іноземних цифрових інфраструктур, обмежений розвиток власних дата-центрів, нестача системного підходу до цифрового суверенітету. Водночас, війна лише посилила значення цифрової стійкості — від кіберзахисту до збереження національної ідентичності в онлайн-просторі.

Нова архітектура світового економічного простору вже не створюється виключно через політичні домовленості чи торговельні угоди — вона виникає в цифровому вимірі. Той, хто володіє інфраструктурою для передачі, зберігання і обробки інформації, фактично володіє контролем над ключовими механізмами глобальної економіки. І в цьому середовищі цифрова інфраструктура стає не просто інструментом економічного розвитку, а полем боротьби за майбутнє — технологічне, економічне, геополітичне.

Окремо варто звернути увагу на зміну ролі бізнесу у новій цифровій парадигмі. Сучасні компанії вже не є просто користувачами цифрової інфраструктури — вони стають її розробниками, власниками та розповсюджувачами. Такі гіганти як Amazon, Google, Microsoft, Alibaba чи Huawei не лише пропонують послуги зберігання даних чи хмарної обробки — вони будують і контролюють цілі цифрові екосистеми, навколо яких групуються інші компанії, уряди, освітні та дослідницькі установи. У цьому контексті бізнес перетворюється на глобального політичного гравця, що бере участь у формуванні нових правил гри на міжнародній арені.

Це створює принципово нову реальність — держава і транснаціональний бізнес дедалі частіше вступають у взаємозалежні відносини, які не можна

регулювати лише через податкову або антимонопольну політику. Формується потреба у глобальних підходах до цифрового управління, де будуть узгоджені стандарти передачі даних, етичні норми використання ШІ, правила кібербезпеки. Відсутність таких домовленостей вже сьогодні провокує цифрові конфлікти, торговельні війни і навіть загострення геополітичних протистоянь.

Цифрова інфраструктура більше не є просто технічним додатком до економіки — вона трансформувалась у її нервову систему. Вона створює нові точки концентрації сили, нові взаємозалежності, нові правила глобального співіснування. Країни, які зможуть інтегруватись у ці цифрові мережі на правах не споживачів, а повноправних творців і власників, матимуть змогу формувати економічну політику з позиції сили. Ті ж, хто не зможе забезпечити власний цифровий суверенітет, ризикують опинитися в залежному становищі, навіть попри наявність інших ресурсів.

Україна має потенціал, аби не лише приєднатись до цифрової трансформації, а й стати її активним учасником. Для цього необхідна комплексна політика підтримки цифрових рішень, розвитку локальної інфраструктури, стимулювання науково-технологічних інновацій та інтеграції до міжнародних цифрових ініціатив. Світовий економічний простір змінюється — і той, хто вчасно адаптується, зможе не просто вижити, а задати напрямок розвитку майбутнього.

Список використаних джерел

1. Маркевич, К. (2021). *Smart-інфраструктуру сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України*. Центр Разумкова, Видавництво “Заповіт”, Київ. 400 с. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-SMART-%D0%A1YTI-SITE.pdf>
2. Краус К.М., Краус Н.М., Поченчук, Г.М. *Цифрова інфраструктура в умовах віртуалізації та нової якості управління економічними відносинами. Ефективна економіка*. 2021. № 9. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2021/84.pdf
3. *Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою*. Український Інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html>
4. *Цифрова адженда України – 2020 (“Цифровий порядок денний” – 2020)*. Концептуальні засади (версія 1.0). *Першочергові сфери, ініціативи, проекти “цифровізації” України до 2020 року*. HITECH office. 2016. 90 с.

Марта МАЙБА

*студентка Західноукраїнського
національного університету*

Ігор ЛИЩИНСЬКИЙ

*д.е.н., професор кафедри міжнародної
економіки Західноукраїнського
національного університету*

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Сучасна глобальна економіка характеризується високим рівнем взаємозалежності держав, динамічними змінами торговельної політики, а також посиленням конкуренції за ресурси, інвестиції та ринки збуту. У цьому контексті зростає значення економічної дипломатії як інструменту, що дозволяє державам ефективно просувати свої економічні інтереси на міжнародному рівні. На перетині зовнішньої політики та економіки, економічна дипломатія виконує функції забезпечення доступу до нових ринків, підтримки експорту, залучення іноземних інвестицій, просування національного бізнесу, а також впливу на формування міжнародних економічних правил.

Економічна дипломатія – це цілеспрямована діяльність держави через дипломатичні канали з метою просування її економічних інтересів у міжнародному середовищі. Вона охоплює не лише класичні міжурядові перемовини, але й участь у міжнародних економічних організаціях, укладання угод про вільну торгівлю, підтримку експортерів, дипломатичне сприяння інвестиціям та захист прав національного бізнесу за кордоном.

Цей інструмент є особливо важливим для країн, які прагнуть підвищити свою конкурентоспроможність на глобальному ринку, зміцнити національну економічну безпеку та інтегруватися у світову господарську систему.

Основна роль економічної дипломатії полягає в досягненні економічних цілей держави через дипломатичні засоби, а саме:

- розширення зовнішньоторговельних можливостей: підтримка вітчизняних експортерів через мережу посольств і торговельних представництв;
- залучення іноземного капіталу: просування інвестиційної привабливості країни;
- переговори з метою укладання міжнародних економічних угод (ФТА, ВІТ тощо);
- забезпечення доступу до стратегічних ресурсів та технологій;
- захист інтересів національного бізнесу за кордоном.

У різних країнах економічна дипломатія має свої форми та масштаби реалізації, однак її сутність залишається спільною – просування національних економічних інтересів.

- Європейський Союз використовує економічну дипломатію як інструмент зовнішньої політики через укладання численних угод про вільну торгівлю (з Канадою – СЕТА, Японією – JEFTA, країнами MERCOSUR тощо). ЄС також активно залучає механізми торговельного захисту для протидії недобросовісній конкуренції.

- Китай активно застосовує економічну дипломатію в межах ініціативи «Один пояс – один шлях», поєднуючи інфраструктурні проекти з кредитуванням і політичним впливом. Через державні банки та дипломатичні місії Китай просуває свої компанії на глобальні ринки, а також забезпечує доступ до природних ресурсів.

- США реалізують економічну дипломатію через такі інструменти, як торговельні перемовини (напр. USMCA), санкційна політика, стратегічні економічні діалоги (наприклад, з Китаєм, ЄС), а також через підтримку американського бізнесу за кордоном через програми USAID, OPIC, DFC тощо.

- Україна останні роки робить кроки до посилення економічної дипломатії через створення інституції економічних радників при посольствах, укладання угод про вільну торгівлю (з Канадою, Великою Британією, Туреччиною), а також через участь у ініціативах ЄС щодо інтеграції у внутрішній ринок.

Національні економічні інтереси охоплюють:

- забезпечення стабільного економічного зростання;
- підвищення конкурентоспроможності економіки;
- диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків;
- захист стратегічних галузей;
- підтримку власного бізнесу.

Економічна дипломатія сприяє реалізації цих інтересів завдяки інституційному впливу, прямим переговорам, участі в міжнародних ініціативах, а також формуванню сприятливого іміджу країни як партнера.

Окрему увагу в контексті реалізації економічної дипломатії слід приділити якості дипломатичного персоналу та інституційній спроможності державних структур. Успішна економічна дипломатія передбачає наявність професійно підготовлених кадрів — фахівців, які поєднують знання міжнародної економіки, зовнішньої політики та міжкультурної комунікації. Саме такі фахівці здатні ефективно вести переговори, просувати національні економічні інтереси та оперативно реагувати на виклики глобального ринку.

Крім того, важливу роль відіграє наявність чіткої стратегії економічної дипломатії, інтегрованої у зовнішньополітичну доктрину країни, а також налагоджена координація між державними органами — зокрема, міністерствами

закордонних справ, економіки, торгівлі, агентствами з просування експорту тощо.

Для країн з трансформаційною економікою, таких як Україна, підвищення інституційної спроможності у сфері економічної дипломатії є ключовою передумовою залучення іноземних інвестицій, розвитку експорту та формування позитивного економічного іміджу на міжнародній арені.

Економічна дипломатія є ключовим інструментом інтеграції держав у глобальну економіку. Вона не лише формує сприятливі умови для національного бізнесу, але й забезпечує стійкість економіки в умовах глобальних викликів. У сучасному світі, де межа між економікою та політикою дедалі більше розмивається, саме економічна дипломатія стає провідним засобом реалізації стратегічних цілей держави.

Список використаних джерел:

1. Білорус О. Г. *Імперативи економічної дипломатії в умовах глобальної неоконвергенції* // Науковий вісник Дипломатичної академії України. Серія «Економічні науки». 2016. Вип. 23. С. 124–130.
2. Горбачук О.І., Рокоча В.В. *Місце економічної дипломатії в системі економічної безпеки держави. Вчені записки Університету «КРОК» №2 (54). К. 2019. С. 110-118.*
3. Грущинська Н.М. *Економічна дипломатія як потужний інструмент подолання конфліктогенності країн. Економічний нобелівський вісник. 2016, № 1 (9). С. 85-90.*
4. *Економічна дипломатія.* URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/DKS/22.htm>
5. Шаров О. М. *Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: монографія / О. М. Шаров; Національний інститут стратегічних досліджень. – Київ : НІСД, 2019. – 560 с.*
6. Ліщинський І., Лизун М. *Концептуальні візії регіональної та глобальної безпеки. Вісник Економіки. 2020. №2. С. 148-161.*

Віталій ЗАПУХЛЯК,

*к.е.н., старший науковий співробітник
Західноукраїнського національного
університету*

Іван МАХОВСЬКИЙ,

*магістр Західноукраїнського
національного університету*

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОГРЕС

У сучасних умовах посилення глобальної конкурентоспроможності міжнародних корпорацій (МК) відіграють важливу роль не лише в економічному, але й у соціальному та екологічному розвитку суспільства, реалізують низку ініціатив, які спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку та підтримання економічного прогресу. Збільшуючи свою присутність на міжнародних ринках, вони отримують не лише економічні вигоди, але й беруть на себе відповідальність за вплив на довкілля та соціальне середовище в країнах своєї діяльності. В контексті зростаючих глобальних викликів концепція екологічної стійкості набуває все більшого значення для забезпечення економічного прогресу та формування основи довготривалого економічного зростання. Науковці вводять нові поняття «екологічна економіка», «зелена економіка», «еколого-економічний розвиток, мотивуючи це тим, що «економічний стан вирізняється необхідністю переходу до сталого економічного розвитку через «зелене зростання» [1].

Сучасні практика досягнення економічного прогресу вказують на необхідність імплементації екологічних принципів у діяльність міжнародних компаній та національних економік, посилення екологічної відповідальності, раціонального використання ресурсів та впровадження інноваційних екологічних технологій.

Міжнародні корпорації запроваджують різноманітні ініціативи, спрямовані на зниження викидів парникових газів, мінімізацію відходів, оптимізацію використання енергоресурсів і впровадження технологій чистого виробництва. Такі підходи сприяють формуванню стійкого бізнесу, що орієнтований на довгострокову перспективу, з урахуванням екологічних викликів. Багато міжнародних корпорацій підтримують міжнародні угоди, зокрема Паризьку кліматичну угоду, зобов'язуючись досягати вуглецевої нейтральності у визначені терміни. Так, у 2016 р. 11 великих компаній виступили із заявою, «в якій вітається набрання чинності Паризької угоди та зобов'язуються співпрацювати з урядами для реалізації їхніх внесків» [2].

У червні 2019 р. була опублікована ініціатива від групи бізнес-лідерів, представників громадянського суспільства та ООН, яка закликала великі компанії вжити заходів для боротьби зі зміною клімату. На цей заклик відгукнулися 87 провідних компаній із сукупною ринковою капіталізацією понад 2,3 трильйона доларів США, які взяли зобов'язання внести зміни у свої операції та ланцюги постачання [3]. Наведемо основні екологічні зобов'язання міжнародних компаній. Так, компанія Intel запланувала до 2030 р. зменшити викиди Scope 1 і 2 на 10% від рівня 2019 р., а у впровадження енергоефективних технологій було інвестовано 300 млн дол США; Schneider Electric прийняла рішення зменшити викиди на 25% до 2030 р. Компанія Microsoft оголосила про намір досягти вуглецевої нейтральності до 2030 року. З 1975 по 2020 рік викиди вуглецю стабільно зростали, проте після 2020 р. починається їх поступове зниження завдяки збільшенню компенсаційних заходів (offsets) і видаленню вуглецю з атмосфери [4]. Очікується, що до 2030 р. кількість вилученого вуглецю перевищить обсяг викидів, що зробить компанію вуглецево-нейтральною.

Окрім цього, корпорації активно впроваджують принципи циркулярної економіки, що передбачає повторне використання матеріалів, переробку відходів та зменшення споживання природних ресурсів. Це дозволяє не лише знизити екологічне навантаження, а й підвищити ефективність виробничих процесів. Наприклад, компанія Google запустила програму «Google for Startups Accelerator: AI for Nature» [5], яка зосереджується на підтримці стартапів, що використовують штучний інтелект для розробки рішень у сфері екологічної сталості. Компанія Coca-Cola підтримує проекти з відновлення природних середовищ існування та збереження біорізноманіття через партнерства з екологічними організаціями [6].

Разом з тим, ці екологічні ініціативи створюють певні виклики для компаній, зокрема, перехід до нових технологій виробництва на перших етапах є доволі вартісним; потрібно враховувати культуру споживання в різних країнах, щоб продовжувати успішно реалізовувати продукцію. Перехід на циркулярні моделі може початково демонструвати втрату лояльності клієнтів та сповільнений вплив на економічне зростання, але при правильній маркетинговій політиці дасть можливість зміцнити позиції на ринку. Такі ініціативи підкреслюють важливість екологічної складової для досягнення економічного прогресу, подолання глобальних викликів зміни клімату та втрати біорізноманіття.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук С. Я. Екологічна складова економічного зростання. *Агросвіт*. 2019. №7. С. 17-25. URL : http://www.agrosvit.info/pdf/7_2019/4.pdf

2. *Major companies back Paris Agreement.* URL : <https://www.c2es.org/press-release/major-companies-back-paris-agreement/>

3. *87 Major Companies Lead the Way Towards a 1.5°C Future at UN Climate Action Summit.* 2019. URL : <https://unfccc.int/news/87-major-companies-lead-the-way-towards-a-15degc-future-at-un-climate-action-summit>

4. *Microsoft will be carbon negative by 2030.* <https://blogs.microsoft.com/blog/2020/01/16/microsoft-will-be-carbon-negative-by-2030/>

5. *Google Backs 15 AI Startups to Tackle Nature Loss and Climate Risk.* 2025. URL : <https://esgnews.com/google-backs-15-ai-startups-to-tackle-nature-loss-and-climate-risk/>

6. *Coca-Cola. 2023 Environmental Update.* URL : <https://thisrockesg.com/sustainability/coca-cola-sustainability-report/>

Сергій МАТУСЯК
аспірант Західноукраїнського
національного університету

МУЛЬТИСКАЛЯРНА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА: НАЦІОНАЛЬНІ, РЕГІОНАЛЬНІ ТА ГЛОБАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ

Ефективне управління екологічною безпекою вимагає не лише визнання існування різних масштабів викликів, але й активного подолання розривів між ними. Це означає створення механізмів для надходження потоків інформації, розподілу ресурсів та прийняття рішень, які пов'язують місцеві реалії з національною політикою та глобальними зобов'язаннями. Це можливо завдяки переходу від ізольованих підходів (окремі міністерства охорони довкілля, оборони, економіки) до інтегрованих стратегій, які визнають наскрізний характер екологічної безпеки для всіх сфер життя суспільства на всіх рівнях.

Щоб максимізувати потенціал циркулярної економіки для зміцнення екологічної безпеки на всіх рівнях, рекомендується застосовувати концепцію мультискалярної екологічної безпеки:

Multiscalar ecological security - це концепція, яка розглядає екологічну безпеку не на одному рівні, а як явище, що проявляється та потребує управління на різних просторових та часових масштабах. Вона визнає, що екологічні проблеми та загрози можуть виникати, впливати та потребувати вирішення на локальному, регіональному, національному та глобальному рівнях, а також у різних часових горизонтах – від короткострокових криз до довгострокових змін [1].

Основні ідеї мультискалярної екологічної безпеки:

- **Взаємопов'язаність масштабів:** Екологічні процеси та проблеми не обмежуються одним рівнем. Дії на локальному рівні можуть мати наслідки на регіональному чи глобальному, і навпаки. Наприклад, вирубка лісів в одному регіоні може вплинути на клімат у глобальному масштабі.
- **Різні персонажі та інститути:** Забезпечення екологічної безпеки вимагає участі різних персонажів на кожному рівні – від окремих громадян та місцевих громад до національних урядів та міжнародних організацій. Кожен рівень має свої інститути, політику та механізми управління.
- **Комплексність проблем:** Екологічні загрози часто є складними та взаємопов'язаними з соціальними, економічними та політичними факторами, що також проявляються на різних масштабах. Наприклад, проблема доступу до чистої води може мати локальні екологічні причини (забруднення), але також залежить від регіональної політики розподілу водних ресурсів та глобальних змін клімату.

- Необхідність інтегрованого управління: Ефективне забезпечення екологічної безпеки вимагає скоординованого та інтегрованого підходу на різних рівнях управління. Це означає налагодження комунікації, співпраці та узгодження політики між різними персонажами та інститутами на локальному, регіональному, національному та глобальному рівнях.

- Адаптивність та гнучкість: Зміни в екологічних системах та виникнення нових загроз вимагають гнучких та адаптивних підходів до управління екологічною безпекою на всіх рівнях [2].

Таблиця 1.

Ключові відмінності підходів до реалізації циркулярної економіки, спрямованих на підвищення екологічної безпеки на трьох рівнях:

Характеристика	Національний рівень	Регіональний рівень	Глобальний рівень
Первинний фокус екологічної безпеки	Внутрішнє забруднення/відходи	Транскордонні ресурси та забруднення	Глобальні надбання (клімат, океани, біорізноманіття); Ланцюги вартості; Рівність
Домінуючі стратегії циркулярної економіки	Впровадження ієрархії відходів	Гармонізація; Спільна інфраструктура	Міжнародні угоди; Глобальні стандарти; Управління ланцюгами вартості
Ключові важелі політики	Розширена відповідальність виробника (РВВ)	Директиви; Регіональні угоди; Гармонізовані стандарти	Договори/Конвенції; Глобальне фінансування; Добровільні стандарти
Технологічний акцент	Збір Сортування; Ремонт; Базова переробка	Передова переробка; Логістика; Спільні платформи даних	Відстежуваність; Матеріалознавство; Кліматичні технології; Глобальний моніторинг
Первинні потреби в інфраструктурі	Місцеві комплекси сортування відходів (КСО), Центри ремонту; Мережі збору	Регіональні спеціалізовані хаби; Транскордонні транспортні мережі	Глобальна логістика; Системи даних; Інтеграція ланцюгів вартості
Ключові персонажі/Управління	Національні агентства, Муніципалітети; Внутрішня промисловість	Регіональні органи; Комісії; Співробітництво держав-членів	Міжнародні організації (МО); Багатосторонні екологічні угоди (БЕУ); Міжнародні компанії (МНК); Міжнародна дипломатія

Склав автор за [4, 5, 6].

Приклади мультискалярних проблем екологічної безпеки:

- Зміна клімату: Має глобальні причини та наслідки, але вимагає дій на всіх рівнях – від міжнародних угод до місцевих ініціатив зі зменшення викидів та адаптації.

- Втрата біорізноманіття: Може відбуватися на локальному рівні (знищення середовищ існування), але має регіональні та глобальні наслідки для екосистемних послуг та потребує міжнародних зусиль з охорони видів.

- Забруднення води та повітря: Може мати локальні джерела, але поширюватися на регіональному рівні та навіть транскордонно, вимагаючи співпраці між сусідніми територіями та країнами.

- Управління водними ресурсами: Залежить від локальних гідрологічних умов, регіональної політики розподілу, а також може бути опосередковано глобальними змінами клімату [1, 2, 5].

Важливість мультискалярного підходу:

Розуміння екологічної безпеки як мультискалярного явища є важливим для розробки ефективних стратегій її забезпечення. Ігнорування одного з рівнів або відсутність координації між ними може призвести до неефективних або навіть контрпродуктивних дій [5]. Мультискалярний підхід дозволяє:

- Краще розуміти складні взаємозв'язки між різними екологічними та соціально-економічними процесами.

- Визначати найбільш ефективні рівні втручання для вирішення конкретних проблем.

- Залучати до процесу забезпечення екологічної безпеки широкий спектр зацікавлених сторін.

- Розробляти більш стійкі та адаптивні рішення, що враховують специфіку різних масштабів.

Таким чином, мультискалярна екологічна безпека є важливим концептуальним інструментом для розуміння та управління складними екологічними викликами сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. *Circular economy principles* - Ellen MacArthur Foundation, <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy-principles>

2. *Environmental security: dimensions and priorities* - GEF, https://www.thegef.org/sites/default/files/publications/52103%20STAP%20Report_WEB.pdf

3. *Climate change and security risks* | UNEP - UN Environment Programme, <https://www.unep.org/topics/disasters-and-conflicts/environment-security/climate-change-and-security-risks>

4. *The environment and global security* - UNEP, <https://www.unep.org/regions/europe/our-projects/environment-and-global-security>

5. *ENVIRONMENTAL SCARCITY AND CONFLICT* - the United Nations, доцмyn отримано квітня 18, 2025, https://www.un.org/en/land-natural-resources-conflict/pdfs/GN_Renew.pdf

6. *Environmental Security: United Nations Doctrine for Managing Environmental Issues in Military Actions* - The Millennium Project https://millennium-project.org/wp-content/uploads/2023/08/Chapter-9_3-ES-UN.pdf

Тарас МАКОВСЬКИЙ
студент Західноукраїнського
національного університету

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ НА ТЛІ ЗРОСТАЮЧОЇ СВІТОВОЇ РОЗ'ЄДНАНОСТІ

У тезах розглянуто сучасні виклики європейської інтеграції в контексті глобальної фрагментації. Проаналізовано трансформацію інтеграційних процесів у ЄС, зокрема в умовах геополітичної нестабільності, економічної турбулентності та зростання національного протекціонізму. Особливу увагу приділено перспективам України в європейському інтеграційному просторі.

Європейська інтеграція, яка тривалий час залишалась взірцем для інших регіональних об'єднань, сьогодні стикається з новими загрозами, що виникають через глобальну фрагментацію. Геополітичні конфлікти, торгові війни, енергетична криза та пандемія COVID-19 поставили під сумнів стійкість і єдність Європейського Союзу.

Однією з ключових ознак сучасної глобалізації є її нестабільність та фрагментованість. У світовому порядку все більше проявляється тенденція до формування ізольованих економічних та політичних блоків [1, с. 18-21]. У цьому контексті ЄС змушений переосмислювати стратегії внутрішньої консолідації та зовнішньої політики.

Брекзит став першим серйозним викликом для єдності Союзу. Він не лише засвідчив зростання євроскептицизму, а й активізував дебати щодо доцільності подальшого розширення ЄС [2, с. 45-48]. Після початку повномасштабної агресії Росії проти України, ЄС опинився перед необхідністю посилення оборонного співробітництва, енергетичної безпеки та нових форм економічної солідарності.

Водночас війна в Україні стала каталізатором переоцінки підходів до розширення ЄС. Україна, Молдова та Грузія отримали статус країн-кандидатів, що стало відповіддю на геополітичний виклик [3, с. 33-35]. Це свідчить про адаптивність ЄС до змін і його прагнення зберігати вплив у східноєвропейському регіоні.

Однак, процес інтеграції в нових умовах потребує глибших реформ. Зокрема, йдеться про інституційні зміни, фінансову рівновагу між старими та новими членами, а також збереження єдності на тлі різних національних інтересів [4, с. 77-80].

Європейська інтеграція в умовах глобальної фрагментації стикається з низкою викликів, однак зберігає свій потенціал як унікальна модель регіонального об'єднання. Успішна адаптація до нових реалій залежатиме від здатності ЄС реформуватись, посилювати солідарність і забезпечувати відкритість до нових членів, зокрема України.

Список використаних джерел:

1. Андрушків Б. М. *Глобалізація і фрагментація: сучасний вимір*. – К.: Наукова думка, 2022. – 240 с.
2. Smith J. *The EU after Brexit*. – London: Routledge, 2021. – 198 p.
3. Європейська комісія. *Звіт про розширення ЄС, 2023*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu>
4. Дахно І. І. *Європейська інтеграція: виклики і перспективи*. – Харків: Видавництво ХНУ, 2023. – 312 с.
5. Ліщинський, І. (2016). *Стратегія формування полюсів зростання в Болгарії*. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*, (3), 61-71.

Артем ГЛЄБОВ

Наук. керівник: к.філол.н., доцент

Наталія БАТРИН

*Західноукраїнський національний
університет*

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В КОМАНДІ: ЯК ДОВІРА ВПЛИВАЄ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ

У сучасному робочому середовищі, де командна взаємодія стає все більш важливою, ключовим чинником ефективності є не лише професійна підготовка працівників, а й атмосфера, в якій вони функціонують. Однією з найважливіших умов продуктивної командної роботи є психологічна безпека — стан, за якого людина відчуває впевненість у тому, що її думки, ідеї чи навіть помилки не будуть осміяні або покарані. Саме на ґрунті довіри виникає відчуття безпеки, яке дозволяє працівникам відкриватися, брати участь у діалозі, ініціювати нові ідеї та не боятися проявити себе.

Психологічна безпека передбачає, що кожен член команди може говорити про проблеми, сумніви чи невдачі, не боячись осуду. Таке середовище стимулює співробітників бути більш відкритими, брати ініціативу в свої руки і не приховувати важливу інформацію. Коли в команді панує довіра, зникає страх перед помилками, натомість з'являється готовність до експериментів і пошуку нестандартних рішень. Це, у свою чергу, призводить до збільшення кількості свіжих ідей та інновацій, адже люди відчувають себе вільними у творчому процесі.

Довіра в команді також позитивно впливає на здатність оперативно вирішувати проблеми. Коли хтось допускає помилку, але не боїться про неї сказати, це дає змогу швидко виправити ситуацію та уникнути більших наслідків у майбутньому. Водночас чесна й відкрита комунікація дозволяє краще координувати дії, розуміти одне одного й уникати конфліктів. Члени команди, які довіряють одне одному, рідше приховують важливу інформацію й частіше підтримують колег у складних ситуаціях, що сприяє створенню сильного колективного духу.

Психологічна безпека впливає не лише на якість роботи, але й на емоційний стан працівників. У середовищі, де людину не критикують за її думки, значно нижчий рівень стресу. Співробітники почуваються впевненіше, рідше вигоряють, а задоволення від роботи зростає. Такі команди демонструють вищу залученість, адже кожен відчуває, що його думка має значення і впливає на спільний результат. У колективі, де панує довіра, формується глибше відчуття відповідальності та бажання вкладатися в спільну справу.

Незважаючи на очевидні переваги, створення атмосфери довіри — не завжди легкий процес. Часто цьому заважають авторитарні стилі керівництва, критика чи висміювання нових ідей, відсутність відкритого діалогу або ж надмірна конкуренція між працівниками. У такому середовищі виникає страх зробити щось не так, що пригнічує ініціативність і блокує розвиток творчого мислення. Коли працівники змушені «мовчати», аби уникнути негативних наслідків, команда втрачає важливий ресурс — щирість і відвертість своїх учасників.

Щоб створити довірливу атмосферу, необхідно послідовно будувати відкриті відносини, заохочувати діалог, демонструвати повагу до думок інших і підтримувати колег у складних ситуаціях. Керівник у цьому процесі відіграє ключову роль: саме від його ставлення до команди залежить те, наскільки безпечно працівники почуваються у своїх професійних ролях. Коли керівник сам визнає свої помилки, заохочує запитання та пропозиції, створює простір для зворотного зв'язку — команда починає наслідувати ці принципи. Це не відбувається за один день, проте з часом довіра стає частиною командної культури.

Психологічна безпека є не лише емоційним комфортом, а й важливим інструментом підвищення ефективності. Вона розкриває потенціал кожного працівника, сприяє відкритому обміну ідеями, знижує рівень стресу та допомагає уникати серйозних помилок завдяки чесному обговоренню проблем. Довіра в колективі — це те, що перетворює групу людей на справжню команду, здатну досягати спільних цілей і зростати разом. У результаті виграють усі — як окремі працівники, так і організація в цілому.

Створення психологічно безпечного середовища — це не разова дія, а постійний процес, який потребує уважності, емоційної зрілості та готовності до взаємного навчання. Успішні команди регулярно працюють над розвитком внутрішньої культури, що підтримує кожного члена та заохочує до співпраці. Особливо важливим є вміння чути й бути почутим — коли думки працівників сприймаються серйозно, навіть якщо вони суперечать загальноприйнятим рішенням чи точці зору керівника. Це дозволяє уникати групового мислення та сприяє більш зваженим і креативним рішенням.

Довіра також значною мірою формується через визнання індивідуальних особливостей кожного члена команди. Коли колектив приймає людину такою, якою вона є, без потреби «приховувати» свої слабкі сторони чи змінюватися для відповідності певному шаблону, тоді зникає бар'єр між «особистим» і «професійним». Це відкриває шлях до щирішої комунікації, емоційної підтримки і глибшої взаємодії між колегами.

Довіра в команді особливо важлива у складні періоди — під час кризи, змін чи стресових ситуацій. Саме тоді виявляється, наскільки міцною є внутрішня

підтримка, наскільки кожен готовий підставити плече іншому, не шукаючи винних, а зосереджуючись на вирішенні проблеми. Команди, в яких панує психологічна безпека, здатні швидше адаптуватися до змін і вистояти в непростих обставинах.

У результаті, довіра та психологічна безпека — це не просто «м'які» аспекти командної роботи, а справжня стратегічна перевага, що дозволяє розкрити потенціал кожного члена колективу, будувати міцні стосунки і досягати високих результатів у спільній справі.

Список використаних джерел:

1. Едмонсон Е. Психологічна безпека та поведінка навчання в робочих командах // *Administrative Science Quarterly*. – 1999. – Т. 44. – №2. – С. 350–383.
2. Кац Д., Кан Р. Системна теорія організацій. – К.: Основи, 2004. – 432 с.
3. Ковальчук О. В. Психологічна безпека працівників у системі організаційної культури // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. – 2018. – Вип. 1. – С. 95–99.
4. Ленсіоні П. П'ять вад команди: притча про лідерство. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2020. – 240 с.
5. Рікер М. Соціальна психологія в організаціях. – К.: Кондор, 2009. – 368 с.
6. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. – К.: Наш формат, 2017. – 224 с.

Дмитро ГРИГОР'ЄВ

*Аспірант Національного університету
біоресурсів і природокористування
України*

РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ

Процес європейської інтеграції України створює не лише нові можливості, а й значні вимоги до трансформації національного аграрного сектору економіки. При наближенні до єдиного європейського простору на перший план виходить реформування підходів до державного регулювання аграрного ринку, зокрема й в умовах зростаючих продовольчих викликів. Доступ України до внутрішнього ринку Європейського Союзу передбачає відповідність не лише стандартам якості та безпеки продукції, а й принципам прозорості, сталості та ефективної взаємодії держави з аграрними виробниками. У цьому контексті регуляторна політика безпосередньо має всі підстави, щоб адаптуватися до вимог Спільної аграрної політики Європейського Союзу, включаючи екологічні зобов'язання, підтримку фермерства та інноваційну орієнтацію. Поглиблення співпраці з Європейським Союзом супроводжується викликами, включаючи воєнний стан, кліматичні зміни, зростання вартості ресурсів і порушення традиційних ланцюгів постачання, що значно ускладнюють забезпечення стабільності на аграрному ринку. У цьому контексті державне регулювання є інструментом кризового реагування та системним фактором довгострокової адаптації [1; 2]. В аспекті регуляторної політики за умов європейської інтеграції слід виокремити: а) гармонізацію законодавчої бази з правом ЄС, зокрема впровадження вимог щодо санітарних і фітосанітарних норм, простежуваності продукції, маркування, використання добрив і засобів захисту рослин з метою зменшення технічних бар'єрів у торгівлі з країнами ЄС. Реформування системи державної підтримки відповідно до принципів Спільної аграрної політики Європейського Союзу, зокрема через переорієнтацію субсидій на сталий розвиток, підтримку малих і середніх господарств, діджиталізацію адміністрування державних програм.

Також в даному актуальному питанні проблемною є цінова та інтервенційна політика як інструмент стабілізації внутрішнього ринку, зокрема формування резервів базових продовольчих товарів, підтримка аграрних бірж і антикризових фондів. Зовнішньоекономічне регулювання: квотування, митне адміністрування, інструменти захисту національного сільськогосподарського виробника, важливі водночас при створенні умов для розширення присутності української продукції на ринках Європейського Союзу [3; С. 53–60; 4, С. 4–9].

Маємо відзначити, що економічний аналіз поточного стану аграрного ринку України свідчить про наявність системних загроз, зумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми продовольчими та економічними викликами.

Зокрема, скорочення частки аграрного сектору у ВВП країни з 11,2 % у 2021 р. до 10,3 % у 2023–2024 рр., а також зниження обсягів експорту аграрної продукції на понад 11 % у 2023 р. демонструє втрату зовнішньоекономічної динаміки та ослаблення експортної спроможності аграрного сектору. Натомість понад 50 % валютних надходжень від експорту припадає саме на продукцію аграрного сектору, що зберігає його провідну роль у структурі економіки.

У відповідь на це постає об'єктивна необхідність модернізації підходів державного регулювання аграрного ринку відповідно до вимог і принципів Спільної аграрної політики Європейського Союзу [4; 5, С. 28–37]. Так, поточний обсяг державної підтримки аграрного сектору у 2024 р. склав 5,7 млрд грн, що потребує не лише збільшення, а й більш раціонального цільового розподілу, орієнтованого на інноваційні та екологічні напрями виробництва.

Важливо також зазначити, що ціни на продукти харчування в Україні у 2023 р. зросли на 25–30 %, що обумовлено як інфляційними процесами, так і порушенням ланцюгів постачання, логістики та зростанням собівартості. За відсутності ефективного цінового регулювання ці фактори продовжуватимуть поглиблювати продовольчу проблему. У цьому контексті практично необхідним є впровадження механізмів інтервенційного регулювання, продовольчих резервів і державних мінімальних цін, що часто застосовуються в країнах-членах Європейського Союзу. Крім того, експортна орієнтація України зберігає високий потенціал, особливо у напрямі Європейського Союзу. Зростання кількості сертифікованих виробників органічної аграрної продукції, гармонізація стандартів якості, дозволяють поступово інтегруватися на ринки Європейського Союзу. Нарощування цього сегменту може створити додану вартість у структурі експорту, підвищити інвестиційну привабливість аграрного сектору економіки.

Таким чином, регуляторна політика має бути економічно виваженою та структурно орієнтованою, а саме враховувати як ручне втручання, так і стимулююче регулювання, а також ситуативне реагування та поступове планування відповідно до принципів європейської інтеграції. Такий підхід сприятиме макроекономічній стабільності, зміцненню продовольчої безпеки та довгостроковій конкурентоспроможності українського аграрного сектору в європейському економічному просторі.

Список використаних джерел:

І. Фіщук Н. Ю., Михальчишина Л. Г. Формування конкурентних переваг в аграрному секторі економіки. Annali d'Italia. 2020. № 10. Vol. 4. С. 36–49.

2. *Vdovenko N. M., Korobova N. M. Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. Wspolraca Europejska. 2015. № 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.*

3. *Ложачевська О. М., Вдовенко Н. М., Родченко С. С., Ігнатюк В. В. Управління системою адаптивного стратегічного планування інноваційно орієнтованого конкурентоспроможного підприємства в умовах глобалізації та COVID-19. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 1 (248). С. 53–60.*

4. *Охріменко І. В., Вдовенко Н. М., Овчаренко Є. І., Гнатенко І. А. Інновації в системі стратегічного управління безпекою національної економіки в умовах ризиків та невизначеності глобалізації. Економіка та держава. 2021. № 8. С. 4–9. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.8.4*

5. *Снітко Є. О., Завгородня Є. Є., Вдовенко Н. М., Лопушинська О. В. Теоретичні засади менеджменту ресурсозбереження. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Економічні науки. 2021. Вип 2. С. 28–37. DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2021-2-28-37>.*

Анастасія КАТИНСЬКА
студентка Західноукраїнського
національного університету

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗМІЦНЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У ХХІ столітті проблематика безпеки вийшла за межі традиційного розуміння оборони та охорони державного кордону. Загрози набули багатомірного характеру — від військових конфліктів до гібридної агресії, кібертероризму, енергетичних та продовольчих криз, екологічних катастроф і транснаціональної злочинності. У таких умовах забезпечення національної та регіональної безпеки більше не є виключною справою окремої держави. Міжнародне співробітництво виступає інструментом збереження стабільності, розвитку інституційної стійкості та формування системи колективного реагування на глобальні та локальні загрози.

Інституційна архітектура міжнародного безпекового співробітництва базується на діяльності таких організацій, як ООН, ОБСЄ, НАТО, Європейський Союз, Рада Європи та інші. Їхні механізми охоплюють миротворчі операції, санкційні режими, місії спостереження, дипломатичні посередництва, колективну оборону та превентивну дипломатію. Зокрема, Статут ООН (гл. VII) передбачає застосування міжнародних заходів у випадку загроз миру, актів агресії чи порушення миру [1]. Механізм колективної безпеки НАТО, закріплений у Статті 5 Вашингтонського договору, залишається основою захисту країн-членів від зовнішньої агресії [2]. У свою чергу, ЄС активно розвиває спільну політику безпеки й оборони (CSDP), яка включає участь у військових і цивільних місіях, кризовому управлінні та стабілізації регіонів [3].

Одним з базових напрямів міжнародної співпраці України у сфері безпеки є євроатлантична інтеграція, зокрема розвиток партнерства з НАТО. Починаючи з 1991 року, Україна є учасником Північноатлантичної ради співробітництва, а з 1997 року — Хартії про особливе партнерство. У сучасних умовах співпраця з Альянсом активізувалася на рівні проведення спільних навчань, участі у трастових фондах, адаптації командно-штабної структури, реформування оборонного сектору відповідно до стандартів НАТО. Прийняття в липні 2023 року нової Стратегії НАТО щодо підтримки України та створення Ради Україна – НАТО стали ключовими кроками у поглибленні безпекової співпраці [4]. Значну роль відіграє партнерство з Європейським Союзом, яке окреслюється як важливий компонент забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки. В межах Угоди про асоціацію Україна бере участь у низці безпекових ініціатив [5, с.80].

Особливу вагу має багатостороннє безпекове співробітництво, зокрема участь України у форматі «Рамштайн» (Контактна група з оборони України),

який об'єднує понад 50 країн-партнерів [6]. У межах цього формату здійснюється координація військової допомоги, постачання озброєння, техніки, навчання українських військовослужбовців. Крім того, у березні 2025 року відбулася міжнародна конференція у Парижі за участю понад 30 країн, на якій обговорювали створення потенційних сил безпеки для України після можливого припинення вогню, що демонструє глобальну підтримку та інституційну увагу до безпеки держави.

Після початку повномасштабної агресії РФ проти України у 2022 році міжнародне співробітництво продемонструвало свою стратегічну цінність як гарантію виживання держави в умовах тотальної війни. Україна отримала безпрецедентну підтримку від партнерів: військову допомогу від США, Великої Британії, країн ЄС; гуманітарну й фінансову допомогу в межах МВФ, Світового банку, ЄБРР; дипломатичну підтримку на рівні Генеральної Асамблеї ООН, G7, ЄС. Європейський Союз активізував механізми єдності через європейську оборонну політику, впровадження санкційних пакетів проти РФ та започаткування програм підтримки Збройних Сил України (European Peace Facility). Також відбулося суттєве розширення співпраці в сфері кібербезпеки, протидії дезінформації, охорони критичної інфраструктури [7].

На рівні регіональної безпеки посилено координацію в межах ініціатив «Люблінський трикутник», «Кримська платформа», Балто-Чорноморського співробітництва. Формується нова геополітична конфігурація, де регіональні альянси та партнерства відіграють усе більшу роль у забезпеченні безпеки й стійкості. Важливим напрямом стало включення України в систему європейської безпеки через надання статусу кандидата в члени ЄС (2022 р.) та початок діалогу щодо майбутнього членства в НАТО.

Для підвищення ефективності міжнародного співробітництва у сфері безпеки Україна має інституційно закріпити принцип багатовекторності безпекової політики, що передбачає системну взаємодію з ключовими глобальними та регіональними акторами. Доцільним є створення національних координаційних платформ, які забезпечуватимуть управління міжнародними безпековими проєктами, їхнє фінансування, моніторинг та зв'язок з партнерами.

Важливим напрямом має стати поглиблення співпраці з регіональними безпековими структурами Центральної та Східної Європи. Необхідно формувати спільні ініціативи в галузі оборонної промисловості, військових технологій, а також інформаційної протидії дезінформаційним кампаніям. Використання потенціалу стратегічного партнерства з ЄС і НАТО передбачає гармонізацію нормативних стандартів у сферах безпеки, оборони, цифрової стійкості та інформаційного захисту. Доцільно також ініціювати створення національної концепції дипломатичної безпеки, яка забезпечуватиме стратегічну комунікацію у сфері зовнішньої політики та міжнародної підтримки, формуючи нову

культуру безпекової дипломатії в умовах гібридної війни та багатополюсного світу.

Таким чином, міжнародне співробітництво виступає фактором зміцнення як національної, так і регіональної безпеки в умовах глобальних загроз. Через багатосторонні механізми, коаліції, партнерства та ініціативи Україна не лише забезпечує власну обороноздатність, але й робить внесок у трансформацію європейської системи безпеки. Участь у міжнародних процесах сприяє модернізації державного управління, інтеграції у світові політичні та економічні структури, забезпеченню стійкості та підвищенню авторитету країни на міжнародній арені. В умовах тривалої війни та очікуваного постконфліктного періоду ключовим завданням залишається стратегічне планування, активна зовнішня політика та глибока інтеграція у глобальні безпекові архітектури.

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об'єднаних Націй/Розділ VII. Вікіджерела. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/Статут_Організації_Об'єднаних_Націй/Розділ_VII
2. Що таке 5 стаття НАТО та коли її застосовують. ФАКТИ ICTV. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20221116-shho-take-5-stattya-nato-ta-koly-yiyi-zastosovuyut/>
3. The Common Security and Defence Policy. EEAS. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/common-security-and-defence-policy_en
4. Стан взаємовідносин НАТО та України. Центр безпекових досліджень "СЕНСС". URL: <https://censs.org/stan-vzayemovidnosyn-nato-ta-ukrayiny/>
5. Протидія фінансуванню тероризму в системі управління національною безпекою України: монографія. За загальною редакцією В.В. Євдокимова, Д.О. Грицишена. Житомир: Видавничий дім «Бук-друк», 2023. 232 с.
6. Рамштайн: новий план обороноздатності України до 2027. News IO. URL: <https://io.ua/ramshtajn-plan-oboronozdatnosti-ukrayiny-2027/>
7. The European Peace Facility, an unsecured gun on EU's table. Investigate Europe. URL: https://www.investigate-europe.eu/posts/european-peace-facility-controversy?ie_s=ga&pk_campaign=en_dsa&pk_source=google&pk_medium=cpc&gad_source=1&gbruid=0AAAAACXe0G1FX_6Vs3kPIXIRvujrv06Fy&gclid=CjwKCAjwk43ABhBIEiwAvvMEB9Jn7yXZ97quy05dTe_TfQv0NnZhM3Ta2QZ87dcolusxXTpPNBXH9RoC2LAQAvD_BwE

Олег РАКІТІН

*аспірант кафедри глобальної економіки,
Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН І ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасні виклики, які зумовлені глобальними кліматичними змінами та трансформацією міжнародного агропродовольчого ринку, мають вплив на функціонування молочного скотарства в Україні. Зниження адаптивної здатності тварин до екстремальних погодних умов, коливання продуктивності, зростання витрат на енергоресурси та корми ставить під загрозу конкурентоспроможність української молочної продукції на міжнародному та внутрішньому ринках [1].

У контексті кліматичних викликів важливим напрямом є формування механізмів регулювання конкурентоспроможності, яка б поєднувала економічні, технологічні та екологічні підходи. До механізмів регулювання можна віднести: впровадження до змін клімату технологій у тваринництві (вентиляція, охолодження, селекція на стійкість до теплового стресу); інноваційне управління кормовою базою з урахуванням нових агрокліматичних зон; стимулювання енергоефективного виробництва та зменшення вуглецевого сліду; модернізацію системи державної підтримки з урахуванням екологічної складової; розвиток логістики та підтримка експорту молочної продукції [2, С. 121–125; 3, С. 37–44].

Особливе значення має гармонізація українських стандартів якості та безпеки молока з вимогами ЄС та інших міжнародних ринків, формування ринку, підтримка дрібних і середніх виробників, розвиток цифрових рішень для моніторингу та прогнозування сприятимуть конкурентоспроможності галузі.

У процесі дослідження конкурентоспроможності продукції молочного скотарства України в умовах кліматичних трансформацій доцільним є використання системи економічних показників, які дозволяють комплексно оцінити стан, динаміку, потенціал галузі. Ці показники посилять аргументацію щодо необхідності впровадження регуляторних механізмів, спрямованих на поліпшення ринкових позицій українських виробників у глобальному просторі.

Перш за все, потрібно проаналізувати показники обсягів виробництва. Одним із базових показників є загальний обсяг виробництва молока, який відображає виробничий потенціал галузі. Його аналіз у динаміці дозволяє оцінити тенденції розвитку, наприклад, спад або стабілізацію, а також наслідки кліматичних змін для продуктивності. Наступним показником виступає середній надій на одну корову, що характеризує технологічний рівень та ефективність ведення господарства. Наступною дією має стати визначення економічної

ефективності, адже важливою складовою оцінки конкурентоспроможності є рентабельність виробництва, яка обчислюється як співвідношення прибутку до сукупних витрат. Не менш значущими є собівартість одиниці продукції (1 літр молока) та закупівельна ціна, що формує цінову конкурентну позицію продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. По-третє, слід орієнтуватися на рівень експортно-орієнтованих показників, зокрема показників обсягів експорту молочної продукції, експортної виручки, географічної структури експорту та експортної частки у загальному виробництві, що дають змогу оцінити рівень інтеграції України до міжнародних ринків. Їх аналіз у розрізі років дозволяє виявити залежність галузі від зовнішньоекономічної кон'юнктури та торгових бар'єрів. Наступним етапом є визначення стану поголів'я великої рогатої худоби, структури виробництва, оскільки кількісна характеристика поголів'я великої рогатої худоби, зокрема корів, що є основою для визначення довгострокового потенціалу галузі. Водночас варто враховувати структурну диференціацію: питому вагу продукції, яка виробляється фермерськими господарствами, сільськогосподарськими підприємствами та домогосподарствами.

Для аналізу ролі регуляторної політики слід враховувати обсяги державної фінансової підтримки, включаючи прямі дотації, компенсації на технічне переоснащення, пільгове кредитування. Додатково слід взяти до уваги частку інвестицій у тваринництво в загальному обсязі аграрного інвестування, щоб прорахувати рівень державного та приватного інтересу до розвитку даної галузі.

У зв'язку з кліматичними змінами доцільним є включення витрат продуктивності, пов'язаних із тепловим стресом, посухами чи надмірною вологістю, а також витрат на адаптаційні заходи (зрошення, тіньові навіси, вентиляція). Іншим релевантним індикатором є вуглецевий слід на одиницю продукції, що визначає екологічну конкурентоспроможність в таких умовах.

При цьому аналіз світових цін на молочну продукцію, наприклад, проведений з використанням індексу ФАО, порівняно з внутрішніми, дозволяє виявити цінові розриви, що можуть як сприяти, так і заважати експорту. Маємо відзначити, що до глобальних викликів також належать енергетична нестабільність, інфляційні впливи та логістичні обмеження, які впливають на витрати та прибутковість галузі молочного скотарства в умовах глобалізації.

Саме тому регулювання конкурентоспроможності продукції молочного скотарства повинно розглядатися не лише як інструмент економічної політики, а як частина загальнонаціональної адаптаційної стратегії до змін глобального середовища. Вона має ґрунтуватися на сучасних економічних показниках, інституційній підтримці, переході до інноваційних екологічно збалансованих технологій та інтеграції на міжнародні агропродовольчі ринки.

Таким чином, лише поєднання адаптивного державного регулювання, цифровізації виробництва, екологізації технологій і прогнозування дозволить

забезпечити не лише відновлення, а й довгострокове зміцнення рівня конкурентоспроможності молочного скотарства України в умовах кліматичних змін і глобальних викликів.

Список використаних джерел:

1. Антощенкова В. В. Сучасний стан молочного скотарства в Україні. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5. № 2. С. 25–32.

2. Кудлай В. Г. Економічна ефективність виробництва молока: аналіз та вектори розвитку. *Економічні науки*. 2021. С. 121–125.

3. Вовк О. М., Ковальчук А. М., Комісаренко Я. І., Джулай А. В. Прибуток та рентабельність як детермінанти розвитку підприємства. *Modern Economics*. 2020. № 21 (2020). С. 37–44.

Сергій ЖИЛІН

*аспірант кафедри глобальної економіки,
Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ Й РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Аграрний сектор України упродовж останнього десятиліття традиційно має економічний та системоутворюючий вплив на забезпечення продовольчої безпеки як на національному, так і на регіональному та глобальному рівнях. Введення в Україні воєнного стану, нестабільність логістики, зростання енергетичних ризиків і кліматичні зміни трансформували підходи до реалізації державної підтримки і як інструменту економічного стимулювання, і елементу безпекової політики держави. У цих умовах європейська інтеграція України може створити подвійний контекст, з одного боку наявні виклики щодо адаптації до вимог єдиного ринку, а з іншого присутні нові інституційні та фінансові можливості. Адаптація до норм Європейського Союзу спонукає до технічної гармонізації, переосмислення ролі державної підтримки як важеля забезпечення глобальної й регіональної та національної безпеки.

Маємо відзначити, що в 2024 р. з загального обсягу бюджетної підтримки аграрного сектору України понад 61 % було спрямовано на підтримку як малих, так і середніх сільськогосподарських виробників. Така орієнтація відповідає європейським підходам [1, С. 4–9; 2, С. 56–61]. І тут спостерігається домінуюча підтримка фермерських господарств для регіонального розвитку. Водночас, у порівнянні з масштабами збитків, завданих внаслідок воєнних дій, зокрема зруйнованої інфраструктури, зменшення поголів'я тварин, дефіциту ресурсів, ці обсяги є недостатніми на даний час. І щоб подолати ці виклики, державна підтримка в сучасних умовах спроможна виконати одразу три функції: економічну, зокрема стабілізацію виробництва, збереження експортного потенціалу, соціальну, враховуючи підтримку зайнятості у сільській місцевості та безпекову функцію саме в контексті досягнення запланованого рівня продовольчої незалежності держави в умовах воєнної і економічної кризи.

Дослідження підтвердили, що в 2023 р. понад 50 % валютних надходжень від експорту припадало саме на аграрну продукцію. При цьому через логістичні та ринкові обмеження, обсяги експорту аграрної продукції у 2023 р. зменшилися на понад 11 % порівняно з попереднім роком.

Таким чином, першочерговим є впровадження механізмів регулювання, зокрема перехід від прямих дотацій до фінансування екологічних проєктів, розвитку органічного виробництва, підтримки інноваційного фермерства;

створення ефективних інтервенційних механізмів, зокрема продовольчих резервів, стабілізаційних фондів, мінімальних цін на базові види продукції, що дозволить зменшити цінові коливання та підвищити стабільність аграрного ринку. Цифровізація державної підтримки потребує окремої уваги шляхом запровадження електронних реєстрів, онлайн-платформ подачі заявок, прозорих механізмів моніторингу. Це потрібно для залучення коштів через інструменти передвступної допомоги та європейські фонди розвитку сільських територій. Державна підтримка аграрного сектору в сучасній Україні має розглядатися як базова категорія не лише в межах економічної політики, але й як складова загальної системи національної, регіональної та глобальної безпеки. Орієнтація на принципи європейської аграрної політики дозволить забезпечити належний рівень продовольчої безпеки, сформувати сучасну, екологічно відповідальну та конкурентоспроможну модель розвитку вітчизняного сільського господарства, інтегровану в європейський економічний простір.

Список використаних джерел:

1. Охріменко І. В., Вдовенко Н. М., Овчаренко Є. І., Гнатенко І. А. Інновації в системі стратегічного управління безпекою національної економіки в умовах ризиків та невизначеності глобалізації. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 4–9. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.8.4

2. Вдовенко Н. М., Наконечна К. В. Особливості структурних змін в економіці України. *Економіка АПК*. 2018. № 9. С. 56–61.

Андрій АНДРУЩЕНКО

*Аспірант Національного університету
біоресурсів і природокористування
України*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ У ПІДХОДАХ ДО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ АКВАКУЛЬТУРИ В АСПЕКТІ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ

Зважаючи на зростання чисельності населення планети та підвищення попиту на тваринний білок у країнах із динамічним економічним розвитком, постає необхідність переосмислення підходів до забезпечення глобальної та регіональної продовольчої безпеки. У цьому контексті пріоритетного значення набуває підвищення економічної ефективності, конкурентоспроможності та екологічної сталості виробництва тваринного білка. Особливої уваги потребує зосередження зусиль на розвитку аквакультури як одного з найпродуктивніших і водночас найменш ресурсовитратних способів отримання високоякісного білка тваринного походження. Виробництво поживного водного білка з мінімальним антропогенним впливом на довкілля має бути базовим соціальним пріоритетом.

Галузь аквакультури виступає провідною складовою соціальної політики, оскільки створює робочі місця саме в сільських територіальних громадах, регулює продовольчу безпеку вразливих верств населення, сприяє реінтеграції ветеранів і переселенців через мікропідприємництво [1, С. 7–11; 2, С. 15–20; 3, С. 47–57]. Соціально орієнтовані моделі господарювання в аквакультурі відповідають концепціям Шумахера Е. Ф. щодо «економіки, що працює для людей». Тут спостерігається інший підхід, де закладено гуманістичну критика традиційної економіки, сформульована у праці *Small is Beautiful, 1973* [4] («Мале – прекрасне»). В ній запропоновано альтернативну парадигму розвитку – людиноцентричну, екологічно збалансовану та етично відповідальну економіку.

Шумахер Е. Ф. критикує класичну та неокласичну економіку за абстрагування від людського виміру. Автор вказує, що економіка повинна слугувати людині, а не зводити її до «фактора виробництва». Праця, у його розумінні не лише засіб отримання доходу, а шлях до самореалізації, розвитку спільнот і формування особистої гідності. Підвищення конкурентоспроможності галузі потребує комплексної державної політики, що поєднує фіскальні стимули, екологічне регулювання, розвиток наукових досліджень та інфраструктури. Важливим чинником є адаптація до вимог ЄС у межах імплементації принципів «Зеленої угоди» та Стратегії «Від ферми до виделки», а також використання

міжнародних інструментів оцінки, таких як GAPI (Global Aquaculture Performance Index).

Так, формування конкурентоспроможності галузі аквакультури розглянемо крізь призму сучасних економічних теорій сталого розвитку, конкурентних переваг та соціального підприємництва. В основі підходу лежить концепція сталого розвитку Г. Дейлі, відповідно до якої економічна діяльність повинна враховувати довгострокову екологічну рівновагу та соціальну справедливість. Конкурентоспроможність галузі аквакультури нерозривно пов'язана з її здатністю інтегруватися у глобальні ланцюги доданої вартості. Економічна теорія ланцюгів вартості М. Портера дозволяє аналізувати, на яких етапах вітчизняні виробники можуть створювати найбільшу вартість не лише на стадії вирощування риби, а й у сфері переробки, логістики, брендингу продукції на ринку.

Список використаних джерел:

1. *Кваша С. М., Вдовенко Н. М. Аквакультурне виробництво: від наукових експериментів до промислових масштабів. Інвестиції практика та досвід. 2011. № 20. С. 7–11.*
2. *Вдовенко Н. М. Сучасний стан та напрями розвитку рибного господарства в Україні. Економіка АПК. 2010. № 3. С. 15–20.*
3. *Федоренко М. О., Вдовенко Н. М., Павлюк С. С., Дюдяєва О. А. Базові засади розвитку рибальства та аквакультури в умовах трансформаційних процесів. Водні біоресурси та аквакультура. 2020. Вип. 2. С. 47–57.*
4. *Schumacher E. F. Small is Beautiful: A Study of Economics as If People Mattered. Edition 3. Publisher, Abacus. 1973. 255 p. ISBN 0349131325, 9780349131320.*

Олександр ШЕВЕЛЬ

*аспірант Національного університету
біоресурсів і природокористування
України*

РЕГУЛЯТОРНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ АКВАКУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ЦИРКУЛЯРНОЇ БІОЕКОНОМІКИ ТА ВИКЛИКІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У ХХІ столітті аквакультура стала галуззю, яка здатна забезпечити продовольчу безпеку людства в умовах зростаючого попиту на тваринний білок в умовах виснаження природних ресурсів і кліматичних змін. Згідно з даними ФАО ООН, понад 50 % світової риби та рибної продукції вже походить із аквакультурного виробництва, а її частка продовжує зростати. Водночас глобальні продовольчі виклики, включаючи геополітичні кризи, логістичні порушення, спекулятивні коливання цін, потребують ефективного державного регулювання ринку продукції аквакультури, спрямованого на гарантування стабільних поставок, доступності, якості та екологічної сталості.

Регулювання ринку аквакультури розглядається крізь призму класичних і сучасних економічних теорій: а) теорія ринкових збоїв (market failures) вказує на необхідність державного втручання у випадках зовнішніх ефектів, асиметрії інформації та неефективного розподілу ресурсів; б) інституціональна економіка (Д. Норт) підкреслює важливість формальних і неформальних правил, які формують довіру до ринку та забезпечують стабільне середовище для інвесторів і виробників; в) теорія глобального ланцюга вартості (М. Портер) орієнтує на розвиток експортноорієнтованих моделей виробництва з високим ступенем переробки та дотриманням міжнародних стандартів.

У дослідженні виокремлено напрямки регулювання ринку в умовах продовольчих викликів за наступними рівнями: I. Глобальний рівень. Адаптація до стандартів Codex Alimentarius, вимог сертифікацій ASC, BAP та екологічних регламентів торгівлі. Участь у міжнародних угодах, спрямованих на боротьбу з ННН-рибальством та забезпечення сталого доступу до ринків; II. Регіональний рівень (ЄС, Східне партнерство). Гармонізація технічних регламентів, санітарно-гігієнічних вимог, логістичних стандартів, формування спільних систем моніторингу походження риби, якості води, епізоотичної ситуації; III. Національний рівень. Удосконалення нормативно-правової бази, включаючи Закон України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI та підзаконні акти, що регулюють безпеку харчових продуктів, сертифікацію, маркування, запровадження цифрових платформ обліку виробництва, підтримка трейсерності продукції аквакультури.

Маємо відзначити, що нинішні умови сучасної нестабільності вимагають трактування продовольчої безпеки як багаторівневої системи. На глобальному рівні як стабільність поставок і екологічна відповідальність; на регіональному в аспекті забезпечення продовольчого балансу між державами-партнерами; на національному у вигляді доступності до якісної продукції для населення, особливо вразливих категорій, та підтримка внутрішнього виробника. Згідно з підходами А. Сена, продовольча безпека є не лише фізичний доступ до їжі, а і соціальна інклюзія, право на гідне харчування, економічна стабільність і свобода вибору. Аквакультура в такому розумінні стає інструментом державної політики, що інтегрує соціальні, екологічні та економічні виміри [1, С. 221–228].

Таким чином, регулювання ринку продукції аквакультури в умовах глобальних продовольчих викликів матиме системний характер і поєднуватиме різні механізми впливу. Пріоритетами мають стати: розвиток нормативної та інституційної бази, інтеграція біоциркулярних підходів, експортна орієнтація, а також захист прав споживача. Саме таке регуляторне середовище сприятиме зміцненню ринку, але й підвищенню ролі сектору аквакультури, здатної відповісти на виклики сучасності шляхом структурних реформ, інтеграції до європейського ринку риби та реалізації потенціалу біоекономіки.

Список використаних джерел:

1. Вдовенко Н. М., Павленко М. М., Сіненко І. О. Організаційно-економічні засади розвитку рибальства й аквакультури в Україні. Бізнес Інформ. 2020. № 4. С. 221–228.

TRENDS AND CHALLENGES IN GLOBAL FOOD SECURITY

Global food security stands at the intersection of agriculture, economics, environmental science, and geopolitics. It refers not only to the availability of sufficient food but also to access, utilization, and stability over time. In recent years, the discourse on food security has intensified due to climate change, geopolitical instability, population growth, and socio-economic disparities. According to the Food and Agriculture Organization (FAO), over 735 million people faced chronic hunger in 2023 – an increase partly attributed to the long-term impacts of the COVID-19 pandemic, regional conflicts, and inflationary food prices. The following sections provide an analysis of the major trends shaping global food security and the multidimensional challenges that must be addressed to ensure sustainable solutions.

The global population is projected to reach nearly 10 billion by 2050, with the most significant increases expected in sub-Saharan Africa and parts of Asia. This demographic trend puts pressure on food production systems, water resources, and land availability. At the same time, urbanization shifts food consumption patterns, increasing the demand for processed and convenience foods and raising concerns over nutritional quality and food system resilience.

Climate change is perhaps the most critical and unpredictable factor influencing global food security. Increasing temperatures, erratic weather patterns, and rising sea levels disrupt traditional agricultural cycles. For example, droughts and floods have led to major crop failures in countries like Ethiopia, Pakistan, and parts of the United States. Furthermore, climate change affects livestock productivity, soil fertility, and pest proliferation - all of which threaten food availability and farmer livelihoods.

On a more optimistic note, agricultural innovation continues to evolve. Precision farming, AI-powered monitoring systems, and genetically modified crops are increasingly adopted to improve yields and reduce environmental footprints. For example, digital platforms now assist smallholder farmers in optimizing irrigation, fertilizer usage, and market access. However, unequal access to these technologies reinforces existing disparities between regions and socio-economic groups.

Globally, there is an increasing demand for protein-rich and calorie-dense diets, particularly in emerging economies. This trend has led to the intensification of livestock production, with associated environmental concerns such as greenhouse gas emissions, water usage, and land degradation. At the same time, there's a parallel movement toward plant-based diets in high-income countries, driven by health consciousness and environmental sustainability narratives.

Despite global food production being sufficient in caloric terms, food is not distributed equitably. Conflict, poor infrastructure, and economic inequality prevent food from reaching the populations most in need. In war-torn areas such as Yemen or Sudan, food distribution networks are severely disrupted, leading to localized famines even when food exists regionally.

Global food systems are deeply sensitive to geopolitical events. The Russia-Ukraine conflict, for instance, disrupted global grain markets, causing price spikes and export bans. Many low-income countries, particularly in Africa and the Middle East, depend heavily on imports of wheat, maize, and fertilizers from these regions. Economic instability, currency devaluation, and debt burdens further compound the inability of states to maintain food supply chains and price stability.

Soil degradation, deforestation, and freshwater depletion are direct threats to long-term food production. Over 33% of the world's soil is moderately to highly degraded due to erosion, salinization, and nutrient depletion. Meanwhile, industrial agricultural practices continue to contribute to biodiversity loss, reducing the natural resilience of ecosystems that support food systems.

A staggering one-third of all food produced globally is wasted - amounting to nearly 1.3 billion tons annually. In developing countries, much of this loss occurs post-harvest due to inadequate storage, transportation, and processing infrastructure. In developed countries, food is often wasted at the retail or consumer level. Reducing waste could significantly enhance food availability and alleviate the pressure on production systems.

Poverty is both a cause and consequence of food insecurity. Smallholder farmers – particularly women - are among the most food-insecure despite being central to food production in many regions. Gender inequality in land ownership, credit access, and decision-making continues to hinder productivity and resilience in rural areas. Empowering women farmers could increase agricultural output by up to 30%, according to UN estimates.

Building resilient food systems involves enhancing local capacity, infrastructure, and community-based agriculture. Decentralizing food systems can protect against global supply shocks and improve local nutrition. Governments and NGOs should invest in local storage facilities, farmer cooperatives, and adaptive seed varieties.

Innovation must be inclusive and context-specific. Support for climate-smart agriculture, agroecological practices, and low-cost technology can make a major difference, especially for vulnerable populations. International partnerships and knowledge-sharing platforms are critical to bridging the technology gap.

Global food governance requires coordinated action from multilateral organizations, governments, and the private sector. Trade policies must be transparent and fair, avoiding protectionism in times of crisis. Additionally, social protection

programs such as food subsidies, school meals, and emergency reserves play a vital role in cushioning shocks.

Public awareness campaigns, food labeling, and redistribution networks can reduce food waste significantly. Sustainable consumption patterns - including reducing overconsumption and encouraging plant-based diets - can help reduce the pressure on global food systems.

Ensuring global food security in the 21st century is not just about producing more food; it's about creating resilient, equitable, and sustainable food systems. This requires a multi-dimensional approach that considers environmental limits, social justice, and economic viability. While technological and policy innovations offer hope, the most enduring solutions will come from coordinated global action and community-level empowerment. As we confront ongoing crises - from climate change to conflict - food security remains both a challenge and a barometer of our collective ability to build a sustainable and just world.

*Вероніка ДРОБІТЛИВА,
Валерія ЛУЩІЙ
студенти Західноукраїнського
національного університету*

ГЛОБАЛЬНА, РЕГІОНАЛЬНА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Глобальна безпека складається з міжнародних стратегій, спрямованих на підтримку стабільності та миру, а також на запобігання великим загрозам для людства. Це включає ядерне роззброєння, боротьбу з кліматичними змінами, тероризмом, пандеміями і транснаціональною злочинністю. Реалізація такої безпеки можлива тільки за умови тісного співробітництва між країнами і міжнародними організаціями.

Регіональна безпека формується в межах певного географічного регіону, де країни мають спільні інтереси та загрози.[1] Вона може включати спільну боротьбу з тероризмом, контроль за кордонами, врегулювання міждержавних конфліктів або економічну інтеграцію. Успішна регіональна безпека часто базується на політичній довірі та спільних цінностях.

Національна безпека означає здатність країни захищати свої суверенітет, територіальну цілісність, політичну стабільність і добробут населення. Вона охоплює політичну, економічну, військову, інформаційну та екологічну сфери. Ефективна національна стратегія включає як зовнішнє зміцнення держави, так і внутрішнє.

Гібридна війна є однією з найсерйозніших сучасних загроз для глобальної безпеки. Вона поєднує військові дії, інформаційні впливи, економічні атаки та кібероперації. Такі конфлікти часто не мають чітких ліній фронту, а їхній вплив відчують багато країн одночасно. Гібридна агресія вимагає адаптивних підходів до безпеки на всіх рівнях.

Міжнародні організації, такі як ООН, ОБСЄ, НАТО та МАГАТЕ, виконують важливу роль у забезпеченні глобальної та регіональної безпеки. Вони координують дипломатичні зусилля, моніторять конфліктні зони, організовують миротворчі місії і контролюють дотримання міжнародного права. Їхня ефективність залежить від політичної волі держав-членів.

Інформаційна безпека є однією з найбільш вразливих сфер сучасності. Фейкові новини, маніпуляції, інформаційні атаки та кібершпигунство можуть підірвати довіру до державних інституцій, створювати розкол у суспільстві та дестабілізувати ситуацію в країні.[2] Для її забезпечення важливими є цифрова грамотність населення і сучасні технології захисту.

Україна, перебуваючи у стані війни, глибоко усвідомлює значення комплексної системи національної безпеки. Агресія з боку Росії змусила країну вдосконалити армію, посилити дипломатичні зв'язки, шукати нових партнерів та

інвестувати в обороноздатність. Український досвід слугує прикладом трансформації у відповідь на загрози.

Енергетична безпека відіграє ключову роль для держав, оскільки доступ до енергетичних ресурсів впливає на стабільність економіки, розвиток виробництва і добробут громадян. Залежність від імпорту енергоносіїв може бути використана як засіб тиску з боку інших країн. Отже, розвиток альтернативних джерел енергії стає стратегічно важливим.

В умовах кліматичних змін екологічна безпека перетворюється на критично важливий фактор для існування людства. Забруднення навколишнього середовища, вирубка лісів, техногенні катастрофи та зміни водного балансу здатні спричинити масові міграції, епідемії та конфлікти. Міжнародна співпраця у сфері захисту природи є необхідною умовою для збереження миру.

Пандемія COVID-19 виявила слабкості глобальної системи безпеки перед біологічними загрозами. Світ був неспроможний впоратися з масштабною кризою у сфері охорони здоров'я, що спричинило колапс медичної інфраструктури, паніку та економічну рецесію. Біобезпека повинна зайняти вагоме місце в національних стратегіях.

Кібербезпека стала настільки ж важливою, як і фізична оборона. Хакерські атаки на державні установи, банки, ключову інфраструктуру або виборчі процеси можуть призвести до руйнівних наслідків. Держави створюють спеціалізовані кіберпідрозділи та інвестують значні ресурси в цифровий захист.

Економічна безпека держави залежить від стійкості її фінансової системи, банківського сектору, платіжного балансу, експорту і привабливості для інвесторів.[3] Під час криз та воєн економічна безпека стає основою виживання країни, тому її підтримка є пріоритетом національної політики.

Демократія, заснована на народній участі, посилює стійкість держави. Національна ідентичність, мова, культура та історична пам'ять теж входять до компонентів безпеки, адже збереження духовного коду нації гарантує її єдність і захищеність від зовнішніх загроз. Культурна експансія або девальвація традицій можуть стати прихованими формами інформаційного впливу.

Таким чином, у сучасному світі безпека не може бути лише задачею силових структур. Вона вимагає комплексного підходу, співпраці між секторами, ефективної дипломатії, високого рівня освіти, розвитку науки та укріплення соціального капіталу. Тільки через спільні дії держави, суспільства та міжнародної спільноти можна досягти справжньої безпеки.

Список використаних джерел:

1. Глобальна та національна безпека : Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій. Державний університет інформаційно-комунікаційних

технологій. URL: <https://duikt.edu.ua/ua/lib/1/category/2565/view/330>(дата звернення: 18.04.2025).

2. Національна і регіональна безпека. Факультет міжнародних відносин. URL: <https://intrel.lnu.edu.ua/course/natsionalna-i-rehionalna-bezpeka> (дата звернення: 18.04.2025).

3. Тітко Е. Національна та міжнародна безпека в контексті захисту прав людини в умовах сьогодення. Філософські та методологічні проблеми права. URL: <https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/download/369/372/> (дата звернення: 18.04.2025).

Михайло КУРИЛЯК
студент Західноукраїнського
національного університету

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ БЕЗПЕКИ

У ХХІ столітті цифрова трансформація стала не лише трендом, а необхідною умовою розвитку сучасної економіки. Для України період з 2019 характеризується активною цифровізацією, що розповсюдилась на усі сфери: від державного управління до сільського господарства. В умовах пандемії COVID-19, а згодом повномасштабної війни з Росією, цифрові рішення стали інструментом забезпечення стабільності, прозорості та ефективності національної економіки.

У вересні 2019 року шляхом реорганізації державного агенства з питань електронного урядування України було створено міністерство цифрової економіки. 18 вересня 2019 року Кабінет Міністрів України затвердив постанову, яка визначала повноваження та сфери компетенції даного міністерства, цілями діяльності якого є оцифрування всіх державних послуг, цифровізація галузей митниці, податкової, містобудування, земельних відносин, охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та пенсійного забезпечення, судочинства та захисту інформації; отримання дозволів та ліцензій онлайн для бізнесу; створення віртуальної бізнес-країни Дія Сіті.

Запуск порталу Дія у 2020 році став ключовим елементом цифрової трансформації України. Це єдина платформа надання державних послуг онлайн, що значно спростила взаємодію громадян з державними органами та її використання понизило рівень тіньової економіки. Мінцифри звітує, що проєкт «Дія.Бізнес» надав консультаційні та освітні послуги понад 1 900 українським компаніям, сприяючи підписанню експортних контрактів на суму 352,3 млн гривень у 2023 році. Спеціальний правовий режим «Дія.City» стимулював розвиток ІТ-індустрії, забезпечивши експорт комп'ютерних послуг на суму \$6,4 млрд у 2024 році. Це свідчить про значний внесок ІТ-сектору в економіку країни. Пандемія Covid-19 була потужним поштовхом цифровізації України. Вона не лише прискорила впровадження цифрових рішень у державному управлінні та бізнесі, але й сприяла розвитку цифрової інфраструктури та підвищенню цифрової інклюзивності. Запуск цифрових застосунків дав уряду України можливість продемонструвати відчутний прогрес у реалізації проєкту «Держава у смартфоні».

Попри це не всі українці були готові до такого стрімкого розвитку цифровізації. Згідно з дослідженням ПРООН, проведеним Київським міжнародним інститутом соціології, восени 2021 року 39% українців (60% жінок

і 40% чоловіків) зазначили, що не користуються електронними послугами, що свідчить про значний цифровий розрив, у тому числі гендерно-віковий розрив у використанні технологій, при тому, що в умовах локдауну використання електронних послуг всіляко заохочувалося. Також дослідження показали, що 12% опитуваних сказали, що не довіряють електронним послугам. Попри таку негативну статистику починаючи з 2021 року громадяни все частіше зверталися до онлайн сервісів для вирішення таких питань: отримання закордонного чи внутрішнього паспорта, подання документів для отримання субсидії чи інших соціальних виплат, отримання доступу до інформації про свій пенсійний статус чи пенсійних виплат, вирішення питань щодо підприємницької діяльності або оподаткування.

Таблиця 1

Індекс цифрової конкурентоспроможності України та частка цифрової економіки у ВВП

Рік	Індекс цифрової конкурентоспроможності*	Частка цифрової економіки у ВВП (%)
2019	45.3	3.5
2020	50.7	4.2
2022	60.1	5.8
2024	70.2 (оцінка)	7.3

У вересні 2022 року Україна приєдналась до програми Європейського Союзу «Цифрова Європа» (Digital Europe Programme) на період 2021 – 2027 років. Для України це стратегічне партнерство відкриває можливості інтеграції в європейський цифровий простір та розвитку цифрових технологій країни. Програма «Цифрова Європа» спрямована на розвиток шести основних напрямків:

- 1) Високопродуктивні обчислення (HPC): розвиток суперкомп'ютерних інфраструктур для наукових досліджень та інновацій.
- 2) Штучний інтелект (AI), великі дані та хмарні технології: впровадження передових цифрових рішень у різні галузі економіки та суспільства.
- 3) Кібербезпека: зміцнення захисту цифрової інфраструктури та даних.
- 4) Цифрові навички: підвищення рівня цифрової грамотності серед громадян, студентів та працівників.
- 5) Використання цифрових технологій в економіці та суспільстві: створення умов для широкого впровадження новітніх цифрових технологій.

б) Напівпровідники: розвиток виробництва та використання напівпровідникових технологій.

З моменту приєднання до програми «Цифрова Європа», Україна отримала 7,2 млн. євро на впровадження цифрових технологій, підписано 19 грантових угод та відкрито 11 конкурсів доступних для українських учасників.

Цифрова трансформація стала каталізатором економічного розвитку України в кризовий період. Успішне впровадження цифрових технологій дозволило зберегти керованість державою, підтримати бізнес і активізувати міжнародну інтеграцію. Попри недовіру українців до застосунку «Дія» у 2020 році їх було близько бмлн, то в 2025 році їх становить 22 млн користувачів. Це свідчить про те, що рівень довіри виріс майже в чотири рази. Понад 30 послуг у застосунку та 120 послуг на порталі, а також досвід користування сприяють тому, що з кожним днем кількість користувачів збільшується. Надалі слід посилювати увагу до цифрової грамотності, кіберзахисту та підтримки ІТ-сектору в регіонах.

Список використаних джерел:

- 1) <https://thedigital.gov.ua/>
- 2) «Цифровізоване інклюзивне відновлення після пандемії Covid-19 в Україні» URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/tsyfrovizovane-inklyuzyvne-vidnovlennya-pislya-pandemiyi-covid-19-v-ukrayini>
- 3) Презентація програми ЄС «Цифрова Європа» URL: https://nauka.gov.ua/opportunities/prezentatsiia-prohramy-ies-tsyfrova-ievropa-dlia-ukrainskykh-uchasnykiv/?utm_source=chatgpt.com
- 4) Ліщинський І., Лизун М. Концептуальні візії регіональної та глобальної безпеки. *Вісник Економіки*. 2020. №2. С. 148-161.

Костянтин ОЛАСЮК
студент Західноукраїнського
національного університету

РОЗВИТОК МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом стала вагомим кроком у напрямку євроінтеграції України. Одним із найважливіших та ключових напрямків цієї угоди є модернізація та адаптація митної системи України, мета якого це забезпечити прозорість, ефективність та відповідність європейським стандартам. У рамках виконання положень угоди, Україна впроваджує масштабні реформи у сфері митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що спрямовані на гармонізацію законодавства, спрощення процедур торгівлі між Україною та ЄС, діджиталізацію процесів та боротьбу з корупцією.

Я хочу звернути увагу на деякі особливо гострі питання що стали на шляху до консолідації митної системи України та ЄС.

1. Зміцнення інституційної спроможності митниці. Сьогодні гостро стоїть питання голоду кадрів у митниці. Через складну ситуацію в Україні до лав митної служби стають молоді кадри які не мають достатньо практичних навичок. Важливо приділити достатньо уваги для ефективної інтеграції нових кадрів до митної системи.

2. Розширення повноважень митних органів. Окремі експерти наголошують на необхідності надання митним органам функцій оперативно-розшукової діяльності, що дозволить ефективніше боротися з контрабандою та порушенням митних правил. Результатами опитування Інституту економічних досліджень та політичних консультацій в табл. 1.

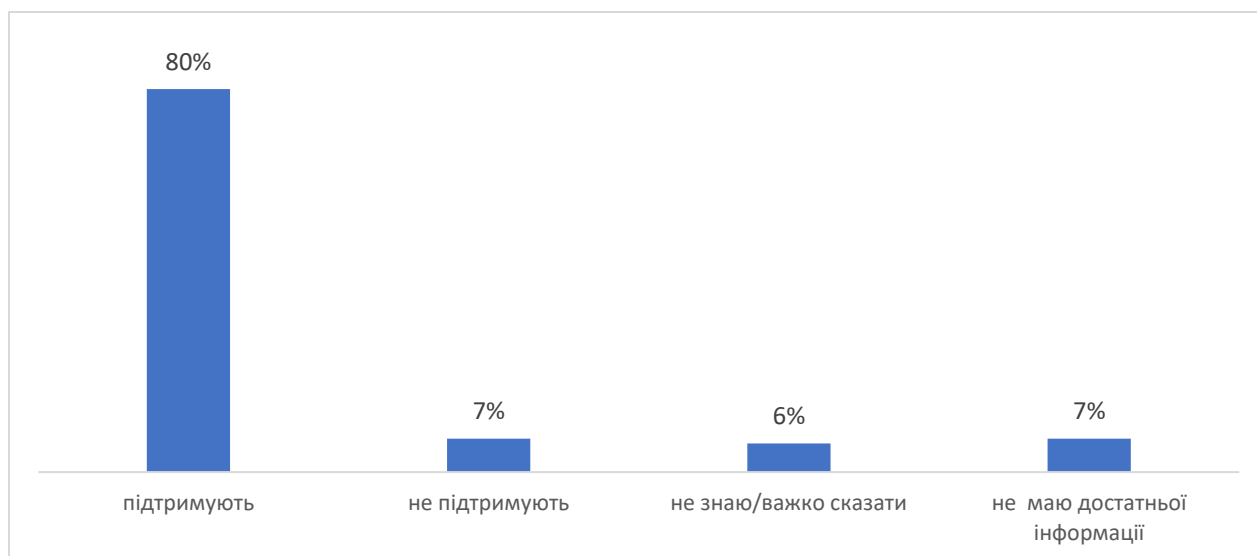
3. Зменшення корупційних ризиків. Державна митна служба активно працює над посиленням внутрішнього контролю, Досягнути максимальної ефективності в цьому напрямку також допомагає досвід партнерів інших країн. Також позитивної динаміки допомагають досягти приплив нових кадрів що вмотивовані запобігати фактам користування службовим положенням. Також система електронного декларування з кожним роком удосконалюється, так зараз електронні декларації проходять багатоступеневу перевірку (як автоматично так людиною) що ще більше унеможливорює подання недостовірних відомостей.

4. Діджиталізація митних процесів в Україні. Це ключовий напрямок реформування митної системи України, спрямований на спрощення процедур, підвищення прозорості та ефективності та пришвидшення інтеграції в митну систему ЄС. Українська митниця вже впровадила систему електронного декларування та “Єдине вікно”. Також нам варто звернути увагу на

впровадження системи рішень (CDS) та систему боротьби з підробкою (COPIS) що широко використовує Європейський союз.

Таблиця 1

Опитування стосовно розширення повноважень митних органів

Джерело: склав автор за Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Сьогодні Україна обрала правильний шлях в напрямку розвитку митної системи та впевнено по ньому рухається. Реформування митної системи у рамках угоди про асоціацію з ЄС є невід’ємною складовою інтеграційного процесу спрямованою на підвищення ефективності митного регулювання, забезпечення прозорості та спрощення процедур. Основні питання розглянуті в цій роботі свідчать про значний прогрес, але водночас демонструють низку викликів які потребують вирішення.

Список використаних джерел

1. <https://customs.gov.ua/>.
2. <http://www.ier.com.ua/ua>.
3. Ліщинський І., Лизун М. Концептуальні візії регіональної та глобальної безпеки. Вісник Економіки. 2020. №2. С. 148-161.
4. Savelyev, Y., Kuryliak, V., Darvidou, K., Lyzun, M., & Lishchynskyu, I. (2021). Transformation of Ukrainian automotive industry in the context of electromobility: applying the experience of visegrad states. In SHS Web of Conferences (Vol. 100, p. 01018). EDP Sciences.
5. Ліщинський, І. О. (2018). Концептуальний мейнстрим регіонального зростання. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії, (6), 46-50.

Вікторія КОСАР

*студентка Західноукраїнського
національного університету*

ВПЛИВ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ НА МИТНІ РЕФОРМИ ТА ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Європейські інтеграційні прагнення України та підтримка з боку країн Вишеградської четвірки відкривають нові можливості для гармонізації торговельного законодавства, спрощення митних процедур і залучення інвестицій у прикордонні регіони. Цей процес сприяє поглибленню економічних зв'язків, зниженню бар'єрів для бізнесу та розвитку регіонів, що межують з країнами ЄС, створюючи сприятливі умови для сталого економічного зростання та покращення якості життя в прикордонних територіях України.

Процес гармонізації законодавства з країнами Вишеградської четвірки важливий для спрощення торгових відносин. Країни Вишеградської групи активно підтримують Україну у прагненні адаптувати свої норми до європейських стандартів, що відкриває нові можливості для українських підприємств на їхніх ринках. Спільне впровадження стандартів сприяє зниженню технічних бар'єрів і підвищенню конкурентоспроможності. Згідно з дослідженням Європейського центру економічних досліджень, Україна та Польща активно співпрацюють в рамках «Східного партнерства», що включає в себе обмін досвідом у сфері гармонізації митних і торговельних процедур. Це дає можливість українським компаніям розширювати свою присутність на ринку Польщі, забезпечуючи їм доступ до більшої кількості товарів і послуг [1].

Одним із важливих аспектів транскордонної співпраці є спрощення митних процедур, що дозволяє значно прискорити товарообіг між Україною та країнами Вишеградської групи. Країни Вишеградської четвірки активно підтримують Україну в удосконаленні митної інфраструктури, що дозволяє зменшити час, витрачений на проходження митниці, а також знизити витрати для бізнесу. В рамках програми допомоги від Угорщини Україні для модернізації митної інфраструктури в 2021 році було виділено €30 мільйонів на створення нових електронних систем митного оформлення на прикордонних пунктах пропуску, що значно спростило процеси оформлення товарів [3].

Інтеграційні процеси між Україною та країнами Вишеградської групи стимулюють залучення інвестицій, зокрема в прикордонні регіони. Підтримка з боку цих країн забезпечує фінансування інфраструктурних проектів, які значно полегшують бізнес-операції та підвищують інвестиційну привабливість прикордонних територій України. У рамках програми транскордонного співробітництва між Україною та Чехією було запроваджено ряд проектів із розвитку інфраструктури та підтримки малого бізнесу на прикордонних

територіях. Наприклад, у 2020 році було реалізовано проект з будівництва нових доріг і модернізації залізничних колій на кордоні між Україною та Чехією, що дозволило залучити інвестиції для створення нових робочих місць і розвитку місцевої економіки [2].

Отже, європейська інтеграція України та підтримка з боку країн Вишеградської четвірки відіграють важливу роль у розвитку торговельних відносин та економіки України. Гармонізація торговельного законодавства дозволяє українським підприємствам розширювати свої ринки, а спрощення митних процедур підвищує ефективність товарообміну. Залучення інвестицій у прикордонні регіони сприяє розвитку інфраструктури та створенню нових робочих місць, що позитивно впливає на економічну ситуацію в цих територіях. У підсумку, підтримка країн Вишеградської групи сприяє стабільному економічному зростанню та зміцненню зв'язків між Україною та її європейськими партнерами.

Список використаних джерел

1. Інститут економічних досліджень: веб-сайт. URL: <http://www.ier.com.ua/ua>
2. V. Babenko, I. Perevozova, M. Kravchenko, M. Krutko, D. Babenko. *Modern processes of regional economic integration of Ukraine in the context of sustainable development. E3S Web Conf.*, 166, 2020. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016612001>
3. Sologoub, Ilona. *Ukraine's EU Integration: A Long Way Home. Intereconomics*, ISSN 1613-964X, Springer, Heidelberg, Vol. 57, Iss. 4, 2022, с. 218-224. URL: <https://doi.org/10.1007/s10272-022-1066-1>
4. Латенко В. Вишеградська група: історія створення та досвід співпраці з Україною в контексті європейської інтеграції // *Європейські історичні студії*. – 2019. – С. 40 – 41. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/vyshegradska-grupa-istoriya-stvorenniya-ta-dosvid-spivpratsi-z-ukrayinoyu-v-konteksti-yevropejskoyi-integratsiyi/>
5. Sokołowicz, M. E., & Lishchynskyy, I. (2018). *Are Poland and Ukraine gravity centres for each other? Study on the labour migration patterns. Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, 21(1), 45-65.
6. Savelyev, Y., Lyzun, M., Kuryliak, V., & Lishchynskyy, I. (2021). *Economic integration of the Visegrad Four and Ukraine in the context of historical narratives and global challenges. European Journal of Sustainable Development*, 10(2), 44-44.

Андрій АМБИЦЬКИЙ
студент Західноукраїнського
національного університету

ВСТУП УКРАЇНИ ДО ЄС: ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ГРОМАДЯН ТА БІЗНЕСУ

Європейська інтеграція – це не просто зовнішньополітичний курс чи мрія про безвізові подорожі. Це складний і багаторівневий процес, який має безпосередній вплив на кожен сферу життя країни — від економіки й освіти до медицини й правосуддя. Для України вступ до Європейського Союзу (ЄС) означає нові перспективи, що здатні докорінно змінити і добробут громадян, і правила ведення бізнесу, і функціонування державних інституцій.

Однією з головних переваг для українських підприємців стане доступ до єдиного європейського ринку, де діють спільні правила, немає мит і значно спрощені умови торгівлі. Українські компанії зможуть безперешкодно експортувати продукцію до країн ЄС, не адаптуючи її під кожен державу окремо.

Крім того, вступ до ЄС означає підвищення рівня довіри з боку іноземних інвесторів. Прозоре законодавство, боротьба з корупцією, справедливе правосуддя — все це робить країну привабливою для іноземного капіталу. Зростання інвестицій, своєю чергою, сприятиме створенню нових робочих місць, впровадженню сучасних технологій та сталого розвитку економіки.

Для звичайних українців інтеграція з Європою відкриває свободу: вільно подорожувати, навчатися, працювати й жити в країнах ЄС. Це не просто про «безвіз», це про повноцінне громадянство Європи.

Гармонізація стандартів у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту означає поліпшення якості життя. Європейські норми передбачають кращі умови праці, захист прав працівників, споживачів, пацієнтів. Це також означає більшу відповідальність держави перед своїми громадянами.

Щоб стати членом ЄС, Україні потрібно провести серйозні реформи: у судовій системі, боротьбі з корупцією, державному управлінні. Але ці зміни не є формальні — вони мають реальне значення для кожного з нас.

Ефективна система правосуддя, прозорі правила гри, чесна влада — це основа сучасної держави. Саме це забезпечує стабільність, розвиток і довіру як з боку громадян, так і з боку міжнародних партнерів.

ЄС надає величезні ресурси для розвитку науки, інновацій, «зелених» технологій. Українські студенти вже беруть участь у програмах Erasmus+, дослідники — у Horizon Europe. Зі вступом ці можливості значно розширяться.

Крім того, європейські екологічні стандарти допоможуть зробити українське виробництво «чистішим», а міста — більш комфортними для життя.

Перехід до «зеленої енергетики» — не лише модний тренд, а й вимога часу, яку підтримує ЄС фінансово та технічно.

У нинішніх умовах питання безпеки є ключовим. ЄС не є військовим союзом, але він активно співпрацює з країнами-партнерами в питаннях кібербезпеки, боротьби з тероризмом, захисту кордонів. Вступ до ЄС зміцнить позиції України як на регіональному, так і на міжнародному рівні.

Отже, євроінтеграція — це не панацея і не миттєва зміна. Це довгий, але надзвичайно перспективний шлях і реальні можливості для кожного громадянина та бізнесу. Від кращих умов праці до можливості для підприємців вийти на міжнародні ринки та отримати інвестиції. Це — шанс для України стати частиною європейської спільноти, де працюють високі стандарти, де цінують права людини і де є реальні перспективи розвитку.

Список використаних джерел:

1. Терещук А. Вступ України до ЄС: переваги для громадян та бізнесу. 2022. 04.05.
URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/211004_vstup-ukrani-do-s-perevagi-dlya-gromadyan-ta-bznesu
2. Обух В. Як українському бізнесу стати конкурентним на ринку ЄС. 2024. 19.04.
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3854259-ak-ukrainskomu-biznesu-stati-konkurentnim-na-rinku-es.html>

Ярослав ВОНС

*здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти Західноукраїнського
національного університету*

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

У сучасних глобалізаційних умовах мультинаціональні корпорації (МНК) відіграють ключову роль у трансформації світової економіки. Їхня інвестиційна стратегія значною мірою визначає масштаби міжнародного руху капіталу, трансферу технологій, розвиток людського капіталу та інфраструктури у країнах присутності. У цьому контексті інвестиційна стратегія МНК виступає складною, багаторівневою системою управління ресурсами, орієнтованою на досягнення сталих конкурентних переваг у глобальному середовищі.

Інвестиційна стратегія МНК охоплює як фінансові, так і нефінансові аспекти діяльності – від інвестування в основні фонди та інновації до розвитку людського капіталу й екосистем партнерства. Вона формується з урахуванням макроекономічних і політичних ризиків у країнах-реципієнтах, а також динаміки міжнародних ринків, валютних коливань, геополітичної нестабільності та регуляторних вимог.

Сучасні МНК, адаптуючи свої стратегії до нових викликів, дедалі активніше застосовують принципи гнучкості, інноваційності, ESG-орієнтованості (екологічні, соціальні та управлінські аспекти). Важливим є стратегічне планування інвестицій з урахуванням життєвого циклу ринку, на якому діє компанія, та потенціалу місцевого середовища. Інвестиційні рішення приймаються на основі прогнозової оцінки ефективності, синхронізованої з довгостроковими цілями корпорації та її глобальними цінностями.

МНК формують портфелі інвестиційних проєктів, що забезпечують одночасну присутність на різних ринках із різним рівнем розвитку. Це дозволяє досягати ефекту диверсифікації, мінімізувати ризики та реагувати на глобальні економічні шоки. Важливим інструментом є діджиталізація інвестиційного процесу – застосування технологій аналітики даних, штучного інтелекту для оцінки ринків і оптимізації ресурсного забезпечення.

Успішна інвестиційна стратегія МНК поєднує централізоване стратегічне бачення з децентралізованою адаптацією до локальних умов. Наприклад, за даними McKinsey Global Institute, компанії з гнучкими інвестиційними моделями на 20–25% ефективніше використовують інвестиційні ресурси порівняно з тими, хто покладається на традиційні централізовані підходи [1].

У сучасних умовах особливої актуальності набуває інтеграція стратегії сталого розвитку в інвестиційну політику МНК. Це означає, що інвестиційні

рішення повинні враховувати не лише економічні, а й соціальні та екологічні наслідки. Більше того, інвестиції в інновації, цифровізацію, "зелені" технології та розвиток людського капіталу розглядаються як основа довгострокової вартості компанії [2].

Інвестиційна стратегія мультинаціональних корпорацій у XXI столітті – це не лише фінансовий інструмент розвитку, а й комплексна система управління транснаціональними ризиками, що забезпечує стійке зростання компаній у глобальному вимірі. Надалі доцільно спрямовувати наукові дослідження на поглиблення методів оцінки ефективності інвестиційної діяльності МНК та розробку моделей, адаптованих до умов високої глобальної невизначеності.

Список використаних джерел:

1. McKinsey Global Institute. (2023). *The State of Globalization in 2023*. Retrieved from: <https://www.mckinsey.com/mgi/overview/in-the-news/the-state-of-globalization-in-2023>
2. Rud O.O. (2024). *Формування інвестиційної стратегії в процесі економічного розвитку підприємства*. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*, Том 35(74), №3, с. 27–34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/74-3-5>
3. Sokołowicz, M. E., & Lishchynskyy, I. (2018). *Are Poland and Ukraine gravity centres for each other? Study on the labour migration patterns*. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, 21(1), 45-65.

Павло ТИМОЧКО

*Західноукраїнський національний
університет*

МЕХАНІЗМИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ: НА ПРИКЛАДІ АГРОХОЛДІНГУ KERNEL

У сучасному світі, що характеризується активними процесами глобалізації та загостренням конкуренції на міжнародних ринках, українські підприємства все активніше прагнуть до розширення своєї присутності за межами національного господарського простору. Одним із прикладів ефективного виходу на зовнішні ринки є діяльність агропромислового холдингу Kernel, який утвердився як провідний експортер сільськогосподарської продукції з України.

Компанія Kernel розпочала свою діяльність у 1994 році. Від моменту заснування вона пройшла шлях до статусу одного з найбільших вітчизняних виробників і експортерів соняшникової олії. Її діяльність охоплює вирощування зернових культур, зберігання, логістичну обробку та транспортування аграрної продукції. Продукція компанії постачається до країн Європейського Союзу, Азії, Близького Сходу та Африки. [1]

Процес виходу Kernel на міжнародні ринки був результатом ретельно сформованої стратегії, що складалася з кількох ключових складників. Компанія здійснила значні інвестиції в розвиток інфраструктури. Особлива увага була приділена будівництву та модернізації елеваторних потужностей, портових терміналів і переробних заводів. Це сприяло не лише забезпеченню стабільної якості продукції, а й удосконаленню логістичних процесів. Одночасно Kernel реалізувала політику географічного розширення експортних напрямів. Компанія активно виходила на нові міжнародні ринки, укладаючи довгострокові контракти з зарубіжними партнерами. Важливим елементом стала інтеграція інноваційних аграрних технологій, а також сучасних систем управління виробництвом, що дало змогу підвищити продуктивність та адаптуватися до світових стандартів якості. Для відповідності нормативно-правовим вимогам у різних країнах компанія послідовно здійснювала сертифікацію продукції. Це дозволило забезпечити відповідність вимогам щодо якості та безпечності, що діють на конкретних ринках збуту.

Вихід на зовнішні ринки супроводжувався низкою складних викликів. Глобальна конкуренція в агропромисловому секторі вимагала від компанії зосередження на підвищенні ефективності виробничих процесів і стабільному забезпеченні високої якості продукції. Таким чином Kernel змогла зайняти конкурентну позицію серед провідних гравців ринку.

Особливо складними були логістичні труднощі, що загострилися в умовах воєнного конфлікту. Компанія адаптувала маршрути транспортування, зокрема шляхом переорієнтації експортних потоків на порти Румунії та Польщі.

Додаткову складність становили регуляторні бар'єри, пов'язані з необхідністю відповідності продукції національним стандартам країн-імпортерів. Kernel активно працювала над отриманням відповідних дозволів, що забезпечувало легальність та конкурентоспроможність експорту.

Завдяки комплексному стратегічному підходу та ефективному менеджменту компанія досягла значних успіхів. Kernel увійшла до числа найбільших світових виробників соняшникової олії. Її частка становить близько 8 % від загального обсягу світового виробництва. [1]

Географічне охоплення експорту продукції свідчить про високий рівень довіри з боку міжнародних контрагентів. Компанія постачає продукцію до понад 60 країн, що підтверджує її стабільні позиції на глобальному ринку.

Варто також відзначити впровадження енергоефективних рішень. Kernel здійснила інвестиції в когенераційні установки на власних виробничих потужностях. Це дозволило зменшити енергозалежність від зовнішніх постачальників та підвищити стійкість до кризових ситуацій.

Аналіз діяльності Kernel демонструє, що українські компанії здатні до успішної міжнародної експансії навіть за умов складного економічного та політичного середовища. Ключовими чинниками результативного розвитку стали стратегічне планування, технологічні інновації, розвиток інфраструктури та адаптивність до зовнішніх змін. Досвід Kernel може бути використаний як орієнтир для інших українських підприємств, які прагнуть посилити свою позицію на глобальному ринку.

Список використаних джерел:

1. *Офіційний сайт компанії Kernel. URL: <https://www.kernel.ua/ua/>*

Роман ГРИЦЕЛЯК

*здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти Західноукраїнського
національного університету*

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ У МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЯХ

Корпоративне управління становить один із фундаментальних елементів функціонування будь-якої організації, забезпечуючи етичне ведення бізнесу, прозорість діяльності та захист інтересів зацікавлених сторін. У випадку мультинаціональних корпорацій (МНК), які здійснюють свою діяльність у різних країнах, значення ефективного корпоративного управління істотно зростає через складність операцій, багатосторонню структуру зацікавлених осіб і необхідність дотримання міжнародних стандартів.

Для прикладу розглянемо Індію — країну з динамічною економікою та розгалуженою присутністю МНК. Історична еволюція корпоративного управління в Індії має давнє підґрунтя, яке бере початок з давньоіндійських текстів, зокрема «Артхашастри», де описуються обов'язки правителів і міністрів у контексті ефективного управління. Проте сучасна система корпоративного управління в Індії почала формуватися після лібералізації економіки у 1990-х роках. Прийняття Закону про компанії у 2013 році стало важливим етапом у реформуванні цієї сфери, оскільки він включав положення щодо прозорості, підзвітності, створення Трибуналу у справах корпоративного права (NCLT) та інших механізмів врегулювання конфліктів [1].

Сучасна система корпоративного управління в МНК базується на низці ключових принципів: прозорість і розкриття інформації, підзвітність і відповідальність, справедливість і рівність, незалежність директорів, етична поведінка тощо. Прозорість включає як фінансову, так і операційну звітність, своєчасне розкриття даних, що формує довіру серед інвесторів і стейкхолдерів. Підзвітність вимагає чіткого розмежування повноважень між радою директорів і топменеджментом, з урахуванням дотримання правових норм.

Справедливість передбачає рівне ставлення до всіх акціонерів та управління конфліктами інтересів. Незалежність директорів сприяє ухваленню неупереджених рішень. Етична поведінка ґрунтується на кодексах етики, антикорупційних нормах та механізмах захисту викривачів (whistleblowers).

Разом із тим, мультинаціональні корпорації, що працюють в Індії, стикаються з низкою викликів. По-перше, культурні та етичні відмінності ускладнюють гармонізацію глобальних стандартів з місцевими нормами. По-друге, складне та змінне регуляторне середовище Індії створює труднощі у дотриманні норм. Подвійна система звітності — як на глобальному рівні, так і на

рівні країни — може призводити до розбіжностей у пріоритетах і створювати адміністративне навантаження.

МНК також мають дотримуватись як міжнародних стандартів (наприклад, IFRS), так і місцевих (Indian GAAP), що вимагає додаткових ресурсів. У сфері трансфертного ціноутворення та валютного регулювання також виникають ризики. Посилення вимог до захисту персональних даних і кібербезпеки вимагає інтеграції відповідних протоколів. У контексті ланцюгів постачання важливо забезпечити дотримання етичних норм усіма учасниками процесу. Зростає також роль екологічної відповідальності в межах корпоративного управління.

Окрім цього, політичні та геополітичні ризики, зміни в торгівельній політиці, участь держави як акціонера, а також вимоги щодо ESG-звітності стають дедалі актуальнішими. Успішне управління інтересами численних стейкхолдерів вимагає проактивної комунікації й залучення до діалогу.

З метою забезпечення належного корпоративного управління МНК впроваджують низку механізмів: ефективна робота ради директорів з незалежними членами, прозорість рішень через комітети (аудиторські, компенсаційні, етичні), впровадження систем внутрішнього та зовнішнього аудиту, кодекси поведінки, політики розкриття інформації, управління ризиками, а також канали для викриття порушень. Особливу роль відіграє інтеграція ESG-параметрів у бізнес-стратегії, що відображає глобальні тенденції.

Показовими є кейси компаній Infosys і Satyam. Перша демонструє зразкові практики управління, тоді як друга стала прикладом глибокої кризи корпоративної етики й прозорості, що призвела до значних втрат довіри з боку інвесторів.

У сучасному глобалізованому світі мультинаціональні корпорації мають адаптувати моделі корпоративного управління з урахуванням особливостей країн їхньої присутності. Це стосується як структури власності, ролі фінансових установ і держави, так і призначення керівників, складу ради директорів, участі працівників та інших зацікавлених груп у прийнятті рішень. Важливо також враховувати правові особливості юрисдикцій — цивільно-правові системи, як у більшості країн Європи, суттєво відрізняються від англосаксонських підходів у корпоративному праві [2].

Корпоративне управління у мультинаціональних корпораціях, що працюють в Індії, вимагає комплексного підходу, врахування локального контексту, дотримання міжнародних стандартів, а також стратегічного бачення для досягнення стійкого розвитку та захисту інтересів усіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел:

1. *Corporate Governance Practices in Multinational Corporations.*
URL: <https://www.pw.live/ca/exams/corporate-governance-practices>

2. *The corporate governance of the multinational company.* URL: <https://com-global.es/en/the-corporate-governance-of-the-multinational-company/>

Євген ВОНС

*студент Західноукраїнського
національного університету*

ЕВОЛЮЦІЯ ВАЛЮТНОГО СУПЕРНИЦТВА МІЖ КИТАЄМ І США: РОЛЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ У ФОРМУВАННІ НОВОЇ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ

У сучасному складному світі глобальних фінансів дві валюти беззаперечно привертають найбільшу увагу: американський долар та китайський юань. Долар протягом десятиліть залишався беззаперечним королем світової економіки, будучи основною резервною валютою, засобом міжнародної торгівлі та фінансових операцій. Однак, стрімке зростання економічної могутності Китаю (звісно не без підтримки США) та його амбіції щодо інтернаціоналізації юаня кидають виклик цій усталеній ієрархії.

Історія долара сягає кінця XVIII століття, коли він став офіційною валютою новостворених Сполучених Штатів. Його стабільність була підкріплена золотим стандартом, а після Другої світової війни Бреттон-Вудська система закріпила за ним статус світової резервної валюти, прив'язавши курси інших валют до долара, який, своєю чергою, був прив'язаний до золота. Відмова США від золотого стандарту в 1971 році ознаменувала перехід до ери фіатних грошей, проте долар зберіг свою домінуючу роль завдяки потужній економіці США, глибоким фінансовим ринкам та довірі до американських інститутів.

Китайський юань має значно молодшу історію, його запровадження тісно пов'язане з утворенням Китайської Народної Республіки у 1949 році. У період централізованого планового господарства юань мав обмежену роль у міжнародних розрахунках. Лише після початку реформ та відкриття економіки Китаю наприкінці 1970-х років почалося поступове зростання міжнародного значення юаня. Останніми десятиліттями Китай активно впроваджує політику інтернаціоналізації своєї валюти, розвиваючи офшорний ринок юаня та домігшись його включення до кошика спеціальних прав запозичення (SDR) Міжнародного валютного фонду.

Економічне протистояння між США та Китаєм є ключовим фактором, що визначає динаміку їхніх валют. Сполучені Штати, будучи найбільшою економікою світу з розвиненим постіндустріальним сектором, мають глибокі фінансові ринки та лідирують у багатьох технологічних галузях. Китай, з іншого боку, демонструє вражаючі темпи зростання, перетворившись на "світову фабрику" та значно збільшив свій вплив у міжнародній торгівлі.

Напрошується логічне питання, як відносно молодий юань зміг так швидко вирости і укріпитися, щоб конкурувати з доларом?

Насправді, історія відносин США та Китаю є досить складною і включає не лише теперішній період конфронтації та суперництва а і періоди співпраці, економічної допомоги та підтримки розвитку:

- Підписаний в 1922 договір "Дев'яти держав" про політику "відкритих дверей" передбачав не лише визнання суверенітету, незалежності та територіальної цілісності Китаю а і забезпечення рівних можливостей для всіх країн на китайському ринку та сприяв інтеграції Китаю у світову економіку.

- Допомога під час Другої світової війни: США були важливим союзником Китаю у боротьбі проти японської агресії, надаючи фінансову та матеріальну допомогу.

- Інвестиції та передача технологій після відкриття Китаю: Після відкриття китайської економіки, американські компанії стали одними з найбільших інвесторів у Китай, сприяючи його індустріалізації та передаючи технології. Це відіграло значну роль у швидкому економічному зростанні Китаю.

- Надання Сполученими Штатами статусу найбільшій нації в торгівлі (Most Favored Nation status). Це відкрило для китайських товарів величезний американський ринок, що стало ключовим фактором його експортно - орієнтованого зростання.

Завдяки цьому, Китай в деяких галузях зміг випередити реалізацію своїх планів на 10-15 років.

Останнім часом економічне протистояння між США та Китаєм переросло у повномасштабну торговельну війну. Звинувачення США у нечесних торговельних практиках Китаю, таких як крадіжка інтелектуальної власності та примусова передача технологій, стали каталізатором для введення взаємних мит на імпорт товарів. Наслідки торговельних війн є негативними для світової економіки в цілому, уповільнюючи зростання, порушуючи ланцюги поставок та знижуючи інвестиційну активність. Пошук шляхів врегулювання цих суперечок матиме значний вплив на майбутню динаміку валютних курсів та вартість акцій корпорацій на обох континентах.

Розглядаючи майбутнє, питання про те, чи зможе юань стати повноцінною резервною валютою та похитнути домінування долара, залишається відкритим. Зростаюча економічна міць Китаю, його зусилля з розвитку фінансового ринку та інфраструктури для міжнародних розрахунків у юанях, а також підтримка інтернаціоналізації валюти з боку уряду є важливими факторами на користь юаня. З іншого боку долар, який станом на квітень 2025 року втрачає свої сильні позиції через зниження ліквідності фінансових ринків США, слабшанню довіри до американських інститутів на чолі з Д. Трампом та появі альтернативи у вигляді більш стабільного Європейського ринку. Можливі різні сценарії розвитку валютних відносин між Китаєм та США, але зараз важко назвати бодай яку галузь товарів чи послуг в ЄС, де не був би присутній Китай.

Стрімко розгодувавши Китай, Захід став співзалежним з ним і тоді вже китайці почали інвестувати в європейські країни. Наприклад їхні проєкти з'явилися в Італії, Великій Британії, Нідерландах та низці країн Східної Європи. Присутність Китаю була настільки значною, що Європейський союз був змушений реагувати, щоб витримувати конкуренцію. Наприклад частка Китаю на ринку електромобілів в ЄС, останні три роки зросла з трьох до двадцяти відсотків.

Враховуючи прогресуючі технології Китаю, дешеву нафту і газ від Росії, отримання доступу до територій африканських країн багатих на земельні і рідкоземельні метали, через залежність цих країн від Китайських грошей і величезний людський ресурс самого Китаю - юань в довгостроковій перспективі має шанси як мінімум зрівнятися з доларом, що може навіть призвести до формування біполярної валютної системи.

Але це якщо США продовжить свою політику протекціонізму (економічного закриття від зовнішнього світу) і до влади не прийдуть тверезі голови, які знову почнуть цінувати і продовжувати ту роботу яку США як держава кілька десятиліть виконувала на світовій арені у вигляді продовження а не скорочення присутності військових баз, величезної кількості державних програм (наприклад USAID) для підтримки країн Африки, Азії а також Японії, Тайваню і Європи в цілому, щоб заслужено називати себе гегемоном. Однак, на даний момент завдяки теперішній політиці Вашингтону - економічна, політична, культурна та частково технологічна і військова могутність втрачатиме свої позиції на всіх континентах.

Список використаних джерел:

1. *Торговельна війна між США та Китаєм: як це вплине на світ?* URL: <https://renews.com.ua/svit/torgovelnna-viina-ssha-i-kitau-iak-ce-vpline-na-svit/>
2. Зіггалов В. *Валютні суперечки США та Китаю та взаємне запобігання торгової війни.* URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2281579.html>
3. Длігач А. *Торговельна війна Америки з Китаєм: можливі сценарії.* URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/torhovelnna-vijna-ameriki-z-kitajem-mozhlivi-stsenariji-andrij-dlihach.html>
4. Лизун, М. В., & Ліщинський, І. О. (2015). *Вплив регіоналізації ринків нафти на динаміку валютних курсів та процеси валютної інтеграції.* *Економічний простір*, (100), 13-23.
5. Лизун М. В. *Розвиток світової валютної системи крізь призму її елементів.* *Вісник Тернопільського національного економічного університету.* 2016. №. 4. С. 82–95.

Олександр МЕЛЬНИЧУК,

Юрій ПАПРОЦЬКИЙ

*здобувачі другого (магістерського) рівня
вищої освіти Західноукраїнського
національного університету*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасні процеси глобалізації зумовлюють суттєві зміни в економічному середовищі, що потребує трансформації підходів до стратегічного управління на рівні міжнародних корпорацій. Глобалізація відкриває нові можливості для зростання, розширення ринків, доступу до інновацій та фінансових ресурсів, однак водночас ставить перед компаніями виклики, пов'язані з конкуренцією, культурною різноманітністю та нестабільністю зовнішнього середовища.

Стратегічне управління розглядається як систематизований процес прийняття рішень, що спрямовані на досягнення довгострокових цілей корпорації. Цей процес включає аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, формування стратегії, її реалізацію, моніторинг та коригування на основі результатів діяльності. Застосовуються методи SWOT-аналізу, PEST-аналізу, аналізу ланцюгів створення вартості, а також підходи до управління ризиками [1].

Стратегічне управління міжнародними корпораціями в умовах глобалізації базується на кількох ключових напрямках. По-перше, глобалізація та локалізація передбачають необхідність балансування між стандартизацією продукції та її адаптацією до локальних ринків. По-друге, інноваційний розвиток орієнтований на впровадження новітніх технологій у виробничі та управлінські процеси.

Третім важливим напрямом є управління ризиками, що потребує адаптації до глобальних змін політичного, економічного та соціального характеру. Четвертою складовою виступає розвиток людського капіталу — формування кваліфікованої та кроскультурної команди. П'ятим напрямом є корпоративна соціальна відповідальність, яка зміцнює позиції компанії через сталий розвиток та етичне ведення бізнесу. Нарешті, формування стратегічних партнерств дозволяє ефективніше виходити на нові ринки та об'єднувати ресурси для досягнення спільних цілей.

Процес стратегічного управління включає низку взаємопов'язаних етапів, що забезпечують системну реалізацію цілей корпорації. Першим кроком є аналіз зовнішнього середовища, який охоплює вивчення економічних, політичних, технологічних і культурних чинників. Далі слідує аналіз внутрішнього потенціалу компанії — її ресурсів, компетенцій і організаційної структури [2].

На основі зібраної інформації формулюється стратегія, що визначає місію, бачення і стратегічні цілі. Потім відбувається реалізація цієї стратегії через впровадження змін і реструктуризацію. Важливою складовою є моніторинг та оцінка, які дозволяють вчасно виявити відхилення. При потребі стратегія коригується відповідно до нових умов. Завершальним етапом є звітність і комунікація з усіма зацікавленими сторонами, що забезпечує прозорість та злагодженість у діях.

Стратегічне управління дає можливість міжнародним корпораціям формувати чітке бачення свого розвитку, забезпечувати конкурентні переваги, оптимізувати внутрішні процеси та адаптуватися до змінного глобального контексту. Особливо важливо це для країн, що інтегруються в європейський економічний простір, як-от Україна.

Успішне функціонування міжнародних корпорацій залежить від здатності стратегічно мислити, гнучко реагувати на виклики та ефективно управляти своїми ресурсами. Впровадження принципів стратегічного управління сприяє не лише підвищенню ефективності корпоративного сектору, але й загальному економічному розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Василюк С. М. *Стратегічне управління холдинговими компаніями. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 47(1). С. 122–125.*
2. Хмелевський М. О., Ольшанський Г. В. *Стратегічне управління міжнародними корпораціями в умовах глобалізації. Макроекономічні аспекти сучасної економіки. 2023. № 10. С. 13–18.*

Адріана ЯНЧАК

*учениця Новосільського ліцею імені
Мирона Зарицького Скориківської
сільської ради*

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФРАГМЕНТАЦІЇ

У сучасному світі, що характеризується зростаючою глобальною фрагментацією, процеси європейської інтеграції набувають нових форм та викликів. Для України, яка перебуває на шляху глибокої євроінтеграції, ці трансформації відкривають як нові можливості, так і суттєві труднощі. Военні дії, геополітична нестабільність, економічні кризи та переформатування глобальних союзів змінюють контекст, у якому реалізується європейський вибір нашої держави.

Метою даної тези є аналіз динаміки євроінтеграції України в умовах поділу світу, виявлення основних бар'єрів і чинників, що впливають на цей процес, а також окреслення перспектив подальшої інтеграції у світлі сучасних викликів.

Україна завжди була частиною європейської цивілізації. Відновивши свою незалежність вона одразу розпочала євроінтеграційні процеси. Ще 2 липня 1993-го Україна вперше на законодавчому рівні задекларувала свої наміри. Проте шлях України до Європейського Союзу зітканий із небезпек. Пришвидшити всі євроінтеграційні процедури змусило повномаштабне вторгнення російської федерації, що разом з тим стало основним бар'єром на цьому шляху. Зокрема, на рік раніше запланованого Україна приєдналася до об'єднаної енергосистеми континентальної Європи. А вже 28 лютого 2022 року Президент України Володимир Зеленський підписав заявку на вступ України до Європейського Союзу. І в рекордні терміни наша держава отримала статус кандидата на членство в ЄС.

Сам процес відбувається в чіткій послідовності до так званих переговорних рамок, які були схвалені Європейським Союзом. Кабінет Міністрів країни затвердив План заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в межах Пакета розширення ЄС 2024 року.

Зрозуміти, скільки часу приблизно займе вступ України до Євросоюзу, можна на прикладі інших країн Центрально-Східної Європи. Звісно, багато залежатиме від того, наскільки самі українці будуть підтримувати євроінтеграційний курс і вимагатимуть чіткого виконання євроінтеграційного плану України від представників влади.

Перспектива вступу України до ЄС є однією з ключових тем зовнішньої стратегії. Основна перспектива вступу полягає в гарантіях безпеки та стабільності. Одним із пріоритетів, які визначив Європейський союз, це забезпечення безпеки та безпеки громадян шляхом створення Європейського оборонного союзу, боротьби з усіма загрозами онлайн і офлайн, і готовності реагувати на кризи.

Ще однією ваговою перспективою є план сталого процвітання та конкурентоспроможності. Пріоритетом ЄС являється полегшення бізнесу для сприяння економічному зростанню, підтримка конкурентоспроможних галузей і якісних робочих місць, розвиток циркулярної та стійкої економіки, яка ставить у центр дослідження та інновації та прискорює інвестиції, усунення нестачі навичок і робочої сили та лідирування в інноваціях цифрових технологій.[2]

На тлі нестабільної ситуації у світі Європейські країни активно продовжують співпрацю з Україною і допомагають їй стати повноправним членом Європейського Союзу. 12 квітня 2025 року у місті Львів відбулась Перша міжурядова конференція в межах українсько-нідерландського діалогу щодо підтримки України на шляху до членства в Європейському Союзі. Конференція започаткована Урядами України та Нідерландів для поглиблення наявної співпраці, розвитку двосторонніх відносин та підтримки України в реалізації реформ і виконанні необхідних кроків на шляху вступу до ЄС та в контексті майбутнього членства в Союзі. Під час конференції відбулися політичні консультації на високому рівні, а також робота тематичних робочих груп за напрямками: верховенство права, відповідальність росії та досягнення справедливості; сільське господарство; енергетика; соціальна політика. Сторони підтвердили важливість перспективи членства України в ЄС для стабільності, безпеки та процвітання європейського континенту. Вони наголосили на необхідності подальшої поступової інтеграції України до ЄС на основі відповідності вимогам *acquis* ЄС (право ЄС).

10 квітня у Брюсселі, Бельгія, розпочались двосторонні зустрічі делегацій України та Європейської Комісії в межах офіційного скринінгу відповідності українського законодавства праву ЄС за Розділом 29 «Митний Союз», що належить до Кластера 3 «Конкурентоспроможність та інклюзивний розвиток».

Розпочинається друга фаза освітнього проєкту «*Natolin4Capacity Building Phase II*» для посилення спроможностей на шляху України до членства в Європейському Союзі. Мета другої фази програми – посилення спроможності органів державного управління України ефективно управляти процесом вступу до ЄС та впроваджувати реформи, необхідні для виконання вимог членства в ЄС. Програма розроблена для українських державних службовців, які залучені до завдань, пов'язаних з європейською інтеграцією, таких як поточний процес

вступу до ЄС, гармонізація українського законодавства з правом ЄС та процеси інституційної перебудови.

1 квітня, у Києві, відбувся офіційний запуск Програми Європейського Союзу та держав-членів щодо підтримки євроінтеграції України. Вона розрахована на три роки та спрямована на допомогу Україні у підготовці до членства в ЄС шляхом надання стратегічної та експертної підтримки українським органам влади. Реалізацією Програми займається Центральне агентство з управління проектами Литви.[1]

Розширення ЄС вимагає значних зусиль з боку теперішніх країн-членів щодо інтеграції нових членів у політичну, економічну та соціальну структуру Союзу. Це включає адаптацію законодавства, управлінських систем та процесів прийняття рішень. Також різні країни-члени мають різні підходи та інтереси щодо розширення, що може призвести до складних переговорів і компромісів. Внутрішні політичні настрої та інтереси можуть суттєво впливати на позицію окремих країн-членів щодо прийняття нових членів. Далі розширення може мати значні фінансові наслідки для бюджету ЄС, оскільки нові члени часто потребують значної фінансової підтримки для модернізації своїх економік та інфраструктури. Вступ нових членів вимагає адаптації соціальних структур та забезпечення інтеграції нових громадян до спільноти ЄС. Це включає питання працевлаштування, соціального захисту та освіти. Розширення може призвести до зростання міграційних потоків як у межах ЄС, так і з-за його меж, що може створювати соціальні та політичні виклики для країн-членів. Розширення вимагає змін у структурах та процедурах інституцій ЄС, щоб забезпечити ефективне управління Союзом після приєднання нових членів. Це включає реформу процедур прийняття рішень та представництва країн-членів у різних органах ЄС.

Розширення ЄС має важливий геополітичний вимір, оскільки впливає на відносини з іншими великими гравцями, такими як росія, США та Китай. Це може призвести до зовнішньополітичних тисків і конфліктів.[3]

Список використаних джерел:

1. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/>
2. <https://european-union.europa.eu/>
3. Петренко І. (доктор політичних наук, експерт аналітичного центру «Об'єднана Україна») для <https://www.ukrinform.ua/>

СЕКЦІЯ 3. ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Co-funded by
the European Union

Секція організовується у межах реалізації проєкту ЄС Еразмус+ КА220-НED - В6120588 «Спільне міжнародне онлайн-навчання для сприяння сталості, розширення можливостей і стійкості енергетичних мереж та диджиталізації вищої освіти» / COIL-SERENADE

Модератор: д.е.н., проф. Віталіна КУРИЛЯК

Mariia Lyzun

Doctor of Science (Economics),
Professor of International Economics Department,
West Ukrainian National University

REGIONAL SECURITY ISSUES FOR CENTRAL AND EASTERN EUROPE

The security of the countries of Central and Eastern Europe is closely linked to the development of the transatlantic partnership, the effective functioning of NATO and the European Union, as well as to maintaining stability in relations with neighboring states. In the face of new threats, especially after the full-scale Russian invasion of Ukraine, regional cooperation in the field of security is becoming increasingly important.

The Russian military invasion of Ukraine has fundamentally changed the security situation in Central and Eastern Europe. The Central and Eastern European region is at the center of geopolitical shifts and faces a complex of threats that are exacerbated by rapid digitalization and complex regional dynamics [1; 2]. One of the most acute problems for CEE remains the spread of military threats from the Russian Federation, which creates a direct risk of invasion of other states in the region, especially those that share borders or have historically been in its sphere of influence. Such a threat can manifest itself not only in the form of open aggression, but also through hybrid attacks, which include the use of irregular military formations, political pressure and economic blackmail.

In parallel with military threats, cyber threats are growing rapidly, turning into an equally destructive tool of influence. The CEE region, which is actively integrating into the digital economy, is becoming particularly vulnerable [3]. There is an increase in the number of attacks on state institutions and critical infrastructure.

Economic instability related to wars and global challenges is another significant threat. Conflicts such as the war in Ukraine are disrupting regional economic relationships, disrupting supply chains and deterring investment. This leads to rising inflation, unemployment and a general deterioration in the standard of living of the population. Global challenges such as climate change, pandemics and geopolitical conflicts outside the region also have a direct impact on economic stability, creating additional crises of their own [4; 5]. CEE countries, often with less diversified economies, are more vulnerable to shocks originating from outside. Instability creates favorable conditions for the risk of illicit arms trafficking and terrorist acts. This increases the threat to internal security, facilitating the activities of terrorist groups and criminal syndicates. CEE countries, located at the crossroads of migration routes and trade routes, are particularly vulnerable to this phenomenon [6].

The countries of Central and Eastern Europe have always played a key role in Ukraine's foreign trade relations. Before the full-scale Russian invasion, Ukraine's trade relations with the countries of CEE were stable and developed within the framework of traditional partnerships. However, the blockade of sea routes, the destruction of infrastructure and the disruption of traditional logistics chains in the east and south of Ukraine forced Ukrainian businesses to radically reconsider their trade routes. It is the CEE countries that share borders with Ukraine and are members of the European Union that have become the main transit corridors for Ukrainian exports and imports. In 2024, the total trade turnover between Ukraine and the countries of Central and Eastern Europe reached 30.26 billion US dollars. This is almost 70% more than the figure for 2020, demonstrating the rapid deepening of economic relationships. The key drivers of this growth have been countries such as Poland, the Czech Republic, Romania and Slovakia, which have firmly established themselves as Ukraine's most important trading partners in the region. The strengthening of trade relations with Poland is particularly impressive. In 2024, the volume of bilateral trade with Poland reached 11.69 billion US dollars, which is almost twice the level of 2020 [7].

The countries of Central and Eastern Europe (Poland, the Czech Republic, Slovakia, Romania, Hungary) are faced with the need to strengthen their defense capabilities and revise their national security strategies. The strategic documents of these countries attach great importance to issues such as cybersecurity, information confrontation, strengthening the armed forces, and the development of regional cooperation [8].

The current security landscape paves the way for enhanced cooperation between the EU and NATO to strengthen stability and security in the Eastern Partnership countries. NATO, together with the EU countries and in particular with the countries of Central and Eastern Europe, have mutual interests in working closely to eliminate strategic, operational, and tactical vulnerabilities, as well as to increase their joint

resilience in confronting security threats. A single strategy can complement the EU's ongoing efforts to strengthen European security and defense capabilities [9; 10].

Thus, the security of Central and Eastern Europe is an integral part of the broader European security architecture. How the countries of the region adapt to new conditions, strengthen partnerships and modernize their institutions will determine not only their well-being, but also the future of stability on the entire continent. Key areas for ensuring security include investments in technological innovation, the development of cyber defense, the adaptation of defense mechanisms to new challenges and the strengthening of collective defense systems.

References

1. Табатадзе Т. Перегляд ролі ЄС у безпековому вимірі країн Східного партнерства. 17 липня 2024 р. URL: www.meig.ch
2. Лизун М.В. Моделі економічного зростання світової та української економіки. Журнал європейської економіки. Тернопіль. 2006. №2(5). С.161-170.
3. Загальний огляд відносин Україна-ЄС (2024). Представництво України при ЄС. <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/zagalnij-oglyad-vidnosin-ukrayina-yes>
4. Lishchynskyy, I., & Lyzun, M. (2020). Conceptual visions of regional and global security. *Herald of Economics*, 2(96), 148–161. <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.148>
5. Tskhovrebadze, T., Putkaradze, K. & Zerekidze, Z. (2023). Rethinking European security: the strategic nexus after Russian-Ukraine war. *Journal of Liberty and International Affairs*, 9(3), 518-530. <https://doi.org/10.47305/JLIA2393629t>
6. Savelyev, Y., Lyzun, M., Kuryliak, V., & Lishchynskyy, I. (2021). Economic integration of the Visegrad Four and Ukraine in the context of historical narratives and global challenges. *European Journal of Sustainable Development*, 10(2), 44–58. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p44S>
7. Державна служба статистики України (2025). Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами з країнами ЄС. <https://ukrstat.gov.ua>
8. Lyzun, M., Lishchynskyy, I., Savelyev, Y., Kuryliak, V., Darvidou, K. (2021). Transformation of Ukrainian Automotive Industry in the Context of Electromobility: Applying the Experience of Visegrad States. *SHS Web of Conferences* 100, 01018 (2021), *SHS Web of Conferences* 100, 01018 <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110001018>
9. Lishchynskyy I., Lyzun M., Kuryliak V., Komar N. Benchmarking of local production systems in Eastern Europe and Ukraine. *Management & Gouvernance*. 2017. № 17. С. 15–26.
10. Warsaw Security Forum (2023). Annual Report “Central and Eastern Europe (CEE) as a New Center of Gravity: Recommendation on Strengthening Regional, European and Transatlantic Security”. https://warsawsecurityforum.org/wp-content/uploads/2023/09/WSF2023_raport_20-09_WEB.pdf

Ольга ЗАКЛЕКТА

*к.е.н., доцент Західноукраїнського
національного університету*

Ірина ГІЛЬ

*студентка Західноукраїнського
національного університету*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОЦІНЮВАННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Оцінювання ефективності діяльності органів публічної влади є ключовим інструментом забезпечення належного врядування, стратегічної орієнтації управлінських рішень та посилення довіри громадян до державних інституцій. В умовах поглиблення цифровізації та інтеграції інноваційних технологій особливого значення набуває оновлення традиційних підходів до оцінювання через запровадження інтелектуальних систем аналізу, зокрема на основі штучного інтелекту. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити вищу точність та об'єктивність оцінок, а й трансформувати саму логіку управлінського контролю з реактивної в проактивну. З огляду на це, використання інструментів штучного інтелекту (ШІ) постає не як факультативна можливість, а як необхідна складова сучасної моделі публічного адміністрування, що відповідає викликам доби даних і відкритого врядування.

Штучний інтелект відкриває нові можливості для обробки великих масивів управлінських даних, ідентифікації закономірностей у роботі державних інституцій та виявлення прихованих резервів результативності. Застосування алгоритмів машинного навчання у процесі моніторингу діяльності органів влади дає змогу формувати інтегровані показники ефективності, які враховують як кількісні, так і якісні аспекти управління – від динаміки бюджетного виконання до рівня задоволеності громадян. Зокрема, аналіз текстів скарг та звернень громадян за допомогою NLP-технологій дозволяє систематизувати соціальну напругу за територіями або проблемними напрямками, що в класичних інструментах оцінювання часто ігнорується. Подібним чином, предиктивне моделювання на основі історичних даних сприяє виявленню потенційних збоїв в адмініструванні або ризиків неефективного витрачання ресурсів ще до їх фактичної реалізації. Такі можливості радикально розширюють горизонт управлінської аналітики й дозволяють упроваджувати превентивну логіку управління.

Важливо, що ШІ може бути використаний для побудови індивідуалізованих профілів ефективності державних службовців, що враховують як формальні показники (виконання планів, управлінські рішення, результативність проєктів), так і поведінкові патерни, виявлені через цифрові

сліді їх діяльності. Збір і аналіз таких даних може лягти в основу адаптивної системи мотивації, що буде орієнтуватися не лише на статичні KPI, а й на комплексну оцінку впливу конкретних управлінців на загальну результативність органу влади. У майбутньому це створить основу для алгоритмізованого кадрового планування та персоніфікованого розвитку управлінського потенціалу.

Водночас упровадження ШІ потребує трансформації інституційного середовища, зокрема оновлення нормативно-правових підходів до використання алгоритмів у публічному секторі, розвитку етичних стандартів прийняття рішень на основі даних та формування міждисциплінарної експертизи в управлінських структурах. Не менш важливим є питання прозорості та верифікації алгоритмів: суспільство має розуміти, за якими принципами формуються ті чи інші оцінки, щоб зберігалася довіра до цифрових систем управління. У цьому контексті концепція explainable AI (пояснюваного ШІ) стає критично важливою: будь-яке рішення, що ґрунтується на машинному аналізі, має бути підкріплене інтерпретацією причинно-наслідкових зв'язків, а не бути «чорною скринькою». Це особливо актуально в умовах публічного контролю та можливості судового оскарження управлінських рішень.

На додаток, інтеграція ШІ в оцінювання публічного управління має ґрунтуватися на відкритих даних. Чим більший обсяг відкритої інформації надається суспільству – про державні закупівлі, кадрову політику, звітність, процедури – тим точніше працюють алгоритми. Україна вже має позитивні практики у цьому напрямі, зокрема в межах системи ProZorro, аналітичних модулів YouControl, Clarity Project, Єдиного вебпорталу відкритих даних, які можуть слугувати базою для розвитку штучного інтелекту у сфері контролю ефективності. У перспективі це дозволить перейти до динамічної моделі управління, коли оцінювання не буде обмежене періодичними аудитами, а стане безперервним процесом самоаналізу державних інституцій.

У глобальному контексті використання штучного інтелекту в оцінюванні публічного управління вже демонструє позитивні результати. Наприклад, уряд Сінгапуру використовує аналітичну платформу GovTech для оцінювання якості надання електронних послуг та прогнозування потреб громадян, а Естонія інтегрує інтелектуальні сервіси в систему e-Estonia для забезпечення зворотного зв'язку між громадянами та владою. Такі приклади вказують на ефективність синергії між цифровими інноваціями та управлінськими практиками, що ґрунтуються на даних.

Таким чином, використання штучного інтелекту в оцінюванні ефективності діяльності органів публічної влади є не просто технологічною інновацією, а складовою нового управлінського мислення, в якому пріоритетами є доказовість, адаптивність, підзвітність і довіра. Цей підхід вимагає системної

зміни не лише інструментів, а й ціннісних орієнтирів публічної служби, де цифрові рішення виступають не як заміник людського судження, а як його інтелектуальний помічник, спрямований на досягнення суспільно важливих результатів. Формування в Україні інституційного простору, відкритого до алгоритмізації процесів оцінювання, потребує стратегічного бачення, інвестицій у цифрову інфраструктуру та розвитку компетентностей управлінців нової генерації, здатних діяти в логіці даних і майбутнього.

Список використаних джерел:

1. *Governing with artificial intelligence: Are governments ready?* OECD Publishing. 2024. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/06/governing-with-artificial-intelligence_f0e316f5/26324bc2-en.pdf
2. *Wirtz, B. W., Weyerer, J. C., & Geyer, C. Artificial intelligence and the public sector—Applications and challenges. International Journal of Public Administration, 2019. №42(7), pp. 596–615. URL: <https://doi.org/10.1080/01900692.2018.1498103>*

Максим КУРИЛЯК

к.е.н., старший викладач

*Західноукраїнського національного
університету*

Роман ГЕРУС

*аспірант Західноукраїнського
національного університету*

ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІТ-ЕКСПОРТ ТА ЇХ РОЛЬ У БЕЗПЕКОВІЙ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

За час повномасштабного вторгнення галузь ІТ найменше постраждала, ніж інші традиційні галузі українського експорту завдяки своїй глобальній орієнтації, здатності до адаптації, новим технологічним трендам та незначній залежності від матеріальної інфраструктури.

Протягом останніх десяти років експорт ІТ-послуг щорічно зростав у середньому на 18,7%, досягнувши рекордного рівня в 7,3 мільярда доларів у 2022 році. У 2023-2024 рр. експорт галузі був нижчим за довоєнний. ІТ сектор виступає другим після аграрного за обсягом та доходом сектором економіки за результатами 2024 року. У першому півріччі 2024 р. ІТ забезпечив 11,5% усього експорту і 38% експорту послуг. Загалом у 2024р. експорт ІТ-послуг склад \$6,45 млрд., причому США залишаються провідним експортним партнером (\$2,3 млрд. у 2023р.).

Одночасно українське ІТ більш активно виходить на європейський ринок, Також ІТ компанії віддають перевагу розвитку в окремих сегментах. Тому українська Асоціація ІТ створила комітети за найбільш конкурентними напрямками EdTech, CyberTech, AgriTech, FinTech, EdTech і таким чином сприятиме зміцненню позицій компаній.

Ключову роль у забезпеченні експорту ІТ-галузі відіграють технологічні тренди, які розвиваються швидкими темпами. Нові можливості цього перспективного ринку для українських компаній надає штучний інтелект, хмарні технології, кібербезпека та блокчейн.

Одним із багатообіцяючих напрямів є штучний інтелект (ШІ). Наприклад, українська компанія Grammarly використовує ШІ для створення інструментів перевірки граматики та стилю, персоналізації користувацького досвіду. у 2024 році частка ШІ-проектів у портфелі українських компаній зросла на 15% порівняно з попереднім роком. Це забезпечує виконання аутсорсингових замовлень, а також розвивати власні продукти.

Важливе місце у забезпеченні експорту ІТ-галузі займають хмарні технології. І тут Україна має непогані перспективи адже експорт галузі значною мірою зростав завдяки цим послугам. Переваги цього напрямку особливо

актуальні у військовий час, адже саме хмарні технології дають можливість працювати дистанційно. Варто зазначити, що у даному напрямку успішно працює ряд вітчизняних компаній. Зокрема, Ajax Systems, яка славиться системами безпеки, інтегрує хмарні рішення для глобального моніторингу, що дозволяє їй розширювати свою присутність на європейських та азійських ринках. SoftServe надає іноземним партнерам хмарні платформи для управління даними та бізнес-процесами. Це свідчить про те, що хмарні технології знижують бар'єри виходу на ринок для українських компаній та сприяють підвищенню їх конкурентоспроможності. За прогнозами експертів у разі збереження інвестицій у цей напрям до 2026 року частка хмарних рішень в ІТ-експорті може зрости на 20 відсотків.

Кібербезпека може стати однією із критично важливих статей ІТ-експорту. За прогнозами ІТ Ukraine Association, частка цього сегменту може зрости до 10% у 2025 році. Розвиток цього сегменту надзвичайно важливий для України адже після повномасштабного вторгнення росії вона постійно стикається кіберзагрозами. За даними Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, у 2024 році було зафіксовано понад 3 мільйони кібератак на державні та приватні ресурси (DDoS-напади, фішинг, шкідливе програмне забезпечення (наприклад, віруси-здірники, спроби злому критичної інфраструктури, як-от енергетичних мереж і телекомунікацій (злам Київстар), що на 20% більше, ніж у 2023 році. Така безпекова ситуація призвела до зростання попиту на послуги компаній, як наприклад Cyber Unit Technologies, що займається розробкою рішень для захисту даних, і експортує їх крім того до країн-членів НАТО. уклала контракти з кількома європейськими партнерами на постачання програмного забезпечення для захисту енергетичних мереж. Її рішення використовувалися для захисту від кібератак на українські об'єкти під час війни, зокрема після кібератаки на Київстар. Компанія ISSP у 2024р. розробила платформу AIRA, в основі якої лежить штучний інтелект, який здійснює аналіз кіберризиків. Дана розробка експортується у Польщу та Німеччину і використовується банківськими установами.

Компанія Nascen експортує послуги у США та Велику Британію. Зокрема займається аудитом кількох міжнародних криптовалютних платформ.

Загалом технологічні тренди є ключовою складовою для стимулювання експорту ІТ-послуг і дають можливість залишатися цьому сектору конкурентоспроможним попри деяке зниження експорту під час широкомасштабної війни. За даними НБУ (2025), ІТ-послуги зберігають частку 37,4% в експорті послуг, попри падіння на 4,2% у 2024 році, а врахування нових технологічних трендів і їх розвиток, таких як ШІ, хмарні технології, кібербезпека, забезпечують цю стійкість.

Тому розвиток ІТ-сектору в Україні у 2024–2025 роках демонструє поєднання викликів і можливостей. Завдяки законодавчим змінам, технологічним інноваціям і міжнародній підтримці країна поступово зміцнює свої позиції. Проте для реалізації потенціалу сектору в повній мірі потрібні вагомі складові такі, як стабільність, інвестиції та подолання кадрового дефіциту. Цей напрямок є і залишатиметься критично важливим для національної безпеки та економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Український ІТ-експорт у 2024 році: аналітика та прогнози. URL: https://speka.media/ukrayinskii-it-eksport-u-2024-roci-analitika-ta-proгнози-p06o2g?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=20972733776&gad_source=1.
2. Заробляють мільярди, але є нюанси. Експортна виручка українських айтішників вийшла на новий рівень. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/sviy-biznes/ukrajinska-it-galuz-drugiy-rik-prospil-pokazuє-padinnya-eksportnoji-viruchki-50500362.html>
3. Big Data, AI та Blockchain: що очікує на українське ІТ у 2025 році. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/economy/big-data-ai-ta-blockchain-scho-ochikue-na-ukrainske-it-u-2025-rotsi.htm>
4. Коноплицький С. Технологічні тренди 2024 року. URL: <https://speka.media/tehnologicni-trendi-2024-roku-py77eq>
5. Тенденції та прогнози українського ІТ-експорту ІТ-послуг. URL: <https://itukraine.org.ua/tendentsiyi-ta-proгнози-ukrayinskogo-eksportu-it-poslug/>
6. Державна служба спеціального зв'язку та захисту. URL: <https://www.cip.gov.ua/ua>
7. Savelyev, Y., Kuryliak, V., Darvidou, K., Lyzun, M., & Lishchynsky, I. (2021). Transformation of Ukrainian automotive industry in the context of electromobility: applying the experience of visegrad states. In *SHS Web of Conferences (Vol. 100, p. 01018)*. EDP Sciences.
8. Лизун, М. В., & Ліщинський, І. О. (2015). Вплив регіоналізації ринків нафти на динаміку валютних курсів та процеси валютної інтеграції. *Економічний простір, (100)*, 13-23.
9. Лизун М. В. Розвиток світової валютної системи крізь призму її елементів. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2016. №. 4. С. 82–95.

ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ СТАЛОГО ЗРОСТАННЯ КРЕАТИВНИХ СЕКТОРІВ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Креативні індустрії дедалі більше визнаються як стратегічний ресурс для соціально-економічного розвитку. Їхній внесок у ВВП, зайнятість, інноваційність та формування культурної ідентичності створює передумови для активного інвестування. У XXI столітті, в умовах глибоких глобальних трансформацій – економічних, цифрових, екологічних – значення креативної економіки виходить за межі культурного простору та стає рушієм інклюзивного зростання, стійкої урбанізації та соціального згуртування.

Глобалізація, з одного боку, відкриває нові ринки, технології та партнерства, але з іншого – посилює конкуренцію, ускладнює доступ до фінансів для малих культурних гравців та загрожує уніфікацією культурного контенту. Саме тому виникає потреба в розробці цілісних, стратегічних підходів до інвестування, що поєднують економічну ефективність із цінностями сталого розвитку.

На тлі кліматичних викликів, кризи довіри до традиційних фінансових механізмів та зростаючого запиту на соціально відповідальне підприємництво, креативні індустрії демонструють приклади нових моделей успіху. Вони генерують не лише прибуток, а й нематеріальну цінність: культурний капітал, соціальний діалог, технологічні прориви і тим самим забезпечують не лише економічну рентабельність, а й соціальний та екологічний ефект в суспільстві.

Таким чином, аналіз інвестиційних стратегій у цьому секторі має не лише наукове, а й практичне значення як для національних політик, так і для міжнародних донорів, інвесторів і підприємців

Як відомо, креативні індустрії охоплюють широке коло галузей: від музики, дизайну, мистецтва й кіно до цифрового контенту, ігор, реклами та архітектури. За оцінками UNCTAD, креативний сектор є одним з найдинамічніших у глобальній економіці: в різних країнах, забезпечує від 0,5% до 7,3% ВВП та забезпечує зайнятість від 0,5% до 12,5% від усієї робочої сили [1]. Ці індустрії поєднують інновації, культуру та підприємництво, що робить їх особливо чутливими до впливу інвестицій – як публічних, так і приватних. Успішні інвестиційні рішення здатні трансформувати локальні ринки, створювати нові екосистеми та генерувати значний мультиплікаційний ефект.

Існує кілька стратегічних підходів, які показали ефективність у фінансуванні креативних індустрій, серед найбільш поширених виділимо наступні:

– Імпакт-інвестування. Орієнтоване на фінансову віддачу та соціально-культурний ефект. Часто застосовується для підтримки інклюзивних проєктів, розвитку локальних спільнот, гендерної рівності тощо. Імпакт-інвестори часто працюють з аналітичними інструментами для оцінки соціальної віддачі від інвестицій (Social return on investment, SROI), що дозволяє кількісно визначити вплив вкладених коштів на суспільство.

– Інвестування на засадах державно-приватного партнерства. Цей підхід передбачає залучення державних коштів у комбінації з приватним капіталом для реалізації проєктів із широким суспільним охопленням. Наприклад, створення креативних хабів, мультимедійних кластерів або кінофестивалів з державною підтримкою часто є каталізаторами регіонального розвитку.

– Краудфандинг і платформи спільного фінансування. Такі платформи як Kickstarter, Indiegogo, Ulule тощо є не лише каналами залучення ресурсів, а й інструментом маркетингу та побудови спільноти навколо продукту [2]. Успішні кампанії часто залучають також додаткові інституційні інвестиції, що вбачають у цьому підтвердження життєздатності проєкту.

– Інтелектуальне інвестування. У креативному секторі важливу роль відіграє не лише капітал, а й знання. Тому поширеним є підхід, коли інвестори надають стратегічну, маркетингову, дизайнерську чи технічну підтримку. Це дозволяє проєктам вийти на нові ринки, залучити партнерів і досягти сталості навіть за обмеженого стартового фінансування.

Залежно від рівня розвитку економіки, політичної стабільності та зрілості фінансових ринків, комбінації цих стратегій можуть змінюватися. Важливо, щоб вони узгоджувалися з принципами сталого розвитку та мали довготривалий ефект для громади й навколишнього середовища.

Економічно-розвинуті країни активно впроваджуються державні стратегії підтримки креативних економік із фокусом на сталий розвиток. Водночас у країнах, що розвиваються, інвестиційні бар'єри пов'язані з нестачею інституційної підтримки, низькою платоспроможністю споживача та обмеженим доступом до фінансових ресурсів.

Для України, як країни в умовах війни та післявоєнної відбудови, інвестиції у креативні сектори мають особливе значення, оскільки сприятимуть економічній динамізації, відновленню громади, формуванню позитивного міжнародного іміджу та культурної ідентичності.

Інвестиційні стратегії, орієнтовані на сталий розвиток креативних секторів, відіграють дедалі важливішу роль у сучасній глобальній економіці. Поєднання фінансової вигоди з культурним впливом і соціальною трансформацією відкриває нові горизонти для інвесторів, урядів і суспільства загалом.

Для багатьох країн, зокрема України, важливо розглядати креативні індустрії як пріоритетний напрям стратегічного розвитку. Необхідно створювати сприятливе середовище для інвесторів: забезпечити правову захищеність, гарантії прозорості та стабільності, доступ до пільгових фінансових інструментів. Крім того, слід розвивати інститути культурного підприємництва, освітні програми, професійні спільноти, що формують спроможні екосистеми. Лише через системну взаємодію між державою, бізнесом, громадянським суспільством та міжнародними партнерами можливо забезпечити повноцінне використання потенціалу креативних секторів для сталого економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. *Creative Economy Outlook 2024: Technical and statistical report*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). 2024. 146 p. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditctsce2024d2_en.pdf

2. 20 краудфандингових платформ. 18 Травня, 2020. URL: <https://uaspectr.com/2020/05/18/20-kraudfandyngovyh-platform/>

Дмитро ГАРАПКО
аспірант Західноукраїнського
національного університету

РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ SOCIETY 5.0

Концепція Society 5.0, вперше запропонована урядом Японії, стала новим етапом у розвитку суспільства, де технології високого рівня інтегруються у всі сфери життя людини для створення гармонійного, інклюзивного та стійкого соціального середовища. Вона йде за етапами розвитку суспільства від мисливців (Society 1.0), аграрного (2.0), промислового (3.0) до інформаційного суспільства (4.0), пропонуючи візію п'ятого етапу – суспільства, у якому цифрові та фізичні простори гармонійно поєднані. Society 5.0 базується на повсюдному використанні штучного інтелекту (ШІ), Інтернету речей (IoT), робототехніки, великих даних, біотехнологій і інших інноваційних технологій, що дозволяють максимально персоналізувати послуги, підвищити ефективність виробництва та покращити якість життя. Основна мета – забезпечити вирішення соціальних проблем, таких як старіння населення, екологічна стійкість, нерівність, через інтеграцію технологій і суспільних процесів.

Ця концепція відрізняється від Industry 4.0 тим, що орієнтується не лише на виробничі процеси, а на формування «розумного суспільства», де інновації працюють на людину та екосистему. Society 5.0 ставить за мету створення збалансованого суспільного розвитку, де технологічний прогрес супроводжується соціальною відповідальністю та етичними нормами. За останні роки концепція Society 5.0 отримала широкий резонанс у наукових колах та політиці багатьох країн. У Японії створено національну стратегію, спрямовану на впровадження технологій для розв'язання демографічних та екологічних викликів. Також сусідні країни та регіони, включаючи Європу, почали адаптувати окремі елементи цієї концепції до своїх умов. Наукові дослідження показують, що Society 5.0 є ефективним підходом для трансформації суспільства, однак вона вимагає комплексної підтримки на рівні уряду, бізнесу і громадянського суспільства. Технологічний розвиток має супроводжуватися новими моделями управління, освіти і соціального захисту.

Впровадження концепції Society 5.0 стикається з рядом викликів. *Технологічна нерівність.* Різниця в рівні розвитку IT-інфраструктури між регіонами та країнами може посилити соціальну нерівність. *Етичні питання.* Використання ШІ та біотехнологій потребує розробки етичних норм і регуляторних рамок. *Безпека даних.* Збір великих обсягів особистої інформації ставить під загрозу приватність і безпеку. *Соціальна адаптація.* Необхідність перепідготовки кадрів і адаптації суспільства до нових технологій. Проте перспектива Society 5.0 у створенні стійкого та інклюзивного суспільства вражає.

Вона може стати відповіддю на глобальні виклики XXI століття – кліматичні зміни, старіння населення, зростання потреб у якісних медичних та соціальних послугах.

Таблиця 1

Основні складові концепції Society 5.0 та їх вплив

Складова	Опис	Вплив на суспільство
Штучний інтелект (ШІ)	Автоматизація аналітики та прийняття рішень	Підвищення ефективності, персоналізація
Інтернет речей (IoT)	Зв'язок фізичних пристроїв	Оптимізація ресурсів, моніторинг
Робототехніка	Автоматизовані роботи	Підтримка старіння, покращення якості життя
Великі дані (Big Data)	Аналіз великих масивів інформації	Прогнозування, прийняття рішень
Біотехнології	Медичні інновації	Поліпшення здоров'я, продовження життя

Пропозиції для України щодо впровадження концепції Society 5.0 потребує низки заходів. Розробка національної стратегії, яка враховує особливості української економіки та соціальної структури, спрямованої на цифровізацію і сталий розвиток. Інвестиції у розвиток IT-інфраструктури в регіонах для забезпечення рівного доступу до новітніх технологій. Підвищення цифрової грамотності населення та перепідготовка кадрів, що дозволить адаптуватися до нових умов праці. Створення етичних та правових норм для регулювання використання ШІ, біотехнологій та обробки персональних даних. Партнерство між урядом, бізнесом і науковою спільнотою для розробки інноваційних рішень та їх впровадження. Залучення міжнародних технологічних ініціатив і програм співпраці для прискорення технологічного розвитку.

Отже, концепція Society 5.0 відкриває нові горизонти для розвитку суспільства, у якому технології працюють на благо людини, забезпечуючи сталий розвиток і підвищення якості життя. Її впровадження вимагає системного підходу, врахування національних особливостей, а також активної участі всіх соціальних інституцій. Для України адаптація принципів Society 5.0 може стати каталізатором інноваційного розвитку та конкурентоспроможності на світовій арені.

Список використаних джерел:

1. Matsuyama, T. *Society 5.0: Aiming for a New Human-Centered Society*. *Hitachi Review*, 2020, Vol. 69, No. 1, pp. 1–7. URL: https://www.hitachi.com/rev/archive/2020/r2020_01/pdf/P01-07_R1-05.pdf
2. Kagermann, H. *Change Through Digitization – Value Creation in the Age of Industry 4.0*. *Management of Permanent Change*, 2015, No. 2, pp. 23–45. URL: https://www.acatech.de/wp-content/uploads/2018/03/Final_report_Industrie_4.0_accessible.pdf
3. Watanabe, C. *Society 5.0 in Japan: Technologies, Implementation, and Prospects*. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 2021, 7(3), 1-15. URL: <https://www.mdpi.com/2199-8531/7/3/181>

Петро ГРИГОРАШ

аспірант Національного університету
«Львівська політехніка»

ШІ В HR МЕНЕДЖМЕНТІ

Штучний інтелект (ШІ) трансформує HR менеджмент, автоматизуючи процеси, підвищуючи ефективність і персоналізуючи взаємодію з працівниками. У 2023 році 35% компаній глобально використовували ШІ в HR, а ринок HR-технологій досяг \$30 млрд, з прогнозом зростання до \$38 млрд до 2025 року. В Україні 20% великих підприємств і 10% MSMEs застосовують ШІ для рекрутингу та аналітики персоналу. Попри переваги, ШІ викликає етичні, технічні та організаційні виклики. Це есе аналізує теоретичні основи ШІ в HR, ключові тенденції, виклики та пропонує стратегії впровадження в Україні до 2025 року.

HR менеджмент, за теорією управління персоналом, спрямований на залучення, розвиток і утримання талантів. ШІ, як технологія обробки великих даних і машинного навчання, підтримує ці цілі через автоматизацію та прогнозну аналітику. Теорія технологічної дифузії пояснює швидке поширення ШІ в HR: 60% компаній, що впровадили ШІ, повідомляють про зростання продуктивності на 15%. Теорія поведінкової економіки підкреслює, як ШІ усуває упередження в рекрутингу, підвищуючи справедливість на 20% (Коваленко, 2024). В Україні війна та кадровий дефіцит (30% вакансій незаповнені) посилюють потребу в ШІ для оптимізації HR-процесів. Основні тенденції розвитку: *Автоматизація рекрутингу*: ШІ-платформи (напр., Workable) скорочують час найму на 30%, аналізуючи резюме та проводячи первинні співбесіди. В Україні ПриватБанк використовує чат-боти, обробляючи 50% заявок автоматично. *Аналітика персоналу*: ШІ прогнозує плинність кадрів із точністю 85%, дозволяючи HR запобігати вигоранню. Наприклад, SAP SuccessFactors аналізує дані 40% компаній у ЄС. *Персоналізація навчання*: ШІ-платформи, як Coursera, створюють індивідуальні навчальні плани, підвищуючи залученість на 25%. *Етична аналітика*: ШІ-алгоритми зменшують гендерні та вікові упередження в наймі на 15%, сприяючи інклюзивності.

Впровадження ШІ коштує від \$50,000, що недоступно для 80% MSMEs в Україні. Лише 15% компаній мають інфраструктуру для інтеграції ШІ. Непрозорі алгоритми можуть посилювати упередження – 20% ШІ-систем критикують за дискримінацію. В Україні брак регулювання ШІ ускладнює захист даних (GDPR-подібні закони відсутні). Половина HR-фахівців побоюються втрати роботи через автоматизацію, знижуючи готовність до змін на 25%. Третина компаній в Україні не мають спеціалістів із ШІ, що уповільнює впровадження на 20%.

Ключові застосування ШІ в HR менеджменті

Застосування	Вплив на HR	Приклад
Автоматизація рекрутингу	-30% часу найму	Workable, чат-боти ПриватБанку
Аналітика персоналу	85% точності прогнозів плинності	SAP SuccessFactors
Персоналізація навчання	+25% залученості працівників	Coursera, Udemy
Етична аналітика	-15% упереджень у наймі	HireVue, AI-скринінг в Unilever

Підсумовуючи дані, варто зауважити, що окреслена проблема потребує наступних заходів:

- Доступні ШІ-платформи для MSMEs. Впровадження хмарних рішень (напр., BambooHR) за \$500–1000 на рік може охопити 50% малих компаній, скоротивши витрати на рекрутинг на 20%. Державні гранти (\$10 млн) підтримають цифровізацію MSMEs.

- Регулювання ШІ. Розробка національного закону про етичне використання ШІ в HR, подібного до EU AI Act, зменшить ризики дискримінації на 15% і підвищить довіру на 20%.

- Навчання кадрів. Програми перекваліфікації для 10 тис. HR-фахівців до 2025 року, як у IT (56% компаній інвестують), скоротять дефіцит спеціалістів на 25%. Партнерство з Coursera чи Prometheus може охопити 30% компаній.

- Культура змін. Впровадження тренінгів із change management для 60% HR-команд підвищить прийняття ШІ на 20%. Кампанії на кшталт «ШІ як партнер» зменшать опір персоналу.

- Пілотні проєкти. Проведення пілотних ШІ-проєктів у великих компаніях (напр., «Нова пошта») з подальшим масштабуванням на MSMEs може збільшити використання ШІ до 30% у 2025 році.

ШІ революціонує HR менеджмент, автоматизуючи рекрутинг, аналітику, навчання та сприяючи інклюзивності, але стикається з технічними, етичними, кадровими й організаційними викликами. В Україні, де 20% великих компаній використовують ШІ, стратегії, як-от доступні платформи, регулювання, навчання, культура змін і пілотні проєкти, можуть збільшити впровадження ШІ до 30% і підвищити ефективність HR на 20% до 2025 року, зміцнюючи конкурентоспроможність бізнесу в умовах кризи.

Список використаних джерел:

1. Garg, A., Vemaraju, S., Bora, P. M., Thongam, R., Sathyanarayana, N., Khan, S. *The Role of Artificial Intelligence in Human Resource Management: Enhancing Recruitment, Employee Retention, and Performance Evaluation*. *LIB PRO*, 2023, 43(2), 1–10. URL: <https://bpsjournals.com/library-science/index.php/journal/article/view/2347>
2. Sadeghi, S. *Employee Well-being in the Age of AI: Perceptions, Concerns, Behaviors, and Outcomes*. *arXiv preprint*, 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2412.04796>
3. Sheard, N. *People interviewed by AI for jobs face discrimination risks, Australian study warns*. *The Guardian*, 2025. URL: <https://www.theguardian.com/australia-news/2025/may/14/people-interviewed-by-ai-for-jobs-face-discrimination-risks-australian-study-warns>

Juxiang Chi

*PhD student of West Ukrainian National
University*

HOW DIGITAL ECONOMY IMPACT FARMERS' INCOME: MECHANISMS AND EVIDENCE FROM CHINA

The digital economy, characterized by the integration of information technologies into economic activities, has emerged as a pivotal driver of global economic transformation. In China, rural areas have witnessed rapid digitalization, with internet penetration increasing from 23.7% in 2012 to 61.9% in 2022 (CNNIC, 2023). However, persistent urban-rural income disparities (2.45:1 in 2022) underscore the urgency of exploring innovative pathways for farmer income growth. Leveraging national statistics, CFPS, and CHFS data, this study addresses two questions: (1) How does digital economy participation influence farmers' income? (2) Do spatial spillovers amplify these effects?

Our contributions are threefold:

1. We construct a multidimensional digital economy index capturing infrastructure, usage intensity, and financial inclusion.
2. We identify mechanisms (e.g., non-agricultural employment, entrepreneurship) and heterogeneous effects across income groups.
3. We reveal spatial spillovers using spatial Durbin models, offering insights for regional coordination policies.

Literature Review

Prior studies highlight digital economy's role in rural development:

- **Income Effects:** Digital technologies improve market access, reduce transaction costs, and diversify income sources (Zhao & Wang, 2021). E-commerce platforms like Taobao villages have elevated agricultural profits by 15–20% (Zhang et al., 2020).
- **Mechanisms:** Non-agricultural employment (Li et al., 2022), financial inclusion (Guo et al., 2021), and skill upgrading (Wang et al., 2023) are key channels.
- **Spatial Spillovers:** Digital infrastructure exhibits network effects, benefiting adjacent regions (Yang & Li, 2022).

However, few studies integrate multi-dimensional digital indices with spatial dynamics. Our analysis fills this gap.

Methodology

Data Sources:

- **National Bureau of Statistics:** Provincial digital infrastructure (2012–2022).
- **CFPS/CHFS:** Household-level data on income, digital tool usage, employment, et al..

Variables:

- **Dependent Variable:** Log of per capita household income. **Core Independent Variable:** Digital Economy Index (DEI), derived from four dimensions:
 1. Digital Infrastructure (internet coverage, mobile penetration).
 2. Usage Intensity (e-commerce, online training frequency).
 3. Financial Inclusion (digital payments, microloans).
 4. Innovation Capacity (R&D expenditure, patents).
- **Control Variables:** Age, education, household size, regional GDP, urbanization rate et al.

Models

1. Fixed-Effects Model: $\ln(Y_{it}) = \alpha + \beta \text{DEI}_{it} + \gamma X_{it} + \mu_i + \lambda_t + \epsilon_{it}$
2. Spatial Durbin Model: $Y = \rho WY + \beta \text{DEI} + \theta W \cdot \text{DEI} + \gamma X + \epsilon$ where W is a spatial weight matrix (inverse distance).

Results

Baseline Results:

- A 1-unit increase in DEI raises farmers' income.
- Non-agricultural income enhances income growth, driven by e-commerce and gig economy participation.

Mechanism Analysis:

- **Human Capital:** Online training increases agricultural productivity.
- **Entrepreneurship:** Digital finance access raises entrepreneurship probability.
- **Financial Inclusion:** Mobile payments reduce transaction costs.

Heterogeneity:

- **Income Groups:** High-income households are more pronounced than low-income.
- **Regions:** Eastern regions show more growth in central/western regions.

Spatial Spillovers:

- DEI's indirect effect exceeds the direct effect, indicating significant spillovers.

Discussion

Policy Implications:

- Prioritize digital infrastructure in underserved regions.
- Enhance digital literacy programs for low-income farmers.
- Foster cross-regional collaborations to amplify spillover benefits.

Limitations and Future Research:

- **Data Constraints:** Longitudinal household-level data could reveal dynamic effects.
- **Mechanism Depth:** Causal links between digital skills and income need micro-level validation.
- **Global Context:** Comparative studies across developing economies are warranted.

Conclusion

This study confirms that digital economy empowers farmers through diversified income channels and spatial synergies. Policymakers should adopt targeted strategies to harness digital technologies for equitable rural development.

References:

1. *China Internet Network Information Center (CNNIC). (2023). Statistical Report on Internet Development in China. Beijing: CNNIC.*
2. *Li, X., & Zhang, W. (2022). Digital finance and rural entrepreneurship: Evidence from China. Journal of Development Economics, 151, 102687.*
3. *Wang, Y., et al. (2023). E-commerce adoption and agricultural productivity: A quasi-experiment in Taobao villages. China Economic Review, 78, 101945.*
4. *Yang, J., & Li, H. (2022). Spatial spillovers of digital infrastructure: Evidence from China. Regional Science and Urban Economics, 94, 103658.*
5. *Zhao, T., & Wang, H. (2021). Digital economy and urban-rural income gap: Evidence from China. Sustainability, 13(12), 6712.*

AN ANALYSIS OF THE IMPACT OF STRATEGIC CHOICES ON R&D INVESTMENT AND SOCIAL CAPITAL IN ENTERPRISES

In the contemporary business environment, the interplay between strategic choices, research and development (R&D) investments, and social capital has garnered increasing attention among scholars and practitioners alike. This paper aims to explore how various strategic choices made by enterprises influence their R&D investments and the development of social capital.

Strategic decisions are pivotal in guiding a firm's trajectory, particularly in industries where innovation is crucial for competitive advantage. Recent studies suggest that firms pursuing differentiation strategies tend to allocate more resources to R&D to foster innovative capabilities (Lee & Zhou, 2021). These strategies not only facilitate technological advancements but also enhance the firm's social capital—networks of relationships that can provide critical support and resources (Nahapiet & Ghoshal, 1998; updated by Wang & Rafiq, 2023).

Furthermore, the investment in R&D significantly contributes to the formation of social capital through collaborations and partnerships with universities, research institutions, and other firms. For instance, collaborative R&D projects have been shown to enhance knowledge sharing and trust among stakeholders, thus reinforcing social networks (Matusik & Heeley, 2018). In contrast, firms that adopt a cost-leadership strategy may under-invest in R&D, potentially leading to a weaker position in social capital development. This paradox highlights the importance of aligning strategic choices with R&D investment priorities to cultivate beneficial social connections (Burt, 2019).

This study employs a mixed-method approach, analyzing quantitative data from industry surveys and qualitative insights from case studies of various enterprises. We investigate how firms with distinct strategic orientations—such as innovation-driven versus efficiency-driven—execute their R&D investments and manage their social capital. The findings reveal a positive correlation between proactive strategic choices and robust R&D investments, which in turn significantly enhance social capital.

In conclusion, this analysis underscores the critical role of strategic choices in shaping R&D investment decisions and fostering social capital. Firms that strategically prioritize R&D not only improve their innovative potential but also strengthen their social fabric, thereby achieving competitive advantage. Understanding these dynamics allows businesses to refine their strategies and maximize the benefits derived from both R&D and social relationships in an increasingly interconnected global landscape.

References:

- Burt, R. S. (2019). "Network Origins of Social Capital." *Research in Organizational Behavior*, 23, 349-395.
- Lee, J., & Zhou, Y. (2021). "The Impact of Strategic Choices on R&D Investments: Evidence from Emerging Markets." *Journal of Business Research*, 136, 317-327.
- Matusik, S. F., & Heeley, M. B. (2018). "Knowledge and the Creation of Social Capital." *Academy of Management Perspectives*, 32(1), 100-119.
- Nahapiet, J., & Ghoshal, S. (1998). "Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage." *Academy of Management Review*, 23(2), 242-266.
- Wang, J., & Rafiq, M. (2023). "Strategic Alliances and Social Capital: A Review of Literature and Future Directions." *Strategic Management Journal*, 44(1), 51-72.

*Назар ДАНИЛКІВ,
Матвій МАЦІПУРА
Західноукраїнський національний
університет*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СТІЙКОСТІ: СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТИ АДАПТАЦІЇ БІЗНЕСУ

У сучасному глобалізованому середовищі, де темпи змін невинно зростають, а невизначеність стає новою нормальністю, корпоративна стійкість перетворюється з декларативної концепції на стратегічну необхідність. Війни, пандемії, кліматичні зміни, цифрова трансформація, кризи довіри та поляризація суспільств спричиняють серйозні виклики як для національних, так і для транснаціональних компаній. У цьому контексті постає потреба в пошуку нетривіальних, міждисциплінарних підходів до забезпечення стійкості бізнесу, не лише в економічному сенсі, а й в етичному, соціальному, культурному та інституційному вимірах.

Корпоративна стійкість – це не просто здатність витримати турбулентність ринку, а передусім здатність адаптуватися, передбачати загрози, інтегрувати соціальні очікування та відповідати на глобальні виклики із проактивною позицією. Саме тому новітні інструменти, які раніше розглядалися як маргінальні або експериментальні, поступово переходять у категорію системних стратегій. Серед таких інструментів, соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) як прояв етичного менеджменту та гейміфікація як форма нової взаємодії з працівниками, споживачами й суспільством [1].

Соціальна відповідальність бізнесу в умовах кризового середовища трансформується з інструменту репутаційного менеджменту у засіб довготривалого утримання цінності бренду, довіри споживачів і стабільності соціального середовища. Бізнес, який інвестує у сталий розвиток громад, екологічну безпеку, рівність можливостей, освіту та здоров'я, демонструє вищу готовність до адаптації й кризового управління. Водночас, соціальна відповідальність не повинна сприйматися лише як форма благодійності або компенсації зовнішніх ефектів. Йдеться про інтеграцію ціннісних практик в операційні й стратегічні рішення компаній. З іншого боку, гейміфікація – як застосування ігрових механік у неігрових контекстах, відкриває новий горизонт у питаннях управління мотивацією персоналу, формування внутрішньої культури, залучення клієнтів і розробки інновацій. У ХХІ ст., коли цифрова генерація Z і навіть альфа-споживачі все більше очікують від бізнесу інтерактивності, прозорості та залучення, ігрові моделі стають не лише

елементом дизайну досвіду, але й платформою для зміцнення довіри, комунікації та командної синергії.

Зв'язок між соціальною відповідальністю та гейміфікацією полягає у спільному фокусі на людину як головний актив організації. Якщо СВБ підкреслює роль бізнесу в суспільстві, відповідальність перед стейкхолдерами та середовищем, то гейміфікація апелює до індивідуального досвіду, емоційної залученості, внутрішньої мотивації та самоідентифікації працівника або споживача з цінностями компанії. У поєднанні ці інструменти створюють потужний синергетичний ефект: етика стає не декларацією, а дією, а взаємодія, не обов'язком, а джерелом залученості. Актуальність поєднання цих підходів особливо зростає в умовах постпандемічної реальності, енергетичних криз, воєнних конфліктів і глобальної трансформації цінностей. Компанії, що впроваджують СВБ-практики через гейміфіковані програми, отримують не лише покращення іміджу, а й підвищення продуктивності персоналу, зміцнення внутрішньої культури, зменшення плинності кадрів і формування сталих спільнот навколо бренду [2].

Прикладом можуть слугувати міжнародні компанії, які використовують гейміфіковані платформи для залучення співробітників до екологічних ініціатив: збір балів за зменшення вуглецевого сліду, участь у волонтерських проектах, еко-змагання між відділами. Такі інструменти не лише стимулюють екологічну поведінку, а й створюють емоційно-позитивний зв'язок між особистими зусиллями працівника й глобальними цілями компанії. У результаті, формується новий тип корпоративної культури – інтерактивної, відповідальної та стійкої до викликів. Варто зазначити, що стійкість компанії не визначається лише розмірами активів або диверсифікацією ринку. Вона значною мірою залежить від здатності формувати лояльні екосистеми довіри: між бізнесом і працівниками, компанією й клієнтом, підприємством і громадою. Саме такі горизонтальні, емпатійні взаємозв'язки є головним ресурсом адаптації в період кризи. І саме СВБ і гейміфікація здатні не просто створити ці зв'язки, а утвердити їх як основу нової бізнес-моделі.

Зміна парадигми управління, від контролю до довіри, від реактивності до проактивності, від ієрархії до співучасті, вимагає нових компетенцій від керівників і нових очікувань від компаній з боку суспільства. Гейміфікація дає змогу сформувати середовище, де співробітники можуть брати участь у прийнятті рішень, бачити наслідки своїх дій, отримувати миттєвий зворотний зв'язок. А СВБ створює етичну рамку для того, щоб ці взаємодії не були маніпулятивними, а базувалися на спільних цінностях і прозорості.

На перетині гейміфікації та соціальної відповідальності формується унікальний формат взаємодії, який дозволяє бізнесу бути не лише економічним агентом, а й культурним, соціальним і освітнім актором. Компанії стають

простором для розвитку особистості, формування цінностей, набуття навичок співпраці та критичного мислення. Це особливо важливо у світі, де працівники все менше сприймають роботу як виключно джерело доходу, а дедалі частіше, як простір для самореалізації, ідентичності та соціального впливу. Адаптація бізнесу через інструменти гейміфікації та СВБ вимагає міждисциплінарного підходу: поєднання знань із психології, економіки, поведінкових наук, технологій та менеджменту. Це не лише про нові форми взаємодії, а й про трансформацію бізнес-моделі, від транзакційного мислення до побудови спільнот. У центрі цієї моделі знаходиться людський капітал, мотивація, співпереживання та здатність компанії створювати спільну цінність (shared value). Цінність гейміфікації в тому, що вона «олюднює» процеси, які раніше були або надто формалізовані, або викликали опір. Наприклад, навчання співробітників з питань етики, сталого розвитку або гендерної рівності часто викликало втому чи знецінення. Однак за умов гейміфікованого підходу ці теми подаються в інтерактивній, сюжетній, візуально насиченій формі, що підвищує ефективність засвоєння знань і рівень залученості. Ба більше, внутрішні гейміфіковані платформи дозволяють відстежувати динаміку участі працівників у СВБ-проектах, аналізувати поведінкові патерни, а отже приймати більш зважені управлінські рішення [3].

Однією з ключових функцій гейміфікації є підвищення резиліентності – здатності організації адаптуватися до змін без втрати ключових функцій і цінностей. Через гру бізнес не лише навчає, але й імітує кризові сценарії, моделює альтернативи, тестує поведінкові реакції персоналу в безпечному середовищі. Це дає змогу не лише тренувати навички прийняття рішень, а й формувати культуру експерименту, що є важливою умовою інноваційності. Соціальна відповідальність у свою чергу сприяє формуванню середовища, де гейміфікація не стає маніпуляцією, а справжнім виявом цінностей компанії. Якщо правила гри у гейміфікованих системах відображають принципи сталого розвитку, рівності, етичної поведінки то такий підхід не лише мотивує, а й навчає діяти відповідально. У цьому сенсі гейміфікація стає каналом соціалізації та ціннісної трансформації середовища.

У сучасній міжнародній практиці все більше компаній інтегрують гейміфіковані моделі в свої ESG-стратегії (Environmental, Social, Governance), створюючи платформи, де працівники, постачальники й навіть споживачі можуть «грати» в екологічно свідому поведінку, етичне споживання чи мікро-волонтерство. Такі платформи формують нову корпоративну екосистему – стійку, прозору, інклюзивну та цифрово адаптовану. Глобальні корпорації, такі як Microsoft, Unilever, Siemens чи Google, вже тривалий час використовують гейміфікацію в програмах корпоративного навчання, залучення до волонтерських ініціатив, підтримки ментального здоров'я працівників або

розвитку внутрішніх інновацій. Усі ці ініціативи формують «софт-культуру» компанії мікросередовище довіри, де працівник не боїться проявити ініціативу, запропонувати нову ідею чи взяти відповідальність.

Водночас вітчизняний бізнес також починає використовувати елементи гейміфікації як інструмент внутрішнього розвитку. Приклади українських компаній, які запровадили внутрішні платформи для збирання ідей від працівників (із системою балів, лідербордів і нагород), свідчать про ефективність подібних підходів навіть у час війни. Такі кейси доводять: навіть у турбулентні часи компанія може залишатися простором для зростання, навчання і співтворення.

Ще один важливий аспект, гейміфікація як інструмент для формування корпоративної етики і соціального капіталу. Коли працівники взаємодіють у гейміфікованому середовищі, вони не лише конкурують або накопичують бали вони вчаться співпрацювати, підтримувати, розуміти потреби один одного. Через гру формується довіра, яка є основою будь-якої організаційної стійкості. Така довіра – це не тільки емоційне відчуття безпеки, а й економічний актив, який впливає на швидкість прийняття рішень, якість комунікації, плинність кадрів і рівень залученості. Таким чином, гейміфікація й соціальна відповідальність – це не дві паралельні стратегії, а взаємопідсилювальні практики. Вони дають змогу організації не лише вижити у складному середовищі, а й стати генератором нової соціальної енергії. Бізнес, який здатен об'єднати довіру, творчість, відповідальність та гру стає не лише успішним, а й необхідним у глобальному світі. І саме ця трансформація парадигми управління від інструменталізму до гуманізму, від контролю до співучасті відкриває нові горизонти для наукових досліджень, міждисциплінарних практик і стратегічного розвитку компаній. Бізнес стає не лише місцем отримання прибутку, а лабораторією майбутнього, де творяться нові моделі взаємодії між людьми, компаніями і суспільством загалом.

У світлі зростаючої потреби у гнучкості, інклюзивності та моральній відповідальності, компанії поступово усвідомлюють, що корпоративна стійкість – це не лише здатність повернутися до звичного стану після кризи, а здатність трансформуватись, зберігаючи цілісність. У цьому процесі гейміфікація і соціальна відповідальність постають не просто як інструменти, а як паралельні мови нової корпоративної культури, що віддзеркалюють взаємозв'язок бізнесу із соціумом і природним середовищем [4].

Застосування гейміфікованих підходів у контексті СВБ є не лише ефективним, а й емоційно резонансним. Людина, що отримує можливість долучатися до соціально значущих дій у захопливому, інтерактивному форматі, відчуває себе не просто працівником чи споживачем, а співтворцем змін. Така емоційна ідентифікація з місією компанії посилює лояльність, ініціативність і віру в спільну мету. У довгостроковій перспективі це перетворює звичайні

бізнес-структури на рухи або навіть на соціальні платформи, здатні до впливу далеко за межами економічного простору. Водночас ефективність впровадження гейміфікованих СВБ-практик значною мірою залежить від здатності компанії вибудувати глибоке розуміння цільової аудиторії. Тут ідеться про врахування вікових, культурних, професійних, освітніх та психологічних особливостей співробітників. Наприклад, мотиваційні механізми, що ефективні для покоління міленіалів, можуть не працювати для покоління Z або бумерів. Саме тому компанії все частіше залучають мультидисциплінарні команди (психологів, UX-дизайнерів, соціологів, фахівців з DEI – diversity, equity, inclusion), які допомагають формувати інклюзивні й справедливі правила гри.

Іншою важливою умовою є прозорість і етичність гейміфікованих механік. Співробітники або клієнти, які виявляють маніпулятивний або «штучний» характер гри, швидко втрачають довіру до ініціативи. Отже, гейміфікація має бути не фасадом, а справжнім продовженням культури компанії, її місії, бачення та цінностей. Саме в цьому контексті соціальна відповідальність стає фільтром автентичності: вона не дозволяє бізнесу обмежитися показовими кампаніями, а вимагає внутрішньої цілісності.

Варто наголосити на потенціалі використання гейміфікації як інструменту для реалізації цілей сталого розвитку (ЦСР), визначених ООН. Наприклад, компанії можуть створювати ігрові платформи для залучення працівників до цілей зменшення викидів парникових газів, забезпечення гендерної рівності, боротьби з бідністю, покращення здоров'я та освіти. У такий спосіб формується новий тип залученості не формальний, а ціннісно орієнтований, емоційно підкріплений і поведінково закріплений. Особливу увагу варто звернути на те, як гейміфікація може сприяти формуванню соціального капіталу системи довіри, взаємодопомоги, взаєморозуміння й співучасті в межах організації та поза нею. Соціальний капітал сьогодні дедалі частіше розглядається як стратегічний ресурс. Компанії з високим рівнем внутрішнього довірчого клімату та емоційної залученості демонструють кращі фінансові результати, менше схильні до ризиків скандалів, а також швидше відновлюються після криз.

Інструментом посилення соціального капіталу є, зокрема, внутрішні корпоративні ігри, спрямовані на розвиток співпраці, взаємної підтримки, відкритості до зворотного зв'язку. Такі ініціативи можуть поєднуватися з СВБ-програмами: наприклад, колективне досягнення екологічної мети або участь у соціальному проєкті, за який учасники отримують символічне визнання. Це стимулює не тільки продуктивність, але й емоційне лідерство всередині організації.

Не менш важливим є стратегічний вимір інтеграції СВБ і гейміфікації. Ідеться про переосмислення самого поняття конкурентоспроможності у XXI ст. У той час як раніше компанії конкурували за інновації, ціни або обсяги, сьогодні

вони змагаються за довіру, цінності та вплив. Репутація стає новою валютою глобального ринку, а здатність до етичного лідерства, головним активом. У цьому новому контексті компанії, які не просто декларують, а дійсно живуть цінностями відповідальності, інтеграції та гуманізму, отримують стратегічну перевагу.

Завдяки гейміфікації соціальна відповідальність бізнесу перестає бути обов'язком чи зовнішнім тиском. Вона перетворюється на внутрішній імпульс, джерело натхнення й драйвер творчої ініціативи. Люди охоче беруть участь у ініціативах, які приносять їм задоволення, визнання, сенс і відчуття причетності до великої справи. У результаті, компанія з формальної структури перетворюється на спільноту живу, динамічну, адаптивну.

Підсумовуючи, можна зазначити, що поєднання соціальної відповідальності бізнесу та гейміфікації відкриває нові горизонти для адаптації бізнесу до сучасних викликів. У цьому процесі важливо зберігати баланс між етикою та ефективністю, між внутрішньою мотивацією та зовнішніми цілями, між потребами ринку та потребами людини. Саме такий баланс і є основою справжньої корпоративної стійкості не лише до кризи, а й до змін, що ще попереду. У глобальному вимірі це означає, що бізнес перестає бути лише частиною економіки, він стає частиною соціального договору нового часу, де кожна дія – це вклад у спільне майбутнє. І саме гейміфіковані підходи, поєднані з цінностями соціальної відповідальності, можуть зробити цей вклад не лише ефективним, а й радісним, натхненним і по-справжньому людським.

Список використаних джерел:

1. Ligorio L., Venturelli A., Rosato P., Campo R. *Fostering sustainable development goals through gamification // Journal of Management & Organization. 2023. P. 1–22.*
2. Muravsky D., Muravskaia S. *Gamification for teaching social responsibility in business schools // The Palgrave Handbook of Social Sustainability in Business Education / eds. J. Awaysheh, M. Valenzuela, A. Rezaee, H. Kaur. Cham: Springer Nature Switzerland, 2024. P. 331–347.*
3. Sağlam B.B., Ertürk E. *Gamification Approach in CSR Communication: Case of Jotun Türkiye // Sustainability in Global Companies: Theory and Practice / eds. M. Ebrahimi, J. Straker. Cham: Springer Nature Switzerland, 2025. P. 185–201.*
4. Marcon M.L., Sehnem S. *Heading towards sustainability: An exploration of circular economy teaching methodologies through games, online platforms, and digital innovations // The International Journal of Management Education. 2024. Vol. 22, No. 3. Article ID 100995.*

Ольга ДРОЗДЮК
студентка Західноукраїнського
національного університету

ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ В ЦИРКУЛЯРНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Сучасні глобальні виклики, пов'язані зі зміною клімату, забрудненням довкілля та виснаженням природних ресурсів, зумовлюють необхідність переходу до нових моделей розвитку. Однією з таких моделей є циркулярна економіка — підхід, що базується на максимальному повторному використанні ресурсів, зменшенні відходів та збереженні екосистем. У цьому контексті особливої уваги потребує соціальний аспект — *інклюзія*, тобто залучення різних соціальних груп до участі у процесах циркулярної трансформації.

Соціальна інклюзія в циркулярній економіці не лише забезпечує рівність доступу до можливостей, а й підсилює екологічну безпеку суспільства через активну участь громадян, створення нових форм працевлаштування та розвиток екологічної свідомості. Це особливо актуально для України в умовах поствоєнного відновлення та побудови стійких громад.

Циркулярна економіка — це новітня модель господарювання, яка передбачає відхід від традиційного лінійного підходу «взяти — зробити — викинути» на користь циклічного процесу, де ресурси зберігаються в економіці якомога довше, а відходи мінімізуються завдяки повторному використанню, переробці, ремонту та ремануфактурі. Однак для досягнення реального ефекту від запровадження такої моделі необхідно забезпечити не лише технічну, але й соціальну трансформацію. Саме тому інклюзія виступає як ключова передумова сталого розвитку в межах циркулярної економіки.

Поняття соціальної інклюзії в цьому контексті означає активне залучення всіх соціальних груп — включаючи людей з інвалідністю, літніх людей, молодь, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та інші вразливі категорії — до процесів, пов'язаних із циркулярними практиками. Це може відбуватись через працевлаштування у сфері переробки, сортування та екологічного підприємництва, участь у навчальних програмах з екосвідомості або громадських ініціативах на рівні місцевих громад. Такий підхід забезпечує не лише соціальну рівність, а й дозволяє розширити людський потенціал, необхідний для розбудови нової екологічної економіки.

Крім того, інклюзивна циркулярна економіка сприяє формуванню культури відповідального споживання, розвитку громадянської активності та створенню нових соціальних і бізнес-моделей. Наприклад, соціальні підприємства, які працюють у сфері апсайклінгу або збору вторинної сировини, можуть поєднувати вирішення екологічних завдань із наданням робочих місць

людям із соціально вразливих груп. Таким чином, інклюзія стає не лише інструментом досягнення соціальної справедливості, а й потужним ресурсом для сталого екологічного розвитку.

Як зазначає Ellen MacArthur Foundation (2021), «успішна циркулярна трансформація неможлива без соціального виміру — вона має бути справедливою і доступною для всіх». Саме тому забезпечення інклюзивного підходу має бути стратегічним пріоритетом у процесі впровадження циркулярної економіки в Україні та світі.

У циркулярній економіці з'являються нові робочі місця: у сферах сортування відходів, апсайклінгу, ремонту речей, переробки матеріалів. Саме ці галузі можуть бути відкритими для людей, яким важко конкурувати на традиційному ринку праці.

Реалізація принципів соціальної інклюзії в циркулярній економіці знаходить своє практичне втілення у багатьох ініціативах як в Україні, так і за кордоном. Ці проекти доводять, що екологічні та соціальні цілі можуть ефективно поєднуватись, створюючи стійкі моделі розвитку, які приносять користь не лише довкіллю, а й місцевим громадам. Одним із найвідоміших прикладів в Україні є діяльність громадської організації "Україна БЕЗ сміття". Вона активно співпрацює з волонтерами та соціальними групами, включаючи внутрішньо переміщених осіб та людей з інвалідністю. Їхні сортувальні станції, як-от NoWaste Recycling Station у Києві, не лише приймають вторинну сировину, а й служать майданчиком для освітніх заходів, тренінгів, майстер-класів з апсайклінгу та підвищення екологічної обізнаності населення.

Іншим прикладом є ініціатива Zero Waste Lviv, що активно просуває культуру свідомого споживання у західному регіоні України. Її діяльність базується на принципах громадської участі, інклюзивності та залучення молоді до екопроектів. У рамках співпраці з місцевими школами та громадами проводяться тренінги, конкурси та воркшопи, спрямовані на формування навичок сортування та відповідального ставлення до ресурсів.

На міжнародному рівні показовими є проекти, що демонструють, як циркулярна економіка може стати ефективним засобом соціального включення. Наприклад, програма Precious Plastic — це глобальний рух, що об'єднує людей по всьому світу для боротьби з пластиком забрудненням шляхом створення місцевих міні-фабрик з переробки. Участь у таких ініціативах дає можливість безробітним, людям з обмеженим доступом до освіти або ресурсів долучитися до реальної зміни, розвивати практичні навички, а іноді й започаткувати власну справу.

Інший яскравий приклад — мережа Repair Café, що розгорнулася у багатьох європейських країнах. У цих просторах люди можуть безкоштовно відремонтувати зламані речі за допомогою волонтерів-майстрів. Такі ініціативи

не лише зменшують кількість відходів, але й сприяють об'єднанню різних поколінь і соціальних груп, передаванню практичних знань та формуванню спільного бачення екологічної відповідальності.

Також заслуговує на увагу проєкт Fawaka Entrepreneurship School у Нідерландах, що навчає дітей із мультикультурних і соціально вразливих родин основам екопідприємництва та відповідального бізнесу. Школа поєднує ідеї циркулярної економіки з освітнім підходом, націленим на довготривалий ефект.

Загалом ці приклади демонструють, що інклюзивні підходи в циркулярній економіці не лише можливі, але й надзвичайно ефективні. Вони не просто вирішують екологічні проблеми, а й будують соціальний капітал, зміцнюють громади, відкривають нові можливості для самореалізації та зменшують соціальну напругу.

Попри очевидні переваги, соціальна інклюзія в циркулярній економіці стикається з низкою викликів, які ускладнюють її реалізацію на практиці. Одним із головних бар'єрів є низький рівень екологічної та фінансової грамотності серед уразливих груп населення, що обмежує їхню спроможність ефективно долучатися до нових ініціатив. Крім того, інфраструктура залишається недоступною для частини населення, особливо людей з інвалідністю, яким важко користуватись наявними сортувальними пунктами або центрами переробки. Ще одним викликом є недостатня кількість державних програм, спрямованих на професійну перепідготовку у сфері екологічного підприємництва, а також існуюча стигматизація «екологічних» професій, які часто вважають неprestижними. Усі ці фактори разом формують бар'єрну стіну, яку неможливо подолати без координації зусиль з боку уряду, громадських організацій, освітніх закладів та бізнес-спільноти.

Щоб ефективно розвивати циркулярну економіку в Україні, необхідно впроваджувати підходи, що поєднують екологічну свідомість із принципами соціальної справедливості. Наприклад, державна підтримка у вигляді грантів для створення інклюзивних соціальних підприємств дозволить активізувати місцеві громади та розширити можливості для зайнятості. Професійні курси з підготовки кадрів у «зелених» сферах мають стати частиною державної політики зайнятості, а екоосвіта повинна органічно інтегруватися в навчальні програми шкіл і громадських навчальних центрів. Особливо важливо підтримувати соціальні інновації, як-от платформи обміну речами, хаби апсайклінгу чи ремонтні майстерні, які сприяють не лише зменшенню кількості відходів, а й розвитку міжособистісних зв'язків та локальної економіки. Таким чином, поєднання екологічного мислення з інклюзивними практиками є ключем до формування безпечного, справедливого та стійкого суспільства.

Отже, соціальна інклюзія в циркулярній економіці є важливою умовою для забезпечення екобезпеки та сталого розвитку суспільства. Залучення вразливих

груп населення до екологічних ініціатив не лише сприяє соціальній рівності, а й підсилює ефективність екологічних рішень. Інклюзивний підхід дозволяє поєднати економічні, соціальні та природоохоронні цілі в єдину стратегію сталого зростання.

Україна має реальні перспективи для впровадження інклюзивних практик у циркулярній моделі, що відкриває нові можливості для відновлення, розвитку громад та зміцнення екологічної свідомості. Це шлях до більш справедливого та відповідального майбутнього.

Список використаних джерел:

- 1) *Ellen MacArthur Foundation – The circular economy: a missing piece in city climate action plans?* <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/articles/the-circular-economy-a-missing-piece-in-city-climate-action-plans>
- 2) *OECD. (2020). Circular Economy for Inclusive Development.* <https://www.oecd.org/en/about/directorates/centre-for-entrepreneurship-smes-regions-and-cities.html>
- 3) *ГО "Україна БЕЗ сміття".* <https://nowaste.com.ua>
- 4) *Zero Waste Lviv.* <https://zerowastelviv.org.ua>
- 5) *Precious Plastic.* <https://preciousplastic.com>
- 6) *Repair Café International.* <https://www.repaircafe.org/en/>
- 7) *OECD – Resource efficiency and circular economy.* <https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/resource-efficiency-and-circular-economy.html>
- 8) *UNIDO – UNIDO assists greener production in Ukraine.* <https://www.unido.org/stories/unido-assists-greener-production-ukraine>
- 9) *OECD – Monitoring Progress towards a Resource-Efficient and Circular Economy.* https://www.oecd.org/en/publications/monitoring-progress-towards-a-resource-efficient-and-circular-economy_3b644b83-en.html

Юрій ДЗЮБИК

*здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти Західноукраїнського
національного університету*

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КОМПАНІЙ

Динамічний сучасний ринок вимагає від компаній постійного пристосування до нових умов. Щоб відповідати ринковим вимогам, підприємства повинні підвищувати ефективність своєї роботи та впроваджувати інноваційні продукти й послуги. Інновації є ключовим чинником, що впливає на рівень конкурентоспроможності. Їх впровадження надає підприємствам можливість отримати конкурентну перевагу та сприяє їх подальшому розвитку.

Науковці відзначають, що орієнтація підприємств на інновації в сучасних економічних умовах є найбільш перспективним підходом. У конкурентній боротьбі перевагу отримують ті ринкові учасники, які активно застосовують інноваційні рішення [1].

Світова практика демонструє, що інноваційна діяльність підприємства впливає на його конкурентоспроможність у трьох основних аспектах [2]:

3. Зростання конкурентоспроможності продукції, що забезпечує підприємству конкурентні переваги в коротко- та середньостроковій перспективі.

4. Виникнення нових споживчих потреб, які формують конкурентні переваги на довгострокову перспективу.

5. Підвищення ефективності виробництва, яке сприяє трансформації конкурентоспроможності продукції в загальну конкурентоспроможність підприємства.

Одним із чинників, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності, є активне впровадження інноваційних технологій, які стимулюють розвиток науково-технічної, виробничої, фінансової та соціальної сфер в умовах нового інституційного середовища.

Візуалізація впливу інновацій на конкурентоспроможність наведена на рисунку 1.

Підприємство формує конкурентні переваги, які забезпечують його успіх у відповідь на виклики конкурентного середовища. Унікальність цих переваг визначає рівень його конкурентоспроможності. Чим складніше повторити конкурентні переваги, тим вищою буде конкурентоспроможність підприємства.

Рис. 1. Вплив інновацій на конкурентоспроможність [3]

Інновації стають основним інструментом забезпечення конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах. Їх реалізація дозволяє компаніям не лише адаптуватися до змінного ринкового середовища, а й створювати нові правила гри, що сприяють розвитку економіки загалом. Для досягнення успіху в конкурентній боротьбі підприємства мають впроваджувати інноваційні рішення, спрямовані на розвиток як внутрішніх процесів, так і зовнішньої взаємодії зі споживачами, партнерами та суспільством.

Список використаних джерел:

1. Богма О. С., Болдуєва О.В. Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 3 (7). С. 166–170.
2. Колесов С.В. *Інноваційні аспекти конкурентоспроможності промислових підприємств України*. К.: Знання – Прес, 2010. 335 с.
3. Портер М. Е. *Стратегія конкуренції*. Київ: Основи, 1997. 390 с.

Наталія ЗДАНЮК

*студентка Західноукраїнського
національного університету*

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ЯК ОСНОВА ІНКЛЮЗИВНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО МАЙБУТНЬОГО

Циркулярна економіка або економіка замкненого циклу поступово витісняє традиційну лінійну модель, яка базується на принципі «взяти – зробити – викинути» (take–make–dispose) [1]. Циркулярна модель натомість орієнтується на концепцію 3R – reduce, reuse, recycle – тобто зменшення використання ресурсів, повторне використання продукції та переробка відходів для їх повторного залучення в економічний обіг [2].

Кірххер Дж., Райке Д. та Хеккерт М. розглядають циркулярну економіку як економічну систему, що функціонує на основі бізнес-моделей повторного використання з метою забезпечення сталого розвитку, охорони довкілля, економічного зростання та соціальної справедливості в інтересах нинішніх і майбутніх поколінь [3, с.221]. Подібну позицію розділяють і українські дослідники Варфоломєєв М., Чуріканова О., Мірошніченко С., які вбачають у циркулярній моделі ключ до екологічної трансформації України в умовах глобалізації [4].

Повномасштабна війна росії проти України не лише спричинила катастрофічні людські й матеріальні втрати, а й радикально змінила фокус державної політики — від стратегій зростання до стратегій виживання, стійкості та післякризового відновлення. Водночас, на цьому тлі циркулярна економіка в Україні набула нового значення як інструмент економічної, екологічної та соціальної реанімації. Зруйнована інфраструктура, мільйони тонн будівельного сміття, обмежені енергоресурси й логістичні розриви створюють унікальні умови для впровадження циркулярних підходів - зокрема, повторного використання матеріалів, локалізації виробництва, енергоефективності, розвитку ремонтних сервісів, зеленого будівництва та ресайклінгу.

Україна, на відміну від країн ЄС, наразі не має повноцінної стратегії циркулярної економіки. Проте окремі елементи вже інтегровані в нормативне поле. Йдеться, зокрема, про ухвалення Закону України «Про управління відходами» [5], який базується на принципах ієрархії поводження з відходами ЄС. Крім того, діють Національна стратегія управління відходами до 2030 року, регіональні плани управління відходами, індикативні документи щодо енергоефективності та декарбонізації [6].

В умовах війни концепція циркулярної економіки перестає бути абстрактною екологічною утопією - вона набуває чітких економічних, гуманітарних та безпекових вимірів. Перехід до циркулярної моделі може стати

частиною нової парадигми національної відбудови - економіки, що базується на стійкості, адаптивності, раціональності та довготерміновій екологічній безпеці.

Необхідно забезпечити підтримку малого та середнього бізнесу в реалізації проектів з переробки, ресайклінгу, екодизайну та сервісного обслуговування товарів. Перевагу слід надати розвитку регіональних циркулярних кластерів, що включатимуть мережі збору та обробки вторинної сировини, центри повторного використання та місцеві ініціативи з подовження життєвого циклу продукції. Паралельно з економічними заходами доцільно формувати культуру відповідального споживання через інформаційні кампанії, освітні програми, інтеграцію принципів сталого розвитку в навчальні курси.

Таким чином, циркулярна економіка як основа інклюзивного та екологічно безпечного майбутнього розглядається не лише як теоретична концепція, а як необхідність для реалізації стійкої моделі розвитку в умовах сучасних глобальних викликів. У період повномасштабної війни та очікуваного післякризового відновлення циркулярний підхід може виступити дієвим інструментом формування нової економічної політики, що базується на принципах ефективного використання ресурсів, соціальної відповідальності та екологічної збалансованості.

Реалізація принципів циркулярної економіки дозволить Україні не лише адаптуватися до викликів війни, а й використати їх як можливість для побудови стійкої, інноваційної та екологічно орієнтованої економіки. Впровадження циркулярних підходів має стати частиною стратегічного бачення національного розвитку, що інтегрує економічні, соціальні та екологічні пріоритети на шляху до повноправного членства в ЄС і формування нової моделі добробуту.

Список використаних джерел

1. Циркулярна економіка в Україні. Центр ресурсоефективного та чистого виробництва. URL: <https://www.recpc.org/circular-economy-ua/>
2. Ruiter C. *The Circular Economy Performance Index*. VU University Amsterdam. 2015. URL: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/337188>
3. Kirchherr J., Reike D., Hekkert M. *Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions*. *Resources, Conservation and Recycling*. 2017. № 14. P. 221–232
4. Мірошниченко С. Економіка замкненого циклу як запорука сталого розвитку світової спільноти. URL: <https://www.gurt.org.ua/articles/30308>
5. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 № 2320-IX. Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2320-20>
6. Що змінить прийнята "Національна стратегія управління відходами до 2030 року". VTORMAUA. URL: <https://vtorma.ua/ua/shho-zminit-prijnyata-natsionalna-strategiya-upravlinnya-vidhodami-do-2030-roku/>

*Ярослав ВУГНЯВИЙ,
Олександр СЕРГІЙЧУК
студенти Західноукраїнського
національного університету*

МОДЕЛІ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ

У сучасних умовах фінансової нестабільності актуальним є питання підвищення рівня фінансової обізнаності та формування культури поводження з фінансами серед населення. Це обумовлюється необхідністю розробки та реалізації ефективної державної політики, спрямованої на створення відповідного середовища. Тільки ті громадяни, які володіють необхідними фінансовими знаннями, здатні самостійно здійснювати аналіз економічних процесів у державі, адаптуватися до змін і формувати власні стратегії фінансової поведінки, обираючи серед них найдоцільніші та найрезультативніші варіанти.

У процесі аналізу фінансової поведінки домогосподарств варто звернути увагу на підхід, який пропонує класифікацію домогосподарств на фінансово активні (які мають заощадження, банківські рахунки, здійснюють валютні операції тощо) та фінансово пасивні (які не мають або не проявляють ознак активної участі у фінансовій сфері). Серед фінансово активних домогосподарств зазвичай виділяють три основні типи моделей фінансової поведінки [1]:

- «Заощаджувачі» – господарства, що дотримуються виключно позитивної фінансової стратегії: мінімізують боргові зобов'язання, скорочують поточне споживання з метою інвестування в майбутні доходи;
- «Антизаощаджувачі» – господарства, орієнтовані на проїдання наявних ресурсів, зокрема майна та заощаджень, і часто вдаються до кредитування;
- «Комбінована модель» – господарства, що поєднують елементи як позитивної, так і негативної фінансової поведінки.

Визначальним фактором добробуту домогосподарства є його матеріальний статус, зокрема володіння активами тривалого використання, що вказує на дотримання майнової стратегії. Водночас соціальна складова добробуту, така як інвестиції в освіту, відпочинок, особливо за кордоном, свідчить про реалізацію соціально орієнтованої фінансової стратегії, що передбачає формування нематеріальних активів. Протилежністю є стратегія, спрямована на задоволення базових фізіологічних потреб, яка орієнтована на просте відтворення умов існування.

Таким чином, фінансові стратегії домогосподарств можуть бути класифіковані відповідно до рівня їх активності. Серед активних стратегій виокремлюють мінімалістську, майнову, стратегію готівкових заощаджень, організованих вкладів, страхову та соціальну. До пасивних належать стратегії,

засновані на отриманні державних або приватних трансфертів, а також стратегії запозичень. Кожна з цих стратегій реалізується за допомогою певного набору фінансових інструментів. Наприклад, готівкові заощадження можуть зберігатися як у національній, так і в іноземній валюті. Стратегії організованих вкладів можуть реалізовуватися через депозитні продукти у гривні або в валюті. Майнова стратегія може включати як немобільні цінності, так і об'єкти нерухомості, в тому числі за межами країни [2].

Очевидним є те, що фінансова поведінка домогосподарств не обмежується застосуванням лише однієї стратегії, а часто поєднує декілька з них, формуючи комплексні моделі. Наприклад, майнова стратегія, зосереджена на придбанні нерухомості, зазвичай супроводжується використанням стратегії запозичень. Стратегія накопичення готівкових коштів може бути доповнена як інвестиціями в банківські вклади, так і практикою надання позик іншим особам. Зважаючи на фінансову поведінку домогосподарств, можна виділити три базові моделі: споживчу, заощаджувальну та інвестиційну. Кожна з цих моделей вирізняється специфічним набором застосовуваних стратегій, рівнем їх різноманітності, ступенем залучення активних та пасивних підходів, ліквідністю активів і стратегічною метою [3].

Споживча модель, як правило, характеризується низьким рівнем диверсифікації стратегій та використаних інструментів, домінуванням пасивних стратегій і наявністю неліквідних активів. До неї належать такі стратегії, як отримання державних і приватних трансфертів, мінімалістський підхід, а також обмежена майнова стратегія. Основний акцент такої моделі – вирішення поточних, найнеобхідніших потреб.

У рамках заощаджувальної моделі переважає стратегічна різноманітність: вона охоплює стратегії готівкових накопичень, банківських вкладів, позик, а також інструменти майнової (у ліквідній формі), страхової та соціальної орієнтації. Основна мета — забезпечення фінансової безпеки та захист заощаджень від втрати вартості. Ця модель поєднує як активні, так і пасивні компоненти, з помірною концентрацією кожного з них.

Інвестиційна модель передбачає найвищий рівень активності та диверсифікації фінансових інструментів. Вона включає страхові, майнові (у ліквідній формі), соціальні стратегії, а також інвестиції в готівкові заощадження, банківські вклади та цінні папери. Головною її відмінністю є орієнтація на зростання капіталу шляхом дохідного інвестування, а не просто збереження.

Підвищення фінансової обізнаності повинно стати спільним завданням як громадян, так і держави. Саме держава має створити належні умови для впровадження та реалізації широкого спектру освітніх програм фінансово-економічного спрямування. Високий рівень фінансової грамотності населення, що базується на знанні законодавства та доступі до об'єктивної інформації й

професійних консультацій, є критично важливим чинником подолання фінансових кризових явищ. Лише за таких умов можливо сформувати покоління економічно відповідальних громадян, здатних приймати інвестиційні рішення та нести за них відповідальність, що в перспективі сприятиме сталому економічному розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Возняк Г. В., Каспишиак А. В. Детермінанти формування фінансової поведінки домогосподарств регіону в умовах сучасних викликів. *Регіональна економіка*. 2024. №2(112). С. 114-126. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-2-11>

2. Кізима Т., Булавинець В., Кізима А. Фінансова поведінка домогосподарств у контексті розвитку поведінкових фінансів. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 4. С. 152-164. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.152>

3. Косточка О. О. Фінансова поведінка домогосподарств України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. С. 698–701.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ РЕФОРМИ У ПОЛЬЩІ

Територіальні реформи є важливою складовою процесу державного управління та модернізації системи влади. Польща, як одна з країн Центрально-Східної Європи, яка після 1989 року пережила масштабну трансформацію політичної та адміністративної системи, є показовим прикладом успішного реформування територіального устрою. Здійснені реформи мали на меті підвищити ефективність управління, посилити роль місцевого самоврядування та адаптувати систему управління до вимог демократичної держави і майбутньої інтеграції з Європейським Союзом.

Після переходу від комуністичного режиму до демократії Польща зіткнулася з необхідністю глибокого реформування системи влади, зокрема її територіального устрою. Адміністративна структура, успадкована від попередньої епохи, була надмірно централізованою та не відповідала новим потребам розвитку країни. До 1998 року Польща мала 49 воєводств, що створювало проблему надмірної фрагментації та неефективного управління [1].

Наявна система не дозволяла ефективно реалізовувати державну політику на місцях, оскільки більшість рішень ухвалювалися централізовано. У цьому контексті виникла потреба у створенні нової моделі територіального устрою, яка б забезпечувала більшу автономію місцевих органів влади, розширення їх повноважень і підвищення відповідальності за соціально-економічний розвиток регіонів.

Ключовою подією в історії адміністративного устрою Польщі стала реформа, яка набула чинності 1 січня 1999 року. Вона передбачала впровадження нової, трирівневої моделі територіальної організації: гміна (основна адміністративна одиниця), повіт (середній рівень) і воєводство (регіональний рівень). Метою реформи було зменшити надмірну кількість адміністративних одиниць, зробити управління більш ефективним та наблизити його до громадян [4].

Гміни відповідають за надання базових послуг громадянам: дошкільна та початкова освіта, охорона здоров'я на первинному рівні, місцева інфраструктура, соціальна допомога, комунальні послуги. Органами влади гміни є рада гміни (законодавчий орган) та виконавчий орган – вїйт, бурмістр або президент міста (залежно від типу населеного пункту).

Повіти здійснюють управління у сферах, що виходять за межі компетенції гміни, зокрема: організація середньої освіти, лікарень другого рівня,

громадського транспорту, захист прав споживачів, охорона навколишнього середовища. Керівництво повітом здійснює рада повіту та староста.

Воєводства є найвищим рівнем територіального устрою. Управління ними поділено між урядовими та самоврядними структурами. Воєвода представляє центральну владу, контролює законність дій місцевих органів, відповідає за державну безпеку та реалізацію загальнодержавних програм. Самоврядна влада воєводства представлена сеймиком (обласною радою) та маршалком воєводства – керівником виконавчої влади регіону [2].

Реформа 1999 року вважається однією з найуспішніших у країнах Центральної та Східної Європи. Вона забезпечила низку позитивних змін:

1. **Підвищення ефективності управління** – чітке розмежування повноважень між рівнями влади дозволило уникнути дублювання функцій та зосередитися на місцевих потребах.

2. **Розвиток місцевого самоврядування** – гміни та повіти отримали ширші повноваження і більше відповідальності, що сприяло розвитку місцевої ініціативи та активізації громадянського суспільства.

3. **Європейська інтеграція** – нова структура дозволила краще управляти фінансовими потоками з ЄС, розробляти і реалізовувати регіональні стратегії розвитку, що відповідали європейським вимогам.

4. **Зростання регіональної ідентичності** – створення сильніших воєводств сприяло формуванню регіонального самовизначення та підвищенню рівня участі мешканців у житті громади [3].

Польські територіальні реформи часто розглядаються як модель для наслідування в інших країнах, зокрема в Україні. З 2014 року в Україні також активно триває процес децентралізації, який має багато спільного з польським підходом. Польський приклад демонструє, як завдяки правильному розподілу повноважень, фінансовій автономії та ефективному самоврядуванню можна забезпечити сталий розвиток регіонів та активізувати участь громадян у житті держави [5].

Окремої уваги заслуговує також досвід Польщі у використанні коштів ЄС для розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я, місцевого економічного зростання. Саме добре організована територіальна структура стала запорукою ефективного освоєння європейських фондів.

Територіальні реформи у Польщі стали важливим етапом в історії демократичного розвитку країни. Вони дозволили модернізувати систему державного управління, зробити її більш гнучкою, відкритою та ефективною. Впровадження трирівневої адміністративної моделі – гміна, повіт, воєводство – забезпечило чітке розмежування повноважень та відповідальності між різними рівнями влади.

Територіальна реформа, проведена в Польщі у 1999 році, мала не лише внутрішньополітичне значення, а й вплинула на загальний підхід країн Вишеградської четвірки до децентралізації та модернізації системи управління. У межах Вишеградської співпраці країни — Польща, Угорщина, Чехія та Словаччина — активно обмінювалися досвідом реформ. Польська модель децентралізації стала взірцем для сусідів, особливо в аспектах надання повноважень місцевому самоврядуванню, прозорості управління та залучення громадськості до процесів прийняття рішень. Це мало позитивний вплив на розвиток міжрегіональної співпраці всередині групи [4].

Польський досвід демонструє, що успішна територіальна реформа можлива за наявності політичної волі, підтримки суспільства, належного законодавчого підґрунтя та продуманої фінансової стратегії. Він є цінним прикладом для України та інших країн, які прагнуть побудувати ефективну систему децентралізованого управління з урахуванням регіональних особливостей та потреб громадян.

Список використаних джерел:

1. *European Commission. Poland 1999 Regular Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2016-12/poland_en.pdf*
2. *Myck M., Najsztab M. The Polish 1999 Administrative Reform and Its Implications for Inclusive Regional Development // Free Policy Briefs. – 2019. URL: <https://freepolicybriefs.org/2019/03/25/the-polish-1999-administrative-reform-and-its-implications-for-inclusive-regional-development/>*
3. *Sack J. Administrative division of Poland – 25 years of experience during the systemic transformation // EchoGéo. – 2014. – № 29. UR: <https://journals.openedition.org/echogeo/14514>*
4. *Кірдан В.І. Досвід Польщі у здійсненні адміністративно-територіальної реформи. Регіональна економіка. – 2012. – № 1. – 183–188 с.*
5. *Скрипник, О. І. "Територіальні реформи в Польщі: досвід для України". Економіка та держава, 2017. – № 10. – 56-60 с.*
6. *Sokolowicz, M. E., & Lishchynskyy, I. (2018). Are Poland and Ukraine gravity centres for each other? Study on the labour migration patterns. Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe, 21(1), 45-65.*
7. *Savelyev, Y., Lyzun, M., Kuryliak, V., & Lishchynskyy, I. (2021). Economic integration of the Visegrad Four and Ukraine in the context of historical narratives and global challenges. European Journal of Sustainable Development, 10(2), 44-44.*

*Андрій ГОРБАНЬ,
Юрій ШУПА
студенти Західноукраїнського
національного університету*

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Фінанси в економіці мають надзвичайно важливе значення для сучасного світу, оскільки з ними пов'язано чимало економічних закономірностей та процесів. Сучасне суспільство є динамічною системою, що постійно розвивається й удосконалюється, тож і фінансова сфера не стоїть осторонь цих змін.

На сьогодні на ринку активно з'являються нові фінансові продукти: різноманітні платіжні системи, безконтактні способи оплати, можливість здійснювати фінансові операції та отримувати банківські послуги в режимі онлайн. Практично кожен громадянин є користувачем банківських послуг, незалежно від власного бажання — у різному ступені всі ми залучені до банківської системи. Наприклад, комусь довелося оформити платіжну картку для отримання заробітної плати, а хтось взяв кредит, тощо [4].

Однак стрімкий розвиток фінансових відносин у суспільстві спричинив також і зростання кількості шахрайських схем, спрямованих на громадян, які мають низький рівень обізнаності щодо банківських послуг. Особливо вразливими є діти та пенсіонери, що і зумовлює необхідність підвищення рівня фінансової грамотності населення. Сам термін «фінансова грамотність» має різновекторне тлумачення й охоплює кілька наукових напрямів. У сучасних умовах попит на фінансову освіту стрімко зростає, що вимагає комплексного підходу до вирішення цієї проблеми [2].

Фінансова грамотність не лише захищає громадян від шахрайства, а й допомагає змінити ставлення до фінансів, навчає раціонально ними розпоряджатися. Раціональне користування грошовими коштами передбачає не лише економію, але й можливість планування майбутнього та визначення своїх потреб. Водночас фінансова грамотність тісно пов'язана з державним управлінням, адже постійно впроваджуються нові законодавчі акти або змінюються чинні, що регулюють норми фінансового права. Знання цих норм є необхідною умовою для безпечного користування грошовими ресурсами. Тож особи, що беруть участь у фінансових відносинах, не можуть встановлювати власні правила, оскільки на це існує законодавче регулювання. У цьому контексті й полягає соціально-політична значущість фінансової грамотності в сучасному суспільстві [1].

З метою оцінки рівня фінансової обізнаності населення проводяться різні соціологічні дослідження, адже низький рівень фінансової грамотності негативно впливає на економіку країни, зокрема на фінансове становище профільних установ, як-от банків чи страхових компаній. Розв'язати цю проблему можливо лише шляхом впровадження спеціальних заходів за участю держави.

Один із секторів, що найбільше потерпає від низького рівня фінансової грамотності це страховий ринок. Громадяни не довіряють страховим послугам через брак знань про їхню важливість. Більше ніж 60 країн світу вже розробили стратегії підвищення фінансової грамотності [3].

Фінансово грамотний громадянин повинен:

1. Вести облік своїх доходів і витрат;
2. Планувати фінансові надходження та витрати;
3. Раціонально користуватися коштами, уникати заборгованостей;
4. Мати фінансову «подушку безпеки»;
5. Аналізувати економічну ситуацію та оцінювати ризики;
6. Знати джерела достовірної інформації про фінансові послуги;
7. Своєчасно сплачувати податки;
8. Завчасно готуватися до пенсійного віку.

Щоб бути конкурентоспроможним у сучасному світі, необхідно володіти знаннями фінансової грамотності. Це дозволяє не лише уникати шахрайства, а й захищати близьких від обману. Сьогодні як ніколи важливо своєчасно отримувати й опрацьовувати нову фінансову інформацію для захисту власних інтересів.

Сучасні курси, програми та інші заходи фінансової просвіти дають змогу отримувати актуальні знання про фінансові продукти та взаємодію з державними органами. Дотримуючись основ фінансової грамотності, громадяни можуть ефективно управляти своїми коштами та планувати бюджет на довгострокову перспективу.

Для охоплення більшої частини населення в освітньому процесі необхідно чітко визначити цільові групи. З цією метою можна виокремити чотири основні категорії:

- учні та студенти;
- особи з низькими та середніми доходами;
- пенсіонери та особи передпенсійного віку;
- люди з інвалідністю.

Ці групи мають пріоритет у навчанні, а для інших повинні бути створені умови для самостійного здобуття знань. Комплексна реалізація запроваджених заходів сприятиме підвищенню фінансової грамотності населення та захисту їхніх коштів від шахрайства.

Список використаних джерел:

1. Бура О.В., Добровольська І.І. Фінансове шахрайство в Україні та заходи протидії. URL : <http://libfor.com/index.php?newsid=2879>
2. Кізіма Т., Хамига Ю. Фінансове шахрайство: теоретична концептуалізація та економічне підґрунтя. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 2 (59). С. 109-123.
3. Колодізев О. М., Коцюба О. В. Шахрайство із платіжними картками: сучасний стан і заходи протидії. *Бізнес Інформ*. 2019. №3. С. 315–321.
4. Шапочка С.В. До питання боротьби з шахрайством, яке вчиняється з використанням можливостей мережі Інтернет. *Правова інформатика*. 2014. №3 (43). С. 89-95.

СЕКЦІЯ 4. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЄВРОПІ

Секція організовується у рамках реалізації проекту ЄС Еразмус+ Жана Моне "Екологічна міграція та переміщення в ЄС" (101174695 – Jean Monnet ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH).

Co-funded by
the European Union

Модератор: д.ю.н., проф. Тетяна ДРАКОХРУСТ

Тетяна ДРАКОХРУСТ

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії права та
конституціоналізму Західноукраїнського
національного університету

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ КЛІМАТИЧНИХ МІГРАНТІВ В КОНТЕКСТІ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ

Кліматичні зміни дедалі частіше стають причиною вимушеного переміщення населення. В Україні, яка є вразливою до екологічних катастроф, таких як повені, посухи та інші природні лиха, питання захисту кліматичних мігрантів набуває особливої актуальності, особливо в умовах повномасштабного вторгнення росії до України. Відповідно існує необхідність проаналізувати правові аспекти захисту кліматичних мігрантів у контексті внутрішньої міграції, з урахуванням національного та міжнародного законодавства.

Кліматичні мігранти — це особи, які змушені залишити свої місця проживання через негативні наслідки кліматичних змін, що загрожують їхньому життю або засобам до існування. На міжнародному рівні статус таких осіб не має чіткого визначення, і вони не підпадають під дію Конвенції ООН про статус біженців 1951 року. Проте, у 2018 році було прийнято Глобальний договір про безпечну, впорядковану та регулярну міграцію, який визнає вплив кліматичних змін на міграційні процеси та закликає держави враховувати ці фактори у своїй політиці.

В Україні внутрішня міграція регулюється низкою нормативно-правових актів, серед яких ключовими є:

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 №1706-VII, який визначає правовий статус, права та обов'язки внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

2. Кодекс цивільного захисту України, що встановлює заходи щодо запобігання та реагування на надзвичайні ситуації, включаючи природні катастрофи [1].

Однак, законодавство не містить окремих положень щодо осіб, які переміщуються внаслідок кліматичних змін, що створює прогалини у правовому захисті цієї категорії населення.

На міжнародному рівні існують документи, що опосередковано стосуються захисту кліматичних мігрантів:

1. Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення (1998), які визнають право осіб на захист у разі вимушеного переміщення внаслідок природних катастроф.

2. Глобальний договір про безпечну, впорядковану та регулярну міграцію (2018), що визнає вплив кліматичних змін на міграційні процеси та закликає держави враховувати ці фактори у своїй політиці [2].

Україна, як учасник цих міжнародних документів, має зобов'язання враховувати їх положення у національному законодавстві.

Основними проблемами у сфері захисту кліматичних мігрантів в Україні є:

- відсутність чіткого визначення "кліматичний мігрант" у національному законодавстві;
- недостатнє врахування екологічних факторів у політиці внутрішньої міграції;
- обмеженість ресурсів для забезпечення прав та потреб осіб, переміщених через кліматичні зміни.

Ці проблеми потребують комплексного підходу та реформування законодавства з урахуванням міжнародних стандартів.

Для покращення ситуації у сфері захисту кліматичних мігрантів в Україні доцільно:

- внести зміни до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», включивши категорію осіб, переміщених через кліматичні зміни.
- розробити національну стратегію адаптації до кліматичних змін, яка враховуватиме потреби потенційних кліматичних мігрантів.
- забезпечити міжвідомчу координацію у сфері реагування на кліматичні виклики та міграційні процеси.
- підвищити обізнаність населення щодо прав та можливостей у разі переміщення через кліматичні фактори [3].

Кліматичні зміни стають дедалі значущим фактором, що впливає на міграційні процеси в Україні. Відсутність чіткого правового регулювання статусу кліматичних мігрантів створює ризики для їхнього захисту та інтеграції. Імплементція міжнародних стандартів та розробка національних механізмів реагування на кліматичні виклики є необхідними кроками для забезпечення прав та свобод цієї категорії населення.

Список використаних джерел:

1. *Теслюк Я. (2024). Вимушена міграція у сфері міжнародного права. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». Том. 11, № 4 (44), С. 274-282. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2024.44.274>*
2. *Bortnyk N. P., Malets M. R. Administrative legal characteristics internal migration in Ukraine. URL: <http://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-6-number-24-201...>*
3. *Дракохруст, Т. (2022). Права людини: зміна клімату та примусове переміщення. Актуальні проблеми правознавства, (1), С. 32-36. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1331>.*

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ КЛІМАТИЧНИХ БІЖЕНЦІВ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

У контексті посилення глобальних екологічних викликів дедалі більшої актуальності набуває проблема вимушеної міграції, що спричинена зміною клімату та екологічними катастрофами. Однак незважаючи на зростання масштабів даного явища, поняття «кліматичні біженці» досі не має чіткого юридичного визначення в чинному міжнародному праві. Так, Конвенція 1951 року про статус біженців та Протокол 1967 року до неї не передбачають захисту осіб, які змушені залишити свої домівки виключно через кліматичні чинники [1; 2]. Це створює суттєві прогалини у сфері правового захисту осіб, що потерпають від кліматичних та екологічних катастроф, таких як посухи, повені, урагани або підняття рівня моря.

Водночас, екологічні катастрофи та кліматичні зміни стали вагомими чинниками, що порушують цілі сталого розвитку, впливають на продовольчу безпеку, доступ до прісної води, стан навколишнього середовища, що в свою чергу прямо детермінує примусове переміщення населення [3; 4]. За даними Міжурядової групи експертів з питань змін клімату, у найближчі десятиліття мільйони людей можуть бути змушені мігрувати внаслідок поступової деградації навколишнього середовища. Зокрема, зростання температур, нестача водних ресурсів і посухи вже спричиняють внутрішнє переміщення в регіонах Південної Азії, Африки на південь від Сахари та в країнах Тихоокеанського басейну. Такі міграційні процеси також тісно пов'язані з глобальними економічними викликами, зокрема втратою продуктивних земель, економічною нестабільністю, зростанням нерівності та посиленням конкуренції за природні ресурси [5]. Усе це створює передумови для загострення міждержавних конфліктів і дестабілізації регіональної безпеки. Таким чином, феномен кліматичної міграції слід розглядати не лише як гуманітарну, але і як геополітичну проблему, що вимагає комплексного міжнародного правового та політичного реагування.

Конвенція про статус біженців 1951 року та Протокол 1967 року визначають «біженця» як особу, яка, з огляду на обґрунтований страх переслідування за ознаками раси, релігії, національності, приналежності до певної соціальної групи чи політичних переконань, перебуває за межами країни свого громадянства. Зазначений документ не охоплює осіб, які змушені залишити місце проживання внаслідок деградації довкілля або кліматичних катастроф [1]. Визнання «кліматичних біженців» у межах існуючого

міжнародного режиму захисту біженців ускладнюється відсутністю в Конвенції згадки про екологічні чинники як підстави для надання захисту. Крім того, юридична доктрина підкреслює, що кліматичне переміщення рідко має ознаки індивідуального переслідування, що додатково унеможлиблює застосування норм Конвенції [6]. Та попри зазначену нормативну прогалину, міжнародні організації неодноразово закликали до перегляду підходів до захисту осіб, переміщених унаслідок змін клімату. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців визнає потребу у розширенні засобів захисту таких осіб, хоча й обережно ставиться до використання терміна «біженець» для екологічно зумовлених мігрантів, щоб уникнути юридичної плутанини [7].

Цікаво, що Міжнародна організація з міграції у своїй *Глобальній доповіді про міграцію* класифікує таких осіб як «екологічні мігранти» і наголошує на складності правового врегулювання їхнього статусу [8]. Однак, у зв'язку з відсутністю єдиного міжнародного правового механізму, важливу роль відіграють регіональні ініціативи. Зокрема, *Картахенська декларація* (1984) для країн Латинської Америки, яка розширює визначення біженця і включає осіб, що втекли внаслідок «масових порушень прав людини» або «інших обставин, які серйозно порушують громадський порядок». Подібне формулювання вже було використане низкою країн (зокрема, Бразилією та Венесуелою) для захисту осіб, переміщених через екологічні катастрофи [9]. Таким чином, міжнародно-правовий статус кліматичних біженців досі залишається юридично невизначеним. Попри активну позицію міжнародних та регіональних інституцій, відсутність спеціального міжнародного правового інструменту залишає мільйони осіб без належного захисту.

Отож, особи, переміщені через екологічні або кліматичні катастрофи, не можуть автоматично претендувати на міжнародний захист, що створює прогалину між реаліями зміни клімату та нормами чинного міжнародного права, а відсутність терміну «кліматичний біженець» у міжнародних правових документах також зумовлює нерівномірність практик держав щодо прийняття таких осіб.

Ще одним суттєвим викликом є складність у доведенні причинного зв'язку між екологічними подіями (такими як посуха, повінь, деградація земель або підняття рівня моря) та необхідністю примусового переміщення. У більшості випадків зміна клімату діє опосередковано, як так званий «множинний чинник», що поєднується з політичними, соціальними або економічними причинами міграції [10]. Цей фактор ускладнює можливість юридичної кваліфікації таких осіб як вимушено переміщених у контексті кліматичних змін, особливо в судовій практиці. Наприклад, у справі *Teitiota v. New Zealand* [11] Комітет ООН з прав людини визнав, що вплив зміни клімату може становити загрозу життю і бути підставою для заборони депортації відповідно до ст. 6 Міжнародного пакту про

громадянські і політичні права, однак водночас встановив, що у даному випадку ризик був недостатньо конкретизованим і доведеним.

Діюча міжнародна система захисту біженців ґрунтується на суверенному праві держав самостійно визначати умови в'їзду та перебування іноземців. У відсутності спеціального договору щодо захисту осіб, переміщених унаслідок екологічних чи кліматичних змін, держави не несуть зобов'язань приймати таких осіб або надавати їм відповідний статус. Це створює асиметричне навантаження на країни, що географічно або економічно вразливі до хвиль кліматичної міграції. Брак фінансових та інституційних ресурсів, необхідних для інтеграції значної кількості переміщених осіб, часто призводить до соціальної напруги, порушення прав людини і політичної нестабільності [12]. Водночас відсутність обов'язкових міжнародних зобов'язань також ускладнює створення механізмів справедливого розподілу відповідальності за прийом та адаптацію екологічних мігрантів між країнами.

У цьому контексті варто також зауважити, що кліматична міграція має істотні економічні наслідки для національних економік, регіональних систем безпеки та глобального фінансового порядку [13]. Одним із найбільш відчутних економічних ефектів кліматичної міграції є підвищене навантаження на економіки країн, які приймають значну кількість переміщених осіб. Це тягне за собою **посилення конкуренції за природні ресурси**, зростання **навантаження на соціальну інфраструктуру**, такі як охорона здоров'я, житло, освіта, **ринок праці** тощо [14; 15]. Витрати на інтеграцію кліматичних мігрантів можуть становити суттєвий відсоток від ВВП країни притулку, особливо якщо інституційна готовність до таких процесів є низькою.

Підводячи підсумок варто зауважити, що проблема правового захисту кліматичних біженців в умовах загострення глобальних екологічних та економічних викликів потребує переосмислення чинних міжнародно-правових підходів. Відсутність у міжнародному праві визначення поняття «кліматичний біженець» та належних механізмів захисту таких осіб залишає мільйони людей поза межами системи міжнародної правової відповідальності. З огляду на масштабність явища кліматичної міграції та його тісний зв'язок з економічною нестабільністю, зростанням соціальної напруги та загрозами безпеці, необхідним є створення дієвого міжнародного інструменту, який би забезпечив ефективний і справедливий розподіл відповідальності між державами щодо прийому, захисту та інтеграції переміщених осіб, а також адаптацію до наслідків зміни клімату.

Список використаних джерел:

I. McAdam J. (2012). *Climate Change, Forced Migration, and International Law*. Oxford University Press. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/climatechange/cfi-hrc-53-session/submissions/2022-11-28/Jame-McAdam-5.pdf>

2. Kälin W., Schrepfer N. (2012). *Protecting People Crossing Borders in the Context of Climate Change: Normative Gaps and Possible Approaches*. UNHCR Legal and Protection Policy Research Series. URL: <https://www.refworld.org/reference/lpprs/unhcr/2012/en/85058>
3. IOM (2022). *World Migration Report 2022*. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int>
4. IPCC (2022). *Sixth Assessment Report*. Intergovernmental Panel on Climate Change. URL: <https://www.ipcc.ch>
5. Werz M., Hoffman M. (2010). *Climate Change, Migration, and Conflict: Addressing Complex Crisis Scenarios in the 21st Century*. Center for American Progress. URL: https://www.americanprogress.org/wp-content/uploads/sites/2/2022/06/climate_migration.pdf
6. Zetter R. (2011). *Protecting Environmentally Displaced People: Developing the Capacity of Legal and Normative Frameworks*. Refugee Studies Centre, Oxford. URL: <https://www.refworld.org/reference/research/rsc/2011/en/78917>
7. UNHCR (2020). *Legal considerations regarding claims for international protection made in the context of the adverse effects of climate change and disasters*. URL: <https://www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2020/en/123356>
8. IOM (2022). *World Migration Report 2022*. International Organization for Migration. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>
9. Cantor David J. (2021) "Environment, Mobility, and International Law: A New Approach in the Americas," *Chicago Journal of International Law: Vol. 21: No. 2, Article 3*. URL: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cjil/vol21/iss2/3>
10. Boas I., Farbotko C., Adams H., Sterly H., Bush S., van der Geest K., Wiegel H., Ashraf H., Baldwin A., Bettini G., Blondin S., de Bruijn M., Durand-Delacre D., Fröhlich C., Gioli G., Guaita L., Hut E., Jarawura F. X., Lamers M., Hulme M. (2019). *Climate migration myths*. *Nature Climate Change*, 9(12), 901-903. URL: <https://doi.org/10.1038/s41558-019-0633-3>
11. Human Rights Committee (2020). *Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2728/2016 (Ioane Teitiota v. New Zealand)*. UN Doc. CCPR/C/127/D/2728/2016. URL: <https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/hrc/2020/en/123128>
12. Biermann F., Boas I. (2010). *Preparing for a Warmer World: Towards a Global Governance System to Protect Climate Refugees*. *Global Environmental Politics*, 10(1), 60–88. URL: <https://direct.mit.edu/glep/article-abstract/10/1/60/14455/Preparing-for-a-Warmer-World-Towards-a-Global?redirectedFrom=fulltext>
13. Black R., Bennett S. R. G., Thomas S. M., Beddington J. R. (2011). *Migration as adaptation*. *Nature*, 478, 447–449. URL: <https://doi.org/10.1038/478477a>
14. McLeman R. A. (2014). *Climate and Human Migration: Past Experiences, Future Challenges*. Cambridge University Press. URL: https://assets.cambridge.org/97811070/22652/frontmatter/9781107022652_frontmatter.pdf
15. Rigaud K. K., et al. (2018). *Groundswell: Preparing for Internal Climate Migration*. World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461>

Людмила ГЕРМАН

к.е.н, доцент

Тетяна ГОНЧАРУК

*студентка Західноукраїнського
національного університету*

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Міграційна політика України становить ключовий інструмент забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку держави, особливо в умовах поглиблення процесів європейської інтеграції та глобалізації. Ефективна міграційна стратегія має ґрунтуватися на таких фундаментальних принципах, як повага до прав і свобод людини, відкритість і прозорість процедур, сприяння сталому розвитку, а також гарантування національної безпеки.

Незважаючи на задекларовану багатовекторність, сучасна міграційна політика України значною мірою зорієнтована на безпековий компонент, що проявляється у зосередженості на контролі кордонів і боротьбі з нелегальною міграцією. Водночас це звужує потенціал використання міграції як ресурсу для соціально-економічного зростання, зокрема через залучення трудових мігрантів та висококваліфікованого людського капіталу[1].

До найбільш актуальних викликів, що постають перед Україною у сфері міграції, належать масовий відтік молоді й кваліфікованих кадрів за кордон, демографічне старіння населення, а також поступова втрата національного трудового потенціалу. За даними різних джерел, унаслідок повномасштабного вторгнення росії на територію України, країну залишили від 6 до 8 мільйонів осіб, які або виїхали з метою тимчасового захисту, або були примусово депортовані всупереч міжнародному праву. Основну частину цієї міграційної групи становлять жінки репродуктивного віку та неповнолітні діти, що обумовлює суттєві соціально-демографічні наслідки для майбутнього країни. Згідно зі статистичними даними, лише у 2023 році рівень народжуваності знизився на 30% у порівнянні з 2021 роком, що свідчить про глибоку кризу відтворення населення. Водночас спостерігалось зростання кількості передчасних пологів на аналогічний відсоток, що, як підтверджують медичні дослідження, у переважній більшості випадків зумовлює порушення фізичного або когнітивного розвитку дітей. Такі тенденції викликають занепокоєння як на національному, так і на міжнародному рівнях, оскільки впливають не лише на демографічну динаміку, а й на довгострокову стабільність систем охорони здоров'я та соціального забезпечення [2].

У сучасному правовому полі Європейського Союзу система регулювання легальної міграції базується на семи основних директивах, ухвалених у період з 2003 по 2016 роки, які охоплюють такі категорії мігрантів — члени сімей, студенти та працівники; водночас, повна гармонізація законодавства держав-членів не була визначена як першочергова мета. Попри зусилля уніфікації, існує низка структурних чинників, що перешкоджають ефективному узгодженню політик, серед яких: право країн встановлювати сприятливіші національні режими, наявність паралельних статусів захисту, а також практика допуску сезонних і внутрішньо корпоративних працівників поза межами єдиних правил. У відповідь на зростання міграційного тиску, зумовленого переміщенням біженців з Африки, країн-сусідів та, зокрема, з України, у 2020 році Європейська комісія ініціювала розробку Нового Пакту про міграцію та притулок, досягнення політичної згоди щодо якого відбулося у грудні 2023 року. Цей Пакт передбачає впровадження п'яти ключових регламентів, спрямованих на вдосконалення процедур скринінгу, обробки даних, надання притулку, кризового реагування та зміцнення механізмів солідарності між державами-членами. У межах пакету також функціонує стратегічна ініціатива «Залучення навичок і талантів до ЄС», що покликана спростити доступ трудових мігрантів до європейського ринку праці та, враховуючи демографічні виклики, сприяти формуванню довгострокових рішень у сфері трудової міграції, зокрема у галузях із високим попитом на робочу силу, таких як сфера догляду[4].

У цьому контексті особливої ваги набуває завдання гармонізації національного законодавства з нормативно-правовими актами Європейського Союзу, що регулюють питання імміграції, притулку та захисту біженців. Не менш важливим є створення інституційних і правових механізмів, які б забезпечували належний захист внутрішньо переміщених осіб, що постраждали внаслідок воєнних дій.

Крім того, в умовах затяжної міграційної втрати, надзвичайно актуальним є формування дієвих стратегій повернення представників української діаспори. Йдеться не лише про фізичне повернення громадян, а й про їхню успішну реінтеграцію в соціально-економічне середовище країни, що потребує створення сприятливих умов для працевлаштування, професійної перекваліфікації, розвитку людського потенціалу та підтримки підприємницьких ініціатив. Відтак, переформатування міграційної політики у напрямі розвитку, а не лише стримування, є необхідною передумовою для формування інклюзивної, стійкої та інноваційної моделі зростання в сучасній Україні[5].

У січні 2024 року Кабінет Міністрів України схвалив зміни до Стратегії державної міграційної політики, затвердженої ще у 2017 році, яка протягом тривалого часу залишалася поза увагою у зв'язку зі зміною пріоритетів у сфері національної безпеки та міжнародних відносин. Оновлена редакція документа

стала відповіддю на нові виклики, а також наслідками збройної агресії для соціальної структури, демографії та ринку праці держави[3].

Згідно з оновленою Стратегією, реалізація державної міграційної політики трактується як послідовне та системне виконання комплексу завдань і заходів, що охоплюють низку пріоритетних напрямів: регулювання внутрішньої мобільності та зовнішньої міграції громадян України, удосконалення механізмів легальної імміграції, протидія нелегальній міграції, забезпечення ефективного міжнародного захисту, а також формування інституційних умов для повернення українських громадян на батьківщину. Особлива увага в документі приділяється інтеграції міграційної політики до загального курсу на європейську інтеграцію, що передбачає імплементацію європейських стандартів і підготовку до приєднання України до Європейського Союзу[3].

Потрібно активніше застосовувати сучасні електронні системи обліку й управління міграційними процесами, що сприятиме підвищенню прозорості та ефективності політики. Важливим напрямом має стати посилення інституційної спроможності органів державної влади у сфері міграції, а також налагодження співпраці з міжнародними організаціями, такими як Міжнародна організація з міграції та УВКБ ООН.

Важливо також враховувати, що міграційні процеси можуть бути джерелом розвитку — наприклад, через фінансові перекази трудових мігрантів, які підтримують внутрішнє споживання та валютний баланс країни. Проте довгострокові наслідки трудової міграції потребують стратегічного підходу для мінімізації «витоку мізків» і зміцнення внутрішнього ринку робочої сили[6Te].

В контексті євроінтеграційного курсу, міграційна політика України потребує переосмислення з огляду на необхідність її систематизації, наукового обґрунтування та проактивного характеру. Вона має не лише відповідати вимогам забезпечення національної та регіональної безпеки, а й слугувати інструментом стимулювання економічного зростання та соціального відновлення, що, своєю чергою, сприятиме поглибленню інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом. Застосування цілісного підходу до розробки та реалізації міграційної політики дозволить трансформувати міграцію з виклику на потенційний ресурс модернізації держави.

Список використаних джерел:

1. Герман Л.Т., Карась О.С. Міжнародні міграційні процеси в умовах військових конфліктів як фактор трансформації глобального економічного розвитку. *Інноваційна економіка*. 1-2024.- с.17-22 <http://188.190.33.55:7980/jspui/handle/123456789/13794>

2. Ободовська К. С., Цевух Ю. О. Трансформація міграційних процесів в Україні в контексті євроінтеграції // *Соціально-економічний та політичний розвиток в умовах європейської інтеграції: зб. наук. пр. міжнар. наук.-практ. конф.* – Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2021. – С. 43–45

3. *Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). Amendments to the State Migration Policy Strategy of Ukraine for the period up to 2025. <https://www.kmu.gov.ua>*
4. *European Commission. (2023). New Pact on Migration and Asylum: Political agreement reached. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_6465*
5. *Sklias, P., & Tzifakis, N. (2021). Migration Governance in the EU Neighbourhood: The Case of Ukraine. *European Foreign Affairs Review*, 26(3), 399–416.*
6. *Vdovychenko, N., & Kurylo, O. (2022). Transformations of migration policy in Ukraine in the context of European integration. *Bulletin of Taras Shevchenko National University. Series "Public Administration"*, (15), 25–32. <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2022.15.04>*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПЛАТИ ЗА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ

Однією з актуальних проблем в сучасній адвокатській діяльності є питання щодо відшкодування судових витрат, пов'язаних з розглядом справи до яких належать витрати на професійну правничу допомогу, витрати пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи, витрати пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів, а також витрати пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду.

Важливою складовою судових витрат для сторін у цивільних, господарських та адміністративних спорах є витрати зі сплати правничої допомоги, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

Не зважаючи на прийняття в грудні 2017 року нових редакцій Цивільного процесуального кодексу, Господарського процесуального кодексу, Кодексу адміністративного судочинства де було значно вдосконалено питання відшкодування правничої допомоги, це питання і надалі залишається врегульованим не в повній мірі.

Проаналізувавши судову практику останнього періоду часу можемо відмітити, що суди у більшості випадків обмежують компенсацію витрат на правничу допомогу адвоката навіть у випадках відсутності відповідних клопотань із протилежної сторони.

Оскільки це питання залишається актуальним в професійній діяльності адвокатів давайте спробуємо розібратись у ньому та надати своє бачення його вирішення.

До прийняття нової редакції ЦПК та КАСУ для визначення мінімального розміру витрат на правничу допомогу суди застосовували норми статті 1 Закону України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах», де було передбачено, що розмір компенсації витрат на правничу допомогу у цивільних справах не може перевищувати 40 відсотків прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року, за годину участі особи, яка надавала правову допомогу, у судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді [1].

Водночас із прийняттям Закону України від 03 жовтня 2017 року №2147-VIII, яким процесуальні кодекси викладено у новій редакції, скасовано

мінімальний та максимальний граничний розміри компенсації витрат на правничу допомогу, частково вдосконалено процедуру відшкодування правових витрат, проте це не дало на нашу думку очікуваного результату, виходячи із наступного.

Розглянемо для прикладу норми Цивільного процесуального кодексу України та їх застосування судами загальної юрисдикції в контексті відшкодування витрат на правничу допомогу.

Так згідно ст. 15 ЦПК усі учасники справи мають право користуватися правничою допомогою. Відповідно з частинами першою-п'ятою статті 137 ЦПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат. Для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги. Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи. У разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами [2].

Відповідно до частин третьої та восьмої статті 141 ЦПК України при вирішенні питання про розподіл судових витрат суд враховує: 1) чи пов'язані ці витрати з розглядом справи; 2) чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, в тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію

сторони або чи викликала справа публічний інтерес; 3) поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо; 4) дії сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялися. Розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду [2].

Згідно постанов Верховного Суду від 02.10.2019 у справі № 211/3113/16-ц та від 06.11.2020 у справі № 760/11145/18-ц слідує інформація, що суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої ухвалено рішення, всі його витрати на правничу допомогу адвоката, якщо, керуючись принципами справедливості та верховенством права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, зважаючи на складність справи, витрачений адвокатом час, та є неспіврозмірним у порівнянні з ринковими цінами адвокатських послуг.

Також Велика Палата Верховного Суду відмічає, що при визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін (постанова Великої Палати Верховного Суду від 19.02.2020 у справі № 755/9215/15-ц та постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.05.2020 по справі № 904/4507/18).

Необхідно звернути увагу на той факт, що Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі статті 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, застосовує схожий підхід та вказує, що заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, якщо вони були фактичними і неминучими, а їхній розмір - обґрунтованим [3].

У постанові від 16.11.2022 у справі № 922/1964/21 Велика Палата Верховного Суду вказала, що учасник справи зобов'язаний деталізувати відповідний опис лише тією мірою, якою досягається його функціональне призначення - визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат. Надмірний формалізм при оцінці такого опису на предмет його деталізації, за відсутності визначених процесуальним законом

чітких критеріїв оцінки, може призвести до порушення принципу верховенства права. У випадку встановленого договором фіксованого розміру гонорару сторона може доводити неспівмірність витрат у тому числі, але не виключно, без зазначення в детальному описі робіт (наданих послуг) відомостей про витрати часу на надання правничої допомоги. Зокрема, посилаючись на неспівмірність суми фіксованого гонорару зі складністю справи, ціною позову, обсягом матеріалів у справі, кількістю підготовлених процесуальних документів, кількістю засідань, тривалістю розгляду справи судом тощо.

Основними нормативними актами, що регулюють питання гонорару адвоката є профільний законодавчий акт, - Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також Правила адвокатської етики, крім цього, важливу роль у цих питаннях відіграють постанови Верховного Суду, оскільки суди повинні враховувати висновки пов'язані із застосуванням відповідних норм права, викладені в таких постановах.

Разом з тим, як бачимо, ні суди вищих інстанцій, ні парламент не встановлюють чітких критеріїв та стандартів для розрахунку вартості професійної правничої допомоги, водночас для відшкодування витрат адвокатам, які працюють в системі безоплатної правничої допомоги Кабінет міністрів України у своїй постанові від 17 вересня 2014 р. № 465 затвердив Методику обчислення розміру винагороди адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. Крім цього рішеннями Рад адвокатів окремих регіонів, як от, рішенням Ради адвокатів Харківської області № 17 від 21.03.2018 встановлено рекомендовану ставку адвокатського гонорару, що в цілому вказує на необхідність адміністрування даного процесу на державному рівні.

Рівень оплати праці адвоката фактично повинен бути співмірним із рівнем заробітної плати інших учасників справи, та відповідно година роботи адвоката у суді відповідної інстанції не може бути меншою від години роботи судді чи прокурора, тому встановлення чітких стандартів оплати правничої допомоги на нашу думку заслуговує на увагу.

Так, для прикладу, отримання статусу адвоката та необхідних знань, для ефективного надання правничої допомоги потребує, тривалого періоду часу, тобто людина повинна здобути вищу юридичну освіту, мати стаж роботи в галузі права не менше двох років, скласти кваліфікаційний іспит, пройти стажування, скласти присягу адвоката України та отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, і тільки після цього може здійснювати представництво та захист прав інших осіб у судах, відтак складність доступу до професії та високий рівень знань адвоката повинні оплачуватись на відповідному рівні, який має бути закріплений законодавчо.

Натомість згідно діючої системи відшкодування правничої допомоги законодавець не регламентує чітких критеріїв та мінімальних розмірів для

розрахунку вартості однієї години роботи адвоката., відсутні також максимальні розміри гонорару, оскільки з іншої сторони, особа, яка програла спір, несе тягар відшкодування надмірно високого необґрунтованого розміру гонорару, що також вказує на необхідність встановлення мінімальних та максимальних розмірів ставок при погодинній чи фіксованій оплаті правничої допомоги та прив'язку їх до предмету чи ціни позову.

Підсумовуючи вищенаведене можемо прийти до висновку, що вдосконалення законодавства у цій сфері є необхідною умовою правової реформи, яка потрібна сучасній незалежній Україні в процесі Європейської інтеграції в умовах глобальної фрагментації, та це дозволить закріпити принципи демократії і верховенства права, а також сприятиме розвитку адвокатури України в цілому.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на провову допомогу у цивільних та адміністративних справах (втратив чинність) URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4191-17#Text>
2. Цивільний процесуальний кодекс України URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
3. Рішення від 23 січня 2014 року у справі «East/West Alliance Limited» проти України», заява № 19336/04, § 268).

Анатолій НЕМОСКАЛЬОВ
аспірант Західноукраїнського
національного університету

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ МІНІСТЕРСТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ УКРАЇНИ

Адміністративно-правовий статус міністерств як центральних органів виконавчої влади визначає їхню роль у державному управлінні, компетенцію, функції та механізми взаємодії з іншими органами влади. Міністерство національної єдності України було створене з метою консолідації нації, захисту прав українців за кордоном та формування стратегій для повернення громадян на Батьківщину. Його адміністративно-правовий статус ґрунтується на положеннях Конституції України, законодавчих актах та нормативно-правових документах, що визначають його структуру, підпорядкованість і повноваження. Дослідження структури та компетенції цього органу є важливим для розуміння механізмів державного управління та забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері національної єдності.

З початку повномасштабного вторгнення Росії головною силою українського народу стала єдність – як внутрішня, так і міжнародна. Українці згуртувалися всередині країни, отримали підтримку від міжнародних партнерів та зміцнили зв'язки з діаспорою по всьому світу.

Міністерство з питань національної єдності України було створене шляхом перейменування Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Втім, у процесі своєї діяльності новий орган не займатиметься питаннями внутрішньо переміщених осіб. Його головною місією є розробка стратегічного плану, що дозволить українцям повернутися додому, щоб жити і працювати в рідній країні.

Розглянемо історію розвитку цього відомства. 20 квітня 2016 року було ухвалене рішення про об'єднання Державного агентства з питань реконструкції Донбасу та Державної служби Автономної Республіки Крим і міста Севастополь. Таким чином утворилося Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України (МТОТ). Це рішення було офіційно затверджене Урядом [1].

Пізніше, 2 вересня 2019 року, до складу МТОТ увійшло Міністерство у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб.

Однак уже 11 березня 2020 року Кабінет Міністрів скасував реорганізацію МТОТ, яка передбачала його приєднання до Міністерства у справах ветеранів. Натомість відомство отримало нову назву – Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Відповідно до урядової постанови,

основним завданням цього міністерства стало впровадження державної політики щодо окупованих територій Донеччини, Луганщини, Автономної Республіки Крим та Севастополя.

Через два роки в межах міністерства було створене Національне інформаційне бюро. Його головна мета – збір та систематизація інформації про військовополонених, загиблих, зниклих безвісти та незаконно утримуваних осіб, включаючи цивільне населення з обох сторін конфлікту. Кілька місяців потому при міністерстві з'явилося державне інформаційне агентство «Ре-інформ», яке працює для українців на тимчасово окупованих територіях, а також поширює важливу суспільну інформацію як в Україні, так і за її межами.

У квітні 2022 року Мінреінтеграції ініціювало створення інституту Уповноваженого з питань зниклих безвісти за особливих обставин.

20 серпня 2024 року президент Володимир Зеленський оголосив про створення незалежного органу, який буде займатися не лише окремими ініціативами, а й масштабним зміцненням національної єдності України, а також протидіяти впливу Росії на українців, що проживають за кордоном [2]. Оскільки мільйони українців мешкають за межами країни, їхній зв'язок із Батьківщиною та захист національних інтересів потребують системної підтримки держави.

3 грудня 2024 року уряд ухвалив рішення про зміну назви Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, перейменувавши його на Міністерство з питань національної єдності України.

Міністерство національної єдності України (Міннац'єдності) є центральним органом виконавчої влади, який координує свою діяльність під керівництвом Кабінету Міністрів України.

Головним завданням Міннац'єдності є формування та реалізація державної політики у сферах національної єдності, суспільного розвитку, сприяння національній самосвідомості, а також інформаційної політики та стратегічних комунікацій. Окремо міністерство зосереджує свою діяльність на забезпеченні прав та інтересів громадян України, які вимушено залишили територію держави, створюючи сприятливі умови для їх добровільного повернення або інтеграції в українське суспільство [3].

У своїй діяльності Міннац'єдності керується положеннями Конституції та законів України, указами Президента, постановами Верховної Ради, актами Кабінету Міністрів та іншими нормативно-правовими документами, ухваленими відповідно до чинного законодавства.

Основні завдання Міністерства включають:

- забезпечення єдності української нації та її сталого розвитку;
- підтримку національної самосвідомості;

- реалізацію інформаційної політики соборності та стратегічних комунікацій;
- захист прав громадян, які тимчасово чи постійно перебувають за кордоном;
- створення умов для їх повернення до України;
- сприяння задоволенню національно-культурних, освітніх та мовних потреб українців за кордоном у координації з МЗС;
- забезпечення дотримання прав громадян із множинним громадянством;
- посилення української національної та громадянської ідентичності [3].

Структурно Міністерство очолює міністр, якого призначає Верховна Рада України за поданням Прем'єр-міністра. Міністр має першого заступника та кілька заступників, призначених Кабінетом Міністрів за пропозицією Прем'єр-міністра на підставі рекомендацій очільника Міністерства.

Таким чином, Міністерство національної єдності має чітку організаційну структуру та повноваження щодо ухвалення відповідних наказів і постанов. Відповідно до законодавчих норм, його діяльність спрямована на захист національних інтересів, збереження територіальної цілісності держави та дотримання міжнародних правових принципів, що сприяють безпеці як у Європі, так і в усьому світі. Окрім цього, Міністерство займається розробкою стратегій для повернення українців на Батьківщину, сприяючи їх інтеграції у суспільне та економічне життя країни.

Список використаних джерел:

1. *Свобода, Радіо (20 квітня 2016). Кабмін затвердив створення Міністерства з тимчасово окупованих територій. Радіо Свобода (укр.). Процитовано 9 жовтня 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/27686397.html> (дата звернення: 31.03.2025 року).*
2. *Зеленський анонсував створення Міністерства єдності. Liga.net (укр.). 20 серпня 2024. URL: <https://news.liga.net/ua/politics/news/ministerstvo-iednosti-zelenskyi-anonsuvav-stvorennia-instytutsii-dlia-ukraintsiv-za-kordonom> (дата звернення: 31.03.2025 року).*
3. *Положення про М Міністерство національної єдності України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 31.03.2025 року).*

Людмила ГЕРМАН

доцент, к.е.н.,

Юлія ОСАДЧА

*студентка Західноукраїнського
національного університету*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ТА ВИКЛИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ МІГРАНТІВ

У контексті сучасного глобалізованого суспільства міграція набула характеру складного соціального та правового феномену, що потребує глибокого міждисциплінарного аналізу. Значна кількість людей змушена залишати місця постійного проживання через низку чинників, серед яких ключовими є збройні конфлікти, економічна нестабільність, наслідки кліматичних змін та порушення прав людини; при цьому особливе занепокоєння викликає недостатній рівень захищеності їхніх основоположних прав. Важливо зазначити, що представники Міністерства освіти США упродовж останніх років активно залучалися до розробки політик у сфері міграції, зокрема у відповідь на міграційну кризу, і реалізовували низку стратегічних ініціатив, спрямованих на зміцнення майбутнього нації.

Діяльність відповідних інституцій нерозривно пов'язана з науковими дослідженнями, що формують підґрунтя для прийняття ефективних рішень. Одне з таких досліджень набуває особливої актуальності в українському контексті, враховуючи масштабні хвилі вимушеної міграції після 2014 року та повномасштабне вторгнення російської федерації у 2022 році. У зв'язку з цим виникає необхідність здійснити ґрунтовну оцінку міжнародно-правових механізмів захисту прав мігрантів, ідентифікувати основні бар'єри, що перешкоджають їхній реалізації, а також проаналізувати міжнародні та регіональні нормативно-правові акти, спрямовані на забезпечення імміграційних прав. Крім того, доцільно виявити ефективні інструменти захисту прав мігрантів як на глобальному, так і на національному рівнях, з урахуванням правових, соціальних та політичних аспектів цієї проблематики.

У ХХІ столітті міграція набула глобального масштабу та стала одним з найважливіших соціально-правових феноменів сучасності. Мільйони людей залишають свої домівки через війни, бідність, політичні кризи, кліматичні зміни, шукаючи безпеки та кращого життя. До основних категорій мігрантів належать трудові мігранти, біженці, шукачі притулку й внутрішньо переміщені особи, яким необхідна гарантія прав і свобод. Водночас реальне забезпечення цих прав ускладнюється правовими, соціальними та політичними бар'єрами. [1]

У відповідь на виклики, пов'язані з глобальними міграційними процесами, міжнародне співтовариство розробляє та ухвалює низку нормативно-правових

актів, спрямованих на забезпечення захисту прав мігрантів. Одним із ключових документів у цій сфері є Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудових мігрантів і членів їхніх сімей, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1990 році, яка не лише закріплює принцип недискримінації, але й гарантує рівний доступ до базових соціальних прав, зокрема права на освіту та охорону здоров'я.

Водночас Європейська конвенція з прав людини 1950 року, яка є обов'язковою до виконання для країн-членів Ради Європи, поширює свою дію на всіх осіб, що перебувають під юрисдикцією відповідних держав, незалежно від їхнього громадянства чи міграційного статусу. Крім того, прийняття у 2018 році Глобального договору про безпечну, впорядковану та регульовану міграцію стало важливим кроком у напрямі міжнародної консолідації зусиль у цій сфері; хоча цей документ не є юридично зобов'язувальним, він визначає засади взаємодії між державами задля забезпечення прав мігрантів та зменшення негативних наслідків примусової мобільності. [2;3;4]

На міжнародному рівні діють такі структури, як Комітет ООН з захисту прав усіх трудових мігрантів та членів їхніх сімей, Європейський суд з прав людини, Міжнародна організація з міграції (МОМ). Національні уряди розробляють інтеграційні політики, створюють омбудсменські інститути та співпрацюють із громадськими організаціями. Однак, попри наявність міжнародно-правових механізмів захисту, на практиці продовжують існувати численні виклики, серед яких особливо актуальними залишаються нератифікація ключових міжнародних документів окремими державами, зростання проявів ксенофобії та дискримінації, поширення політичного популізму, а також структурні обмеження щодо доступу мігрантів до ринку праці та базових соціальних послуг. [5]

У країнах ЄС діють програми інтеграції, але вони часто не охоплюють мігрантів без статусу. В Україні, з урахуванням внутрішнього переміщення та міграції, питання захисту мігрантів набуло особливої актуальності. Попри наявність правової бази, на практиці спостерігаються проблеми з легалізацією, доступом до послуг і браком інформації для іноземців. [3]

Таким чином, у на сучасному етапі міграція стала одним із ключових викликів глобального порядку денного, охоплюючи всі аспекти — правові, соціальні, політичні та економічні. Незважаючи на наявність міжнародних документів і механізмів, які декларують та захищають права мігрантів, їх реалізація на практиці часто залишається фрагментарною та вибірковою. Особливе занепокоєння викликають дискримінаційні практики, правова невизначеність та соціальні бар'єри, що ускладнюють процес інтеграції мігрантів у приймаючі суспільства.

Проблематика захисту прав мігрантів вимагає комплексного підходу — як на міжнародному, так і на національному рівнях. Важливо не лише приймати

відповідні закони, а й забезпечувати їх ефективне впровадження, створювати умови для соціального включення та захищати гідність кожної людини незалежно від її походження чи статусу. Україна, як держава з подвійною роллю — країни походження і країни, що приймає мігрантів — має унікальний шанс розвивати сучасну політику міграційного управління, що ґрунтується на правах людини, європейських стандартах і повазі до людської гідності.

Список використаних джерел

1. *European Commission. Action Plan on Integration and Inclusion 2021–2027 URL: <https://ec.europa.eu/migrant-integration>*
2. *Council of Europe. 2020. European Convention on Human Rights: Updated overview and case law developments. <https://www.echr.coe.int>*
3. *International Organization for Migration (IOM). World Migration Report 2024. Geneva: IOM, 2024. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024>*
4. *International Labour Organization. 2021. ILO global estimates on international migrant workers: Results and methodology. https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_808935/lang--en/index.htm*
5. *UN Committee on Migrant Workers. General Comment No. 5 (2021) on migrants' rights to liberty and freedom from arbitrary detention.*

Любомир ДАНИЛЮК
аспірант Західноукраїнського
національного університету

МЕДИЧНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ

Медичний туризм в Україні є однією з перспективних галузей економіки, здатною привернути іноземних пацієнтів та сприяти розвитку інфраструктури та медичних послуг. Однак для успішної інтеграції українського ринку медичного туризму до європейського необхідно подолати низку проблем, зокрема недостатню довіру до медичних установ, бюрократичні бар'єри, а також низький рівень інфраструктури та міжнародної сертифікації клінік. Водночас Україна має значний потенціал для розвитку цього сегменту завдяки високому рівню медичних послуг, зокрема в галузі пластичної хірургії, стоматології, кардіохірургії та репродуктивної медицини, а також більш вигідним цінам порівняно з країнами Європи. Проте процес інтеграції українського ринку медичного туризму до європейського потребує вирішення кількох значних проблем.

Однією з основних перешкод для розвитку медичного туризму в Україні є недостатній рівень довіри іноземних пацієнтів до українських медичних установ. Хоча в Україні є висококваліфіковані лікарі та сучасне медичне обладнання, багато іноземців все ще не впевнені у якості медичних послуг через проблеми з сертифікацією клінік, недостатній рівень інформованості та страх перед можливими ризиками.

Система медичного туризму в Україні не має чітких нормативних актів, які б визначали правила для пацієнтів з інших країн. Бюрократичні перепони, наприклад, складності з візовими та митними процедурами, можуть стати серйозними бар'єрами для пацієнтів, які хочуть отримати лікування в Україні.

Для того, щоб медичний туризм став однією з провідних галузей економіки, потрібно не тільки мати кваліфікованих лікарів та сучасне обладнання, але й добре розвинену інфраструктуру. Це стосується і транспорту, і розміщення, і загальних умов для перебування іноземних пацієнтів.

У Європейському Союзі медичні установи повинні відповідати високим стандартам сертифікації та акредитації, щоб приймати пацієнтів з інших країн. Українські клініки часто не мають таких міжнародних сертифікатів, що обмежує їх здатність залучати пацієнтів з-за кордону.

Оскільки ціни на медичні послуги в Україні є значно нижчими, ніж у Європі, це створює потенціал для залучення іноземних пацієнтів, які шукають якісне, але доступне лікування. Наприклад, в Україні можна провести операції на

серці, лікування онкологічних захворювань або косметичні процедури за ціною, що значно нижча, ніж у таких країнах, як Німеччина, Франція чи Великобританія.

Україна вже активно бере участь у програмах медичного туризму Європейського Союзу, зокрема через міжнародні партнерства між українськими медичними установами та європейськими клініками. Ці партнерства можуть стати основою для створення спільних медичних центрів, які пропонують високоякісні послуги, орієнтуючись на міжнародні стандарти.

Участь України в міжнародних виставках медичного туризму відкриває нові можливості для просування українських медичних послуг на європейському ринку. Презентація українських клінік на таких платформах дозволяє залучати іноземних клієнтів та укладати вигідні контракти з міжнародними медичними туристичними агентствами.

Завдяки доступу до європейських технологій та інновацій Україна має можливість модернізувати медичні послуги, впроваджуючи сучасні методи діагностики та лікування. Це, своєю чергою, дозволить українським клінікам конкурувати з європейськими медичними установами в таких напрямках, як пластична хірургія, репродуктивна медицина та лікування рідкісних захворювань.

Також впровадження новітніх технологій дозволить українським клінікам стати більш конкурентоспроможними на європейському ринку медичних послуг.

Отже, інтеграція українського ринку медичного туризму до європейського має величезний потенціал, однак вона потребує значних змін і зусиль з боку держави та приватного сектору. Зокрема, важливо створити сприятливе законодавче та інфраструктурне середовище, що відповідатиме високим європейським стандартам. Водночас медичний туризм в Україні може стати важливим економічним фактором, сприяючи розвитку галузі, залученню іноземних інвестицій та зміцненню міжнародного іміджу країни.

Список використаних джерел:

1. Kaminska T.M., Oleksiuk O.B., Komorovsky R.R., Hladkykh F.V. *The role of Ukrainian healthcare in the global market of medical services: growth factors in the context of globalization. The Journal of V N Karazin Kharkiv National University series Medicine* 2024. 32(50):440-450.
2. Дерев'янка Б. В., Миронова Г. А., Книш С. В. *Види та стимулювання медичного туризму в Україні. Вісник ХНУВС.* 2022. № 4(99). С. 108-120.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК МОДИ

Європейський ринок моди у 2025 році перебуває на перехресті трансформацій, зумовлених глобальними економічними викликами, змінами споживчих уподобань, технологічними інноваціями та посиленням екологічних регуляцій. Попри спад у деяких сегментах, ринок демонструє адаптивність і прагнення до сталого розвитку. Основні тенденції європейського ринку моди включають: поляризацію ринку та цінова чутливість, стійкість та екологічну відповідальність, технологічні інновації та персоналізацію, вихід на нові ринки (див. табл. 1).

Таблиця 1

Основні тенденції європейського ринку моди у 2025 році

Тенденція	Опис
Поляризація ринку	Зростання преміум-сегменту та тиск на середній сегмент
Екологічна відповідальність	Впровадження нових екологічних стандартів та зростання споживчої свідомості
Технологічні інновації	Використання ШІ для оптимізації процесів та персоналізації досвіду
Вихід на нові ринки	Орієнтація на ринки Індії та Близького Сходу для подальшого зростання

1. *Поляризація ринку та цінова чутливість.* Зростаюча економічна невизначеність призводить до поляризації ринку: преміальні бренди, такі як Louis Vuitton, продовжують зростати, тоді як середній сегмент стикається з тиском через конкуренцію з боку fast fashion і зростаючі витрати. Споживачі стають обережнішими у витратах, віддаючи перевагу якості та довговічності продукції.

2. *Стійкість та екологічна відповідальність.* Європейський Союз впроваджує нові екологічні стандарти, зокрема Стратегію сталого текстилю, що вимагає від брендів прозорості у ланцюгах постачання та зменшення вуглецевого сліду. Споживачі, особливо молодь, все більше звертають увагу на екологічність продукції.

3. *Технологічні інновації та персоналізація.* Використання штучного інтелекту дозволяє брендам прогнозувати тренди, оптимізувати запаси та персоналізувати досвід покупців. Гіперлокалізація та використання генеративного ШІ сприяють емоційному зв'язку з клієнтами.

4. *Вихід на нові ринки.* З огляду на насичення традиційних ринків, європейські бренди звертають увагу на Індію та Близький Схід як перспективні напрямки для розширення.

Отже, європейський ринок моди у 2025 році стикається з численними викликами, але водночас відкриває нові можливості для брендів, готових до адаптації. Ключовими факторами успіху є інновації, сталий розвиток, технологічна адаптивність та орієнтація на нові ринки.

Список використаних джерел:

1. *Soboleva D., Sánchez A. Agent-Based Insight into Eco-Choices: Simulating the Fast Fashion Shift. arXiv preprint arXiv: 2407.18814, 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2407.18814>*
2. *Euromonitor International. Top Trends in Global Apparel and Footwear in 2024 and Beyond. Euromonitor.com, 2024. URL: <https://www.euromonitor.com/article/top-trends-in-global-apparel-and-footwear-in-2024-and-beyond>*
3. *Lectra. 5 Key Trends to Watch in 2025 for the Future of Fashion Industry. Lectra.com, 2025. URL: <https://www.lectra.com/en/library/5-key-trends-to-watch-for-the-future-of-fashion-industry>*

РОЛЬ АУТСОРСИНГУ ТА АУТСТАФІНГУ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах глобалізаційних трансформацій економіка України зіштовхується з потребою оперативного адаптуватися до динамічних змін світового ринку праці. Одним із важливих інструментів формування гнучкого й конкурентоспроможного трудового потенціалу стає активне використання аутсорсингу та аутстафінгу. Ці форми організації праці дозволяють підприємствам зменшувати витрати, концентрувати ресурси на ключових процесах, а також залучати вузькоспеціалізованих працівників без потреби у їхньому повноцінному працевлаштуванні.

Аутсорсинг передбачає передачу певних бізнес-функцій або процесів зовнішнім виконавцям на основі договору. Це дозволяє компанії зосередитися на своїй основній діяльності, знижуючи навантаження на внутрішній персонал. Аутстафінг, у свою чергу, полягає у виведенні персоналу за штат із формальним переведенням до компанії-посередника, яка виконує кадрове адміністрування, зберігаючи при цьому фактичне виконання працівником своїх обов'язків у компанії-замовнику. Аутсорсинг та аутстафінг відкривають нові можливості для розвитку трудового потенціалу:

- гнучкість зайнятості: працівники можуть працювати над проєктами у різних компаніях, набуваючи нового досвіду;
- професійна спеціалізація: зосередження на конкретних функціях дозволяє розвивати вузькопрофільні навички;
- зростання мобільності: завдяки зменшенню бар'єрів доступу до ринку праці розширюється географія працевлаштування;
- інтеграція у глобальні ринки: спеціалісти з України мають змогу працювати на міжнародні компанії дистанційно, що розширює економічні можливості країни.

Для українського ринку праці аутсорсинг та аутстафінг стали ключовими факторами конкурентоспроможності. Завдяки високому рівню освіченості, технічної підготовки та конкурентній вартості праці, Україна залишається привабливою для міжнародних партнерів. Сектори, які найбільше виграють від таких форм співпраці, включають ІТ, інжиніринг, логістику, бухгалтерський облік та HR.

Показник	Аутсорсинг	Аутстафінг
Формування вузькоспеціалізованих кадрів	+ Висока	+ Середня
Залучення до міжнародного ринку	+ Висока	+ Середня
Гнучкість організації праці	+ Висока	+ Висока
Соціальна захищеність працівників	- Залежить від контракту	- Нижча, обмежений соцпакет
Зменшення витрат для роботодавця	+ Висока	+ Висока

Попри переваги, існують ризики. Серед них: нестабільність зайнятості (короткострокові контракти не гарантують стабільного доходу); обмежений соціальний захист (працівники часто позбавлені повного пакету соціальних гарантій); залежність від зовнішніх ринків (коливання в глобальній економіці можуть миттєво впливати на зайнятість).

Аутсорсинг і аутстафінг відіграють дедалі важливішу роль у формуванні конкурентоспроможного трудового потенціалу України в умовах глобалізації. Вони стимулюють розвиток гнучких форм зайнятості, сприяють мобільності робочої сили та інтеграції у глобальні виробничі ланцюги. Для максимального використання їх потенціалу необхідна системна державна політика – з акцентом на правове регулювання, захист працівників та розвиток професійної освіти відповідно до потреб ринку.

Список використаних джерел:

1. Конопленко А. В., Ковальов Б. Л., Цапковатий Р. В., Лю Веньянь. Фактори економічної конкурентоспроможності ринку ІТ аутсорсингу в Україні. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. №12. С. 45–59. URL: <https://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/407>

2. Циганчук Н., Ляшенко Р., Каленюк В. Аутсорсинг та аутстафінг: сутність та практика реалізації. *Часопис Київського університету права*. 2020. №4. С. 160–165. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/574>

АУТСОРСИНГ І ПЕРСОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ЯК ГЛОБАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ

У глобалізованій економіці ХХІ ст. мультинаціональні компанії постають не лише як бізнес-структури, а як живі організми, що постійно адаптуються до змін у політичному, економічному, технологічному й соціальному середовищі. Усе більш жорстка конкуренція, стрімкий розвиток цифрових технологій, глобальні кризи та нові ціннісні очікування споживачів змушують компанії переглядати підходи до управління ресурсами, людськими, інтелектуальними, фінансовими та часовими. У цьому контексті оптимізація ресурсів стає не просто елементом ефективності, а основою стійкості та конкурентоспроможності.

Два стратегічні підходи, що домінують у сучасній практиці управління глобальними корпораціями, це, з одного боку, аутсорсинг, а з іншого персоналізовані стратегії управління людським капіталом. Парадоксальним чином вони поєднують прагнення до універсалізації з глибоким розумінням індивідуальності. Аутсорсинг дозволяє компаніям передавати частину функцій зовнішнім виконавцям для концентрації на ключовій компетенції. Персональні стратегії, натомість, спрямовані на розвиток талантів, утримання кадрів і формування унікального людського капіталу. Саме їхнє поєднання створює баланс між ефективністю й гнучкістю, стандартизацією й індивідуалізацією, масштабом і людяністю [1].

Глобальні підходи до аутсорсингу вийшли далеко за межі простого делегування операцій. Сучасний аутсорсинг, це високотехнологічна, партнерська модель взаємодії, що охоплює стратегічні функції, ІТ-інфраструктуру, аналітику, управління ланцюгами постачання, клієнтський сервіс, юридичне та фінансове консультування. У глобальному контексті це дозволяє компаніям не лише зменшувати витрати, а й підвищувати інноваційність, доступ до кращих практик та технологій, гнучко реагувати на зміну попиту чи середовища.

Водночас ризики аутсорсингу змушують компанії більш свідомо підходити до вибору партнерів і регіонів. Геополітична нестабільність, зміна регуляторних режимів, виклики кібербезпеки та соціальна відповідальність стають критеріями у формуванні зовнішньої ресурсної архітектури. Перевага надається не просто дешевшим, а сталим, надійним, етичним постачальникам. Таким чином, поняття «відповідальний аутсорсинг» перетворюється на нову норму в зовнішньоекономічній поведінці компаній [2].

З іншого боку, персоналізовані стратегії в управлінні персоналом стають відповіддю на кризу традиційної корпоративної культури. У постпандемічному світі, де працівники шукають сенс, гнучкість, емоційне благополуччя та визнання, компанії змушені відмовлятися від шаблонних HR-практик. Замість універсальних систем мотивації, індивідуальні маршрути розвитку. Замість стандартних KPI, гнучкі OKR, що враховують сильні сторони, цілі та стиль роботи конкретної людини.

Сучасні компанії впроваджують внутрішні платформи самонавчання, мікроосвіти, коучингу та менторства. Вони створюють екосистеми, в яких кожен працівник може обрати темп розвитку, сферу поглиблення навичок і навіть формат взаємодії. Це формує нову парадигму, «людина як ресурс, що розвивається», а не як витратна одиниця. Персональні стратегії посилюють лояльність, зменшують плинність кадрів, формують довіру і, врешті-решт, підвищують продуктивність. Зростаючий тренд на глобальну гібридність, поєднання внутрішніх і зовнішніх ресурсів, фізичної та цифрової присутності, централізованих і децентралізованих моделей, вимагає нового типу менеджменту. Лідери мультинаціональних компаній дедалі частіше переходять до «ресурсного дизайну», свідомого, проактивного конструювання систем, де ефективність досягається не за рахунок уніфікації, а через інтеграцію різних елементів: автоматизації, аутсорсингу, творчих команд, хмарних рішень, персональних стратегій росту [3].

Усе це трансформує розуміння корпоративної межі. Компанія вже не є закритою ієрархічною системою, а радше мережею, динамічною, адаптивною, розподіленою, орієнтованою на співпрацю й результат. У таких умовах ресурси, це не тільки те, що належить компанії, а й те, до чого вона має доступ: знання, ідеї, навички, інструменти, люди незалежно від їхнього юридичного статусу.

У глобальному контексті оптимізація ресурсів набуває також соціального і культурного виміру. Мультинаціональні компанії дедалі частіше змушені адаптувати свої підходи до управління ресурсами з урахуванням локальних особливостей. Це проявляється як у гнучкості форматів праці, так і в персоналізованому підході до ментального здоров'я, емоційного інтелекту, різноманіття (diversity), інклюзії та справедливості (equity). Наприклад, персональні стратегії розвитку працівників у Південно-Східній Азії суттєво відрізняються від практик у Скандинавії, бо враховують не лише економічну логіку, а й культурну модель мотивації, ціннісні орієнтири та тип соціального капіталу.

У цій логіці трансформується і сам підхід до лідерства. Сучасний керівник, це не лише адміністратор ресурсів, а дизайнер середовища, той, хто створює умови для розкриття потенціалу людей і структур. Він мислить категоріями екосистем, а не вертикалей; орієнтується на діалог, а не на директиву; інтегрує

зовнішнє й внутрішнє, цифрове й людське. Таке лідерство передбачає вміння бачити в ресурсі не лише економічну категорію, а й простір взаємодії, співтворення, смислу [4].

Глобальні кризи, COVID-19, війна в Україні, кліматичні загрози чи енергетичні турбуленції, показали, наскільки важливо мати гнучку, адаптивну модель управління ресурсами. Ті компанії, що вже мали розвинену систему аутсорсингу, цифрової взаємодії та персоналізованих стратегій розвитку, змогли швидше перебудувати логістику, зберегти комунікації, підтримати персонал і відновити операційну стабільність. Таким чином, оптимізація ресурсів перестає бути виключно фінансовим показником, вона стає індикатором життєздатності й антикрихкості. Водночас важливо пам'ятати, що аутсорсинг і персональні стратегії, не взаємозамінні, а взаємодоповнювані. Ефективна компанія не обирає між ними, а формує ресурсну екосистему, де зовнішні партнери й внутрішні таланти існують у симбіозі. Наприклад, стратегічні завдання можуть виконувати внутрішні команди з глибоким контекстом, тоді як допоміжні або технічні функції, передаватися аутсорсерам із чіткими стандартами, SLA та екологічною відповідальністю.

Наразі світова практика показує, що майбутнє за гібридними моделями. Так, наприклад, багато компаній створюють «центри досконалості» (Centers of Excellence) у країнах із високим людським потенціалом, але передають частину рутинних функцій у дешевші регіони. Або ж впроваджують моделі «Talent-as-a-Service», коли фахівці долучаються до проєктів на гнучких умовах, без жорсткого прив'язування до корпоративної структури. Такі підходи дозволяють бути водночас масштабними й мобільними [5].

Ще один важливий аспект, етичність і сталий розвиток у процесах оптимізації. Світова спільнота все більше очікує від компаній прозорості, відповідальності, соціальної й екологічної чутливості. Аутсорсинг у країні з порушенням прав працівників, відсутністю екологічних стандартів чи експлуатаційною політикою може зруйнувати репутацію компанії навіть за досконалої фінансової ефективності. Водночас персональні стратегії, що ігнорують ментальне здоров'я, рівень автономії та баланс між роботою й життям, призводять до емоційного вигорання, плинності кадрів і втрати довіри.

Отже, нова логіка оптимізації, це логіка балансу, гуманізації, довготривалості. Це рух від короткострокової економії до довготривалої синергії. Від примусу до мотивації. Від монокультури до полікультурної, гнучкої, етичної мережі співпраці. Це також вимагає нових індикаторів ефективності: не лише ROI чи EBITDA, а й рівень залученості персоналу, сталості ланцюгів постачання, екологічного сліду, довіри споживачів. У підсумку, глобальні підходи до оптимізації ресурсів мультинаціональних компаній не є шаблонними. Вони формуються на перетині технологій,

людяності, стратегічного мислення та етичної відповідальності. У центрі цього процесу, не інструмент, а підхід. І саме той підхід, який здатен поєднати зовнішню ефективність із внутрішньою цінністю, забезпечить стійкість, розвиток і повагу на глобальній арені. У добу змін виживає не найсильніший, а найадаптивніший. І саме тому аутсорсинг та персональні стратегії, не лише про ресурси, а про нову культуру бізнесу, що ґрунтується на довірі, відкритості та інновації.

Список використаних джерел:

1. *Deloitte. 2023 Global Shared Services and Outsourcing Survey Report. London: Deloitte Insights, 2023. 52 p.*
2. *McKinsey & Company. The future of work after COVID-19. 2021. URL: <https://www.mckinsey.com>*
3. *Accenture. Resiliency in the Supply Chain: The Role of Strategic Outsourcing. New York: Accenture Strategy, 2022. 37 p.*
4. *PwC. Future of Work and Skills 2030. PricewaterhouseCoopers, 2022. 45 p.*
5. *Harvard Business Review. When to Outsource and When Not to // HBR Magazine. 2022. July–August Issue. P. 47–53.*

Марта ПАВЛЮК

*студентка Західноукраїнського
національного університету*

Науковий керівник:

Світлана БОБК

ЦИФРОВІ МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ТУРИЗМІ: ДОСВІД ЄС ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Протягом останніх років маркетинг в туризмі зазнав істотних змін, які пов'язані з використанням інформаційно-комунікаційних і цифрових інструментів.

Туристичний маркетинг країн Європейського Союзу показав ефективні та високі результати, а це дає привід їх проаналізувати та можливості використати для розвитку туристичного ринку в Україні, зокрема для реалізації євроінтеграційних завдань, стандартизації ведення та управління господарською діяльністю.

Ефективній маркетинговій стратегії характерні вірно підібрані тактики її реалізації та інструменти комунікації. Для кращої ефективності стратегії варто працювати над такими напрямками:

- комунікація з реальними і потенційними клієнтами;
- задоволення потреб споживачів;
- постійний аналіз змін ринку та вподобань споживачів.

Карантинні обмеження в сукупності з глобальними цифровими змінами дали розвиток діджитал-маркетингу, який підвищує ефективність дій та дає змогу реалізовувати маркетингові стратегії без просторових та часових обмежень.

До основних інструментів цифрової реклами, які активно використовують країни ЄС, можна віднести:

- контекстну рекламу;
- банерну рекламу;
- рекламні вікна;
- SEO-просування;
- стимулювання збуту;
- брендинг;
- івент-маркетинг;
- вірусний-маркетинг.

До прикладу, польські підприємства туристичного ринку вже тривалий час використовують цифрові канали реклами і зараз вони активно займаються побудовою національного бренду Польщі.

Важливе місце у просуванні туристичного ринку Польщі, за допомогою цифрового маркетингу, займають мобільні додатки такі як Poland.Travel, Thetripplanner, GuideWithMe, MapofPoland, Poland A GuidetoMajorCities, CastlesofPoland, SkiRaport. Мобільні додатки дають змогу користувачеві отримати потрібну інформацію в будь-який момент.

Підприємства для роботи зі споживачами в Чехії стали різноманітні веб-портали, які сприяють популяризації країни в Інтернеті. До таких порталів відносяться: Kudy z nudy, Czechtourism.com, Czechtourism.cz, The Czech Republic — a Land of Stories та the CzechMobil.

Франція є саме тією країною, яка активно використовує брендинг. Агенція з розвитку туризму Atout France реалізує різноманітні довгострокові програми по створенню національного бренду.

Функціонування туристичної галузі в умовах гострої конкуренції спонукає підприємства цього сектору економіки постійно працювати над покращенням якості сервісу та обслуговування клієнтів. Відтак, застосування цифрових маркетингових інструментів є неминучою умовою утримання конкурентної переваги на ринку.

Хоча Україна зараз активно просувається в напрямку створення мобільних додатків та брендингу, однак це потребує постійного фінансування, оновлення інформації та моніторингу ситуації в країні.

Список використаних джерел:

- 1. Корюгін А.В., Матвеев М.Е., Брик С.Д. Маркетингові інструменти туристичної індустрії: досвід ЄС. Інвестиції: практика та досвід № 2/2022 с.88-94.*
- 2. Куруджи Ю.В., Холодний Г.О., Холодна Ю.Є. Використання цифрового маркетингу для розвитку туристичної сфери в умовах сучасних викликів. Економіка та суспільство Випуск # 48 / 2023*
- 3. Чепурда Л.М., Чепурда Г.М., Матвійчук Л.Ю. Досвід застосування інноваційних технологій в практиці реалізації методів стратегічного маркетингу в туризмі та готельно-ресторанному бізнесі. Інновації та технології в сфері послуг і харчування. 2024р. с.68-78*

Діана ШТИКА

*студентка Західноукраїнського
національного університету*

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція – це процес, коли Україна стає ближчою до Європейського Союзу, змінюючи закони, правила і звички в суспільстві. Головна мета – це вступ України до ЄС. Більшість українців підтримують вступ до ЄС, і цей процес відображає бажання народу.

Євроінтеграція є важливим завданням для української влади. Президент, Уряд і парламент працюють разом, щоб прискорити цей процес. Сьогодні Україна є надійним партнером ЄС і прагне стати його членом. Це не швидкий процес, але ми рухаємося за планом, виконуємо Угоду про асоціацію з ЄС, приймаємо потрібні закони та проводимо реформи. Відповідно до курсу євроінтеграції, українська влада зобов'язалася проводити реформи, щоб позбутися залишків радянського минулого, бюрократії, зневаги до людини та економічної відсталості. Це допоможе Україні стати розвинутою країною з високим рівнем життя[1].

Феномен «європейських цінностей» є «стандартом», засадничою ідеєю відповідних юридичних, економічних, політичних категорій.

Питання в тому, наскільки близькі нам, українцям, ці "європейські цінності" і як їх закріпити в нашій правовій системі. Цінності — це основні ідеї та принципи, які визначають, як поведуться європейці в різних ситуаціях. Серед європейських цінностей можна виділити: верховенство права, рівність перед законом, права людини, демократію, мир, рівність, особисту свободу та можливість самореалізації. Здається, ці поняття близькі українцям, адже хто не хоче жити в правовій державі, де всі рівні перед законом, де поважають права один одного і можна реалізувати свій потенціал, живучи в мирі? Але варто пам'ятати, що європейці мають інший менталітет, і це має свої пояснення. Європейські цінності формувалися протягом століть, адже європейська демократія існує вже майже триста років, тоді як українська з'явилася лише близько тридцяти років тому. Тому важливо також звернути увагу на євразійський характер українського світогляду, який визначає нашу культуру[3].

Основні цінності Європейського Союзу – це те, що об'єднує нас з європейцями. Світогляд ЄС базується на шести важливих цінностях, які зрозумілі кожному українцю. Вони об'єднують нас з європейцями більше, ніж закони чи угоди між країнами. Ці цінності спільні для всіх країн-членів

і базуються на плюралізмі, недискримінації, терпимості, справедливості, солідарності та рівності між жінками і чоловіками.

Шість базових цінностей Європейського Союзу:

1. **Повага до людської гідності** є основою всіх прав і свобод людини. Українці це добре розуміють, тому Євромайдан 2014 року назвали Революцією Гідності. Повага до людської гідності має багато аспектів. Це медична реформа, щоб українці могли отримувати якісну медичну допомогу. Це електронні державні послуги, щоб не доводилося стояти в чергах. Це хороші умови праці та соціальний захист для людей, які цього потребують. І навіть нормальні туалети в школах.

2. **Свобода** – це можливість людини самостійно обирати і приймати рішення, які впливають на її життя або життя інших. Важливою частиною свободи є право на безпеку. Тому свобода – це не тільки можливість вільно висловлювати свої думки або захищатися від незаконного затримання. Це також захист особистих даних, хороші дороги і зручний транспорт (право на безпеку на дорозі), можливість навчатися за кордоном (право на освіту) і свобода пересуватися.

3. **Демократія** – це вплив людей на те, як керується країна. Це означає, що влада повинна бути відповідальною і відкритою, закони мають враховувати інтереси суспільства, а думка людей повинна враховуватися при прийнятті важливих рішень. На практиці це проявляється через електронне управління (наприклад, додаток “Дія”, який дозволяє зручно користуватися державними послугами), децентралізацію, яка дає громадам більше можливостей впливати на владу, а також через діяльність громадських організацій, петиції та акції.

4. **Рівність** забороняє дискримінацію за будь-якими ознаками. Особливо важливо забезпечити рівність між чоловіками і жінками, зокрема в правах на роботі. У повсякденному житті рівність означає відмову від корупції (бо корупція виникає, коли чиновник використовує свою владу для особистої вигоди, що суперечить рівності всіх людей), енергоефективність житла (всі повинні жити в теплих будинках, незалежно від доходів), можливості для людей з інвалідністю бути повноцінними членами суспільства, а також для жінок мати такі ж права, як і чоловіки.

5. **Верховенство права** означає, що рішення в державі приймаються за певними правилами і процедурами. Це також вимагає справедливого суду, який вирішує суперечки без упереджень, незалежно від майнового чи соціального статусу людей. Щоб досягти верховенства права, потрібно реформувати суди і правоохоронні органи, щоб всі мали рівні можливості захищати свої права в суді. Найголовніше – це однакові правила і закони для всіх, без винятків.

6. **Повага до прав людини**, включаючи права меншин, означає, що всі люди народжуються вільними і рівними. Ці права стосуються різних аспектів

життя. Наприклад, право на хороші умови праці, незалежно від статі, кольору шкіри чи релігії. Право на якісну медичну допомогу. Право вільно користуватися своєю власністю. А також право на чисте довкілля і захист своїх прав як споживача товарів і послуг.

Реформи проводяться не для ЄС, а для нас. Ми всі хочемо жити в комфортній і безпечній країні, вільно подорожувати та навчатися, знати, що в державі є однакові правила для всіх, і для успіху потрібно лише старання. Це поки що ідеальна картина України. Але коли ми будемо наближатися до членства в ЄС, ця картина стане більш реальною[2].

Євроінтеграція – це зміна нашого мислення. Ми повинні позбутися «радянських» поглядів. Основою нашого життя мають стати відповідальність, повага один до одного, до законів і гідності. Якщо ви поважаєте інших, паркуєтеся в дозволених місцях, дбаєте про чистоту свого дому і міста, економите ресурси – ви вже дієте як європеєць.

Європейський світогляд, що базується на шести основних цінностях, є основою добробуту Європейського Союзу. Євроінтеграція України – це зміна принципів мислення на всіх рівнях життя і шлях до європейського добробуту.

Євроінтеграція має на меті поліпшити життя українців через конкретні зміни. Наприклад, безвізовий в'їзд до Європейського Союзу, сучасні Центри надання адміністративних послуг, можливість отримувати державні послуги онлайн через додаток Дія, а також дороги, які будуються за європейськими стандартами – це перші результати євроінтеграції з підтримкою ЄС.

Євроінтеграція приносить користь кожному українцеві, адже країна починає жити за новими, високими стандартами. Це відкриває нові можливості для підприємців, студентів і виробників, які можуть навчатися в Європі та продавати свої товари там. Також це означає, що споживачі отримують безпечну продукцію, виготовлену за європейськими стандартами.

Євроінтеграція – це не лише про торгівлю, але й про новий спосіб мислення. Це нетерпимість до корупції (не лише не брати, але й не давати хабарі), рівність прав для жінок і чоловіків, повага один до одного, гідність та однакові закони для всіх. Якісні дороги, безпечні продукти та відповідальна влада – це все наслідки життя «за європейськими стандартами»[1].

Отже, євроінтеграція — це шлях до кращого життя для українців. Щоб стати частиною європейської спільноти, нам потрібно змінити не лише закони, а й наше ставлення одне до одного, до прав людини та правил. Якщо ми будемо поважати гідність, дбати про справедливість,

свободу й рівність, то вже зараз будуємо Європу в Україні. Це складний шлях, але ми вже довели, що можемо боротися і перемагати — не лише на фронті, а й у реформах, у повсякденному житті, у своєму ставленні до себе і до світу.

Список використаних джерел:

1. <https://www.drs.gov.ua/yevrointegratsiya/pro-yevrointegratsiyu-prostymy-slovamy/>
2. <https://voladm.gov.ua/new/bazovi-cinnosti-yevropeyskogo-soyuzu-te-scho-obyednuynas-z-yevropeytsyami/>
3. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16966/1/Melihova_Chernyy_134-138.pdf

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН:
ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ»

Збірник тез доповідей
м. Тернопіль, 24 квітня 2025 р.

Відповідальна за випуск: *Зварич І. Я.*

Оригінал-макет: *Ліщинський І. О.*

Підписано у світ 19.05.2025 р.

Західноукраїнський національний університет,
Кафедра міжнародної економіки
вул. Львівська 11, м. Тернопіль, 46009